

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 26 · 5. desember
Sesjonen 2018–2019

Møte onsdag den 5. desember 2018 kl. 10

President: Tone Wilhelmsen Trøen

Dagsorden (nr. 26):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av oppfølging av objektsikring (Innst. 88 S (2018–2019), jf. Dokument 3:11 (2017–2018))
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Partnerland i utviklingspolitikken (Innst. 69 S (2018–2019), jf. Meld. St. 17 (2017–2018))
3. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i kulturminnelova (kven er rette mynde etter lova) (Innst. 67 L (2018–2019), jf. Prop. 99 L (2017–2018))
4. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Henriksen, Rigmor Aasrud, Kristian Torve, Nina Sandberg og Arild Grande om bedre tilrettelegging for toppidrettsutøvere og utdanning (Innst. 77 S (2018–2019), jf. Dokument 8:234 S (2017–2018))
5. Interpellasjon fra representanten Marianne Synnes til forsknings- og høyere utdanningsministeren:
«Norge har et mål for 2020 om at minst 20 pst. av de som fullfører en grad, skal ha vært på utveksling. På sikt er målet at 50 pst. av alle studenter skal ha hatt et studieopphold i utlandet, som fastsatt i stortingsmeldingen Kultur for kvalitet i høyere utdanning fra 2017. Ifølge Eurostudent-undersøkelsen 2016/2018 opplyser 13 pst. av studentene at de har hatt et studieopphold i utlandet i løpet av sitt nåværende studieprogram, mens over 65 pst. av studentene ikke har planer om utveksling. Statsråd Nybø har ambisjoner om at de fleste studenter skal ha et opphold utenlands i løpet av studiet.
Hva mener statsråden blir de viktigste tiltakene for å få flere studenter til å ta deler av, eller hele studiet, utenlands?»
6. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Endringer i vegtrafikkloven (parkeringsavgift for nullutslippsmotorvogner og sektoravgift for tilsyn med parkeringsvirksomheter) (Innst. 73 L (2018–2019), jf. Prop. 6 L (2018–2019))
7. Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helseministeren:
«Mange pasientar med behov for langvarige og koordinerte tenester får ikkje god nok oppfølging i sjukehus og opplever fragmenterte tenester. I spesialisthelsetenestelova er det fleire paragrafar som skal hindre dette. Det gjeld § 2-5 om individuell plan, som skal utarbeidast for alle pasientar med

behov for langvarige og koordinerte tilbod. Det gjeld § 2-5 a om koordinator, som skal oppnemnast for pasientar med behov for komplekse eller langvarige og koordinerte tenester. Det gjeld § 2-5 b om koordinerande eining, og det gjeld § 2-5 c om kontaktlege, som skal oppnemnast for pasientar med alvorleg sjukdom, skade eller lidningar og med behov for behandling eller oppfølging av spesialisthelsetenesta av ei viss varigheit.

Kva gjer statsråden for at dei lovpålagde pasienttilboda blir følgde opp ved alle sjukehus, slik at alle pasientar med behov for koordinerte tenester kjenner seg betre tatt vare på?»

8. Interpellasjon fra representanten Elise Bjørnebekk-Waagen til helseministeren:

«I 1978 ble loven om selvbestemt abort vedtatt. Den var en milepel i kvinners rett til å bestemme over egen kropp og eget liv. Å ta beslutning om abort er ingen enkel avgjørelse, men avgjørelsen skal eies og gjøres av kvinnen. De siste ukene har vi fått vite at regjeringen i forhandlinger med KrF spekulerer i å fjerne abortloven § 2 tredje ledd bokstav c og erstatte den med en ny paragraf. Denne paragrafen vil, ifølge et oppslag i Verdens Gang 2. november, i så fall basere seg på at svangerskapet kan avbrytes etter uke 12 «hvis fosteret ikke er levedyktig». Dette er en klar innskrenkning av kvinners rett til abort. Men samtidig har statsråden uttalt at kvinnens rettigheter ligger fast.

Hvordan vurderer statsråden kvinners rettigheter ved en endring i abortloven slik det nå har kommet frem at regjeringen vurderer, og står statsråden fortsatt ved uttalelsen om at kvinners rettigheter ligger fast?»

9. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant
Terje Knudsen*

Presidenten: Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant Terje Knudsen gikk bort 20. november 2017, 75 år gammel.

Terje Knudsen var i perioden 1997 til 2001 stortingsrepresentant for Fremskrittspartiet og var medlem av Stortingets næringskomité. Han var også leder for Fremskrittspartiets gruppe i Hordaland fylkesting fra 1991 til 1997 og nestleder i Hordaland Fremskrittsparti i årene 1994 til 1996.

Terje Knudsen hadde en variert yrkeskarriere, arbeidet både for rederibransjen, i industrien og innen ulike former for salgsvirksomhet i tillegg til sitt politiske arbeid. Før Terje Knudsen ble aktiv i Fremskrittspartiet, var han aktiv kommunepolitiker for Bergen Høyre.

Terje Knudsen påtok seg også en rekke offentlige verv og var aktiv i en rekke styre og utvalg.

Terje Knudsen var gjennom sitt virke på mange plan en viktig medarbeider for Fremskrittspartiet, inntil han ble uavhengig representant fra mars 2001.

Et langt liv med politisk aktivitet er nå omme.

Vi lyser fred over Terje Knudsens minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Vest-Agder fylke: Odd Omland

For Akershus fylke: Liv Gustavsen

For Sogn og Fjordane fylke: Steinar Ness

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Else-May Botten onsdag 5. desember
- fra Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Solfrid Lerbrekk fra og med 5. desember og inntil videre

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Møre og Romsdal fylke: Anne Kristin Bryne
For Rogaland fylke: Eirik Faret Sakariassen

Presidenten: Anne Kristin Bryne og Eirik Faret Sakariassen er til stede og vil ta sete.

Representanten Per Espen Stoknes vil fremsette et representantforslag.

Per Espen Stoknes (MDG) [10:04:20]: Jeg vil framsette et representantforslag om økonomisk åpenhet som gjelder Stortingets retningslinjer for bruk av tilskudd til stortingsgrupper.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Svein Roald Hansen. – Andre forslag foreligger ikke, og Svein Roald Hansen anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at Stortinget fraviker bestemmelsen i forretningsordenens § 59 første ledd og foretar vote-

ring etter at sak nr. 1 er ferdigbehandlet, og deretter samlet votering etter sakene nr. 2–8 ved slutten av dagens møte. – Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

Videre vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16 til dagens kart er ferdigbehandlet.

Sak nr. 1 [10:05:31]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av oppfølging av objektsikring (Innst. 88 S (2018–2019), jf. Dokument 3:11 (2017–2018))

Dag Terje Andersen (A) [10:06:10]: (komiteens leder og ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteen for et godt samarbeid i en utrolig komplisert og omfattende sak. Saken vi har til behandling i dag, gjelder spørsmål om viktig samfunnsikkerhet som skal sikre at politiet og Forsvaret kan trygge innbyggerne i en trusselsituasjon, og at viktige funksjoner som vannforsyning, elektrisitet, telekommunikasjon og andre viktige funksjoner om nødvendig kan sikres med sikringsstyrker.

Saken har en lang forhistorie. Etter terrorhendelsene 22. juli 2011 forventet et samlet storting bedre samarbeid mellom politiet og Forsvaret. Instruks om sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra Forsvaret og politiet i fred, krise og krig, den såkalte objektsikringsinstruksen, var ett av tiltakene for å få til det. Den særskilte komité, under ledelse av Knut Arild Hareide, var tydelig i sin forventning om at fristene for sikring i tråd med kravene i sikkerhetsloven og forskrift om objektsikkerhet skulle overholdes.

Ved behandling av Riksrevisjonens Dokument 1 for 2016–2017 og Tillegg nr. 1 til Dokument 1 for 2016–2017 ble det tydelig at verken grunnsikringen etter objektsikkerhetsforskriften eller sikringsstyrker etter objektsikringsinstruksen var i tråd med Stortingets forutsetninger. På tidspunktet for behandlingen av disse dokumentene – og en åpen og en lukket høring i den forbindelse – ble det fra regjeringas medlemmer gitt inntrykk av at situasjonen var bedre enn rapporten den gangen viste.

Behandlingen den gangen endte med meget sterk kritikk av regjeringas manglende oppfølging av Stortingets forutsetninger og det helt spesielle at Stortinget enstemmig ba Riksrevisjonen om en ny rapport, for å avklare status på tidspunktet for behandlingen den gangen. Til tross for sterk kritikk deltok ikke statsministeren i debatten i Stortinget ved behandlingen av saken.

Det er den nye rapporten, Riksrevisjonens undersøkelse av oppfølging av objektsikring, Dokument 3:11 for

2017–2018, som er grunnlaget for innstillinga vi nå har til behandling.

Som del av behandlingen har komiteen stilt en rekke spørsmål til forsvarsminister, justisminister og statsminister. Vi har avholdt en åpen og en lukket høring med aktuelle nåværende og tidligere statsråder, aktuelle fagetater og statsminister. Rapporten dokumenterer at regjeringas framstilling ved forrige behandling av saken var en sminket versjon av virkeligheten. Rapporten vi nå har til behandling, og har arbeidet med i komiteen, har dokumentert at det fremdeles gjenstår mye før sikring av viktige objekter i samfunnet er sånn som Stortinget har forutsatt.

Om politiet sier Riksrevisjonen at grunnsikringen av skjermingsverdige objekter fortsatt er mangelfull. I løpet av komiteens arbeid har det av statsministeren blitt offentliggjort at kun to av tolv skjermingsverdige objekter er så godt som sikret i tråd med forskriften. Heller ikke Stortingets forutsetning om at departementets forslag til statsbudsjett må reflektere behovet for å sikre skjermingsverdige objekter, ble fulgt opp med særskilte midler i budsjettet for 2018. Derfor sier Riksrevisjonen:

«Riksrevisjonen ser svært alvorlig på at grunnsikring av skjermingsverdige objekter ikke er prioritert av Justis- og beredskapsdepartementet.»

«Svært alvorlig» er den sterkeste kritikk som kan brukes av Riksrevisjonen, og er betegnelse på forhold der konsekvensene for samfunnet eller berørte borgere er svært alvorlig, f.eks. risiko for liv og helse.

Når det gjelder Forsvaret, sier Riksrevisjonen videre:

«Grunnsikringen av de skjermingsverdige objektene (...) er fortsatt mangelfull.» Forsvaret har ikke ved utgangen av 2017 «en helhetlig oversikt over tilstanden».

Forsvaret har altså ved utgangen av 2017 ikke en helhetlig oversikt over tilstanden. De sier videre:

«Mangelfull grunnsikring av de skjermingsverdige objektene i Forsvaret kan føre til at viktige (...) funksjoner kan falle bort ved uønskede hendelser.»

Og:

«Riksrevisjonen ser svært alvorlig på at Forsvarsdepartementet ikke i nødvendig grad har sørget for å bedre grunnsikringen av de skjermingsverdige objektene i Forsvaret.»

Riksrevisjonen peker på at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet har bedret oppfølgingen av politiets og Forsvarets bruk av sikringsstyrker. Men det gjenstår fortsatt mye før Stortingets vedtak og forutsetninger er fulgt opp. Det er det punktet regjeringas medlemmer og regjeringspartienes representanter viser oftest til i denne rapporten, som eksempel på at mye er gjort. Men da hører det med til historiefortellin-

gen at også på det punktet bruker Riksrevisjonen uttrykket «svært alvorlig» om dagens status.

Et tema som har gått igjen i forrige rapport, i denne rapporten og i høringene, er den mangelfulle felles forståelsen av objektsikringsinstruksen. Til tross for at forsvarssjefen, sjefen for Politidirektoratet og statsministeren hevder at det ikke er noen uenighet mellom Forsvaret og politiet om forståelsen av instruksen, sier justisministeren i sitt brev til Riksrevisjonen:

«Jeg ser, i likhet med Riksrevisjonen, behov for å gjennomgå og eventuelt revidere instruksen med sikte på blant annet å tydeliggjøre ansvarsforhold samt forståelsen og samarbeidet mellom de to sektorene.»

Først nå har det arbeidet startet opp, selv om også den forrige rapporten viste klart at dette var et av de sentrale problemene.

Også når det gjelder Forsvarets prosess med utpeking av sivile nøkkelobjekter, pekes det på at det er svakt fulgt opp. Mangelfull sikring av dem kan få konsekvenser for forebyggende statssikkerhet. Riksrevisjonen peker videre på at det fortsatt er manglende avklaring og analyser av politiets og Heimevernets kapasitet til å sikre og beskytte objekter ved bruk av sikringsstyrker. Verken Justis- og beredskapsdepartementet eller Politidirektoratet har oversikt som viser politiets kapasitet til å sikre og beskytte objekter.

Når vi ser rapporten fra Riksrevisjonen som vi nå har til behandling, blir det klart at regjeringas medlemmer i fjor tegnet et sminket bilde av den faktiske situasjonen. Regjeringa informerte ikke om den forventede kostnaden for sikring av politiets egne objekter. Den har ikke varslet Stortinget om at politiets objekter først vil være sikret en gang utpå 2020-tallet. Den har ikke varslet at Forsvaret først i 2025, ti år etter fristen, kanskje vil ha sikret sine objekter, og heller ikke varslet om forventede kostnader ved sikringstiltakene.

I stedet for å ta alle de dokumenterte mangler på alvor har regjeringas propagandaapparat satt inn alle ressurser på å prøve å tåkelegge og avdramatisere innholdet i rapporten. Først ut var justis- og beredskapsminister Tor Mikkelt Wara, som i Dagsnytt atten den 7. juni, altså rett etter at rapporten var lagt fram, uttalte at rapporten bare gjaldt politiets og Forsvarets egne bygg. Enda mer alvorlig var det at statsminister Erna Solberg i en tv-sendt partiledersdebatt fra Arendal i august uttalte:

«Nei, det er ikke snakk om vann og strøm. Det er snakk om politiets egne bygninger og (...) forsvarets egne bygninger.»

Videre sa hun:

«Dette dreier seg om én ting: De fysiske bygningene til politiet og Forsvaret.»

Disse påstandene er direkte feil. De viser at statsministeren ikke tar saken på tilstrekkelig alvor.

I forbindelse med valgkampen i 2013 uttalte Erna Solberg:

«Det er derfor jeg alltid har ment at gode politikere ikke kan nøye seg med å være offensive i media, de må (...) følge opp vedtakene sine, tørre å engasjere seg i detaljene og hvordan politikken faktisk virker for vanlige mennesker. Det er her jeg mener Stoltenberg-regjeringen har sviktet mest. Det har blitt for mye mediehandling og for lite gjennomføringskraft. Derfor mener jeg at statsministeren og statsministerens kontor må ta ansvaret for gjennomføringskraften.»

Det står i sterk kontrast til at statsminister Solberg, som også er leder for Regjeringens sikkerhetsutvalg, selv innrømmer at hun ikke kjente til hvor dårlig det sto til med objektsikringen før Riksrevisjonen la fram sin første rapport. Det passer også dårlig med at hun i forrige høring viste til at en feilrapportering fra justisminister Anundsen i forbindelse med budsjettet for 2016 ikke klarer å skille mellom rapportering om situasjonen etter instruksen og etter forskriften – ja til og med viser til hele justissektoren, som er langt mer enn politiets egne objekter.

Neppe helt tilfeldig valgte statsministeren å legge ned grunnsteinen til det sterkt forsinkede beredskapssenteret på Taraldrud noen få dager før åpen høring i komiteen. Der avslørte hun at politiet hadde ansvaret for grunnsikringen av tolv objekter, fire av dem ville få sin løsning når beredskapssenteret tas i bruk. Samtidig ble det avslørt at kun to av tolv objekter har – også det med noen unntak – tilfredsstillende sikring.

Det var med stor overraskelse komiteen registrerte at statsministeren på den måten viste til informasjon vi kjente fra de ikke-offentlige delene av rapporten, når det passet hennes mediehandling. Det var derfor naturlig for en samlet komité å be om oversikt over hvilke deler av den ikke-offentlige delen av rapporten som kunne frigjøres. Det har gjort at det nå foreligger en rapport med stor grad av sladding. Men jeg kan si så mye som at det som fortsatt er unntatt offentlighet, underbygger mer detaljert grunnlaget for Riksrevisjonens kraftige kritikk i den åpne delen av rapporten.

En av de tingene som kommer helt klart fram, er at når sjef HV, Eirik Kristoffersen, i høring påstår at flere HV-områder enn i 2014 er beredskapsklare ved utgangen av 2017, er det feil – uten at jeg kan referere de faktiske tallene. Verken forsvarsminister eller statsminister har så langt rettet opp denne feilinformasjonen i høringen, men de får muligheten senere i dag.

I store deler av innstillinga er det enighet. Alvoret understrekes av den sterke kritikk av regjeringa som

også fremmes av regjeringspartiene. Store deler av de kritiske merknadene i denne innstillinga er det faktisk en enstemmig komité som står bak. Derfor håper jeg at etter denne behandlingen – dersom regjeringa fortsatt sitter – vil innstillinga føre til at regjeringa tar ansvaret for sikkerhet på større alvor, at statsministeren heretter følger opp sakene, og at vi senest i forbindelse med revidert budsjett for 2019 neste vår får en samlet og helhetlig gjennomgang av planer og forventet framdrift for og kostnader ved sikringen av for samfunnet kritiske objekter, slik en enstemmig komité forutsetter i innstillinga.

Det er svært alvorlig når regjeringa ikke følger opp Stortingets forutsetninger om viktig samfunnssikkerhet, sett i lys av Grunnlovens formulering i § 82:

«Regjeringen skal meddele Stortinget alle de opplysninger som er nødvendige for behandlingen av de saker den fremlegger. Intet medlem av statsrådet må fremlegge uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.»

Da er det etter flertallets syn svært alvorlig og sterkt kritikkverdig at Stortinget ikke har fått riktig informasjon fra regjeringa om situasjonen, om forventede kostnader og om framdrift. Det er på den bakgrunn komiteen ser seg nødt til å fremme følgende forslag til vedtak, som også er innstillinga:

«Stortinget beklager regjeringens manglende oppfølging av objektsikring hva gjelder grunnsikring av skjermingsverdige objekter og sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra politiet og Forsvaret ved Heimevernet, herunder mangelfull informasjon til Stortinget om utsettelse og kostnader.»

Svein Harberg (H) [10:20:34]: Riksrevisjonens oppfølgingsrapport om regjeringens arbeid med objektsikring har fått en omfattende behandling i komiteen. Det har vært et krevende arbeid.

For det første omhandler denne siste rapporten en svært kort periode. Alle i denne sal vet at omfattende tiltak ikke kan gjøres uten å gå gjennom grundige utredninger, og at økonomiske disposisjoner må fattes gjennom de milepæler som ligger til grunn for Stortingets arbeid. Det tar lengre tid enn det rapporten omhandler. Det har derfor vært umulig å behandle rapporten uten å se på det som har vært lagt til grunn for arbeidet med objektsikring, fra det startet for nærmere ti år siden og fram til i dag, samt å se på hvordan arbeid påbegynt i 2017 har ført til resultater og oppfølging etter at rapporten ble avsluttet.

For det andre har det vært krevende å få et overblikk over og en forståelse av de endringer som kontinuerlig skjer, og som påvirker både politiets og Forsvarets valg

av løsninger og behov for sikring som bør gjennomføres. Både endringer i det ytre trusselbildet og utviklingen av nye tekniske løsninger gjør helt andre løsninger aktuelle i dag enn det som var tilfellet for bare noen få år siden.

For det tredje må jeg si at det har vært krevende å forholde seg til et så omfattende materiale. Svært krevende er også materialet som er kommet fram etter hele 44 spørsmål fra komiteen eller medlemmer av komiteen til regjeringen, med omfattende og klargjørende svar fra regjeringen. Det fortjener imidlertid en kommentar at den omfattende spørsmålsstillingen og de like omfattende svarene ikke på noen måte ser ut til å ha gitt bidrag til eller reflekteres i de merknader som er skrevet i saken. Det er til ettertanke.

Komiteens to høringer i saken ga for øvrig godt innblikk i de utfordringer regjeringen har stått og står overfor, og det arbeid som gjøres for å sikre sentrale objekter.

Da regjeringen Stoltenberg la sikkerhetsforskriften til grunn for sitt arbeid med virkning fra 1. januar 2011, var det tydelig at det på ingen måte var dagens behov for sikring som lå til grunn verken for tidsfrister eller økonomisk prioritering. Det ble der slått fast at de nye bestemmelsene i seg selv ikke skulle innebære vesentlig økte kostnader og skulle gjennomføres innen tre år. Sett i ettertid er det ingen tvil om at forutsetningene var urealistiske. Dette ble også bekreftet av forsvarssjef Haakon Bruun-Hanssen, som under den åpne høringen i Stortinget 27. august i år sa:

«Kompetansen og ressursbehovet for å kartlegge og beskrive det store antallet skjermingsverdige objekter har vært langt mer krevende enn først antatt i 2011. Ressursbehovet for å iverksette tiltak er også langt mer omfattende og tidkrevende enn først forutsatt. Dette er etter min vurdering hovedgrunnen til at tidsfristen i forskriften ikke er overholdt.»

I samme høring hadde direktør for Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Kjetil Nilsen, tilsvarende konklusjon som svar på hvorfor sikringen av skjermingsverdige objekter i justis- og forsvarssektorene ikke er på plass:

«En årsak til dette er at ressursbehovene ved innføringen av objektsikkerhetsregelverket etter sikkerhetsloven i 2011 ble vurdert for lavt. Ettertiden har avdekket et større ressursbehov både når det gjelder økonomi, og når det gjelder tilgjengelig kompetanse.»

Det er tydelig at det ved flere anledninger hadde vært naturlig å ta en fot i bakken og realitetsorientere forutsetninger og frister. Allerede i 2012/2013 var det åpenbart at verken de økonomiske forutsetningene eller fristene kunne overholdes. Det hadde da vært naturlig å få på plass realistiske forutsetninger for arbeidet. Etter regjeringsskiftet i 2013 og forlengelsen av fristen

med ett år var det heller ikke realistisk å fullføre sikringen som forutsatt.

Jeg skjønner at kommunikasjon til Stortinget er krevende i saker der flere departementer har forskjellige, selvstendige oppgaver, samtidig som disse er en del av en helhet. Det krever at noen tar et overordnet ansvar for den helhetlige kommunikasjonen.

Når regjeringen i budsjettproposisjoner har meldt sine satsinger og disposisjoner, har dette vært viktige tilbakemeldinger, men det har ikke vært egnet til å gi Stortinget et samlet innblikk i hvordan status har vært i arbeidet med sikringen av skjermingsverdige objekter.

Derfor skjønner jeg også at det kommer kritikk mot regjeringen for manglende informasjon om nye planer og mål for gjennomføring av tiltakene.

Jeg er derfor svært fornøyd med at spesielt statsministeren, men også flere av statsrådene, i høringen i august var så tydelige i erkennelsen av at dette burde vært meldt tilbake til Stortinget på en annen måte. Statsministeren sa det slik:

«Kunnskapen om hvor komplekst og krevende objektsikringsarbeidet er, har vært en gradvis erkennelse. Jeg ser at dette er noe min regjering burde kommunisert tidligere og tydeligere og mer samlet til Stortinget, og det tar jeg – på vegne av regjeringen – selvkritikk for. Vi burde altså ha gitt en mer samlet opplysning om dette.»

Det er en erkennelse og tilbakemelding det står respekt av. Også statsministerens oppfølging med konkret lovnad om å komme til Stortinget med ytterligere svar på oppdaterte planer burde gi Stortinget bekræftelse på regjeringens vilje til å fullføre arbeidet. Hennes uttalelser viser at hun tar denne saken på det største alvor, og dette gir et godt grunnlag for regjeringens videre arbeid.

Det viktigste resultatet av Riksrevisjonens rapporter og debattene her i Stortinget må være at arbeidet med objektsikring intensiveres og fullføres gjennom konkrete planer og tilførsel av ressurser. Det er godt å se at arbeidet med objektsikring går framover. Stadig flere objekter er sikret. Andre objekter har fått midlertidige løsninger i påvente av mer omfattende og tidkrevende endelige løsninger. Det arbeides systematisk med ytterligere planer for sikring og nye løsninger for de resterende objektene vi kjenner i dag. Det er imidlertid viktig å huske på at objekter og sikringsbehov er i stadig endring, og at det alltid vil være noen nye objekter som er under utredning, eller som det er igangsatt arbeid rundt. Dette er en naturlig del av det kontinuerlige arbeidet med å sikre kritisk infrastruktur. Det er et faktum at fullført objektsikring har vært, og er, et bevegelig mål.

Regjeringen har både i budsjettet for 2017 og i sitt budsjettforslag for 2019 konkret vist at de følger opp de

offensive planene de har varslet. IKT-sikkerhet hos politiet har vært prioritert, og satsingen på dette gjennom de siste års budsjetter har gjort at infrastrukturen er endret betydelig og datasentre er sikret i henhold til ny sikkerhetslov. De store investeringer som legger grunnlaget for at politiet kan få moderne og framtidsrettede lokaler og lokaliteter for trening sikret i tråd med de krav som stilles i den nye sikkerhetsloven, har fått den nødvendige finansiering. Planene om å ha alle skjermingsverdige objekter i politiet forsvarlig sikret i løpet av 2020 er i rute.

Også i budsjettet for Forsvaret er arbeidet med objektsikring gitt ressurser som gjør at arbeidet kan forseres. Forsvaret har svært mange enkeltpunkter som skal sikres, men her er det også viktig å huske på at en del av disse objektene ligger på områder som har en ytre trygg og god sikring. Det gjør at de mer utsatte punktene kan prioriteres i første omgang.

Heimevernet er bedre rustet enn på svært lenge. Gjennom flere budsjettforlik på ikke-sosialistisk side er HV gitt midler til å ta igjen et langvarig etterslep på vedlikehold, reservedeler og ammunisjon, og HV får nå midler til systematisk å gjennomføre gode øvelser. Jeg registrerer med undring at opposisjonen ikke synes å ha tillit til verken forsvarssjefen eller sjef HV og slår fast at svaret sjef HV ga i høringen, ikke samsvarer med deres egen oppfatning av den faktiske situasjonen, og dermed er feil. Det er meget spesielt at medlemmer av Stortinget påberoper seg bedre detaljkunnskap og vurderingsevne av dette enn topp kvalifiserte ledere i Forsvaret. Vi for vår del har ingen grunn til å betvile Eirik Johan Kristoffersens oppsummering av at Heimevernets beredskapslagre fylles opp, ei heller hans konklusjon på at:

«Den operative statusen til Heimevernet har vært i kontinuerlig bedring de siste årene.»

Selv om antallet politifolk ikke er direkte knyttet til objektsikring, er dette også en del av den totale satsingen på beredskap denne regjeringen har gjennomført. Siden regjeringen tiltrådte, har bemanningen i politiet økt med ca. 2 600 årsverk. Av dette er ca. 1 500 politiårsverk. Målet om to polititjenestepersoner per 1 000 innbyggere innen 2020 er i rute. Det bidrar til økt trygghet for innbyggerne.

Så til et par punkter i Riksrevisjonens rapport som etter min mening ikke gir et korrekt etterlatt inntrykk. I rapporten kritiserer Riksrevisjonen Politidirektoratet og Forsvaret for manglende felles forståelse av objektsikringsinstruksen. Dette er tydelig tilbakevist både fra politisk og faglig ledelse. Etter å ha sjekket grundig i sine organisasjoner kan de slå fast at dette ikke er tilfellet. Det har vært en diskusjon om tidspunktet for ny gjennomgang av instruksen, og partene har blitt enige om å starte dette arbeidet når ny lov og Riksrevisjonens rap-

port er på plass, men rapporten tillegger altså partene her et minus som ikke er reelt.

Også når det gjelder kritikken av midlertidige, kompenserende tiltak for objekter som venter på ny lokasjon, er det en underlig påpekning. Riksrevisjonen påpeker at det ikke foreligger konkrete planer for kompenserende tiltak i påvente av å få på plass endelig grunnsikring. Det er selvsagt riktig, da det er etablert kompenserende tiltak. Hadde de tilfredsstilt sikkerhetslovens krav fullt ut, hadde de ikke vært midlertidige, kompenserende tiltak.

Det påstås at regjeringen ikke har prioritert objektsikring. Det er åpenbart feil. Det som er gjennomført på objektsikring, har faktisk skjedd med Erna Solberg som statsminister. Gjennom tøffe år med flyktningkrise, fall i oljepris og høy ledighet har regjeringen likevel satt av over 7 mrd. kr på sivil side og omtrent 10 mrd. kr til forsvarssektoren til økt beredskap og objektsikring. Dette er å prioritere! Så er det opposisjonens rett å mene at det er for lite. Den kritikken ville vært adskillig mer troverdig dersom de selv hadde gjort helt andre prioriteringer på området, noe jeg ikke kan se er tilfellet. Ekstra spesielt er det at da den rød-grønne regjeringen fratrådte i 2013, to måneder før utløp av fristen i forskriften, var det ikke antydning til å ha prioritert dette arbeidet. Det er selvsagt ingen unnskyldning for den sittende regjeringen, men når det hele tiden vises til de opprinnelige fristene, må det være på sin plass å påpeke at dette var et krevende utgangspunkt.

Til slutt må jeg si at jeg er overrasket over at så store deler av det politiske miljø synes å være mer opptatt av et politisk spill rundt saken enn raskt å få på plass den nødvendige sikring av objekter, økt beredskap og trygghet for at vi kan forsvare oss ved kriser eller trusler. Det er godt regjeringen tar det ansvaret og nå tydelig svarer ut dette overfor Stortinget.

Ulf Leirstein (FrP) [10:34:07]: Riksrevisjonens undersøkelser er viktige, spesielt på områder hvor myndighetene skal levere trygghet og sikkerhet til innbyggerne. Riksrevisjonen har i sin rapport kommet med skarp kritikk av oppfølgingen knyttet til objektsikring. Det er en kritikk man skal ta på alvor. Og det å ta dette på alvor handler om å levere – levere trygghet og sikkerhet til innbyggerne.

La meg derfor slå fast med én gang at Fremskrittspartiets stortingsgruppe har full tillit til at dagens regjering leverer på dette viktige oppdraget. Samtidig er vi glade for at statsministeren har vært tydelig på at framdriften i dette krevende arbeidet i enda større grad burde vært fortløpende kommunisert til Stortinget, slik at kompleksiteten og kostnadene knyttet til dette arbeidet

– og at den tidsplanen man var forespeilet, ikke ville holde – hadde kommet klart fram.

La meg ta et lite tilbakeblikk: Den særskilte komité, som ble nedsatt etter 22. juli-terroren, forutsatte at alle objekter skulle klassifiseres innen utgangen av 2012, og at gjennomføringen av sikkerhetstiltak skulle skje så raskt som mulig og senest tre år etter ikrafttredelsen av objektsikkerhetsforskriften, dvs. i løpet av 2013. Den særskilte komité understreket betydningen av at dette ble fulgt opp innen de angitte tidsfristene.

Vi vet i ettertid at verken klassifisering eller iverksettingen av objektsikringstiltak ble gjennomført av den forrige regjeringen som forutsatt. Dette skulle vært på plass to måneder etter at regjeringen gikk av i 2013. Med andre ord er alt som er gjort på dette området, i praksis gjort av nåværende regjering.

De frister og kostnader som ble lagt til grunn ved innføringen av objektsikkerhetsforskriften, var dessuten urealistiske. Det ser vi helt tydelig i ettertid. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2011. I Ot.prp. nr. 21 for 2007–2008, som ble framlagt av den rød-grønne regjeringen, kan vi lese på side 42 at det ble lagt til grunn at «forslagene sett under ett ikke bør innebære vesentlig økte kostnader». I kgl. res. fra oktober 2010, der forskriften ble satt i kraft, står det at «de nye bestemmelsene innebærer derfor i seg selv ikke nye kostnader». Sett i ettertid har objektsikring kostet milliarder av kroner, og det vil også i framtiden koste milliarder av kroner, som skal investeres.

Den kritikken som Riksrevisjonen målbærer i sitt dokument, rammer derfor vel så mye den forrige regjeringen som den nåværende når man ser på hva som ble gjort i forkant og i ettertid av vedtatt lov og forskrift, og hvilke klare anbefalinger som lå der fra den særskilte komiteen.

Hva har så dagens regjering gjort på dette området? Den nåværende regjeringen har satt av over 7 mrd. kr til beredskapstiltak på sivil side og ca. 10 mrd. kr til forsvarssektoren. Eksempler på dette er nye politihelikoptre, et beredskapssenter for politiet til 2,6 mrd. kr, felles kontraterrorsenter, felles cyberkoordineringssenter og erstatning av Forsvarets radiolinjenett med fibernett. Bare til å erstatte radiolinjenettet er det satt av 900 mill. kr. Ørland flystasjon har fått økte bevilgninger på 1,6 mrd. kr til sikring og beskyttelse.

Komiteen har i sin innstilling og sine merknader understreket at det er Stortinget som er bevilgende myndighet, og også minnet om at det har vært bred enighet om bevilgningene til disse beredskapsformålene. Det er enstemmige merknader som er lagt fram i dag på dette området. Opposisjonen har visst at det fortsatt er store mangler, men har ikke selv kommet opp med en eneste krone i økte bevilgninger som er øremerket det

formålet som rapporten omhandler, og i den tidsperioden rapporten omhandler. Likevel velger altså opposisjonen å fremme mistillit mot regjeringen for at den ikke har bevilget nok penger. La meg igjen minne om – som man sier i en enstemmig merknad – at det er Stortinget som er bevilgende myndighet.

Det kan også være verdt å minne om at det ikke ble fremmet mistillit mot den daværende regjeringen Stoltenberg etter 22. juli-terroren, selv om Gjørsv-kommisjonen, som da la fram sin rapport, kom med meget klar kritikk av beredskapen og manglende oppfølging bl.a. når det gjaldt stengningen av Grubbegata i regjeringskvartalet og flere andre tiltak som ikke var gjennomført. Kritikken som da framkom i kommisjonens rapport, er vel den sterkeste kritikken som er rettet mot noen regjering noen gang. Allikevel konkluderte Stortinget med at arbeidet med å sikre innbyggernes sikkerhet og trygghet var et arbeid vi i fellesskap skulle levere på, og man konkluderte med at det ikke skulle fremmes mistillit mot den sittende regjering på daværende tidspunkt.

Når vi nå i dag gjør opp status, kan vi konstatere at samtlige tiltak som ble foreslått av Gjørsv-kommisjonen og Den særskilte komité, enten er gjennomført eller under gjennomføring. Mange av tiltakene er av en slik art at de er under kontinuerlig arbeid. På dette området vil en aldri helt komme i mål. Målet beveger seg hele tiden, og nye tiltak må settes inn fortløpende etter som trusselbildet endrer seg i verden.

Oversikten over tiltakene etter terrorhandlingene 22. juli finnes i Meld. St. 10 for 2016–2017, Risiko i et trygt samfunn. Oversikten tar utgangspunkt i disse anbefalingene – 31 anbefalinger fra kommisjonen og 14 vedtak fra Den særskilte komité. Det er da veldig spennende å lese igjennom og se at det er eller blir levert på dette.

La meg komme inn på flere viktige sider av dette arbeidet som regjeringen leverer på.

Heimevernet har et landsdekkende territorielt ansvar, der sikringen av Forsvarets nøkkelpunkter er dimensjonerende for Heimevernets styrkestruktur. Strukturen skal også tilrettelegge for allierte mottak, sikre framføring av egne og andre lands styrker og framskaffe tilstrekkelig situasjonsforståelse.

Både forsvarssjefen og HV-sjefen har vært klare på at Heimevernet har tilstrekkelig kapasitet til å sikre alle nøkkelpunktene. Riksrevisjonen legger til grunn at Heimevernet skal kunne sikre og beskytte alle sivile og militære nøkkelobjekter, samtidig som de også skal sikre alle objekter som politiet har forhåndsplanlagt med bistand fra Forsvaret. Dette har aldri vært forutsetningen for eller dimensjonerende for strukturen i Heimevernet.

Dersom en slik situasjon skulle oppstå i Norge, vil vi altså være i krig, og da må Forsvarets samlede ressurser

prioriteres og brukes der de gir størst kampkraft og stridsevne. For øvrig skal det bemerkes at dersom sivile objekter beskyttes med militært personell i en krigssituasjon, blir disse objektene et lovlig militært mål. Kun sivile objekter som er kritiske for forsvarsevnen, vil bli beskyttet.

Heimevernet er betydelig styrket de siste årene gjennom budsjettforlik mellom de fire ikke-sosialistiske partiene. Bare i 2017 ble Heimevernet styrket med 191 mill. kr, bl.a. for å ta igjen et langvarig etterslep på vedlikehold, reservedeler og ammunisjon. Det er direkte oppsiktsvekkende at forsvarssjefen og HV-sjefen ikke blir trodd av komiteens flertall når de sier at Heimevernets operative status er blitt bedre de siste årene med tilførsel av nytt materiell og mer tid til øving.

Så til beredskapssenteret på Taraldrud: Etter en langvarig lokaliseringsdebatt om nytt beredskapssenter besluttet regjeringen Stoltenberg i august 2012 at beredskapssenteret skulle etableres på Alnabru. Forprosjekt Alna, som startet med oppdragsbrev til Statsbygg i februar 2013, ble avsluttet da skisseprosjektet forelå i desember 2014. Bakgrunnen var at tomten på Alnabru var for liten til de ressursene som var planlagt samlokalisert der, altså politiets helikoptertjeneste, beredskapstroppen og hundetjenesten i Oslo politidistrikt.

Et av alternativene som forelå da Alnabru ble valgt, var Lahaugmoen militærleir, som skulle nedlegges. Denne leiren hadde mange av fasilitetene som trengs – f.eks. 200 meter skytebane – og har en god lokalisering mellom Oslo sentrum og Gardermoen. Etter at Alnabru ble valgt, ble Lahaugmoen solgt til private og dermed ikke tilgjengelig som alternativ.

I desember 2017 vedtok Stortinget etableringen av Politiets nasjonale beredskapssenter på Taraldrud i Ski kommune, med en kostnadsramme på 2,6 mrd. kr og med en planlagt innflytting innen utgangen av 2020. Beredskapssenteret skal dekke behovet for bedre treningsfasiliteter og nødvendige lokaler for beredskapstroppen, bombetjenesten, krise- og gisselforhandlerne og helikoptertjenesten.

Når opposisjonen kritiserer regjeringen for at permanent grunnsikring ikke er på plass på alle de tolv skjermingsverdige objektene på justissektorens område, er de i stor grad medansvarlige for at dette ikke er på plass. Beredskapssenteret vil sikre en tredjedel av politiets skjermingsverdige objekter. Hadde f.eks. Lahaugmoen blitt valgt i stedet for Alnabru av Stoltenberg-regjeringen, hadde beredskapssenteret trolig vært på plass for flere år siden. Dessuten er det veldig påfallende at de samme partiene som nå kritiserer regjeringen for ikke å levere, har forsøkt å stanse – eller i hvert fall utsette – byggingen på Taraldrud, noe som ytterligere ville ha forsinket prosessen betraktelig. Dette vet vi gjennom for-

slag som opposisjonen har fremmet, og debatten man har hatt i justiskomiteen.

Så til Ørland flystasjon: Da Ørland ble valgt som hovedkampflybase med Evenes som en framskutt operasjonsbase i 2012, ble Ørland planlagt bygget som en fredsbasis. Som en konsekvens av endringen i det sikkerhetspolitiske bildet – med økt behov for beskyttelse og sikring – har kostnadene økt med 1,6 mrd. kr til sikring av denne basen alene.

Dette var et lite innblikk i arbeidet regjeringen har gjort på dette området. Skulle man gått igjennom alt som er gjort av tiltak, hadde nok debatten blitt forlenget med mange timer. Regjeringen skal ha god samvittighet for alt man har levert sammen med støttepartier i Stortinget på de budsjettene man har fått gjennomslag for.

Det er også viktig å poengtere at trusselbildet mot Norge er sammensatt, og at ensidig fokus på objektsikring kan gå ut over terrørsikring av myke mål og cyberangrep fra statlige aktører. Mye av etterretningsaktiviteten rettet mot Norge finner sted i det digitale rom. Stort sett dreier denne aktiviteten seg om å hente ut informasjon, og aktørene har både evne og vist at de har vilje til å utføre cyberangrep. Når det gjelder terrortrusselen, har PST i sin årlige trusselvurdering vurdert det som «mulig at det vil forekomme forsøk på terrorangrep». Det er særlig myke mål som er utsatt.

Et flertall i kontrollkomiteen har samlet seg om et forslag som uttrykker mistillit til regjeringen. Etter Fremskrittspartiets mening er mistillitsforslaget en del av et politisk spill som de rød-grønne partiene burde holde seg for gode til å delta i. Gjennom det vi i komiteen har fått innsyn i i arbeidet med denne saken, er det ingen tvil om at regjeringen leverer. Det er ingen tvil om at forarbeidet gjort av den forrige regjeringen var for dårlig, og jeg minner om at de sågar opplyste Stortinget om at dette arbeidet «ikke bør innebære vesentlig økte kostnader». I dag har vi fasiten.

Det er også noe spesielt å lese i en komitéinnstilling at opposisjonen må henvise til en opphetet debatt på Dagsnytt atten for å prøve å begrunne sin mistillit mot regjeringen. Det vitner om at man har svært dårlige argumenter for denne mistilliten.

Vi er nå på rett vei. Det leveres på arbeidet med trygghet og sikkerhet for våre innbyggere. Det investeres flere milliarder kroner i tiltak, som jeg har vist til. Det er gjennomført reformer på viktige sektorer, både innenfor justis og innenfor Forsvaret, for å tilpasse tiltak og tjenester til dagens samfunn og de trusler og utfordringer vi i dag står overfor. I komiteens innstilling registrer jeg også at bl.a. Senterpartiet er svært kritiske til alle disse reformene som regjeringen og stortingsflertallet gjennomfører. De gjennomføres nettopp for å tilpasse våre tiltak til den situasjonen vi står i i dag, og ikke den

vi sto i for mange år siden. Det er viktig å bemerke. Disse reformene gjennomfører vi ikke fordi det er gøy å reformere, men fordi det er nødvendig å reformere.

Fremskrittspartiet vil bidra til at dette arbeidet kan gjennomføres, og senest på mandag denne uken vedtok Stortingets flertall, med stemmene til Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, nok en gang et statsbudsjett med betydelig satsing på dette arbeidet. Fremskrittspartiets stortingsgruppe vil derfor i dag stemme imot innstillingens I.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:48:05]: Tryggleiken vår er sårbar. Gjennom både store og små hendinger dei siste åra har me fått erfara at me på kort tid kan oppleve at den tryggleiken me forventar, ikkje er der. Me såg det i Aust-Finnmark sist helg, der både naudnettet, breibandet, mobilnettet og fastnettet var nede i fleire kommunar og skapte vanskar for innbyggjarane.

Me fekk i førre veke vita at Næringslivets Sikkerhetsråd har avdekt at det er lite merksemd i næringslivet om cyberangrep, og at fire av ti norske verksemdar har vore utsette for brot på informasjonstryggleiken. Og stadig får me melding om at hackerar bryt seg inn i e-postkontoar o.l.

Den fremste oppgåva vår som ombodsmenn her på Stortinget, er ansvaret for å sikra tryggleiken for norske innbyggjarar. Innbyggjarane skal vera trygge på at politi og forsvar er der når det røyner på, og at dei kjem. Og me skal vera trygge på at sjølv om forsvarsmakta vert utsett for åtak, skal det vera planar som sikrar at dei kan fungere sjølv om dei skulle verta ramma. Spørsmålet me må stilla oss i dag, er: Er me trygge på at dei vil koma, og er me trygge på at dei kjem? Både grunnsikring av skjermingsverdige objekt i politiet og Forsvaret og politiets og Heimevernets sikring av objekt ved bruk av sikringsstyrkar er avgjerande for tryggleiken i Noreg.

Riksrevisjonen har i to omgangar vist at me ikkje kan vera sikre på at tryggleiken er god nok. Realitetane kan sjå verre ut etter at den siste rapporten kom. Trass i lovnader har lite skjedd, så hovudspørsmålet vert no: Kven skal tryggja innbyggjarane i eit land om ikkje dei som skal tryggja dei, er sikra? Det er det denne objektsikringssaka i hovudsak handlar om.

Det var tryggleiken til folk som var mellom dei viktigaste sakene statsminister Erna Solberg gjekk til val på i 2013. Etter framlegginga av 22.juli-rapporten sa Solberg:

«Det er derfor jeg alltid har ment at gode politikere ikke kan nøye seg med å være offensive i media, de må også følge opp vedtakene sine, tørre å engasjere seg i detaljene og hvordan politikken faktisk virker for vanlige mennesker.»

Det har gått seks år sidan 22.juli-rapporten vart handsama. Det me har fått sjå i rapportane frå Riksrevisjonen og i dei to høyringane me har hatt dei siste månadene, er at det framleis er orda og ikkje handlinga som har vore størst.

I over to år har regjeringa hatt anledning til å koma til Stortinget for å fortelja at fristane som vart sette av Stortinget for objektsikring her til lands, var for knappe. Stortinget har ikkje høyrte eit kløyva ord.

Det var Riksrevisjonen, ikkje den øvste ansvarlege for tryggleiken vår, som gjorde Stortinget merksam på at både politi og forsvar var på hælane, og at mykje ikkje var på stell.

I løpet av åra som har gått, har det vore skiftande forsvarsministrar og justisministrar, men den øvste ansvarlege for tryggleiksarbeidet i regjeringa har vore den same: statsminister Erna Solberg. Det er ho som sit med hovudansvaret for å koordinera tryggleiken i landet vårt.

I to omgangar har ho erkjent at ho ikkje har hatt kontroll. Den fyrste gongen var 21. mars i 2017, då ho i høyringa i Stortinget sa:

«Regjeringen var ikke klar over at situasjonen var sånn før vi faktisk fikk Riksrevisjonens rapport og fikk status på det. Det var da man først så at det lå dårligere an.»

Den andre gongen ho innrømde at ting ikkje var på stell, var i høyringa 27. august 2018, då ho sa at dei burde ha gjeve Stortinget meir utfyllande informasjon, og at ho tok kritikk på det.

I den same høyringa sa ho at ho hadde vore upresis i den førre høyringa, som den dåverande kontroll- og konstitusjonskomiteen hadde.

Sjølv om statsministeren har sagt at ho kunne sagt frå til Stortinget tydelegare, tidlegare og meir samla, er det frå min ståstad klart at den øvste ansvarlege for folks tryggleik ikkje har vore klar over den alvorlege situasjonen og korleis arbeidet hennar i regjering har svikta dette arbeidet.

Eg vil seia at eg frå starten har vore i tvil om det ville vera rett å fremja noko som kunne tyda på mistillit i denne saka. Men etter at rapporten vart lagd fram, og særskilt etter dei to høyringane me har gjennomført, er eg ikkje i tvil.

Det er grunn til å be om orsaking for at regjeringa ikkje har gjort det dei sa dei ville gjera, og ikkje minst for at dei ikkje har gjort det dei sa dei hadde gjort. Det er òg grunn til å be om orsaking for manglande oppfølging av grunnsikring av politi og forsvar, og det vernet som dei viktige institusjonane våre skal ha.

Det kan vera ulike grunnar til at objektsikringsarbeidet ikkje har vore prioritert. Men det er påfallande at statsministeren har prøvd å peika på ein treårsperiode

frå 2010 til 2013 under den raud-grøne regjeringa som grunngeving i staden for å peika på dei fem åra ho sjølv har vore kommandøren. I dei fem åra ho sjølv har vore sjef, har statsministeren overlate til statsrådene og departementa å prioritera framdrift og løyvingar. Det har gjeve dårlege resultat.

Eit døme på dette var at tidlegare justisminister Per-Willy Amundsen i høyringa i 2017 sa at han skulle ta oppfølginga av objektsikringa vidare i styringsdialogen med direktoratet. Nokre dagar seinare bad medarbeidarane hans i departementet Politidirektoratet om ei vurdering av kor mykje av objektsikringsarbeidet som kunne skyvast ut i tid eller reduserast til eit minimum. – Då blir praten om betre tryggleik ikkje berre prat, men tomprat.

Dei same fem åra som har gått sidan regjeringa Solberg tok over styringa av landet, har både politiet og Forsvaret vore igjennom store reformer – reformer som har ført til at avstanden til dei som skal tryggjast, har vorte større. Reformarbeidet har teke tid og ressursar, ressursar som har gått ut over den operative evna til sikringsetatane våre.

I Forsvaret har ein sett i gang arbeidet med å kartlegga kva slags objekt som skal sikrast. «Hele landet – sikring av skjermingsverdige objekter» er namnet på dette prosjektet. Men sjølv om dette arbeidet er sett i gang, er det ikkje sikkert at det vil halda vatn, for som Riksrevisjonen skriv i rapporten:

«Det er usikkert om prosjektet Hele landet – SVO faktisk vil føre til at grunnsikringen av de skjermingsverdige objektene vil oppfylle kravene i sikkerhetsloven og forskrift om objektsikkerhet. Prosjektet omfatter kun fysiske grunnsikringstiltak, og ikke kravet om reaksjon.»

Det er vel her me er ved kjernen – nemleg: Kva må til for at me skal få den raske reaksjonen som er naudsynt for å gjera folk trygge i ein krisesituasjon? Sjølv om ein har fått kartlagt og tryggja installasjonane, seier det lite om Forsvaret faktisk kjem ut. Det er difor me i Senterpartiet har vore sterkt kritiske til nedbygginga av Heimevernet.

Å ha eit heimevern som har anledning til å rykkja ut når krisa er der, er heilt avgjerande. Nedlegginga av Sjøheimevernet er eit anna døme på at reformarbeidet ber i feil retning. Når Sjøheimevernet er borte, er det færre til å vera operative til sjøs og sikra dei viktige installasjonane til sjøs og ved kysten når det er naudsynt.

Regjeringa er i ferd med å reformera seg bort frå folk. Det som har vore eit godt kjenneteikn ved det norske samfunnet, er at det har vore kort veg til dei som passar på. Vegen er no vorten lengre.

Under den opne høyringa på Stortinget om Riksrevisjonens rapport vart det gjort klart at politiet forven-

tar støtte frå Heimevernet på om lag 25 pst. av fleire hundre objekt. Heimevernet har ikkje tilstrekkeleg kapasitet til å sikra og tryggja alle dei sivile og militære nøkkelobjekta. Under høyringa sa sjefen for Heimevernet at dei med dagens tal på soldatar ikkje er dimensjonerte for å sikra politiobjekt og militære objekt samstundes. Når me i tillegg veit at det finst fleire tusen viktige anlegg innanfor sivil sektor som treng sikring, er det nedslåande å høyra den rosemålinga som har kome frå regjeringshald i debatten etter at rapporten kom.

Det er med bakgrunn i dette at fleire representantar frå Senterpartiet har fremja forslag om å stoppa alle nedskjeringsprosessar i Heimevernet, auka talet på heimevernssoldatar til 45 000 og reetablere Sjøheimevernet. Med det alvorlege bakteppet som rapportane frå Riksrevisjonen har gjeve, er dette avgjerande for responstid og tryggleiken for folk.

Politiet har tolv skjermingsverdige objekt. Statsministeren nemnde fire av dei då ho la ned grunnsteinen til det nye beredskapssenteret på Taraldrud, og i den avgraderte rapporten frå Riksrevisjonen kjem det fram at tre operasjonssentralar i politiet er såkalla skjermingsverdige objekt. Men grunnsikringsarbeidet har teke år, og Politidirektoratet har slått fast at det framleis vil gå mange år før ein er i mål med dette arbeidet.

Justisminister Tor Mikkelt Wara sa til NTB den 22. oktober i år at det var fyrst i 2015 at regjeringa vart klar over kor omfattande arbeidet med objektsikringa var, og at ein ikkje tok konsekvensane av dette. Men sjølv om dei vart klar over kor omfattande arbeidet var, og at tidsfristane ikkje lét seg halda, vart ikkje Stortinget informert. Formelt sett har Stortinget enno ikkje teke imot noka formell melding frå regjeringa om dette.

Det same året, i 2015, vedtok Stortinget, med støtte frå regjeringsspartia og Arbeidarpartiet, å setja i verk reforma med det misvisande namnet nærpolitireforma. Talet på politidistrikt vart kutta frå 27 til 12, 126 lensmannskontor er lagde ned, og innanfor politiet er det lita tru på at reforma vil føra til eit meir synleg politi og bidra til ein meir effektiv kamp mot kriminaliteten. I åra etter 2015 har det i politiet vore meir intern merksemd på reforma enn det har vore fokus på den operative sikringa av viktige politiobjekt.

Frå Justisdepartementet har det vore lite hjelp å få. Dei sikringstiltaka som er sette i verk, er sette i verk over politiets eigne driftsbudsjett og ikkje over eit eige investeringsbudsjett.

Fyrst i revidert nasjonalbudsjett i 2018 kom det ei løyving på 20 mill. kr til objektsikringsarbeidet. Det kjem nok ikkje av regjeringa sin medvetne innsats på området, men den knusande kritikken som Riksrevisjonen kom med.

«Fjernpolitireforma» frå regjeringa har, som nemnt, teke mykje tid og ressursar. Dette kjem på toppen av at løyvingane til politiet frå regjeringa ikkje har stått i stil med lovnadene. Statsbudsjettet for neste år, som regjeringspartia og Kristeleg Folkeparti er samde om, gjev inga betring. Me står langt frå målet om to politifolk per tusen innbyggjarar her til lands, og enda lengre tid vil det ta med den budsjettavtala som no ligg på bordet.

Når me ser korleis denne regjeringa, under leiing av statsminister Erna Solberg, har bygd ned dei lokale lensmannskontora og elles bygd ned offentleg forvaltning i distrikta og auka talet på statlege arbeidsplassar i Oslo-området, har me fått færre til å ta hand om lokale og desentraliserte installasjonar, fått lengre responstid og mindre lokalkunnskap. I komitéinnstillinga har Senterpartiet ein merknad om dette. Den er me åleine om. Det tek me til etterretning, men kampen for å byggja politi og forsvar opp, og ikkje ned, vil me halda fram med – ikkje fordi det er populært i desse sentraliserings-tider, men fordi det er heilt naudsynt for at me framleis skal ta heile landet i bruk.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:00:01]: Det politiske attentatet 22. juli 2011 var ein alvorleg vekkjar om i kor dårleg forfatning den norske terrorsikringa og beredskapen var. Eit samrøystes storting understreka gjennom behandlinga av regjeringa si utgreiing og Stortingets særskilte komité kor viktig det var at fristar og krav i sikkerheitsloven, med forskrift og instruks, måtte følgjast. Alt skulle seinast vere på plass ved utgangen av 2014. Regjeringa skulle løpande rapportere om framdrift og kostnader.

Ei tid etter at dei siste fristane var passerte, 1. januar 2015, og sikringsarbeidet skulle ha vore i mål, starta Riksrevisjonen arbeidet med å granske status for Forsvarets og politiets arbeid med dei objekta og funksjonane dei har ansvaret for, både grunnsikringa av eigne bygg og funksjonar og deira ansvar og evne til å stille med sikringsstyrkar dersom andre kritiske funksjonar i samfunnet skulle trenge det. Vi snakkar altså her om sikring langt utover dei eigne bygga til politiet og Forsvaret, i motsetnad til kva statsministeren og justisministeren hevda like før sommaren. Vi snakkar om nasjonen sine mest kritiske funksjonar: politikk, forvaltning, politi, mat, kommunikasjon, vatn, forsvar, helse og velferd – for å nemne noko.

Den første rapporten frå Riksrevisjonen hausten 2016 slo ned som eit lynnedslag i det politiske Noreg. Da Stortinget våren 2017 behandla saka, blei det formulert kraftig kritikk. Verken politi eller forsvar hadde innfridd lovkravet. Arbeidet med grunnsikring var i stor grad framleis på analyse- og planleggingsstadiet og langt frå i mål. Dette stod i grell kontrast til det som var kritikken

frå høgresida etter 22. juli, der det blei hevda at sikkerheita ville bli langt betre under ei høgrestyrt regjering. André Oktay Dahl, justispolitisk talsperson for Høgre på det tidspunktet, hevda til og med i VG like før valet i 2013 at Noreg ville ha vore eit tryggare land dersom Erna Solberg hadde vore statsminister i forkant av den mørke sommardagen 22. juli i 2011. Sikkerheit var også ei av hovudsakene for partiet i valet. Solberg ville i det same intervjuet ikkje kommentere utsegnene til Oktay Dahl direkte, men sa lakonisk:

«Jeg har ikke noen behov for en diskusjon om statsministerens lederegenskaper eller noe sånt. Men ledelse er en viktig del av konklusjonen i Gjørsv-rapporten.»

Oppfølgingsrapporten frå Riksrevisjonen kom sommaren 2018. Til overrasking for dei fleste viste han at lite hadde skjedd sidan den første rapporten, sjølv etter skarp kritikk frå Stortinget. Vi fekk også eit langt meir detaljert innblikk i kva som faktisk gjekk føre seg i regjeringa. I politiet hadde ein ikkje tilstrekkeleg oversikt til å tidfeste når ein ville vere i tråd med sikkerheitsloven – laust stipulert til innan ti år, tidlegast, avhengig av finansiering. I Forsvaret blei det stipulert at først i 2025 ville ein vere i mål. I Forsvaret hadde ein vidare berre synfart 25 pst. av dei skjermingsverdige funksjonane sine. Når det gjaldt sikringsstyrkar og mellombelse tiltak mens ein venta på permanent sikring, var det mykje uklart, inga oversikt, uklare roller og for dårleg kapasitet i forhold til krav til sikring. Analysen viste dessutan at det i stor grad handla om manglande prioritering og finansiering frå regjeringa si side.

At regjeringa har vore «hands on», er kanskje det siste vi kan trekkje ut av Riksrevisjonens to rapportar. Snarare er det mangel på handlekraft, leiarskap og gjennomføringsevne som pregar dei to sterkt kritiske rapportane, der den siste konkluderer på Riksrevisjonens aller strengaste vis. «Svært alvorleg» i fire av hovudkonklusjonane i rapporten er kanskje Riksrevisjonens strengaste dom over ei sitjande regjering nokon gong. Og nemninga «svært alvorleg» blir ifølgje Riksrevisjonen berre brukt om «forhold der konsekvensene for samfunnet eller berørte borgere er svært alvorlige, for eksempel risiko for liv eller helse».

Riksrevisjonens rapport, høyringane og svara frå regjeringa dokumenterer at regjeringa ikkje har prioritert å gi pengar til terrorsikring i politiet og Forsvaret, trass i Stortingets klare understreking etter 22. juli om at det var viktig at ein kom i mål innan 2015.

Saka blir ikkje mindre alvorleg av at Stortinget og det norske folk har levd i uvisse om det som har skjedd. Riksrevisjonens rapport og kontrollkomiteen sine eigne undersøkingar viser nemleg at Stortinget og offentlege heita har blitt feilinformert over lengre tid om kva som

er den faktiske tilstanden. Undersøkingane viser at for regjeringa var ingen av rapportane noka overrasking, slik dei hevda i kontrollhøyringa våren 2017. Dei hadde blitt løpande orienterte gjennom tilsynsrapportar, rapportering og budsjettdialogar med både politi og forsvar. For Stortinget og resten av norsk offentlegheit var det ikkje til å tru at ein ikkje var komen lenger sju år etter hendingane i 2011.

Vi kan i dag dessverre slå fast følgjande: Regjeringa har på fleire tidspunkt feilinformert Stortinget om status, utan at feila har blitt retta opp på ein forståeleg måte for Stortinget før Riksrevisjonen begynte å grave i det. Vi kan slå fast at Justis- og beredskapsdepartementet feilaktig informerte Stortinget i budsjettproposisjonen for 2016 om at bygga i justissektoren var sikra i tråd med loven. Det var feil. Berre to av tolv bygg i politiet var da sikra i tråd med forskrifta. Naudnettet var heller ikkje sikra. Politidirektoratet tok raskt kontakt med Justis- og beredskapsdepartementet og varsla om at dette var feil. Informasjonen kom aldri fram til Stortinget. Eit halvt år etter at Politidirektoratet informerte Justis- og beredskapsdepartementet om denne feilen, gjentok daverande justisminister Anundsen feilen i Stortinget våren 2016 i svar til stortingsrepresentant Hårek Elvenes. Stortinget måtte få Riksrevisjonens første rapport for å få riktig informasjon: at sikringa av bygg i politiet og Forsvaret var såpass dårleg, og at instruksen, altså bruk av sikringsstyrkar for å sikre kraft, vatn osv., heller ikkje var oppfylt.

Vidare kan vi slå fast at statsministeren si forklaring i fjorårets høyring om korleis dette kunne skje, var feil. I fjorårets høyring forklarte statsministeren feilrapporteringa til Stortinget i budsjettet – og frå justisministeren våren 2016 – med at det var Politidirektoratet som hadde sagt at ein var i mål med sikringa innan fristen. Dette er dokumentert feil. Derimot hadde Politidirektoratet kommunisert tydeleg at dei ikkje var i mål, at dei trong meir pengar for å kome i mål, og at Stortinget hadde blitt feilinformert. Justis- og beredskapsdepartementet lytta ikkje til Politidirektoratet i denne saka og valde i staden å fortsetje med å feilinformere Stortinget.

Vidare kan vi slå fast at regjeringa ikkje har prioritert sikringsarbeidet. Politidirektoratet bad om pengar i budsjettdialogen i 2013, i 2014, i 2015, i 2016 og i 2017 for å kome i mål, men fekk ikkje dette av Justis- og beredskapsdepartementet fordi ein prioriterte andre saker framfor det. Dette innrømmer departementet sjølv i rapporten. Grunnsikring av skjermingsverdige objekt er ikkje prioritert i budsjetta. Andre omsyn blei sett på som viktigare. Dette står svart på kvitt i Riksrevisjonens rapport.

I Forsvarsdepartementet har ein også hatt føringar om at det å kome i mål innan fristen ikkje skulle krevje

ekstraordinære budsjettløyvingar. Det er vanskeleg å tru at det ikkje har hatt konsekvensar for framdrifta at regjeringa ikkje har løyvd nødvendige midlar til Forsvaret. Forsvarsministeren seier sjølv no at dette krev ekstraordinære løyvingar.

Regjeringa hevdar at feilinformasjonen frå Anundsen og 2016-budsjettet blei retta opp i etterkant. Det er også feil. I budsjettet for 2017, der statsministeren hevda at dei retta opp feilinformasjonen frå 2016-budsjettet, er det veldig vanskeleg å lese teksten og forstå at tidlegare informasjon frå regjeringa har vore feil. Dette har ikkje vore tydeleg og samvitsfullt rydda opp i frå regjeringa si side. Fleire av svara komiteen har fått etter rapporten – i den opne høyringa, skriftleg og gjennom svar i media – er urovekkjande. Forsvarsministeren skriv at dei først i løpet av 2016 fann ut at ein trong betydelege investeringsmidlar for å sikre Forsvarets skjermingsverdige objekt. Korleis kunne det ta fem år å finne ut av det? Tidlegare justisminister Anders Anundsen sa fleire ting i fjorårets høyring som var direkte feil, utan at det blei korrigert av sitjande justisminister eller av statsministeren. Kvifor ser ikkje regjeringa at det er ei forsøming av informasjonsplikta, at Stortinget til kvar tid skal sitje på mest mogleg korrekt informasjon?

I Aftenposten 3. oktober 2018 blei statsministeren spurd om meir pengar tidlegare kunne fått regjeringa raskare i mål med terrorsikring og beredskap. Svaret var:

«Jeg tror ikke vi kunne brukt mer penger og fått til mer fornuftige ting. Det eneste som kunne brakt oss raskere i mål, var at vi hadde brukt perioden 2010–2013 på en bedre måte.»

Det er svært spesielt, når vi veit at både politiet og Forsvaret har rapportert om at arbeidet med forskrift og instruks vil krevje betydelege investeringar, og har bedt om pengar til dette jamleg, over lengre tid, utan å få det. Men det spesielle i svaret til Solberg er at ho peiker på den førre regjeringa. Det er dei som har skulda for at dette har tatt tid. Og det er vel stort sett standardsvaret kvar gong ein ikkje vil ta ansvar.

Det har vore mørkt og trist å lese kor lite regjeringa har prioritert dette arbeidet. Det blir enda dyrare når ein ser kor langt regjeringa er villig til å gå for å feilinformere, sminke og villeie både Stortinget og folket når dei skal forklare unnlatingane sine. Vi kan sjølvsagt ikkje ha det sånn at samrøystes lovvedtak av høgaste prioritet i det øvste folkevalde organet blir oversett og nedprioriterte av regjeringa. Og vi kan sjølvsagt ikkje ha det sånn at regjeringa fører Stortinget og folket bak lyset ved å systematisk feilinformere, hale tilbake informasjon og sminke sanninga, og med tilfelle av konkret løgn i kommunikasjonen med Stortinget.

SV krev difor at statsministeren beklagar at arbeidet ikkje er i mål, at ho beklagar at ein ikkje har prioritert

dette arbeidet, og at ho beklagar at feilinformasjon har blitt gitt. Dersom ikkje statsministeren gjer det, kan ho ikkje ha Stortingets tillit.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [11:11:45]: Saksordføreren har hatt en grundig og god gjennomgang av sakens behandling i komiteen. Jeg skal ikke repetere den, men understreke noen forhold som jeg mener er helt sentrale i den vurderingen Stortinget skal gjøre i dag.

La meg starte med noen helt sentrale poeng. Grunnlaget for alvorret i denne saken ligger i vår felles opplevelse av terrorhendelsen 22. juli 2011. Etter den hendelsen ble det lagt fram en sterkt kritisk rapport, som pekte på alvorlige mangler rundt arbeidet med sikring av objekter, grunnsikring og ikke minst mangel på samarbeid mellom politi og forsvar.

For det første: Objektsikring er ikke en detalj i arbeidet med sikkerhet og beredskap. Begrepet «objektsikring» kan høres ut som et noe diffust og abstrakt begrep. I mange situasjoner kan begrepet «tersorsikring» være et godt dekkende uttrykk og langt mer forståelig for folk enn objektsikring – særlig i lys av 22. juli 2011. Objektsikring eller tersorsikring er ikke en liten del av sikkerhetsarbeidet – tvert imot. Det er en helt sentral del. Sikring av objekter og kritisk infrastruktur er en svært viktig og nødvendige del av vår felles trygghet.

For det andre: Etter 22. juli 2011 har samfunnet og Stortinget hatt klare forventninger og krav til hvordan vi skal sikre oss bedre mot terror. Gjørv-kommisjonen dokumenterte en svikt i norsk beredskap som for mange var en alvorlig vekker. Vi var sårbare, og det måtte iverksettes tiltak på både kort og lang sikt. Stortinget fattet viktige beslutninger om viktige tiltak som måtte iverksettes. Sikring av objekter skulle bli bedre. Det var et viktig punkt – selvsagt ikke det eneste avgjørende, men det var og er et viktig punkt. Nå ser vi at arbeidet har gått for seint, og selv etter rapport nummer to fra Riksrevisjonen må vi i dag konstatere at man ligger langt bak de frister Stortinget i sin tid satte.

For det tredje: Da regjeringen Solberg overtok makten, var det med klare løfter om forsterket innsats på sikkerhet og beredskap. Ja, mye godt arbeid har blitt gjort, særlig etter 2015. Men jeg opplever at selv statsministeren nå erkjenner at arbeidet ikke har vært satt nok i fokus, eller har gått raskt nok. Det har ikke vært nok trykk. Arbeidet med objektsikring har ikke hatt høy nok prioritet, etter vår oppfatning. Dokumentasjonen er tydelig: Alvorlige mangler er avdekket. Det er sterkt krittikkverdig og svært alvorlig.

For Kristelig Folkeparti er det disse tre punktene som er kjernen i debatten. Det er dette som er kjernen i saken. I en så viktig sak og på så sentrale områder innenfor sikkerhet og beredskap har dette arbeidet gått for

seint, og det til tross for regjeringens egne løfter og Stortingets krav. Det er ikke bare sterkt krittikkverdig, men svært alvorlig og svært, svært skuffende.

Så vet vi alle at det er en kompleks oppgave vi står overfor, og som regjeringen har ansvaret for å håndtere. Arbeidet med sikkerhet og beredskap er sammensatt. Vi bør alle erkjenne at vi ikke løser disse oppgavene over natten, og vi vil heller aldri komme helt i mål. Arbeidet vil være dynamisk, og tiltakene vil endre seg kontinuerlig etter som trusselbildet endrer seg.

Men det er likevel sånn at all sikring av kritiske objekter må vurderes ut fra sikkerhetsloven og dens forskrifter. Grunnsikring og objektsikring er helt sentralt i dette arbeidet, som skulle hatt en bedre framdrift enn det vi opplever i dag. Det gjelder både grunnsikring av skjermingsverdige objekter og sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra politiet og Forsvaret, ved Heimevernet.

Revisjonen omhandler budsjettårene 2016 og 2017. Stortinget har gitt arbeidet med objektsikring høy prioritet, og Riksrevisjonen ser det som svært alvorlig at forbedringsarbeidet ikke er sikret god nok framdrift. Kristelig Folkeparti er enig i denne konklusjonen. Vi har nå hatt høringer, brukt lang tid, gått gjennom store mengder dokumenter. Riksrevisjonen har gjort en grundig jobb, det har også komiteen gjort. Saken er svært alvorlig, og kritikken er skarp. Kristelig Folkeparti mener det er solid grunnlag for denne kritikken, dessverre.

Komiteen har avholdt én åpen og én lukket kontrollhøring samt ført en omfattende korrespondanse med statsministeren og de berørte departementene. Grunnen til at komiteen har gått så grundig til verks, er nettopp det faktum at objektsikring ikke kan ses på som en detalj, eller som en marginal del av sikkerhetsarbeidet – langt ifra. Skjermingsverdige objekter er eiendom som må beskyttes av hensyn til rikets eller alliertes sikkerhet eller andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser. Det handler både om permanent grunnsikring av bygninger, installasjoner og annet som kan være terrorutsatt, og om at vi må ha gode planer for ekstra innsats når noe skjer og kriser oppstår.

Riksrevisjonens undersøkelse viser at det fortsatt gjenstår mye før grunnsikringen av de skjermingsverdige objektene i politiet og Forsvaret kan anses å være i samsvar med sikkerhetslovens og Stortingets forutsetninger. Manglende prioritering fra politiets side og ufullstendig oversikt over tilstanden når det gjelder grunnsikringen av de skjermingsverdige objektene i Forsvaret, er blant Riksrevisjonens konklusjoner.

Riksrevisjonen slår videre fast at departementene har bedret oppfølgingen av bruken av sikringsstyrker, men at man fortsatt ligger langt bak det Stortinget har forutsatt.

Riksrevisjonen viser videre til at de to departementene ikke har en felles forståelse av objektsikringsinstruksen, og at det er svakheter ved Forsvarets prosess med utpeking av sivile nøkkelobjekter. Det er også svakheter ved Heimevernets operative evne og manglende avklaringer og analyser av politiets og Heimevernets kapasitet til å sikre og beskytte objekter ved bruk av sikringsstyrker.

Riksrevisjonens dom er knallhard. Viktige objekter er ikke sikret etter lov og forskrift, og svikten kan utgjøre en fare for liv og helse. Enhver regjering må ta en slik dom fra Riksrevisjonen på høyeste alvor – ja, på høyeste alvor!

Som politikere er det vårt viktigste ansvar å sørge for trygghet og sikkerhet for innbyggerne. Da er sikring av kritiske objekter i samfunnet helt sentralt. Når det avdekkes feil og mangler, må myndighetene ta ansvar. Noe av lærdommen etter 22. juli er nettopp at det aldri må være tvil om hvem som har ansvaret. I dette tilfellet er det regjeringen med statsministeren i spissen som har ansvaret.

Derfor var det viktig for Kristelig Folkeparti å innkalle statsministeren til høringen i Stortinget. Derfor er jeg også glad for at statsministeren er til stede her i dag. Det gir et viktig signal. Det understreker sakens alvorlighetsgrad og kompleksitet, og det viser at regjeringen tar saken på alvor. For det er regjeringsskollegiets overordnede ansvar at beredskapssituasjonen gir størst mulig trygghet, innenfor akseptable økonomiske rammer. Dette ansvaret faller ikke bort selv om sektoransvaret av praktiske grunner er lagt til én eller flere fagstatsråder.

Regjeringen har anerkjent Riksrevisjonens funn og stiller seg bak rapporten. Fagstatsråder og statsministeren har bekreftet alvorlighetsgraden i rapporten, selv om det er gjort forsøk på å nyansere bildet. Alvorlighetsgraden er etter Kristelig Folkepartis oppfatning opprettholdt etter komiteens grundige undersøkelser. Funnene er svært alvorlige. Riksrevisjonens innhold og funn bekreftes i dokumenter og høringer. Det samme gjelder for de alvorlige konsekvensene som kan følge av de mangler som er påpekt, ved en eventuell krisesituasjon.

Regjeringen har erkjent at rapporteringen til Stortinget kunne ha vært tydeligere. Tidligere forsvarsminister Eriksen Søreide ga under den åpne høringen uttrykk for at Forsvarsdepartementet kunne hatt en mer samlet og helhetlig orientering for Stortinget, utover den løpende orienteringen. Nåværende forsvarsminister, Bakke-Jensen, innrømmet i den samme høringen at man hadde tjent på å rapportere til Stortinget mer fullstendig. Statsministeren understreket at regjeringen burde kommunisert tydeligere og mer helhetlig, og har på vegne av regjeringen tatt selvkritikk. Statsministeren

viste under høringen at hun tar saken på alvor. Hun erkjente at det er et komplekst arbeid, og hun delte langt på vei den virkelighetsbeskrivelsen som Riksrevisjonen har gitt. Det er et godt utgangspunkt for videre arbeid. Samtidig er det etter Kristelig Folkepartis oppfatning et tydelig grunnlag for å hevde at regjeringen under høringen i 2017, da den forrige rapporten ble behandlet, ga et sminket bilde av dagens situasjon.

Regjeringen lover nå en konkret plan for videre oppfølging, med tidsfrister og finansiering. På direkte spørsmål fra undertegnede under høringene ble det bekreftet at planen skal forankres i Stortinget – en plan som vil gjelde for både politi- og forsvarssektoren.

Riksrevisjonens kritikk av regjeringens manglende oppfølging karakteriseres som «svært alvorlig», som er den høyeste alvorlighetsgraden i Riksrevisjonens kritikkformer, og som brukes ved forhold der konsekvensene for samfunnet eller berørte borgere er svært alvorlige, f.eks. risiko for liv eller helse. Dette understreker det store alvoret i saken.

Kristelig Folkeparti vil særlig trekke fram følgende forhold som grunnlag for sin konklusjon:

- at objektsikringen i Forsvaret og politiet fortsatt ikke er i tråd med sikkerhetsforskriften og objektsikringsinstruksen
- at Justis- og beredskapsdepartementet ikke har prioritert sikring av egne objekter
- at Forsvarsdepartementet fortsatt ikke har gjennomført nødvendig sikring av egne objekter
- at regjeringen ikke har informert Stortinget om utsettelse
- at regjeringen har holdt tilbake informasjon om forventede kostnader
- at det ved fjorårets høring ble tegnet et sminket bilde av den faktiske situasjonen
- at regjeringen i offentligheten forsøker å avdramatisere situasjonen ved å innskrenke hva Riksrevisjonens rapport faktisk beskriver
- at det fortsatt er svakheter ved Forsvarets prosess med utpeking av sivile nøkkelobjekter

Da Stortinget i 2016 behandlet Dokument 1 for 2016–2017, Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2015, valgte Kristelig Folkeparti å gå for et kritikkvedtak av styrken «sterkt kritikkverdig» som følge av de funn som var avdekket. Rapporten i 2016 omtalte vesentlige svakheter i Politidirektoratets og Forsvarets objektsikring. I behandlingen av Innst. 483 S for 2016–2017 vedtok Stortinget å be Riksrevisjonen følge opp saken og komme tilbake til Stortinget med en statusrapport om objektsikring per 29. mai 2017, og det er denne rapporten vi nå behandler.

Målet med undersøkelsen var å gi Stortinget informasjon om utviklingen i budsjettårene 2016 og 2017,

herunder om Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet har bedret objektsikringen, slik Stortinget forutsatte. Det er helt åpenbart at oppfølgingen ikke har vært i tråd med Stortingets forutsetninger, og at det ikke er iverksatt tilstrekkelige tiltak i perioden fra den første rapporten ble behandlet, og fram til i dag.

Regjeringen har erkjent at rapporteringen til Stortinget kunne ha vært tydeligere. Tidligere forsvarsminister Eriksen Søreide ga under den åpne høringen uttrykk for at det kunne vært en mer samlet og helhetlig orientering for Stortinget, utover den løpende orienteringen. Statsråd Bakke-Jensen innrømmet i høringen at man hadde tjent på å rapportere til Stortinget mer fullstendig. Statsministeren understreket at regjeringen burde kommunisert tydeligere og mer helhetlig, og har på vegne av regjeringen tatt selvkritikk. Vi registrerte under høringen at statsministeren langt på vei erkjente forholdene. Det er en forventning fra Kristelig Folkeparti i dag om at statsministeren gjentar og understreker denne erkjennelsen.

Vi mener det med dette bakteppet er nødvendig å stramme til kritikken, i forhold til hva Kristelig Folkeparti foreslo ved forrige behandling. Det er avdekket svikt i oppfølgingen også etter at Stortinget fattet sine vedtak basert på Riksrevisjonens rapport i 2016. Derfor er det etter Kristelig Folkepartis mening nødvendig å ta i bruk et sterkere virkemiddel. Vi inviterer derfor i dag Stortinget til å fatte et vedtak som er det sterkeste før mistillit. Det gjør vi fordi saken er, som vi har sagt hele tiden, mer alvorlig enn sist.

Vi må nå kreve og forvente at samfunnets trygghet og innbyggernes sikkerhet gis langt høyere kraft og prioritet framover. Vi ser nå at viktig arbeid er på gang. I budsjettet for 2019 ser vi prioriteringer innenfor justisfeltet som vil bidra til å få opp tempoet. Med en statsminister som erkjenner de faktiske forholdene, har jeg fortsatt tillit til at arbeidet vil få en langt høyere prioritet i tiden som kommer, enn det har hatt i den tiden som ligger bak oss.

Jeg tar herved opp Kristelig Folkepartis forslag.

Presidenten: Representanten Hans Fredrik Grøvan har tatt opp det forslaget han refererte til.

Bjørnar Moxnes (R) [11:25:44]: I spørsmålet om oppfølging av objektsikring har Rødt tvilt seg fram til å støtte det som i praksis er et mistillitsforslag mot regjeringen. Riksrevisjonen har avdekket at regjeringen har nedprioritert beredskap og brutt med viktige stortingsvedtak. Det har også kommet fram at regjeringen har feilinformert Stortinget om de mange og store hullene i oppfølging av vedtak, lov og instruks om objektsikring.

Innstillingen fra kontrollkomiteen som skal debatteres og stemmes over i dag, bygger på Riksrevisjonens

tredje runde med kritikk i denne saken. Det betyr at etter to rapporter der Riksrevisjonen påpeker alvorlige mangler i oppfølging av objektsikring, og to runder med behandling av Riksrevisjonens kritikk i Stortinget, hadde ikke regjeringen tatt nødvendige grep for å oppfylle kravene.

Riksrevisjonen kaller manglene for «svært alvorlige». Det er den høyeste alvorlighetsgraden for kritikk i Riksrevisjonens rapporter. Ifølge Riksrevisjonen dreier det seg om så store mangler at det kan ha alvorlige samfunnskonsekvenser, med risiko for liv og helse. At regjeringen i tillegg har feilinformert Stortinget om saken, gjør det enda verre.

I Justis- og beredskapsdepartementets budsjett for 2016, som ble lagt fram i oktober 2015, heter det f.eks. at «samtlige virksomheter i justissektoren har rapportert at skjermingsverdige objekter er sikret i henhold til forskrift om objektsikkerhet».

Daværende justisminister Anders Anundsen gjentok den samme påstanden i sitt svar på et skriftlig spørsmål fra Stortinget i april 2016. Deretter la regjeringen mye av skylden for denne feilinformasjonen på Politidirektoratet. Og det er riktig at POD kom med en mindre feilopplysning i 2014, men den gjaldt kun sikringsstyrker, ikke grunnsikring og altså ikke objektsikring som helhet. Og: POD varslet selv regjeringen om denne feilen, uten at regjeringen av den grunn ga Stortinget klar beskjed om denne feilinformasjonen. Dessuten fikk regjeringen informasjon fra flere hold over lang tid om at man lå langt etter i objektsikring i den perioden. Riksrevisjonens graderte rapport viser f.eks. at politiet forges ba om mer penger til arbeidet med å sikre skjermingsverdige bygg og infrastruktur i 2013, i 2014 og i 2015.

Regjeringen har heller ikke overholdt sin opplysningsplikt overfor Stortinget på en tilfredsstillende måte når det gjelder objektsikring i Forsvaret. I Riksrevisjonens rapport Dokument 3:11 fastslås bl.a. følgende:

«Forsvarsdepartementets plan om etablering av grunnsikring for de skjermingsverdige objektene innen 2025 er ikke i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger.»

En ting er at Forsvarsdepartementet ikke kom i mål innen 2015, slik det var forutsatt, men det mest uforståelige her er at departementet begynner å operere med årstallet 2025, ti år senere enn den fristen som var forutsatt, uten å informere Stortinget om det. Under kontrollhøringen om objektsikring 27. august i år ble utenriksminister Eriksen Søreide spurt flere ganger om når hun, som forsvarsminister fra 2013 til 2017, ble gjort kjent med at Forsvarsdepartementet først så for seg å etterkomme kravene til grunnsikring i Forsvaret i 2025. Rødt stilte også skriftlig spørsmål om hvorfor Eriksen Søreide

ikke informerte Stortinget om dette enorme etterslepet. I svaret vi fikk, vedgikk forsvarsminister Bakke-Jensen at regjeringen kunne ha vært tydeligere overfor Stortinget. Vi har ennå ikke fått et fullgodt svar fra Eriksen Søreide på hvorfor hun i 2015, da fristen gikk ut, ikke informerte Stortinget om at regjeringen fortsatt var årevis unna å følge opp det som var Stortingets forutsetninger.

Feilinformasjon og tilbakeholdelse av viktig informasjon i objektsikringssaken føyer seg dessuten inn i en lang rekke tilfeller av det vi anser som brudd på regjeringens opplysningsplikt overfor Stortinget i sikkerhetspolitiske saker. Vi ser tilsvarende i saken om satellittprosjektet, der regjeringen ba Stortinget om penger til satellittbasert bredbånd, uten å opplyse Stortinget om at pengene skulle gå til et prosjekt som innebar også å koble USAs offensive atomkrigssystemer i nordområdene til norske sivile satellitter, eller som vi har sett med det USA-ledede krigseventyret i Syria, der regjeringen fortsatt nekter å opplyse om hvilke væpnede militsgrupper en har brukt norske forsvarsressurser til å trene opp og støtte i krig i Syria.

I sum er bruddet på Stortingets forutsetninger, sammen med feilinformasjon og tilbakeholdelse av informasjon i objektsikringssaken, nok til at vi støtter forslaget om at Stortinget beklager regjeringens opptreden i saken, og krever at noe sånt ikke skjer igjen. Samtidig støtter vi forslaget, med noen forbehold. Den mangelfulle objektsikringen er nemlig ikke utelukkende den sittende regjeringens ansvar. Stoltenberg-regjeringen stilte noen urealistiske forutsetninger om at de nye kravene til objektsikring ikke skulle koste noe. Heller ikke de rød-grønne gjorde en god nok innsats på feltet under sin regjeringsperiode.

Rødt vil heller ikke ukritisk gå god for tankegangen som ligger bak den omfattende og kostbare objektsikringen, fordi vi frykter at en maksimal sikring av harde mål kan gjøres på en måte som i verste fall kan gå ut over sikring av såkalt myke mål, altså sivile mål. Med myke eller sivile mål tenker vi da spesielt på digital infrastruktur, knutepunkter for fysisk infrastruktur som vann, strøm, kloakk og person- og varetransport. Dette er i dag trolig de mest sannsynlige målene for uønskede handlinger ment for å ramme landet vårt og beskyttes ikke nødvendigvis i tilstrekkelig grad med dagens beredskapskonsept.

I 2016 kom forsvarssjef Haakon Bruun-Hanssen med en uttalelse som vi ikke kommer utenom når vi snakker om regjeringens nedprioritering av objektsikring. Bruun-Hanssen sa da at deltakelse i krigsoperasjoner i utlandet har gått på bekostning av hjemlig beredskap. Det mener vi gjenspeiler en uakseptabel prioritering av ressursene våre. De siste 20 årene har norske politikere fra skiftende regjeringer gjennomført en dras-

tisk omlegging av norsk politikk, fra fredsnasjon til krigsnasjon, gjennom deltakelse i en rekke krigsoperasjoner i utlandet, flere og flere av dem under USAs og NATOs kommando. At Rødt er mot det, er ikke ukjent, men når selv forsvarssjefen uttaler at disse krigsoperasjonene går på bekostning av hjemlig beredskap, bør alarmklokkene ringe for alle som bryr seg om et trygt Norge.

Dessverre er dette en lekse som denne regjeringen ser ut til å ha vanskelig for å lære. Kun få måneder etter at tidsfristen for å oppfylle kravene til objektsikring i Forsvaret gikk ut i 2015, svarte daværende forsvarsminister – Eriksen Søreide – ja til å sende norske soldater ut på et mildt sagt komplisert USA-ledet militært oppdrag i det uoversiktlige Syria. Det samme gjentok seg tidligere i år da regjeringen, etter å ha bli informert av Riksrevisjonen om nok en kommende rapport om manglende prioritering av beredskap, likevel sa ja til å sende norske styrker til Sahel i Afrika.

Regjeringen disponerer befolkningens skattepenger og hele Norges forsvarsressurser. Dette er fellesskapsressurser, ikke Erna Solbergs egne penger, og de bør brukes på å forsvare Norge og den norske befolkningen, ikke på USAs kriger i Midtøsten, Afrika og Asia – kriger som dessuten skaper flere problemer enn de løser. Rødts krav er derfor enkelt: Det er på tide at regjeringen setter sikring av Norge og norsk befolkning først.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplasen.

Statsråd Tor Mikkelt Wara [11:36:03]: Jeg vil takke komiteen for et grundig arbeid med en innstilling som bygger på Riksrevisjonens rapport.

Det har vært gjennomført to høringer i saken, en åpen og en lukket, noe som har bidratt til å belyse saksforholdet. I høringene har jeg også gitt uttrykk for at jeg ser alvorlig på de svakheter som Riksrevisjonen har pekt på når det gjelder arbeidet med objektsikring. Riksrevisjonens funn har vært, og er, viktige for det pågående arbeidet med objektsikring. Samtidig minner jeg om at den foreliggende rapporten fastslår at det har skjedd forbedringer siden 2015. Riksrevisjonen konkluderte i sin første rapport med at ingen av politiets skjermingsverdige objekter var grunnsikret i henhold til lov og forskrift. Ifølge rapporten som er grunnlag for dagens debatt, er det ti av tolv objekter som ikke har en fullverdig grunnsikring.

Selv om det gjenstår arbeid, er det imidlertid viktig å påpeke at det er etablert kompenserende tiltak ved samtlige objekter. For å gi et eksempel som ikke er gradert, er det etablert redundante løsninger for alle politiets operasjonssentraler, hvorav tre er skjermingsverdige. Det vil si at dersom én operasjonssentral blir satt ut,

vil funksjonen bli ivarettatt av en annen operasjonssentral.

Politidirektoratet har nå laget en helhetlig plan med permanente og midlertidige tiltak for objektsikring, og hvor avvikene som er påvist av Riksrevisjonen, skal lukkes. Planen, som går over fem år, inkluderer også sikring av operasjonssentraler som i dag ikke er klassifisert som skjermingsverdige objekter, og er av Politidirektoratet kostnadsestimert til omkring 300 mill. kr. I planen er nåværende skjermingsverdige objekter gitt prioritet. Som Riksrevisjonen skriver: Av de tolv objektene er to allerede sikret i henhold til sikkerhetslovens krav. Det legges opp til at ytterligere fire objekter vil være fullverdig sikret neste år, og de resterende seks objektene vil være sikret året etter. Det betyr at alle nåværende skjermingsverdige objekter vil være innenfor den nye sikkerhetslovens bestemmelser, slik Politidirektoratet vurderer det, i løpet av 2020.

Denne regjeringen har både i 2017 og i 2018 prioritert midler til kompenserende tiltak for de skjermingsverdige objektene i politiet, i tillegg til å finansiere etablering av et nytt nasjonalt beredskapssenter og datahaller. I neste års statsbudsjett har regjeringen foreslått en solid finansiering av objektsikring ved å bevilge 171 mill. kr, hvorav 142 mill. kr er knyttet til Politidirektoratets plan og 29 mill. kr til redundanstiltak. Det foreslås også 17,5 mill. kr til PST – til sammen 188,5 mill. kr til arbeidet med objektsikring. Dette kommer i tillegg til bevilgninger knyttet til datasentre, på 148,2 mill. kr, og nytt beredskapssenter i politiet, på 865,3 mill. kr.

Riksrevisjonen skriver i sin rapport at etterlevelsen av instruksen om bruk av sikringsstyrker er bedret. Politiet har laget kriterier for utpeking av objekter, utarbeidet planer for sikring av de utpekte objektene samt forhåndsutpekt objekter hvor Forsvaret skal bistå politiet. Det gjennomføres også regelmessige øvelser. Politidirektoratet følger jevnlig opp etterlevelsen av instruksen overfor politidistriktene, og etter min vurdering er det gjort en grundig og god jobb i politiet på dette området. I lys av Riksrevisjonens omtale av manglende avklaringer og analyser av politiets kapasitet til å sikre og beskytte objekter ved bruk av sikringsstyrker, herunder krav og ambisjonsnivå til politiets sikringsarbeid, er Politidirektoratet gitt i oppdrag å iverksette et arbeid som nærmere avklarer, analyserer og fastsetter ambisjonsnivået for politiets objektsikringsarbeid ved bruk av egne sikringsstyrker. Arbeidet skal videre omfatte analyser av styrkebehovet i ulike scenarier på kriseskalaen. Politidirektoratet har frist for å gjennomføre arbeidet innen februar 2019.

Jeg har merket meg Riksrevisjonens vurderinger knyttet til manglende felles forståelse av objektsikringsinstruksen. Jeg mener det er viktig å presisere

det som også politidirektøren og forsvarssjefen påpekte i åpen høring, nemlig at det er ingen uenighet om hvordan dagens instruks skal tolkes. Det er nå over seks år siden instruksen ble fastsatt, og da er det helt naturlig at man vurderer eventuelle endringer. Derfor har Forsvarsdepartementet i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet nedsatt en arbeidsgruppe som er godt i gang med å gjennomgå gjeldende instruks. Gruppen vil drøfte, anbefale og begrunne eventuelle endringer i instruksens.

Denne regjeringen har siden 2013 økt bevilgningen med over 7 mrd. kr til ulike beredskapstiltak i justissektoren, og regjeringen har levert en historisk oppbemannings av politiet. I tillegg kommer satsinger på godt over 1 mrd. kr i 2019. Det er iverksatt en rekke tiltak for å styrke beredskapen i politiet, bl.a. en betydelig styrking av Politiets sikkerhetstjeneste, styrking av beredskapstroppen, bestilling av tre nye politihelikoptre, muligheter for punktbevæpning ved sårbare objekter, krav til politiets responstid, etablering av en ny årlig nasjonal terrorøvelse og etablering av nasjonalt beredskapssenter.

Jeg vil understreke at regjeringen har tatt vurderingene og anbefalingene fra Riksrevisjonens forrige rapport på største alvor. Det mener jeg alt arbeidet vi har gjort siden 2015, viser. Vi tar også de nye anbefalingene til Riksrevisjonen på alvor. Tiltakene vedrørende instruksens vil være gjennomført i løpet av 2019, og Politidirektoratet har nå en forpliktende plan som medfører at alle nåværende skjermingsverdige objekter vil være innenfor den nye sikkerhetslovens bestemmelser i løpet av 2020.

Jeg vil avslutningsvis få minne om at arbeidet med beredskap og objektsikring er et kontinuerlig arbeid og noe vi aldri vil kunne si oss endelig ferdig med. Å beskytte innbyggerne er en av de viktigste oppgaver for en stat, noe denne regjeringen har tatt på alvor og fortsatt vil ha stor oppmerksomhet mot.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Dag Terje Andersen (A) [11:42:22]: Når det gjelder akkurat Justisdepartementet, er det et sted der folk kommer og går, og nåværende justisminister har ikke vært justisminister i den perioden som Riksrevisjonens rapport omhandler. Men likevel har nåværende justisminister gjort seg bemerket, for samme dagen som rapporten ble lagt fram, var justisministeren i Dagsnytt atten og påsto at Riksrevisjonens rapport bare handlet om sikring av politiets egne objekter, og omtalte det som betong og piggråd. Vil statsråden nå beklage at han på den måten har feilinformert befolkningen, som han gjorde den gangen?

Statsråd Tor Mikkelt Wara [11:43:06]: Når man er i en debatt, er det viktig at man klarer å holde de ulike begrepene fra hverandre. Det er viktig både i Stortinget, i Dagsnytt atten og ellers i samfunnet. Det er veldig viktig å vite om vi snakker om sikkerhetsinstruksen eller forskriften. Når det gjelder forskriften, handler det om politiets egne objekter. Når det gjelder instruksen, er det slik at Riksrevisjonen påpeker en betydelig forbedring, og her kan jeg vise til at vi har en plan som gjør at vi har dekket det innen februar 2019.

Dag Terje Andersen (A) [11:43:42]: Det jeg refererte til, var statsrådets omtale av Riksrevisjonens rapport. Men statsråden nevnte instruksen nå, og det er bra. Og han innrømte at instruksen ikke er tilfredsstillende når det gjelder det politiet skal stille med av sikringsstyrker.

Men så lurer jeg på om statsråden er like presis på dette selv, for så seint som i går, i Stortingets debatt her, omtalte statsråden spørsmålet om øremerking – det er noe komiteen har sagt, at det må være egne midler til objektsikring i Justisdepartementet og i politisektoren. I går sa statsråden at det var for mye øremerking, og igjen omtalte statsråden objektsikring som betong. Hvordan i all verden skal vi kunne ta de tilsynelatende innrømmelsene fra statsråden på alvor når han så seint som i går omtaler dette viktige saksområdet bare som betong?

Statsråd Tor Mikkelt Wara [11:44:50]: I går snakket vi ikke om Riksrevisjonens rapport, i går snakket vi om bruk av midler innenfor politiet. Jeg må ærlig talt innrømme at vi har brukt mye penger på betong de siste årene i politiet. Men det er heller ikke slik at det ikke har vært øremerkinger, som jeg så noen snakket om. Pengene til beredskapscenteret er øremerket, inkluderer også en del betong. En del av de andre tingene vi har bevilget penger til, er også øremerkinger.

Når vi snakker om øremerking generelt i politiet, snakker vi egentlig om stillinger helt ute på de enkelte lensmannskontorene og hvor mye politimesteren skal få lov til å disponere mannskapet sitt selv.

Dag Terje Andersen (A) [11:45:32]: Påpekningen fra komiteen går på at når det gjelder objektsikring, har det hittil ikke vært satt av særskilte midler til det. Og det er ganske påfallende – for det var nemlig betong knyttet til objektsikring som ble nevnt av justisministeren i går – at han tilsynelatende, etter såpass lang tid i stolen, fremdeles ikke tar temaet på alvor.

Da er spørsmålet mitt, for justisministeren er jo ikke bare justisminister, han er også beredskapsminister og har ansvaret for at også andre departementer og statlige etater følger opp sitt ansvar for grunnsikring av objekter: Hvordan kan beredskapsministeren tro at andre deler

av den statlige forvaltningen skal ta sitt ansvar når ikke justisministeren følger opp?

Statsråd Tor Mikkelt Wara [11:46:16]: Jeg vil sterkt understreke at jeg tar det ansvaret vi har. Vi har altså en plan – for nærmest å si det med Egon Olsen: Den er ti-met og tilrettelagt. Vi vet når vi vil være i mål i henhold til det Riksrevisjonen har påpekt, og vi har satt av midler for å komme i mål.

Det er slik i den øvrige delen av Norge at det alltid er objekteier som har ansvaret for å sikre sine objekter. I henhold til den nye sikkerhetsloven som er vedtatt og blir iverksatt, vil Justisdepartementet få et økt ansvar for å kunne iverksette tiltak overfor andre departementer. Men i utgangspunktet er det slik at det er objekteier som har ansvar for å sikre sine objekter.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:47:16]: Sammen i fjor sende Politidirektoratet ei liste over tiltak som dei ønskte å få finansiert på 2018-budsjettet, til Justisdepartementet. Stortinget var ikkje klar over at det hadde vore sendt, men det blei gjort – ei konkret liste over tiltak som skulle gjere at ein kom eit steg vidare i å sikre politiets arbeid med objektsikring.

Dette er forhold som strekkjer seg til tida før sitjande statsråd. Tidlegare har han sagt at nei, dette var før mi tid, så det kan eg ikkje svare på. Men det er denne statsrådets konstitusjonelle ansvar. Dette er forhold som har skjedd før, og det gjeld spørsmålet om regjeringa i det heile har prioritert dette arbeidet. Vil statsråden no beklage overfor Stortinget at ein ikkje prioriterte objektsikring i 2018-budsjettet?

Statsråd Tor Mikkelt Wara [11:48:19]: Det er vanskelig for meg å gi en forklaring på hvilke vurderinger som ble gjort i departementet før min tid. Men la oss si det sånn: Det er en helt naturlig del av enhver styringsdialog å diskutere de forslag som kommer fra underliggende etater. Jeg tenker ikke at det er noe oppsiktsvekkende. Jeg tenker at det er en naturlig del for enhver justisminister. Forslagene som kommer, skal vurderes, man skal stille kritiske spørsmål til dem, og så skal man foreta prioriteringer etter det. Det er mitt generelle utsagn.

Jeg ba om å få en plan fra Politidirektoratet for å dekke avvikene på objektsikring – i år, etter at jeg ble justisminister – og fikk den planen. Det er den planen som er beskrevet i statsbudsjettet, og som vil gjøre at vi er i mål med de skjermingsverdige objektene i 2020.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:49:12]: Det verkar som om kunsten å vere statsråd for denne statsråden er å vere mest mogleg eit såpestykke i svara på spørsmål frå Stortinget. Men dette har denne statsråden faktisk snakka om da det var eit stort presseoppslag i Aftenpos-

ten like før budsjettet blei lagt fram i år. Da sa statsråden at no hadde vi endelig fått ein plan, eigenhendig hadde denne justisministeren bedt om ein slik plan for finansiering av tiltak frå Politidirektoratet. For første gong hadde ein no altså fått det, og no skulle ein setje i gang med finansieringa. Men vi veit jo – alle vi som har jobba med denne saka – at den planen har kome frå Politidirektoratet i 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 og altså før budsjettet vi er inne i no.

Eg spør ein gong til: Vil sitjande statsråd beklage overfor Stortinget at ein ikkje prioriterte det for dette året, og at det var feil det han sa i Aftenposten?

Presidenten: Presidenten vil bemerke at å karakterisere en statsråd som et «såpestykke» ikke er innenfor god parlamentarisk språkbruk.

Statsråd Tor Mikkelt Wara [11:50:21]: Representanten gir inntrykk av at den planen som ble presentert i sommer, er den eneste planen som handler om objektsikring. Jeg må minne om at hele beredskapssenteret er objektsikring i veldig, veldig stor grad – et objektsikringsprosjekt som SV ønsket å utsette, og som ville medført at vi ikke var i mål i 2020. Også prosjekter med datahall er objektsikring, og en rekke andre av tiltakene. Det vi snakker om her, var noen av Politidirektoratets gjenværende objekter. De har vi nå en plan for som gjør at vi kommer til å ha dekket dem i 2020.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:51:06]: Det verkar ikkje som om eg får svar derifrå i dag heller.

Statsråden nemner Taraldrud, at alt vil bli så mykje betre når det står klart. Men Taraldrud er jo ei samlokaliseringssak. Krava i sikkerheitslova med forskrift og instruks er noko ein uansett skal følgje, anten ein har samlokalisert ting eller dei eksisterer kvar for seg rundt omkring. Det Riksrevisjonens rapport viser, er at sikringa av dei funksjonane som skal inn i dette senteret, i dag ikkje er i samsvar med lova, altså at vi må vente i fleire år før desse funksjonane er sikra. Ser også statsråden at poenget med Taraldrud er ganske svakt, all den tid funksjonane i forsvar, politi og også andre delar av samfunnet til kvar tid skal vere i samsvar med sikkerheitslova?

Statsråd Tor Mikkelt Wara [11:51:59]: La meg begynne med slutten. Ja, det bør være i henhold til sikkerhetsloven. Det er min generelle holdning.

Beredskapssenteret på Taraldrud gjør at de siste objektene vil være sikret i 2020. Det er vanskelig å bygge Taraldrud fortere, men det er lett å utsette beredskapssenteret hvis man ønsker det, f.eks. gjennom å fremme et forslag i Stortinget om å utsette det, som Arbeiderpartiet og SV stemte for. Da ville vi ikke vært i mål i 2020.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:52:48]: Det har vært interessant å sitte og følge debatten og høre Ulf Leirstein, som er partifelle til Tor Mikkelt Wara. Han sa i sitt innlegg at man har «god samvittighet for alt man har levert». Det er et sitat fra Ulf Leirstein. Når man leser Riksrevisjonens rapport om det man har gjort på Justisdepartementets område, står det at man ser «svært alvorlig» på det som har skjedd når det gjelder grunnsikring og hvordan departementet har fulgt opp de vedtak som Stortinget har fattet. Er justisministeren enig i at man har «god samvittighet for alt man har levert», som Fremskrittspartiets talsperson, Ulf Leirstein, uttalte i debatten?

Statsråd Tor Mikkelt Wara [11:53:34]: Denne regjeringen har brukt over 7 mrd. kr på beredskapstiltak i sin periode. Så ser også jeg alvorlig på kritikken fra Riksrevisjonen – la det være helt klart. Vi er ikke i mål, og vi er ikke der hvor vi burde være.

Så vil jeg si at hvis vi ser på det budsjettet som jeg i første rekke kan snakke for, som jeg legger fram her, er det over 865 mill. kr til beredskapssenter, det er 188 mill. kr til politiets sikringsprosjekter, i tillegg kommer 148 mill. kr til datahaller og 25 mill. kr til cybersikkerhet. Det er budsjettforslaget for 2019, og det er jeg veldig stolt av. Jeg synes det viser at vi tar objektsikring på alvor.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:54:25]: Det har blitt en øvelse for denne regjeringen å være full av selvsjokk og løfte opp ulike budsjettposter. Men mange av oss som er folkevalgte, reiser mye rundt i Norge, vi møter politiet lokalt, og vi diskuterer med dem: Hvordan er virkeligheten? Politiets egen fagorganisasjon, Politiets Fellesforbund, har beskrevet at det var kriselignende tilstander i elleve av tolv politidistrikter i sommer. Så festtalene her i salen og virkelighetsbeskrivelsen til dem som har uniformen på, er veldig forskjellige, og festtalene til Fremskrittspartiets talspersoner her i salen og virkelighetsbeskrivelsene i Riksrevisjonens rapport er også veldig, veldig forskjellige. Når justisminister Tor Mikkelt Wara nå hører talspersonen fra Kristelig Folkeparti si at det er «svært alvorlig» og «sterkt kritikkverdige» det som står om hvordan regjeringen har fulgt opp Riksrevisjonens rapport fra 2017, er justisministeren da enig i Kristelig Folkepartis kritikk, at den måten regjeringen har fulgt opp justissektoren på de siste to årene, er «svært alvorlig» og «sterkt kritikkverdige»?

Statsråd Tor Mikkelt Wara [11:55:26]: Jeg tar Riksrevisjonens kritikk på alvor, og jeg kan også skissere hva jeg opplagt – i ettertid – synes vi kunne gjort bedre. Jeg er enig i det statsministeren sa i høringen. Vi kunne

informert Stortinget tidligere, tydeligere og mer helhetlig. Så ja, det var absolutt muligheter for oss til å være bedre på de punktene.

Presidenten: Da er replikkordskiftet omme.

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:56:07]: Først vil jeg åpne med å takke kontroll- og konstitusjonskomiteen for et omfattende arbeid med innstillingen.

Denne saken strekker seg, som tidligere sagt og som kjent, tilbake til 2015, da Riksrevisjonen gjorde den første av sine to undersøkelser. Stortinget har fått to detaljerte rapporter fra Riksrevisjonen. Saken er debattert i denne salen tidligere, og i høst har komiteen også fått svar på til sammen 44 skriftlige spørsmål som den har stilt til statsministeren, justis- og beredskapsministeren og forsvarsministeren. Departementene har informert om objektsikringsarbeidet i sine budsjettproposisjoner til Stortinget.

Vi har erkjent at vi kunne informert oftere, bedre og mer helhetlig om arbeidet med å styrke objektsikringen. Stortinget burde fått mer tydelig informasjon på et tidligere tidspunkt. Dette er et komplekst område, som involverer flere departementer, flere etater og flere institusjoner. Det involverer gradert informasjon og ugradert informasjon. Sett i ettertid, hadde vi tjent mye på å informere bedre.

Som et bidrag i dette opplysningsarbeidet vil jeg gjerne gå gjennom de tre viktigste forholdene for Forsvarsdepartementets del.

Jeg vil først gjenta noen av hovedpoengene fra høringen i høst. Jeg tar svakhetene Riksrevisjonen har funnet, på det største alvor. Jeg vil understreke at selv om det har skjedd klare forbedringer siden den første undersøkelsen i 2015, gjenstår det ennå mye arbeid før sikringen er på et tilfredsstillende nivå på alle områder. Jeg legger Riksrevisjonens funn og anbefalinger til grunn for det videre arbeidet.

Forsvarsdepartementet ga Forsvaret og Forsvarsbygg i oppdrag å følge opp Riksrevisjonens rapport kort tid etter at den ble framlagt i juni. Regjeringen har allerede brukt store summer på objektsikring, og det er planlagt brukt vesentlige budsjettmidler de kommende årene.

Det første av de tre områdene er Forsvarets forebyggende grunnsikring av sine egne skjermingsverdige objekter. Riksrevisjonen ser det som positivt at vi i 2016 igangsatte et omfattende investeringsprosjekt for å få på plass grunnsikringen. Samtidig påpeker de at ferdigstillelsen av dette arbeidet vil ta lang tid.

Vi har en forpliktende og finansiert plan for å få på plass grunnsikringen. Vi har også fulgt opp Riksrevisjonens funn av at det manglet en helhetlig oversikt over tilstanden til Forsvarets objekter. Forsvaret fikk på plass

en slik oversikt før den åpne høringen i august. I tillegg arbeider Forsvarsbygg med en vurdering av hvilke konkrete tekniske sikringstiltak som det er behov for på det enkelte objekt.

Etablering av grunnsikring har vist seg langt mer komplekst, tid- og kostnadskrevende enn det som ble lagt til grunn da regjeringen Stoltenberg fastsatte tidsfristen i 2010. Da denne regjeringen tok over i 2013, forelå det ikke tilstrekkelig statusoversikt over sikringen. Vi har derfor vært nødt til å bruke tid på å få totaloversikt over gjenstående sikringsbehov og bygge opp nødvendig kompetanse i hele forsvarssektoren for å håndtere det som har vist seg å være et meget komplekst saksområde. Årstallet 2025 er altså ikke en endring av en tidsfrist i forskriften, men det er året for siste planlagte utbetaling i et investeringsprogram for sikring av skjermingsverdige objekter. Vi har vært åpne om at planen allerede før oppstart ikke møtte tidsfristen i forskriften. Regjeringen har åpnet for en økonomisk forsering av programmet og har derfor satt av 180 mill. kr for 2019. Derfor har vi også varslet at vi i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett skal kunne svare på om det er praktisk mulig å ferdigstille arbeidet tidligere enn 2025.

Det benyttes betydelige midler på objektsikring i forsvarssektoren. Programmet som allerede er nevnt, har en ramme på 450 mill. kr. Stortinget er gjort kjent med denne summen gjennom budsjettproposisjonene for 2018 og 2019. I tillegg har vi igangsatt, eller har under igangsettelse, andre grunnsikringstiltak med en samlet kostnadsramme på over 1,6 mrd. kr. Bare på Ørland investeres det nå om lag 600 mill. kr i nye grunnsikringstiltak.

Så er det ikke bare penger det er snakk om her, men også kapasitet til å prosjektere og få sikkerhetsgodkjente selskaper til å gjennomføre prosjektene. Arbeidet må også avstemmes med andre høyt prioriterte byggeprosjekter, som Ørland og Evenes.

Det er viktig for meg å presisere at Forsvarets objekter ikke står usikret. Alle objektene har en form for grunnsikring. Om lag halvparten ligger i militære leirer, med gjerde og militært vakthold. Et objekt kan ha en rekke sikringstiltak, men så lenge det ikke har alle de fire kategoriene tiltak som det er krav om etter dagens sikkerhetslov, blir det likevel vurdert som ikke tilfredsstillende sikret. Den nye sikkerhetsloven stiller mer funksjonelle krav til sikringen, som legger til rette for mer treffsikre og kostnadseffektive sikkerhetstiltak.

Så til objektsikring med sikringsstyrker: For Forsvarets del er dette bistand til politiets sikring og militær sikring av nøkkelobjekter i krig. Riksrevisjonen er helt klar på at dette arbeidet har blitt bedret – og ikke bare noe bedret. Riksrevisjonen nevner flere konkrete ek-

sempler på hvordan det er bedret, samtidig som de påpeker at det fortsatt er vesentlige utfordringer.

Jeg vil sammenligne med Riksrevisjonens funn for 2015. Da var arbeidet med å utpeke de sivile nøkkelobjektene for Forsvaret, som Forsvaret er avhengig av i krig, så vidt begynt. Men nå er alle disse i all hovedsak utpekt. Da var det ikke god nok kvalitet på informasjonen knyttet til dette arbeidet, mens det nå er gode IKT-løsninger og oppdaterte databaser. Den gang var det svakheter ved politiets og Forsvarets utveksling av informasjon og samarbeid om planlegging. Det er nå blitt forbedret. Den gang hadde Heimevernet en objektplan for mindre enn halvparten av objektene, mens det nå nærmer seg full dekning av objektplanen. Mens det ble påpekt svakheter ved øvelser mellom politi og heimevern, er det nå enighet om minst én årlig felles øvelse eller et annet kompetansetiltak i hvert distrikt.

Jeg erkjenner likevel Riksrevisjonens påpekning av at det fremdeles er mangler også innenfor denne delen av objektsikringen. Vi gjør nå forbedringer i prosessen for utpeking av sivile nøkkelobjekter, og Forsvaret kvalitetssikrer sine analyser av Heimevernets kapasitet til å sikre objektene. Kvalitetssikringen bekrefter så langt tidligere informasjon om at Heimevernet i utgangspunktet har kapasitet til å sikre alle objektene på listen. I Riksrevisjonens rapport framgår det at når Heimevernet også må utføre andre krigstidsoppgaver enn objektsikring, vil det ikke være nok kapasitet til samtidig også å sikre både alle nøkkelobjektene og de forhåndsutpekede objektene fra politiet. Riksrevisjonens vurdering er i samsvar med den informasjon om Heimevernets kapasitet som ble gitt under høringen i fjor og i år.

Samtidig minner jeg om at det ikke er et krav at alle objekter skal sikres samtidig. Heimevernet og øvrige deler av Forsvaret er ikke dimensjonert for å kunne utføre alle sine oppgaver samtidig. Forsvarets kapasitet til objektsikring er ikke avgrenset til Heimevernet, slik det er skapt et inntrykk av i denne saken. Forsvaret kan også bruke andre avdelinger, andre styrker til denne jobben.

Forsvarssjefen og politidirektøren var under høringene i høst klar på at objektsikringsinstruksen ikke har medført vanskeligheter i samarbeidet. Justeringsbehovene som politiet har påpekt, er tatt med i den felles gjennomgangen av instruksen som pågår nå.

Det tredje hovedområdet er Riksrevisjonens påpekning av svakheter i Heimevernets operative evne. Regjeringen har vært åpen om at det finnes svakheter i den. Dette har også tydelig framgått av Forsvarssjefens vurdering av operativ evne, som hvert år presenteres for Stortinget. Selv om det fremdeles gjenstår utfordringer for Heimevernet, er jeg glad for at Forsvaret nå rapporterer om en vesentlig bedring av denne operative evnen. Det-

te er et resultat av en bevisst satsing på planverk, materiell, personell og øving.

I første del av planperioden 2017–2020 startet vi en videre modernisering av Heimevernet. Heimevernets budsjett ble i 2017 betydelig styrket med en ekstra bevilgning på 191 mill. kr for å ta igjen et mangeårig etterslep på vedlikehold, reservedeler og beredskapsbeholdninger. Dette er en forsering av ambisjonene i langtidsplanen, og etterslepet er nå i hovedsak tatt inn. Heimevernet tilpasser nå organisasjonen til en områdestruktur på 37 000 soldater, i tråd med Stortingets vedtak. I revidert nasjonalbudsjett for 2018 foreslo regjeringen å styrke Heimevernet med 11 mill. kr knyttet til økning i områdestrukturen. Vi foreslo også en økning på 25 mill. kr for raskere anskaffelse av ny bekledning og utrustning. For vakthold av objekter med sjøsida ville regjeringen skaffe et mindre antall kommersielle småbåter og markerings- og sperremateriell. Det tas samtidig sikte på å etablere et system for rekvirering av sivile fartøy til hjelp i den tjenesten.

Jeg registrerer at komiteens flertall ikke har vært villig til å lytte til opplysningene om Heimevernets operative evne og antallet beredskapsklare områder. I stedet brukes Riksrevisjonens rapport som en fasit for å konstatere at Forsvarsdepartementet feilinformerer Stortinget. Det er for meg en underlig måte å håndtere det på som er del av hele poenget med en høring, nemlig å sikre kontradiksjon og bedre saksopplysning.

Som sjefen for Heimevernet sa, har den operative statusen til Heimevernet vært i kontinuerlig bedring de siste årene. Her gjelder oppdatering av planverk, tilførsel av materiell, kompetanseheving av personell samt trening og øving.

Heimevernet har de siste fem årene hatt generelt god status på øving i forhold til kravene. Dette ble sist testet under NATO-øvelsen i høst, der godt utstyrte soldater i Heimevernet trente på tilrettelegging og mottak av allierte forsterkninger. Oppdragene inkluderte også styrkebeskyttelse og sikring av både forhåndsplanlagte objekter og objekter det ikke finnes noen plan for. Tilbakemeldingen fra øvelsen er at dette ble gjort på en meget tilfredsstillende måte, og Heimevernet fikk synliggjort at styrkebeskyttelse og objektsikring er noe de kan.

For 2019 foreslår regjeringen å bevilge 61 mill. kr for å øke lengden på den årlige øvingen for hele områdestrukturen – tilsvarende det vi gjør for HV-16 i Troms og HV-17 i Finnmark. Da vil også en større andel av områdestrukturen kunne øve årlig. Dette vil bidra til ytterligere bedring av Heimevernets evne til objektsikring.

Så til det at vi har gitt et sminket bilde av situasjonen. Jeg må få lov å si meg uenig i det. Vi har aldri gitt uttrykk for at alt er på stell, men vært tydelige på at mye arbeid gjenstår før objektsikringen er tilfredsstillende. Re-

feratene fra høringen og debattene dokumenterer dette. Vi har påpekt at det finnes nyanser og at det har skjedd klare forbedringer siden den første undersøkelsen i 2015. Vi har også informert om iverksatte og planlagte forbedringstiltak. Det har vært naturlig å nevne slike tiltak når det har vært fokus på hvordan regjeringen vil forbedre objektsikringen. Jeg mener dermed at vi ikke har drevet skjønmmaling av situasjonen. Men jeg vil gjerne være åpen om at vi kunne ha gitt informasjonsarbeidet overfor Stortinget høyere prioritet på et tidligere tidspunkt. Jeg håper høringen, svarene vi har gitt komiteen på mange skriftlige spørsmål, og debatten i dag bidrar til at saken nå blir tilstrekkelig opplyst.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Eva Kristin Hansen (A) [12:07:36]: Først vil jeg takke forsvarsministeren for å dele mange av de ambisiøse planene han har for tiden framover, men det er jo ikke det som er temaet her i dag. Jeg håper vi kan bli enige om at det er Riksrevisjonens rapport for tidsrommet 2014–2017 som er temaet i dag, og ikke noen finansdebatt eller andre planer for tiden framover.

Så har jeg lyst til å si en ting: Jeg kan forstå at det er irriterende at opposisjonen henger seg opp i detaljer og sånn, slik som HVs operative evne og det statsråden selv tok opp med hensyn til beredskapsklare heimevernsområder, der han følte han måtte komme med en kontradiksjon. Da håper jeg virkelig vi kan oppklare litt i salen i dag, for det var en diskusjon, både i høringen og i etterkant, om hvor mange beredskapsklare områder man faktisk har, og hva som har vært statusen for det tidsrommet Riksrevisjonen har undersøkt. Så jeg må prøve meg på nytt, selv om statsråden synes det er utidig: Var det flere eller færre beredskapsklare områder i 2017?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [12:08:40]: Først må jeg få starte med å si at jeg ser ikke på HVs operative evne som noen bagatell. Jeg har vært ganske tydelig på at jeg mener dette er alvorlig.

Vi har også vært tydelige i høringen og i debattene om at måten man måler operativ evne på, er forskjellig fra Riksrevisjonens metode, som sier at enten så er man av eller så er man på, mens forsvarssjefens metode, heimvernssjefens metode, måler operativ evne med hensyn til materiell, trening, øving, planverk, hvordan man er stilt.

Så vet jeg at det har vært en debatt – jeg har også vært til stede i den – om de beredskapsklare områdene fra 2014 til 2017, og der har vi vært åpne om en endring i målemetode. Så når HV-sjefen har sagt at den operative evnen er betydelig bedre, mener vi at det er riktig.

Eva Kristin Hansen (A) [12:09:47]: Så det forsvarsministeren står og sier, er at man har laget en målemetode som gir et annet inntrykk enn det Riksrevisjonen kan komme fram til. Står statsråden her og sier at Riksrevisjonen ikke er i stand til å telle og har misinformert Stortinget?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [12:10:06]: Nei, det sier jeg ikke, men jeg sier at en viktig del av denne debatten er at forsvarssjefen måler operativ evne på én måte, ser mye mer nyansert og mer helhetlig på det. HV-sjefen gjør også det. Målemetoden Riksrevisjonen brukte når det gjelder beredskapsklare områder, er å gå ned på områdenivå og spørre. Det er altså sann at et null-én-svar på et HV-område ikke automatisk beskriver Heimevernets operative evne, Heimevernets evne til å utføre objektsikring og være klar til strid. Det er det vi har poengtert.

Vi har vært åpne om at metoden ble endret underveis for å bli mer presis, for å bli mer treffsikker. Derfor er det forskjell på tallene om de beredskapsklare områdene som det er gitt svar om fra 2014 til 2017.

Eva Kristin Hansen (A) [12:11:03]: Jeg er mottakelig for interessante endringer, også når det kommer fra forsvarsministeren, men igjen må jeg spørre, for det er litt alvorlig for oss i Stortinget. Hvis vi forholder oss til dokumenter fra Riksrevisjonen når vi lager kontrollsaker, er det litt alvorlig at vi ikke sitter på den informasjonen som forsvarsministeren mener vi skal sitte på, og at Riksrevisjonen faktisk gir oss feil informasjon. Mener faktisk forsvarsministeren at vi har fått feil informasjon fra Riksrevisjonen?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [12:11:30]: Nei, det mener ikke forsvarsministeren, men vi har vært åpne om at man måler det på forskjellige måter. Vi har også vært åpne i kommunikasjonen med Riksrevisjonen om at når forsvarssjef og HV-sjef måler operativ evne, så gjør de det ikke bare etter den metoden som Riksrevisjonen bruker i sin rapport, der Riksrevisjonen teller opp antall beredskapsklare områder og bruker det som en beskrivelse av Heimevernets operative evne.

Vi mener det er viktig og er åpne om at man har et mer nyansert syn på det, man ser mer helhetlig på hva Heimevernet kan levere, på hva man har av materiell, det gir et annet bilde. Det er den metoden heimevernssjefen bruker når han ser på sitt område og rapporterer videre til forsvarssjefen. Det er den metoden forsvarssjefen bruker når han skal rapportere Forsvarets operative evne.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:12:32]: Riksrevisjonen er Stortingets kontrollorgan. Statsråd Frank

Bakke-Jensen bruker først talerstolen til å undergrave det som står i Riksrevisjonens rapport, at det er én versjon av virkeligheten, mens han har en litt annen versjon av virkeligheten. Av replikkordskiftet nå virker det som om det er målemetodene Riksrevisjonen bruker, Frank Bakke-Jensen som statsråd er uenig i. Men det er jo et ganske enkelt spørsmål å svare på. Er antall beredskapsklare HV-områder økt fra den første rapporten til i dag? Ja eller nei?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [12:13:12]: Svaret på det er ja. Så mener jeg det er viktig å si at vi hele tiden i vår kommunikasjon med Riksrevisjonen har poengtert det forhold at det å måle Heimevernets operative evne kun på beredskapsklare områder er å bruke et veldig unøyaktig måleverktøy. Man måler Heimevernets operative evne bedre når man ser helhetlig på det. Derfor var også heimevernssjefen så tydelig på de forbedringene man har sett i Heimevernet gjennom år både når det gjelder personell, når det gjelder materiell, når det gjelder hvem som har øvd, og når det gjelder hva man er klar til. Vi har også vært tydelige underveis på at for å være mer treffsikre når vi skal måle operativ evne, ble metoden, hvordan man rapporterte et beredskapsklart område, endret underveis. Ja, det har vært en diskusjon i høringene våre, men mitt svar i dag er at ja, det er flere beredskapsklare områder nå enn det var i 2014. Men hvis vi skal diskutere operativ evne, må vi ta med alle fasettene i dette.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:14:19]: Det virker som om statsråden er mer opptatt av å prøve å undergrave det som står i Riksrevisjonens rapport, enn å ta tak i den situasjonen som er i Forsvaret og i Heimevernet. I Riksrevisjonens rapport står det at det er mangel på bemanning, det er mangel på kritisk materiell, og på enkelte områder er det for lite ammunisjon. Kristelig Folkeparti har tidligere i dag sagt at de vil at Stortinget skal vedta at det er «svært alvorlig» og «sterkt kritikkverdig», det som har skjedd på forsvarsområdet, det som har skjedd på Heimevernets område. Er statsråden enig i at det er «svært alvorlig» og «sterkt kritikkverdig»? Er statsråden uenig med det stortingsflertallet som Kristelig Folkeparti står for, i at det er alvorlig, det som faktisk skjer? Eller mener statsråden, som høyresiden her, at det er politisk spill, taktikkeri, og at det ikke er substans som ligger til grunn for Stortingets kritikk av regjeringen i denne saken?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [12:15:18]: Jeg slipper å gi karakteristikker av opposisjonen i denne saken. Jeg snakker om hva vi har gjort. Vi har tatt rapportene fra Riksrevisjonen, det arbeidet Riksrevisjonen har gjort, på største alvor. Vi har vist til en rekke punkter der vi

har forbedret situasjonen underveis. Vi har vist til en rekke konkrete punkter der vi har gått inn og forbedret situasjonen underveis. Vi har vært helt åpne om at dette er utfordrende. Vi har vært helt åpne om at det er komplekst, og at det vil ta tid, og vi har vært helt åpne om at denne saken er så kompleks og vanskelig og involverer så mange at vi burde ha informert tidligere. Men det er og bør ikke være noe i det jeg sier nå, det jeg har sagt i mitt innlegg, eller det jeg har sagt i høringer tidligere, som antyder at jeg ikke tar dette på alvor. En måte å beskrive hvordan vi har tatt det på alvor, er å peke på de forbedringene vi har gjort, peke på det materiellet vi har tilført Heimevernet, peke på at Heimevernet skal øve mer nå, peke på at det er flere av mannskapene som er oppkledd og i tjeneste når de skal være det.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:16:35]: Regjeringa skal informere Stortinget om arbeidet med objektsikring. Ei av dei store overraskingane for Stortinget da Riksrevisjonens rapport kom, var at for Forsvaret hadde ein ikkje til hensikt å kome i mål til 2014. Ein hadde etablert eit nytt mål i Forsvaret, og det var 2025. Det var heilt ferske nyheiter for Stortinget. Ein hadde altså flytta tidsfristen med i alle fall ti år for når ein skulle vere i mål med dette arbeidet. Men det heftar jo ganske stor usikkerheit ved 2025 også. Kan statsråden forklare litt om kvar dette talet, 2025, for når Forsvaret endeleg skal kome i mål med arbeidet, som er ti år på overtid og bryt lova kvar dag, kjem frå?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [12:17:34]: Det er et takknemlig spørsmål å svare på. Det er en viktig del av den debatten vi har vært inne i. Det er ikke regjeringen som har flyttet fristen i forskriften. Det er altså en investeringsplan. 2025 er et tall som kom opp da vi så kompleksiteten i dette. Vi så det etterpå. Fristen hadde sprukket for lenge siden – av de grunnene vi har sagt. Vi manglet kompetansen på denne typen planlegging, vi manglet kunnskap om objektene i Forsvaret, status på dem. Det arbeidet er startet. For å kunne peke retning og for å kunne være ambisiøs laget vi et investeringsprogram som sa at vi skulle bruke 450 mill. kr. Vi satte av 50 mill. kr hvert år i ni år framover. Dette arbeidet skal vi ta på alvor. Det er altså et investeringsprogram, ikke flytting av den tidsfristen, slik mange gjerne tror.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:18:34]: Flytting av tidsfristen er det ingen her i salen som har antydning i det heile. Fristen kjem frå eit einstemmig storting, at ein seinast innan 1. januar 2015 skulle vere i mål med krava i lova. Det er slik det er. Det er ingen i Stortinget som har påstått noko anna. Eg veit ikkje kvar statsråden har det frå.

Så er det interessant at han no innrømmer at ein ikkje hadde kompetanse, ein hadde ikkje sett inn ressurser, osv. for å kome i mål til fristen som lova set. Det er sjeldan vi på Stortinget får høyre statsrådar i denne regjeringa faktisk seie det som er tilfellet.

Men så er det prosjektet Heile landet – sikring av skjermingsverdige objekt, som blei starta i 2016 og tilfeldigvis skal avsluttast i 2025. Men det er jo store uklarheiter rundt om det er slik at når ein er ferdig med det prosjektet, så er ein faktisk i mål. Mitt spørsmål til statsråden er: Meiner forsvarsstaben at det er realistisk å kome i mål i 2025?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [12:19:39]: Først til det med flytting av tidsfristen: Det var jo representanten Fylkesnes som antydde det i forrige spørsmål. Så det måtte jeg korrigere.

Så til det med forsvarsstaben: Ja, det er usikkerheter rundt det. Vi har også sagt at vi i revidert skal se om vi kan forsere arbeidet, slik at vi kanskje kan komme i havn tidligere. Det hadde vært å ønske.

Jeg forholder meg til forsvarssjefen i min kommunikasjon, rett og slett fordi vi konstitusjonelt er skrudd sammen slik. Min fremste fagmilitære rådgiver og kontakt med Forsvaret er forsvarssjefen. De usikkerhetene som man kan lete seg fram til i Riksrevisjonens rapport, er der, og ja, det er jo et bilde på kompleksiteten i dette. Men vi har sagt at vi har laget en investeringsplan der vi skal bruke pengene kontinuerlig framover. Vi har sagt at vi vet mye nå, slik at vi skal se om vi kan forsere det. Vi skal forbedre programmet, det er vår ambisjon, samtidig som vi er åpne på – og det håper jeg er ok – at dette er komplekst.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Statsminister Erna Solberg [12:21:10]: Jeg vil gjerne benytte denne anledningen til å gjenta i denne sal at vi er enig med Riksrevisjonen når den konstaterer at det fortsatt vil ta lang tid før skjermingsverdige objekter i politiet og Forsvaret har en permanent grunnsikring som fullt ut tilfredsstiller ønsket sikkerhetsnivå. Dette tar vi på alvor.

Da man fastsatte forskriften om objektsikkerhet i oktober 2010, ble det lagt til grunn at den ikke ville medføre administrative eller økonomiske konsekvenser av betydning. Samtidig ble det fastsatt en frist for gjennomføring.

I dag vet vi at gjennomføringen har vist seg langt mer kostnadskrevende og tidkrevende enn først forutsatt. Med den kunnskapen vi nå har, vet vi at det var urealistisk å nå den fastsatte fristen i forskriften, 1. januar 2015, for alle objekter. Kunnskapen om hvor kompleks og krevende objektsikringsarbeidet er, har vært en grad-

vis erkjennelse. Kompleksiteten og kostnaden ved arbeidet er noe min regjering burde kommunisert tidligere, tydeligere og mer samlet til Stortinget. Jeg har lyst til å understreke fra Stortingets talerstol at jeg tar selvkritikk på dette.

I Justisdepartementets budsjettproposisjon for 2019 har vi redegjort for den helhetlige planen som nå er utarbeidet av Politidirektoratet for å lukke avvikene påvist av Riksrevisjonen for politiet. Planen er at restrisikoen for dagens skjermingsverdige objekter vil være innenfor den nye sikkerhetslovens bestemmelser, slik direktoratet forstår loven, i løpet av 2020. Regjeringen har foreslått bevilgninger for 2019 som gjør at Politidirektoratet kan følge opp planen.

For Forsvarets objekter igangsatte Forsvarsdepartementet i 2016 et omfattende investeringsprogram med en ramme på 450 mill. kr for å få på plass grunnsikring i henhold til sikkerhetsloven. Forsvaret har svært mange skjermingsverdige objekter, og det er et tid- og kompetansekrevende arbeid å få kartlagt disse og få gjennomført nødvendige tiltak. Det er nå etablert en helhetlig status for Forsvarets objekter. Forsvarsdepartementet har godkjent tre delprosjekter, og ytterligere delprosjekter er til behandling. Regjeringen har åpnet opp for en økonomisk forsering av programmet og satt av totalt 180 mill. kr i 2019, og det ses nå på muligheten for å forsere arbeidet ytterligere.

Jeg har lyst til å understreke at her er det ikke nødvendigvis pengene som er det største knapphetsgodet, men de menneskelige ressursene som skal til – personer med sikkerhetsfaglig bakgrunn som kan prosjektere og planlegge tiltakene. Entreprenørene må være sikkerhetsklarerte, og for øyeblikket har vi mange store byggeprosjekter i Forsvaret som bygges av klarerte sikkerhetsentreprenører på grunn av de omleggingene og den oppbyggingen som foretas. Så vi må se nærmere på hva det vil være praktisk mulig å få til. Derfor vil vi komme tilbake i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2019 – som jeg også sa i høringen – med en bedre oversikt og status for dette.

På grunn av teknologiske endringer og planlagte nedleggelser vil en del objekter innenfor Forsvaret kunne falle ut av listen over skjermingsverdige objekter de kommende årene. Det betyr at ikke alle objekter på dagens liste kommer til å bli prioritert i arbeidet med å få utbedret sin sikringsstatus.

Jeg vil uansett få lov til å minne om at det at et objekt ikke er sikret i henhold til forskriften, ikke betyr at det står usikret. Det vil si at objektene kan være sikret med flere ulike typer tiltak, selv om tiltakene ikke oppfyller forskriftens bestemmelser fullt ut. De kan også være sikret gjennom redundans, altså at funksjonen kan opprettholdes ved at den overtas av et annet apparat et an-

net sted, og dermed at det som er formålet vi egentlig skjærer for, blir opprettholdt.

NSM-direktøren påpekte i høringen at metoden også har en betydning her. Et avvik kan angi brudd på et regelverk, men det sier ikke nødvendigvis hvor mye som er opp eller ned. Nye objekter kan bli etablert, andre objekter fases ut, og det kan komme nye trusselvurderinger som får betydning for arbeidet, slik vi f.eks. har sett på cyber- og IKT-sikkerhet de siste årene. Jeg sier dette, for vi vil ikke være 100 pst. ferdig med noe på dette området fordi truslene vil endre seg, objektene vil endre seg. Derfor vil vi alltid måtte jobbe med objektsikring, for det vil gå objekter inn og ut av lister når behovet endrer seg i arbeidet.

I Riksrevisjonens undersøkelse i 2015 og i høringen i 2017 var det mye fokus på svakhetene i politiets og Forsvarets arbeid med objektsikring med sikringsstyrker. Jeg er glad for at Riksrevisjonen anerkjenner innsatsen som ble gjort mellom første og andre revisjon av dette området, når de sier at «Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet har bedret oppfølgingen av politiets og Forsvarets bruk av sikringsstyrker». Samtidig peker Riksrevisjonen på at det fremdeles er vesentlige utfordringer også på dette området. Vi er derfor i full gang med å følge opp Riksrevisjonens funn og anbefalinger knyttet til sikringsstyrkene.

Det er viktig og riktig at Riksrevisjonen og kontroll- og konstitusjonskomiteen har satt objektsikring på dagsordenen. Vi vet at samfunnssikkerhet og beredskap er et arbeid vi aldri blir ferdige med, et arbeid som krever kontinuerlig oppmerksomhet fra både regjeringen og Stortinget. Vi mener derfor at vi også må se på hvilke trusler vi står overfor. Verden er i rask endring. Derfor har vi fra første dag vi kom i regjering, forholdt oss til hele bredden i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap, ikke bare objektsikring. Vi har fått til betydelige økonomiske løft i Forsvaret, i politiet og på IKT-området, for å nevne noe.

Arbeidet med objektsikring skal prioriteres fremover, ikke bare i 2019-budsjettet som jeg har vist til, men også i de kommende statsbudsjettene. Departementene vil følge opp dialogen med sine underliggende etater. Vi tar inn over oss den kritikken som er reist fra Riksrevisjonen, og de signalene som vi nå får fra Stortinget gjennom innstillingen i dag.

Stortinget har vedtatt en ny sikkerhetslov. Implementeringen av den følges opp i regjeringen, og vi er i ferd med å fastsette nye forskrifter og sette loven i kraft fra 1. januar 2019. I arbeidet med ny sikkerhetslov har det vært viktig å få frem nettopp det at det er funksjonen som skal sikres, og at det må gjøres kost-nytte-vurderinger av sikringstiltakene. Dette har Stortinget også sluttet seg til gjennom behandlingen av den nye sikkerhetslo-

ven. I forbindelse med implementeringen av ny lov vil det gjøres nye vurderinger av både objekter og sikrings tiltak, og dette skal vi følge tett i tiden fremover.

Objektsikring er altså et dynamisk felt, og det er et høyt prioritert felt, men også på områder som er høyt politisk prioritert, må vi gjøre avveininger. Når trusselbildet endrer seg, må prioriteringene våre endre seg slik at vi står best mulig rustet mot dagens trusler. Vi skal selvfølgelig ha en langsiktig beredskap mot de store truslene, mot krig og konflikt, men vi må også fokusere på de mest aktuelle og mest nærliggende truslene. I den senere tid har enkle, men dødelige angrep på myke mål vært en stor trussel i Europa. Det har krevd styrking av PST, tilstedeværende politi, bedre trent politi, tett samarbeid mellom PST og Etterretningen. Å finne denne balansen mellom beredskap for krig og alvorlig krise og beredskap for ulike typer terrorangrep er også en del av å være ansvarlig som regjering og ansvarlig som politiker.

Jeg ser frem til en god og konstruktiv dialog med Stortinget om disse krevende avveiningene også fremover. Det er ingen tvil om at utfordringene våre er store, og at vi må gjøre prioriteringer på veien.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Dag Terje Andersen (A) [12:30:30]: Takk for at statsministeren denne gangen deltar i debatten, noe hun ikke gjorde i fjorårets alvorlige debatt.

Noe av det som ble framhevet av mange, ikke bare opposisjonen, er opplysningsplikten. For etter Grunnloven har regjeringa et ansvar for å opplyse Stortinget korrekt og tilstrekkelig. Det er klart – og statsministeren har innrømt det – at det i forbindelse med statsbudsjettet 2016 høsten 2015 ble gitt helt feil informasjon om status for objektsikring til Stortinget. Da Politidirektoratet oppdaget det, ga de beskjed muntlig til departementet. Da det ikke hjalp, ga de beskjed via mail til departementet. Og som de sa selv, for å gi det notoritet sendte de også et skriftlig brev den 20. november, altså før Stortinget vedtok budsjettet, men uten at budsjettforslaget ble korrigert.

Ser statsministeren at det er et klart brudd på Grunnloven § 82?

Statsminister Erna Solberg [12:31:39]: De opplysningene som ble gitt i 2016, hadde et grunnlag for å gi et feil inntrykk av status. Det ble også svart på hvorfor det er sånn i høringen i fjor, av Anders Anundsen, hvor han påpeker at det er fordi man da har snakket om sikrings tiltak, altså midlertidige sikringstiltak. Men som jeg sa i høringen, har det et grunnlag for å kunne feiloppleves det som ble sagt der.

Men det er jo slik at den korrekte statusen er rapportert på i budsjett etter budsjett etterpå, og det betyr at selv om det var grunnlag for at den opplysningen som den gangen ikke var fyllestgjørende og kunne gi et feil inntrykk, har den riktige statusen vært opplyst Stortinget gang etter gang etter det tidspunktet. Derfor mener jeg Stortinget har vært godt opplyst i disse sakene om dette spørsmålet, og syns ikke det er et brudd på opplysningsplikten til Stortinget.

Dag Terje Andersen (A) [12:32:37]: Det er altså sånn at ett år etter, da neste statsbudsjett ble lagt fram, sto ikke den feilen som sto der i 2015. Det var ikke det jeg spurte om. Det jeg spurte om, var: Da regjeringens budsjett og Justisdepartementets budsjett var til behandling i 2015, var det feil i det budsjettet. Det ble departementet gjort oppmerksom på, men uten å si fra videre til Stortinget at det som sto i budsjettproposisjonen, var feil. Kan virkelig statsministeren mene at det å vite at en har sagt feil til Stortinget og ikke korrigere det, ikke er et brudd på § 82 i Grunnloven?

Statsminister Erna Solberg [12:33:18]: Korrekt situasjon er altså gitt til Stortinget i alle påfølgende budsjetttrunder på dette, uten at det da har vært grunnlag for noen misforståelser, så jeg mener at dette er korrigert i form av de opplysningene som er gitt til Stortinget senere.

Dag Terje Andersen (A) [12:33:31]: Så statsministeren mener altså at når feilen ikke ble korrigert – den var kjent, men ble ikke korrigert for Stortinget – og sågar gjentatt i brev fra justisministeren våren 2016, så er det tilfredsstillende med hensyn til regjeringas plikt til å opplyse Stortinget?

Statsminister Erna Solberg [12:33:50]: Jeg mener at vi har opplyst om de faktiske forholdene knyttet til dette spørsmålet, men jeg har innrømmet at vi burde snakket bredere og mer sammenhengende om hvor det oppstår utfordringer knyttet til hele objektsikringsområdet. Men jeg mener at dette spørsmålet altså er korrigert gjennom at andre faktiske opplysninger er gitt i gjentagende budsjettinformasjon som er gitt til Stortinget etter den tiden.

Dag Terje Andersen (A) [12:34:19]: Jeg registrerer at statsministeren syns det er greit at en statsråd vet at det er feil det en sier til Stortinget, lar være å korrigere det, men sier det året etter, i neste budsjett. Det er ganske spesielt.

Men i tillegg er det altså sånn, som vi prøvde å få svar på under høringen, at det tydeligvis i lengre tid i regjeringa har vært operert med at Forsvaret – som vi akkurat hørte i forrige runden her – nå planlegger at de ikke skal

være ferdig med sine prosjekter før i 2025, uten at Stortinget har blitt informert om den utsettelsen. Mener statsministeren at det også er tilfredsstillende med hensyn til Grunnlovens krav om opplysningsplikt i § 82? Her vet altså departementet at de har en helt annen tids-horisont enn den Stortinget er presentert for, uten at Stortinget får greie på det. Er det god nok informasjon?

Statsminister Erna Solberg [12:35:13]: I budsjettene for Forsvarsdepartementet de senere årene er Stortinget hvert eneste år blitt gjort oppmerksom på at objektsikringsarbeidet er mer krevende og mer kostnadskrevende enn det som opprinnelig var. Men så er ikke 2025 som dato satt opp, for det er et prosjekt hvor siste bit skal ferdiggjøres i et ganske stort prosjekt.

Derfor har jeg også sagt at jeg tar selvkritikk på at vi ikke har informert godt nok om kompleksiteten, sammenhengen og utviklingen i disse prosjektene til Stortinget, og dette er jo et av de områdene vi tar selvkritikk på at vi skulle opplyst på en bedre måte. Men det er slik at Stortinget er blitt informert om at det er mer krevende, og at det er mer kostnadskrevende, uten at Stortinget har hatt noen merknader knyttet til de spørsmålene i de årlige budsjettene.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:36:09]: Stortingsrepresentant Hans Fredrik Grøvan sa at det aldri er tvil om hvem som har ansvaret – statsministeren. Slik er det. I dag foreligger det et mistillitsforslag, og hvis det ikke får flertall, vil forslaget som Kristelig Folkeparti fremmer, få flertall, for da kommer Senterpartiet – og jeg vil tro også de andre opposisjonspartiene – til å slutte seg til det forslaget i runde nummer to.

Da er spørsmålet til statsministeren: Hvilken holdning har hun til det vedtaket som da får flertall, der det står at arbeidet er sterkt kritikkverdig og svært alvorlig, og til den kritikken som regjeringen har fått for det arbeidet som er gjort med objektsikring? Hva er holdningen til det vedtaket, og hva blir endringen i atferd fra regjeringen, når de får et sterkest mulig flertall mot seg i en så alvorlig sak, der en skal sikre objekter, sikre beredskapen til folk, sikre landet mot terror?

Statsminister Erna Solberg [12:37:10]: La meg understreke at vi i regjeringen også tar Riksrevisjonens rapporter på alvor, og mener det er alvorlig at vi ikke er der vi burde være. Så kan vi ha en diskusjon om årsakene til at vi ikke er der. Noe av det dreier seg om at ambisjonen om hvor vi skulle være, åpenbart ikke har vært mulig å oppfylle, fordi det er mer komplekst og krevende. Men jeg er enig i at den faktiske situasjonen er en situasjon som også vi tar på største alvor. Det har vi gjort hele tiden etter at disse rapportene kom. Derfor har vi nå en plan knyttet til politiets skjermingsverdige objek-

ter, og vi har sagt at vi skal rapportere på tidslinjer og planen for Forsvaret i revidert nasjonalbudsjett. Det betyr at vi skal ha en tydeligere oppfølging av disse prosjektene. Utfordringen når det gjelder Forsvarets objekter, er at vi nå først har en oversikt over status (presidenten klubber) og kan gå igjennom alle prosjektenes innhold (presidenten klubber igjen). President! Det er 10 sekunder igjen av min taletid.

Presidenten: Beklager.

Statsminister Erna Solberg [12:38:08]: Det er altså et planarbeid for dette, og vi skal komme tilbake igjen til Stortinget. Det er den viktigste atferdsendringen knyttet til dette – at nå har vi også betydelig bedre oversikt.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:38:22]: I vedtaket står det:

«Stortinget mener det er sterkt kritikkverdig og svært alvorlig at regjeringen ikke har fulgt godt nok opp arbeidet med objektsikring hva gjelder grunn-sikring av skjermingsverdige objekter og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra politiet og Forsvaret ved Heimevernet, samt at det har vært gitt mangelfull informasjon til Stortinget om utsettelse og kostnader.»

Da må jeg forstå statsministeren slik at hvis dette blir vedtatt, vil vi framover få bedre informasjon til Stortinget, det blir mindre utsettelse, objektsikringen kommer til å bli bedre, og de vedtakene vi har gjort i Stortinget, kommer til å bli fulgt opp.

Vil statsministeren ta dette vedtaket på alvor? Og har statsministeren en kommentar til at kritikken etter hennes fem første år i statsministerstolen er så sterk på et så grunnleggende område som beredskap?

Statsminister Erna Solberg [12:39:12]: Jeg har sagt at jeg tar Riksrevisjonens kontroll og resultater på alvor. Det har regjeringen gjort fra den første rapporten kom. Vi har tatt selvkritikk på informasjonen knyttet til Stortinget, og vi ser behovet for å forserer arbeidet. Derfor legger vi opp til at vi nå er sikrere på at vi i 2020 er i rute med planen for politiet, og vi skal levere en plan i revidert nasjonalbudsjett på forsvarsområdet.

Så er det viktig å si at vi også må stille spørsmålet om hvorfor vi er i denne situasjonen. Det er fordi – noe som er helt åpenbart – vi satte en tidsfrist ut fra mangelfull informasjon den gangen forskriften ble laget. Dette koster mye mer, det er mye mer krevende, og det er et helt annet lerret å bleke enn det man så for seg på det tidspunktet man laget denne forskriften. Da tar det lengre tid. Vi kan være tydelige på at vi på et tidspunkt burde ha informert bedre – og mer samlet – om dette, og ta selvkritikk

for det. Men jeg synes kanskje også at opposisjonen bør tenke over hvor kompleks denne saken er, og at den har en forhistorie som flere enn oss er delaktige i.

Presidenten: Da fikk statsministeren de ekstra sekundene tilbake.

Statsminister Erna Solberg [12:40:28]: Takk.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:40:30]: Svein Harberg fra Høyre begynte debatten med å kalle det et politisk spill, det vi i opposisjonen drev med. Det er ikke et politisk spill, men svært alvorlig. I sin ytterste konsekvens er det blodig alvor hvordan vi jobber med beredskapen i et land. Så fortsatte Fremskrittspartiets talsperson, som sa at vedkommende hadde god samvittighet for alt som er levert – god samvittighet for alt som er levert? Har statsministeren samme oppfatning som Svein Harberg, om et politisk spill, og samme oppfatning som Fremskrittspartiet – god samvittighet for alt som er levert? Eller vil vi se en helt annen holdning fra statsministeren enn fra hennes partifeller her i Stortinget?

Statsminister Erna Solberg [12:41:17]: Jeg har sagt at jeg mener dette er en alvorlig sak, og jeg mener vi burde ha informert mer helhetlig og samlet til Stortinget. Samtidig vil det være slik at jeg mener debatten kanskje burde gitt et større grunnlag for refleksjon fra noen av dem som tidligere har sittet i regjering og fattet en forskrift på bakgrunn av et sannsynligvis for dårlig beslutningsgrunnlag på det tidspunktet – i alle fall det de formidlet den gang til Stortinget om at det ikke skulle koste mer penger, og hvor langt de hadde kommet på det tidspunktet. Den edrueligheten har vi kanskje ikke hatt i debatten, men slik er politiske debatter.

Det viktigste for meg er å se fremover. Vi vet nå at dette er komplekst og krevende, og det krever sikkerhetsklarte personer som skal gjøre arbeidet. Vi har store investeringer i Forsvaret, som gjør at vi bruker ressursene sterkt på dette. Vi trenger kapasiteten vi har. Det er påfallende, synes jeg, at representanten Slagsvold Vedum og Arbeiderpartiet i sine alternative statsbudsjett foreslår kutt på akkurat de områdene som gjør at dette arbeidet kunne forseres.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:42:29]: Refleksjonen ein må gjere her, er at utan Riksrevisjonen hadde ikkje Stortinget visst noko som helst. Det er den store refleksjonen vi må gjere. Vi hadde ikkje visst at vi ikkje var i mål, og ikkje visst at regjeringa ikkje har prioritert dette. Vi hadde heller ikkje visst at dei hadde feilinformert Stortinget gjentekne gonger.

Eg vil gå tilbake til spørsmålet om Grunnlova § 82. Justisdepartementet opplyste for budsjettet for 2016 at

alle dei skjermingsverdige objekta på justisfeltet var sikra i samsvar med lov og forskrift. Det kom hausten 2015. Politidirektoratet sa at dette var feil. Regjeringa gjorde ingenting meir for å informere Stortinget korrekt. Så blir den same feilen gjentatt av same minister på vårparten året etterpå – 2016.

Så kjem høyringa i førre runde. Der påstår statsministeren at dette var grunna feilrapportering frå POD, men det viste seg å vere feil. Først då vi hadde høyringa hausten 2018 – først då får vi vite den fulle sanninga kring det. Er det i samsvar med Grunnlova § 82?

Statsminister Erna Solberg [12:43:36]: Jeg har svart på spørsmålet om hvordan jeg opplever den informasjonen som kunne feiltolkes i budsjettet for 2016. Jeg opplever også at det Anders Anundsen sa om dette i høringene, er blitt stilt spørsmål ved – hvor man lar være å se på at det blir satt i sammenheng med de kompensende tiltakene som er gjort, og det er bakgrunnen for dette. Samtidig har jeg sagt, også i høringene, at jeg mener dette kunne gi grunnlag for et feilaktig inntrykk, og det er slik at man i hver påfølgende budsjettorientering til Stortinget har orientert om den faktiske situasjonen. Denne feilen er rettet opp i faktiske andre opplysninger, i Stortinget, i flere år etter dette.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:44:26]: Kunne feiltolkast? Setninga om at alle dei skjermingsverdige objekta på justisfeltet er sikra i samsvar med lov og forskrift, er altså 100 pst. feil. Det er det same som at det kan feiltolkast når eg seier at vëret ute er fint, men det er regn. Slik kan ein feiltolke. Det er direkte feil. Den feilen blei ikkje retta opp av regjeringa, ved fleire høve. Først då Riksrevisjonen kjem på banen, kjem den feilen fram, og ikkje frå regjeringa – det sit endå langt inne. Først på høyringa no i haust kjem det fram at det heller ikkje gjeld for resten av justisfeltet. Spørsmålet er om statsministeren no roleg kan forklare Stortinget korleis denne kaskaden av feilinformasjon som Stortinget har fått, kan hengje på greip i samsvar med Grunnlova § 82?

Statsminister Erna Solberg [12:45:25]: Jeg mener, som jeg har sagt før, at vi burde ha rapportert helhetlig, vi burde ha rapportert mer sammenhengende for å gi et bredere bilde av utfordringene knyttet til dette området. Det tar vi kritikk for.

Når det gjelder spørsmålet som stilles her, om en rekke feilaktige opplysninger, så er det én – én – setning ett sted i ett budsjett. Det kom påfølgende budsjetter flere år etterpå med et annet innhold, som er grunnlaget for dette. Jeg må faktisk si at når det er rettet opp allerede i budsjettet for 2017 i form av faktiske andre opplysninger, har Stortinget vært informert om den faktiske situasjonen i sektoren fra høsten 2016.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:46:09]: Det stemmer jo ikkje. I budsjettet for 2017 står det at arbeidet med objektsikring går framover. Året før hadde ein sagt at ein var i mål, og så seier ein at no går arbeidet framover. For å seie det slik: Stortinget har grunn til å bli litt forvirra av den typen rettingar, om vi kan kalle det det.

Statsministeren står her no og vil berre ta sjølvkritikk på informasjonen og at ein kunne vore tydlegare tidlegare og meir samla. Vil statsministeren her, overfor Stortinget, beklage at informasjonen om at ein hadde flytta fristen eller målet for å kome i mål med objektsikringa i Forsvaret til 2025, ikkje kom på eit mykje tidlegare tidspunkt, og at han kom frå Riksrevisjonen og ikkje frå regjeringa sjølv?

Statsminister Erna Solberg [12:47:06]: Jeg har sagt at vi burde rapport om dette mer samlet. Om 2025 er et riktig tidspunkt, kan vi heller ikke i dag si. Det vil regjeringen komme tilbake til, som vi har sagt, i den gjennomgangen vi skal ha i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

Vi har i høringen sagt at vi vil rapportere på dette i revidert nasjonalbudsjett når vi har oversikt over hvor mange tiltak det er snakk om, og hvor mye de tiltakene som skal gjennomføres på de objektene som nå endelig er kartlagt, faktisk vil koste. Det er viktig å huske at disse objektene ikke var ferdig kartlagt med tanke på hvilken tilstand de var i, da vi overtok regjeringsmakten. De var så vidt utpekt, og det har vært runder med utpeking og gjennomgang av det. Det har vært statusgjennomgang, og så må man nå ha tiltaksgjennomgangen. Man har startet med dem som er kritiske og viktigst, og så er det en rekke tiltak videre.

Spørsmålet om 2025 blir stående, er et spørsmål som regjeringen aldri har tatt stilling til, og som først vil være klart i det øyeblikket vi har lagt frem rapporten i revidert nasjonalbudsjett, som jeg allerede i høringen signaliserte ville komme.

Jeg er enig i at noen av opplysningene vi har hatt, har vært kritikkverdige, men akkurat på dette området mener jeg at revidert nasjonalbudsjett er det tidspunktet vi har satt for rapporten og for hvor langt vi vil komme med det.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [12:48:27]: Jeg registrerer at statsministeren i dag har erkjent, fra Stortingets talerstol, at regjeringen burde kommunisert tydeligere, mer helhetlig, og på regjeringens vegne har tatt selvkritikk og erkjent at oppfølgingen ikke har vært i tråd med Stortingets forutsetninger.

Hva burde, etter statsministerens oppfatning, vært gjort annerledes fra regjeringens side i arbeidet med objektsikring i den perioden som Riksrevisjonen har undersøkt, årene 2016 og 2017?

Statsminister Erna Solberg [12:49:01]: Jeg tror det aller viktigste ville vært at den organisasjonen som Forsvaret fikk på plass i 2016, hadde vært på plass tidligere. Den burde sannsynligvis vært på plass like etter at forskriften var vedtatt, for det er først gjennom den man får en oversikt over tilstanden på de objektene som er utpekt. Det er blitt brukt for lang tid på å utpeke objekter i denne prosessen, så gjelder det tilstanden på de objektene, og så skal det lages planer og gjøres prosjektering, og så skal man ansette entreprenører for å gjøre det. Oppi alt dette skal alle være sikkerhetsklarert. Det er det området som sannsynligvis ville trukket ned tiden mest.

Da kan jeg ta kritikk på at vi burde ha gjort det på et tidligere tidspunkt, men vi gjorde det da den første rapporten og den første gjennomgangen fra Riksrevisjonen kom til Forsvaret, hvor på Forsvarsdepartementet gjorde endringer og laget en bedre oppfølgingsstruktur for dette. Hadde det vært gjort på en bedre og mer strukturert måte på det tidspunktet, hadde vi vunnet noe mer tid.

Bjørnar Moxnes (R) [12:50:18]: Feilinformasjon må rettes med korrekt informasjon, ikke bare med såkalt helhetlig informasjon. I 2017 sa Erna Solberg at hun ikke visste om etterslepet på objektsikring. To år etter fristen visste altså ikke Solberg at regjeringen ikke var i nærheten av å oppfylle Stortingets krav. Siden har det kommet fram noe enda verre, nemlig at regjeringen faktisk visste at Heimevernet og politiet sa fra om manglende ressurser til beredskap. I departementet var man så klar over dette at man opererte med et årstall som var 2025, altså ti år etter fristen. Det sa ikke regjeringen fra om til Stortinget, men de sminket og fortiet i stedet virkeligheten.

Solberg har beklaget dårlig informasjon, men dette er, etter vårt syn, ikke det eneste tilfellet av villedning og fortielse i viktige sikkerhetspolitiske spørsmål.

Hva vil Solberg nå gjøre for å få slutt på regjeringens brudd på opplysningsplikten overfor Stortinget?

Statsminister Erna Solberg [12:51:24]: Jeg vil understreke noe av det vi allerede har begynt med å gjøre: I budsjettet for neste år, som nå behandles i Stortinget, ligger det en plan for politiet som er tydelig på når vi skal være i tråd med forskriften med tanke på de skjermingsverdige objektene som er i politiet. Vi har sagt at det i revidert nasjonalbudsjett vil komme en oversikt og en gjennomgang på Forsvarets side. Vi trenger den tiden for å ha tilstandsvurderinger på hvert enkelt objekt, og derfor også en vurdering av hvilken plan som skal gjennomføres. Da er vi nede på det fysiske «nitty gritty»-nivået: Hvor mye mur og piggråd skal vi ha? Hvilken redundans er det? Er det mulighet for andre tiltak? Dette må ligge på hvert enkelt objekt, slik at vi ty-

delig kan se hva vi har mulighet til å gjøre, og hvor raskt vi kan gjøre det.

I den sammenheng må vi også vurdere hva vi har av tilgjengelig kunnskap og kompetanse for å kunne følge disse tingene. Det er mangel på sikkerhetsklarerte personer for å kunne gjøre dette arbeidet, og det er for øyeblikket den største flaskehalsen.

Bjørnar Moxnes (R) [12:52:31]: Det var mange ord, men det var ikke et veldig tydelig svar på spørsmålet om regjeringens brudd på opplysningsplikten overfor Stortinget, som vi også har sett i andre saker. Vi så det med satellittsaken, som jeg nevnte i debatten tidligere. Vi så det med bidraget til opptrening av militser i Syria, hvor de nekter å opplyse oss om hvem de har trent til krigføringen der.

Vi vet at opplysningsplikten er helt avgjørende for det norske demokratiet og tilliten mellom Stortinget, befolkningen og regjeringen. Men vi har en regjering som har tatt litt lett på denne grunnlovfestede opplysningsplikten.

Jeg vil gjerne ha et svar på hva regjeringen helt konkret vil gjøre for å endre praksisen, slik at regjeringen slutter å bryte opplysningsplikten overfor Stortinget og heller etterlever denne plikten overfor Stortinget.

Statsminister Erna Solberg [12:53:29]: Jeg tror representanten Moxnes nå blander sammen to spørsmål, nemlig spørsmålet om hvor åpne vi skal være om viktige sikkerhetstiltak, og spørsmålet om opplysningsplikten overfor Stortinget. Jeg mener at vi i de to andre sakene som ble nevnt, ikke har brutt opplysningsplikten. Det har vel Stortinget også, gjennom den behandlingen de har hatt av de sakene, konstatert. Men det er en del saker hvor det av sikkerhetsmessige grunner ikke alltid vil være allment tilgjengelige opplysninger. Det kan være spørsmål av betydning for nasjonal sikkerhet, det kan være spørsmål av personsikkerhetsbetydning. Det kan f.eks. være knyttet til hvem som har vært trent, og annet, og deres beskyttelse på et tidspunkt.

Så her synes jeg at representanten Moxnes ikke snakker om opplysningsplikten i tråd med det som er grunnlovens bestemmelse om opplysningsplikt. Vi må også stille spørsmål om når vi skal ta vare på sikkerhetsmessige spørsmål. Jeg mener at opplysningsplikten også var tydeliggjort f.eks. i spørsmålet om investeringer i nye satellittovervåkingstiltak.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:54:46]: I arbeidet med denne saka er det er mykje å setja seg inn i, og me har Riksrevisjonens rapport som utgangspunkt. Det vert vanskeleg å tolka svaret når forsvarsministeren seier: Nei, når det gjeld Heimevernet, reknar me på ein litt annan måte, og difor viser tala at det er betre. Korleis skal me, som

skal sitja og arbeida med dette og prøva å lyfta fram denne saka, klara å sjå retninga om ein skal begynna å bruka nye reknemetodar for å få betre resultat?

Statsminister Erna Solberg [12:55:19]: Hvert eneste år blir Stortinget, ved utenriks- og forsvarskomiteen, orientert om status for norsk beredskap knyttet til Forsvaret. De får også orientering om alle endringer som er gjort i disse konseptene for hvordan det måles, hvert eneste år. Vi har gjort noen store endringer i hvordan vi vurderer vårt forsvar fremover, fordi vi opplever at den sikkerhetspolitiske situasjonen er grunn til at vi må ha raskere klartid. Det betyr at hvis man leser en gammel rapport og så finner frem en ny rapport, vil man kanskje oppleve at det er stor forskjell. Det er fordi den gamle rapporten var basert på en annen sikkerhetspolitisk tid, og derfor en annen klartid. Det gjøres endringer, og dette er faktisk noe Stortinget blir informert om. Det er litt utfordrende at én del av Stortinget blir informert – det er jo konfidensielle opplysninger i substans – mens dette ikke nødvendigvis overføres til kontrollkomiteens arbeid med dette.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:56:24]: Mitt poeng er jo at det no er rapporten me behandlar, og då er det dei målemetodane som rapporten går ut frå, som må vera utgangspunktet. Rapporten viser at det ikkje har vore noka betring frå den fyrste til den andre rapporten. Då er det ikkje tilfredsstillande for oss at forsvarsministeren vel å visa til at no har me nye reknemetodar, og difor er det løyst. Då vert det vanskeleg. Eg ser godt at det framover kan vera grunn til å endra dette, men rapporten dreier seg faktisk om det som har skjedd før.

Statsminister Erna Solberg [12:56:56]: Jeg kan forstå at dette både er stort, komplekst og vanskelig. Jeg mener at man kanskje i litt større grad bør legge vekt på svarene man har fått fra regjeringen i innstillingen. Der har man forsøkt å oppklare noen av disse spørsmålene for å vise til hva det er.

Vi rapporterer på status for Heimevernet hvert eneste år til Stortinget gjennom forsvarssjefens gjennomgang av stillingen i Forsvaret og hvordan beredskapssituasjonen faktisk er. Den har vist at Heimevernet har blitt forbedret hvert eneste år. Jeg mener at den fagmilitære orienteringen ville vært en viktig informasjonskilde å legge vekt på – når HV-sjefen selv klart og tydelig sier at man er i betydelig bedre stand nå. Vi mener at man er bedre trent og bedre utstyrt. Vi har prioritert dette mye, senest gjennom de forlikene som er gjort i Stortinget, for å få et heimevern som faktisk kan gjøre jobben på en bedre måte.

Presidenten: Replikordskiftet er avsluttet.

Jonas Gahr Støre (A) [12:58:18]: Vi må jo nå erkjenne at statsministeren ikke beklager. Hun tar selvkritikk for måten hun har informert på, hun tar Riksrevisjonens kritikk til seg, men Stortingets kritikk – ganske tydelige – har hun altså ikke kommentert med et ord.

Terrorangrepene i 2011 avdekket store svakheter i terrorberedskapen. Nasjonen samlet seg i sorgen – og i viljen til å utbedre svakheter og styrke beredskapen.

Partiene her på Stortinget fant også sammen. Riktignok så Høyre seg tjent med å gjøre gjennomføringskraft på beredskapsområdet til en valgkampsak i 2013. I de fleste sammenhenger, i de fleste partier, var likevel ønsket om å finne sammen, om å samarbeide, sterkere her på Stortinget enn interessen av konflikt og konkurranse i denne politikken.

Derfor var det etter 22. juli 2011 bred enighet her om å prioritere beredskapsarbeidet høyt. La meg legge til dette: Det var også bred enighet om at arbeidet skulle skje i åpenhet. Jeg vil si at dette var en viktig del av den felles viljen etter 22. juli, viljen til åpenhet, noen ganger smertefullt, men samtidig helt nødvendig. Befolkningen forventet – med rette – åpenhet og ærlighet om det som sviktet, og åpenhet om tiltakene for å gjøre beredskapen bedre. Vi fikk Gjørv-kommisjonen. Den leverte – en rapport preget av åpenhet og ærlighet. Begge deler ble sett som avgjørende for å lykkes med de forbedringene som var nødvendige.

Det er mot dette bakteppet vi må lese Riksrevisjonens svært alvorlige rapporter om objektsikring, en fra 2017 og en fra 2018, og innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens siste undersøkelse. Det er holdt graderte og ugraderte høringer. Mediene har belyst og opplyst saken. I sum kan vi konkludere med at regjeringen Solberg har brutt med enigheten og prinsippene vi sto sammen om etter 22. juli 2011 på dette området.

Sikringen av skjermingsverdige objekter og funksjoner i tråd med lover og regler har ikke vært høyt nok prioritert. Manglene er – over sju år etter terroren – fortsatt betydelige.

Regjeringen har sviktet sin plikt til å holde Stortinget informert. Et nært og tillitsfullt samarbeid om terrorberedskap mellom storting og regjering i tiden etter 22. juli har endt her, i dag, i en debatt hvor flertallet i denne salen går svært langt i å gi regjeringen sterk kritikk – og en kritikk som jeg oppfatter at statsministeren knapt forholder seg til. Det er hennes ansvar. Det er under hennes ledelse, og som en følge av hennes ledelse, at tillit er blitt til mistillit i denne salen, på dette viktige og følsomme området.

La det være sagt: Å sikre Norge mot terror er et bredt og sammensatt arbeid. Ingen betviler det. Det er dynamisk, krevende og i utvikling. Og det handler om langt

mer enn objektsikring. Vi er enig i det og trenger egentlig ingen belæring om det.

Men det kan heller ikke understrekes klart nok at objektsikring var og er viktig. Instruks om sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra Forsvaret og politiet i fred, krise og krig var et av de viktigste tiltakene for å bedre samarbeidet og tydeliggjøre ansvaret mellom politiet og Forsvaret.

Den særskilte 22. juli-komiteen la spesielt vekt på at dette arbeidet måtte prioriteres. Komiteen understreket «betydningen av at dette følges opp innen de angitte tidsfristene».

Riksrevisjonen avdekket så ikke i en, men i to påfølgende revisjoner at dette ikke ble gjort. Fra 2016 til 2017 avdekket man vesentlige svakheter i politiets og Forsvarets objektsikring. Riksrevisjonen skrev bl.a.:

«verken politiet eller Forsvaret, sammen eller hver for seg, vil være i stand til å utøve tilstrekkelig beskyttelse av viktige objekter når en trusselsituasjon tilsier det.»

Det samme dystre hovedbildet ble så på nytt tegnet av Riksrevisjonen i Dokument 3:11 for 2017–2018, nå basert på en revisjon helt fram til 31. desember 2017. Igjen konkluderte Riksrevisjonen med «svært alvorlig» kritikk. Den formuleringen innebærer at det kan være risiko for liv og helse.

I kontroll- og konstitusjonskomiteens høring 27. august i år innrømmet statsminister Erna Solberg: «Når det gjelder grunnsikringen, er det fortsatt mye som ikke har kommet på plass». Politidirektøren vedgikk at politiet kun er i havn med sikringen av to av tolv skjermingsverdige objekter. I dag hører vi nye løfter om at dette skal være på plass innen 2020.

Når det gjelder bruken av sikringsstyrker, er innsatsen fortsatt langt bak det Stortinget har forutsatt. Det er fortsatt store spørsmål ved Heimevernets operative evne. Det mangler avklaringer av politiets og Heimevernets kapasitet til å beskytte objekter ved bruk av sikringsstyrker, og vi kan fortsatt ikke være trygge på at politiet og Forsvaret har en klar og felles forståelse av den viktige objektsikringsinstruksen.

På denne bakgrunn må Stortinget konkludere med at det fortsatt er alvorlige mangler knyttet til dette arbeidet. Det er svært alvorlig og danner grunnlag for å beklage regjeringens manglende oppfølging av arbeidet med objektsikring.

Like alvorlig er spørsmålet om informasjon til Stortinget fra regjeringen og statsministeren i den gjeldende saken. Igjen: Etter 22. juli var vi enige om at åpenhet og ærlighet var avgjørende. Åpenhet var viktig for å gjenoppbygge tillit i befolkningen til at beredskapen var blitt bedre. Åpenhet var viktig for at norske myndig-

heter og folkevalgte kunne være sikre på at beredskapen faktisk ble bedre, i tråd med vedtak og prioriteringer.

Også på dette punktet har regjeringen opptrådt på et vis som Stortinget må beklage. Jeg er enig med Kristelig Folkepartis representant Grøvan når han sier at regjeringen i behandlingen av Riksrevisjonens første rapport, i 2017, ga en «sminket versjon av sannheten». Det etterlatte inntrykket var at Riksrevisjonens kritikk ikke lenger gjaldt. På den tiden som hadde gått siden Riksrevisjonen avsluttet sine undersøkelser, var ting kommet på stell, fikk vi høre. Det var det inntrykket Erna Solberg – ved inngangen til valgkampen i fjor – var tjent med å skape, og det var det inntrykket hun etterlot i mediene og i høringen i 2017. Nå vet vi at dette var feil.

Statsministeren og justisministeren, Wara, har også fortegnet hva objektsikring egentlig handler om. Ved feilaktig å understreke at saken kun handler om politiet og Forsvarets egne bygninger – eller betong, som justisministeren snakker om – opptrådte regjeringens medlemmer på en måte som reduserte alvorret i saken, og som også må sies å være direkte feilaktig. Komiteens flertall peker også på flere tilfeller av konkret, misvisende informasjon fra regjeringens side, bl.a. når det gjelder feilrapporteringen fra politiet om objektsikring i statsbudsjettet for 2016.

Hver for seg er disse tilfellene av feilinformasjon alvorlige. Det mest alvorlige er likevel den generelle holdningen regjeringen har vist overfor Stortinget i denne saken gjennom flere år. Regjeringen har gang på gang latt være å involvere og informere Stortinget om framdriften i et arbeid som statsministeren burde visst var svært viktig for landet og for oss i denne sal.

Igjen: Etter 22. juli var vi enige om å jobbe tett sammen, regjering og storting, om terrorberedskap. Vi var enige om å gjøre det basert på tillit og åpenhet. At situasjonen forandrer seg, er naturlig, men da må Stortinget holdes informert.

Likevel har regjeringen latt være å informere om utsatte frister i Forsvaret og latt være å informere om økte kostnader. Begge deler hadde vært normalt og kurant, Stortinget er vant til det, at det kan skje endringer. Men da må det informeres, ikke forties. Om anslag for kostnader fra 2013 ikke viste seg å være dekkende, er det regjeringens ansvar å ta konsekvensen og oppdatere anslagene.

Statsministeren sa i sitt innlegg: «den kunnskapen vi nå har.» Det må jo da være i 2018. Men det er kunnskapen vi måtte ha tidligere, og som regjeringen har fått tidligere, som Stortinget skulle ha vært orientert om for å kunne følge saken. I stedet har regjeringen presentert sminkede sannheter og latt for dagen maktarroganse på et område der liv og helse kan stå på spill.

Det måtte to sviende revisjonsrapporter og flere omfattende høringer til før statsministeren i høst tok noe som lignet på selvkritikk om at informasjonen ikke har vært dekkende nok. Det er slett regjeringsledelse, og det er et klart brudd på den åpenheten som vi i denne sal, på tvers av partier, ble enige om etter 22. juli.

Jeg vil til slutt knytte noen kommentarer til innlegg i denne debatten. Representanten Grøvan snakker om et «solid grunnlag» for kritikken. Det er jeg enig i. Han viser til komiteens «grundige undersøkelser», han omtalte saken som «svært, svært skuffende» og «svært alvorlig». Han har rett. Vi har bak oss to svært kritiske rapporter fra Riksrevisjonen, og åpne og lukkede høringer.

Statsministeren sier at hun kunne informert bedre, og hun har kommet med et ord som kanskje burde deltatt i konkurransen om nyord for 2018: Hun snakker om at informasjonen kan ha vært «feilopplevd» – Stortinget har feilopplevd informasjonen fra regjeringen. Den må vi tygge nøyer på for å se følgene av.

Statsministeren sier at hun tar inn over seg kritikken fra Riksrevisjonen, men hun har ikke gitt tilbakemelding på om hun tar inn over seg den sterke kritikken som trolig blir vedtatt her i Stortinget i dag. Det følger også fra representanten Harberg fra Høyre, som sier at opposisjonen mest er opptatt av spill, mens regjeringen gjør jobben sin. Representanten Leirstein konkluderer med at regjeringen kan ha «god samvittighet» for det den har fått til under vedtatte budsjetter. Hvis dette er regjeringspartienes situasjonsforståelse og rolleforståelse etter behandlingen av denne alvorlige saken, etter å ha lest det som trolig blir vedtaket fra flertallet i denne saken, er det grunn til å være svært urolig for videre oppfølging. Det er også oppsiktsvekkende sett i lys av den forrige høringen, der regjeringen tok selvkritikk. Nå synes det som om regjeringspartiene er tilbake der de skjønner bildet og skylder på andre.

Jeg gjentar derfor Arbeiderpartiets konklusjon: Vi beklager regjeringens manglende oppfølging av objektsikring hva gjelder grunnsikring av skjermingsverdige objekter og sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra politiet og Forsvaret ved Heimevernet, herunder mangelfull informasjon til Stortinget om utsettelse og kostnader.

Tone Wilhelmsen Trøen hadde her gjeninn tatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Svein Harberg (H) [13:08:57]: Jeg hadde ikke tenkt å ta replikk, men jeg fikk en så klar invitasjon. For det første må jeg få replisere at jeg ikke sa at opposisjonen drev spill, jeg sa at deler av det politiske miljøet synes å

være mer opptatt av spill enn av saken – bare så det er korrigert.

Så til det som gjorde at jeg tok en replikk: Representanten Gahr Støre var veldig tydelig på at det skulle være åpenhet og ærlighet i oppfølgingen etter 22. juli. Mener Gahr Støre at Stoltenberg-regjeringen i 2013 var åpen, ærlig og oppriktig overfor det norske folk og Stortinget om situasjonen i 2013 når det gjaldt oppfyllingen av det som var forutsetningen i frister og mål, når det åpenbart var tydelig at de ikke ville nå dette?

Jonas Gahr Støre (A) [13:09:46]: Jeg tror det kan være nyttig for det politiske miljøet å vite hvem i det politiske miljøet representanten Harberg mener driver med spill. Jeg går ut fra at det går i retning opposisjonen, men det kan være nyttig å få avklart senere.

Ja, jeg mener at statsminister Stoltenberg og den regjeringen gjorde det de kunne for å legge til rette for dette arbeidet. Vi hadde 2011, vi hadde den særskilte 22. juli-kommisjonen, vi hadde Gjorv-kommisjonen, det ble satt i gang et omfattende arbeid. Jeg satt selv i den regjeringen, og justisministeren fra den regjeringen har redegjort for komiteen om arbeidet som ble gjort. Så er det oppfølgingen som kommer, hvor man hele tiden må lære, og hvis det ikke er nok penger, hvis det ikke er nok tidsplaner, er det en helt åpen sak å komme til Stortinget og si at dette bør endres. Men det har ikke skjedd, og det er på det grunnlaget regjeringen ikke har vist seg å være en lærende organisasjon som har delt kunnskapen med Stortinget.

Svein Harberg (H) [13:10:37]: Jeg må nesten gjenta spørsmålet, for jeg spurte om Gahr Støre mener at Stoltenberg-regjeringen var åpen og ærlig og meldte tilbake til Stortinget om statusen i objektsikringen, og at de åpenbart ikke ville nå målene innenfor fristen.

Jonas Gahr Støre (A) [13:10:55]: Jeg mener at regjeringen Stoltenberg var åpen og ærlig, og at da den gikk av tidlig høsten 2013, var det ennå tid igjen til disse fristene skulle nås. Hadde den regjeringen fortsatt, ville og burde den ha måttet meddele at fristen var vanskelig å nå – hvis den hadde kunnskap om det, hvis den kom til at det var konklusjonen, både når det gjelder budsjetter og tidsfrister.

Ulf Leirstein (FrP) [13:11:31]: Jeg registrerer at representanten Støre er opptatt av åpenhet, informasjon og opplysningsplikt. I desember 2007, da representanten Støre var utenriksminister i Stoltenberg-regjeringen, fremmet man en proposisjon til Stortinget om sikkerhetsloven der man skrev at

«forslagene sett under ett ikke bør innebære vesentlig økte kostnader».

Det var det man opplyste Stortinget om. Vi vet i dag fasiten. Hva mener representanten Støre om treffsikkerheten i den opplysningen fra regjeringen han satt i, i forhold til den informasjonen man ga Stortinget?

Jonas Gahr Støre (A) [13:12:13]: Når det gjelder treffsikkerheten til representanten Leirstein – når vi diskuterer hva som har skjedd de siste årene etter 22. juli, etter Gjørv-kommisjonen, etter alt det vi har av kunnskap om hvor utsatte vi er – så må han tilbake til 2007 for å finne ut hva som da ble antatt å være kostnadene med dette. Det at dette ikke skulle medføre kostnader, slik vi har lært etter hvert, har åpenbart ikke vært riktig. Da er det en regjerings ansvar å si – med det vi nå vet, med omfanget, med det vi dramatisk har lært etter 22. juli fra de grundige kommisjonsarbeidene som ble gjort i et annet terreng – at vi må følge opp og levere varene. At vi i 2007 skulle kunne forutse konklusjoner en kom til i 2013, 2014 og 2015 – sånn er det ikke. Men en regjering som får den kunnskapen, må umiddelbart informere Stortinget om det, slik at vi har en felles forståelse.

Ulf Leirstein (FrP) [13:13:03]: Da kunne det vært spennende å spørre om representanten Gahr Støre mener at man i senere tid har korrigert det bildet som man begynte med å gi inntrykk av i 2007, som man fulgte opp da man fremmet kongelig resolusjon i 2010 med å si at dette ikke skulle ha kostnader. Og rett før man gikk av i 2013, da man hadde kort tid igjen for å nå fristene for arbeidet, mente man da fortsatt at dette var på stell, og at den forrige regjeringen kom til å levere innenfor angitte frister?

Jonas Gahr Støre (A) [13:13:35]: Riksrevisjonen har ikke revidert 2007, de har ikke revidert 2010, de har ikke revidert 2013. De har gått inn og sett på arbeidet som er gjort de siste årene, av denne regjeringen. Jeg kan gjerne delta på seminar om hva som skjedde med den forrige regjeringen, men dette er en helt oppsiktsvekkende ansvarsfraskrivelse fra en representant som sier at regjeringen kan ha god samvittighet etter de mest omfattende kritiske merknadene fra en riksrevisjon jeg noen gang har sett. De bruker de mest alvorlige ordene de har: «svært alvorlig». Det betyr fare for liv og sikkerhet. Og så skal Leirstein tilbake til 2007 og diskutere hva som skjedde da. Det er ikke interessant for denne situasjonen. Det bekrefter bare at stortingsflertallet her, med de to regjeringspartiene, ikke tar saken på det alvor de burde.

Ulf Leirstein (FrP) [13:14:24]: Det er slik at denne saken har et bakteppe. Det er slik at det var noen som skulle ha gjort en jobb før regjeringen som sitter i dag,

tok over, og det er vel ingen tvil om at man ikke leverte. Dermed gjør det jobben selvfølgelig tøffere når utgangspunktet var at dette ikke skulle koste noe særlig med penger. I dag ser vi at vi snart har brukt 20 mrd. kr for å oppfylle lov og forskrift som er vedtatt. Selvfølgelig omhandler denne riksrevisjonsrapporten disse årene som representanten Gahr Støre viser til, men det er et bakteppe her om hvilket arbeid man gjorde.

Mitt spørsmål er egentlig om man er fornøyd med den jobben man som regjering gjorde fram til denne regjeringen tok over. Jeg antar at representanten Gahr Støre er godt fornøyd med det. Men jeg vil gjerne få bekreftet at han er godt fornøyd med den jobben regjeringen han satt i, gjorde i forhold til det grunnlaget man la for det som skulle gjøres i denne regjering.

Jonas Gahr Støre (A) [13:15:19]: Jeg oppfordrer representanten til å krype fram fra bakteppet og diskutere realiteten i dag. Jeg er fornøyd med at jeg satt i en regjering som ba om en usminket og ærlig rapport om tilstanden i Norge. Jeg er fornøyd med at partiene i denne sal behandlet komiteen som Hareide ledet, på en åpen og ærlig måte. Jeg er fornøyd med at daværende justisminister Grete Faremo og forsvarsministeren i regjeringen som satt da, gjennomgikk et stort arbeid for å forberede det som var nødvendig i lys av den nye kunnskapen, for å trappe opp.

Jeg er misfornøyd med at vi måtte gå av i 2013 på grunn av valgresultatet. Da var det et nytt mannskap som skulle arbeide videre, og vi var opptatt av å jobbe sammen med det mannskapet for i åpenhet og samarbeid å forsterke beredskapen. Riksrevisjonen har vist at det ikke har skjedd.

Representanten holder på i 2007 og 2010, det kan vi godt diskutere, men han har altså ment at denne regjeringen kan ha god samvittighet for det arbeidet den har gjort. Det mener ikke – tror jeg – mange partier i dette Stortinget, inklusive partier han skal samarbeide med i regjering. Det burde representanten ta på alvor.

Carl I. Hagen (FrP) [13:16:36]: Jeg skjønner at Jonas Gahr Støre ikke har lyst til å snakke om tidligere tider, og han var jo heldig, i og med at Riksrevisjonen ikke vurderte dette i 2014, hva som hadde skjedd og ikke skjedd i perioden 2010–2013. Nå har vi fått vite at Stortinget fikk feilaktige opplysninger både i 2007 og i 2010 da forskriften ble laget. Når vi får vite at Stortinget er feilinformert, skal man ikke ta det alvorlig og vurdere hvilke konsekvenser det eventuelt bør få for dem som eventuelt har feilinformert, eller er det forskjellig tenkning etter hvilken type regjering som har feilinformert?

Jonas Gahr Støre (A) [13:17:29]: Hvis man har gjort et anslag som viser seg å være feil, i møte med de erfa-

ringene man gjør når man gjennomfører vedtak, er det en helt ærlig sak – som jeg sa i mitt innlegg – å komme til Stortinget og informere om at nye anslag, ny kunnskap har ført til justeringer. Da tror jeg Stortinget forholder seg konstruktivt til det. Det er det denne regjeringen ikke har gjort. Den har ikke informert om utsatte tidsfrister, ikke informert om at kostnadsanslagene har endret seg – det burde den ha gjort. Da mener jeg det ikke er en feil i utgangspunktet, men man har gjort en vurdering basert på det man da hadde av informasjon. Så kommer det ny informasjon, og da kan anslagene endre seg. Da er det en grei sak å komme til Stortinget og informere om det.

Carl I. Hagen (FrP) [13:18:10]: Den særskilte komité ledet av Knut Arild Hareide kom med en rekke tiltak og sa klart fra at alle objekter skulle klassifiseres innen utgangen av 2012, og at de skulle være ferdig sikret innen utgangen av 2013. Det var to måneder den sittende regjering hadde i det tidsrommet. Det kom ingen informasjon til Stortinget den gang fra regjeringen, etter at man hadde 22. juli-kommisjonen og Den særskilte komité, og man hadde full kunnskap om at det man tidligere hadde bygget på, var mangelfullt, og at det var enorme kostnader som skulle komme. Det fikk man vite, og man sa ingenting til Stortinget. Er Jonas Gahr Støre enig i at når vi nå har fått vite om disse tingene, ville det være naturlig – i og med at Jonas Gahr Støre går til det viktigste straffetiltak i det parlamentariske styrings-systemet – at kanskje andre begynner å se på det klare bruddet på ansvarlighetsloven § 9 som skjedde i hans regjeringstid fra noen ansvarlige statsråder?

Jonas Gahr Støre (A) [13:19:16]: Jeg forholder meg til at kontroll- og konstitusjonskomiteen har gått ut over denne regjeringens periode for å ha høring. Jeg forholder meg til at man har hørt justisministeren fra regjeringen jeg satt i, som har redegjort for det arbeidet vi gjorde. Det denne saken handler om, er oppfølgingen av Riksrevisjonens rapport på de områdene som Riksrevisjonen har gått inn i, i den perioden Riksrevisjonen har vurdert. Det er det saken i Stortinget i dag handler om. Så må Carl I. Hagen gjerne åpne ny sak om andre tidsperioder. Jeg deltar gjerne i den og forbereder meg til det. Men det er Riksrevisjonens arbeid, gjennomgangen av deres revisjon, vi nå snakker om, og hvor representanten Carl I. Hagen og hans parti mener regjeringen kan ha god samvittighet. Det er oppsøksvekkende.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Marit Arnstad (Sp) [13:20:19]: Da Erna Solberg tok over som statsminister i 2013, var hun meget kritisk til beredskapspolitikken, og hun var opptatt av at det

skulle bli langt bedre med hennes regjering. Der skulle de være mer opptatt av å følge opp vedtakene sine. De skulle våge å engasjere seg mer i detaljene og hvordan politikken virket. De økte fokuset på beredskap gjennom bl.a. et beredskapselement på Statsministerens kontor, og det skulle være mer samordning.

Det er på en måte fasiten etter det vi sitter igjen med når vi sitter med Riksrevisjonens rapporter. Fasiten etter to rapporter fra Riksrevisjonen er massiv kritikk. Det er kritikk først og fremst av det faktum at objektsikkerheten ikke er i tråd med forskriftene, men også av det faktum at Justis- og beredskapsdepartementet ikke har prioritert sikring av egne objekter, at Forsvarsdepartementet ikke har oversikt over tilstanden til egne objekter, og at regjeringen på flere måter ikke har informert Stortinget korrekt og godt nok, verken om forventede kostnader eller om ferdigstillelse. Det er for så vidt ikke bare statsministeren som er avhengig av Riksrevisjonen for å erkjenne at hun ikke hadde oversikt. Den 21. mars 2017 sa statsministeren følgende i Stortingets høring:

«Regjeringen var ikke klar over at situasjonen var sånn før vi faktisk fikk Riksrevisjonens rapport og fikk status på det. Det var da man først så at det lå dårligere an.»

Heller ikke Stortinget var gjort kjent med situasjonen, men var avhengig av Riksrevisjonens rapport for å få korrekt informasjon om det vi sto oppe i.

I fem år har statsministeren vært sjef og har overlatt til sine statsråder og til departementene å prioritere framdrift og bevilgninger, og det har gitt dårligere resultater. Så skal det sjølsagt heller ikke legges skjul på at denne regjeringen har sendt både politiet og Forsvaret ut i store reformer, noe som har betydd at det reformarbeidet har tatt tid og ressurser bl.a. fra arbeidet som kunne gått med til å oppdatere og bedre den operative evnen til beredskapen vår.

Jeg må si at det er både interessant og litt forstemmende å lytte til denne debatten. Det er forstemmende å lytte til at regjeringspartiene har laget seg en slags arbeidsdeling her i dag. Representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet går ut og prøver å lage en oppfatning av at dette handler om et politisk spill. Så kommer regjeringens representanter og er litt avbalanserte igjen før de går inn i et replikkordskifte med Jonas Gahr Støre, der Fremskrittspartiet og Høyre går helt tilbake til 2007 for å prøve å forstyrre det som er det faktiske grunnlaget for det vi behandler her i dag, nemlig de to rapportene fra Riksrevisjonen som ble avgitt i 2017 og 2018.

Det er ikke slik at Riksrevisjonen driver med spill. Det er ikke slik at det vi har påpekt av den kritikken som Riksrevisjonen har kommet med, er et spill. Det Riksrevisjonen gjør, er å påpeke status i en sak og plassere ansvaret for det som eventuelt ikke er gjort. Det er det vi

behandler her i dag. Derfor er det forstemmende å se hvilken dualisme regjeringspartiens talsmenn og statsrådene her i dag opptrer med i en så alvorlig og viktig sak. Men det er også interessant å høre debatten, for det er svært interessant å se det spennet som finnes i dagens debatt mellom virkelighetsoppfatningen til representanten Leirstein eller representanten Harberg og den virkelighetsoppfatningen som Kristelig Folkepartis representant sitter med. Jeg er svært enig i en god del av det som Kristelig Folkeparti har tatt opp her i dag. Jeg forstår det godt når de sier at det er solid grunnlag for kritikken, og de peker på veldig mange av de samme tingene som også resten av opposisjonen peker på. Men spennet i måten en velger å forholde seg til en så alvorlig sak på, er egentlig ganske oppsiktsvekkende.

Det er noen sider ved denne saken gjennom debatten som en også må kommentere, og en ting jeg har lyst til å kommentere, er at Stortinget ikke kan forholde seg til at det muligens har vært en diskusjon mellom Forsvaret, Forsvarsdepartementet og Riksrevisjonen om hva som er riktige parametere for beredskap. Det kan ikke Stortinget forholde seg til. Vi må forholde oss til det som Riksrevisjonen faktisk har lagt til grunn. Jeg synes det er uheldig at forsvarsministeren i replikkordskiftet nærmest antyder at Riksrevisjonens måte å vurdere beredskap på ikke er god nok, eller ikke er dekkende nok. Det må i alle fall ikke ses på som en oppfordring til oss om å nyansere oss vekk fra Riksrevisjonens vurderinger av beredskapen, Riksrevisjonens konklusjoner omkring den, sjøl om Forsvaret kanskje har en annen måte å vurdere den på. Det som ligger til behandling i dag, må sjølsagt være det Riksrevisjonen har sagt, også om beredskapen i Heimevernet.

Jeg har også lyst til å nevne at hvis mistillitsforslaget ikke får flertall i dag, er det forslaget som Kristelig Folkeparti har lagt fram, et alvorlig forslag, så alvorlig som det kan bli uten å være et mistillitsforslag. Det er et forslag som, hvis mistillitsforslaget ikke får flertall, antakelig vil få flertall.

Jeg er litt urolig etter statsministerens gjennomgang og de svar som ble gitt i replikkordskiftet, på hvor alvorlig regjeringen faktisk vil ta det vedtaket og den oppfølgingen av det som ligger i dagens innstilling når det gjelder både å rette opp ulike feil og å være mer åpen i sin informasjon til Stortinget. Det tror jeg er en av de tingene som blir stående ubesvart i dagens debatt, enten det er det ene eller det andre forslaget som blir vedtatt.

Audun Lysbakken (SV) [13:27:47]: Dessverre står vi her igjen – det er ett og et halvt år siden sist – og behandler nok en svært alvorlig rapport fra Riksrevisjonen. Etter at vi har hørt statsministeren og statsrådene, tror jeg det er behov for igjen å minne om hva som er

innholdet i rapporten. Den dokumenterer at regjeringen nok en gang ikke har gjort sitt arbeid med terrorsikring og beredskap godt nok. Det er ikke mulig å understreke mange nok ganger alvoret i det. Å beskytte sitt eget folk i krise er en av de mest fundamentale oppgavene til en regjering.

Statsministeren har i denne debatten vært til stede og tatt ordet, og det er en kraftig forbedring fra fjorårets debatt. Hun har også tatt selvkritikk for at regjeringen ikke har kommunisert tidligere, tydeligere og mer samlet til Stortinget, som det heter. Jeg mener at statsministeren har grunn til å beklage, at det er riktig at hun tar selvkritikk, men innholdet i denne selvkritikken er ikke i nærheten av å være så sterkt som det vi trenger. Sammenlignet med alvoret i saken, med innholdet i rapporten og spesielt med tanke på at dette er andre gang, er selvkritikken syltynn.

Denne saken har en alvorsgrad som burde gjøre det selvsagt at regjeringen beklaget skikkelig. Det er en rekke grunner til det. For det første er dette en sak der regjeringen har gitt feil informasjon til Stortinget og ikke rettet den opp på en skikkelig måte etterpå. For det andre er dette en sak der Stortinget tydelig har bedt regjeringen om å prioritere et arbeid, men der regjeringen ikke har fulgt opp som forutsatt. For det tredje har denne manglende oppfølgingen kommet også etter at regjeringen fikk en svært kritisk rapport fra Riksrevisjonen på sitt bord.

Det var etter 22. juli 2011 at et samlet storting understreket veldig tydelig – gjennom behandlingen av arbeidet til Den særskilte komité, som representanten Knut Arild Hareide ledet – at fristene for å følge objektsikringsforskriften skulle følges. Nå vet vi at regjeringen likevel valgte å nedprioritere oppfølgingen av disse fristene, samtidig som Stortinget i 2016-budsjettet fikk beskjed om at man hadde kommet i mål med sikring på justissektoren innen fristen. Den feilen ble aldri – det har vi fått belyst tydelig her i dag – rettet opp på forståelig vis.

I fjor, da Riksrevisjonen hadde forklart Stortinget hva situasjonen virkelig var, var Stortinget på ny tydelig på at dette var en svært viktig sak. Regjeringsmedlemmene ga da inntrykk av at man var i full gang med å rydde opp, at saken skulle prioriteres og pengene bevilges.

Nå vet vi at det ikke var det som skjedde. I forsvarssektoren ble ikke sikring av byggene bedre fulgt opp i løpet av 2017. I justissektoren valgte justisministeren å forskyve bevilgninger til objektsikring i 2018-budsjettet, selv om Politidirektoratet meldte fra om at det ville forsinke arbeidet.

Jeg vil i likhet med representanten Arnstad understreke alvoret i den kritikken som ligger an til å bli vedtatt, gjennom forslaget fra Kristelig Folkeparti, men også

den ganske tydelige kritikken som er i merknader fra regjeringspartiene i innstillingen. Det er underlig med dette spriket mellom det som skrives der, til og med det som ble sagt på radioen i morges av representanten Harberg, og den tonen regjeringspartiene har hatt her i salen når dette faktisk behandles. Det er som om enhver evne eller vilje til kritikk av regjeringen fordunster så snart statsministeren er i rommet. Det er en pussighet.

Vårt syn i denne saken er klart – regjeringen skal følge opp flertallsvedtak fra Stortinget samvittighetsfullt. Dersom man ser at oppfølgingen er vanskelig eller blir utsatt, skal man opplyse Stortinget om det. Jeg vil også legge til at om regjeringen hadde kommet til Stortinget på et tidligere tidspunkt og sagt at det var urealistisk, for dyrt eller uhensiktsmessig å følge opp de vedtak som var gjort, på den måten som var forutsatt, ville en vært i sin fulle rett til å be Stortinget prioritere annerledes. Da kunne alle forklaringene eller bortforklaringene som er lagt fram nå, vært lagt fram for Stortinget i tide. Problemet er at det ikke ble gjort i tide, og Stortinget er helt avhengig av at nødvendig informasjon kommer, også de gangene informasjonen er ubehagelig for regjeringen.

Det er ikke hver dag SV velger å støtte et mistillitsforslag. Det var senest et på mandag som vi stemte imot fordi vi mente det var for dårlig begrunnet. Vi mener mistillit er et parlamentarisk verktøy som det skal svært høy terskel til for å bruke. Men i tilfeller som dette, der Stortinget har avdekket at regjeringen verken har gjort en god nok jobb med å følge opp det den har sagt den skal gjøre, eller informert Stortinget om situasjonen på en tilstrekkelig måte, mener vi at grunnlaget er til stede.

Konsekvensene for samfunnet dersom politi, forsvaret eller kritiske samfunnsfunksjoner som vann- og strømforsyning settes ut av spill, er svært alvorlige. Det er ikke nødvendig å understreke det. Derfor påligger det regjeringen å ta dette arbeidet på et særlig alvor. Riksrevisjonens andre rapport forteller oss at det regjeringen har gjort, ikke har vært godt nok. De kaller det «svært alvorlig», et begrep de selv sier at de bare bruker «ved forhold der konsekvensene for samfunnet eller berørte borgere er svært alvorlige, for eksempel risiko for liv eller helse».

Vi ville ikke gjort jobben vår som folkevalgte dersom vi ikke reagerte på en sånn rapport, særlig ikke når den kommer for andre gang. I dag hadde statsministeren anledning til å beklage skikkelig, beklage at regjeringen ikke hadde prioritert en tydelig føring fra Stortinget etter arbeidet med Den særskilte komité, beklage at Stortinget hadde fått feil informasjon som ikke ble rettet opp i før Riksrevisjonens rapport kom, ikke bare informasjon som kunne oppleves feil. «Feilopplevd informasjon» er en parlamentarisk nyvinning som statsministeren har lansert i dag. Jeg tror ikke vi skal ta det

inn i Grunnloven med en gang, for å si det sånn. Feilinformasjon er det som er det avgjørende i denne saken.

Det politisk avslørende er at en statsminister som nettopp hadde gjennomføringskraft på dette området som sitt viktigste argument for å bli valgt til statsminister, er i denne situasjonen i dag. Det avgjørende for tilitsspørsmålet er oppfølging av forpliktelser overfor Stortinget og spørsmålet om riktig informasjon.

Vi har sett en regjering som ikke svarer på spørsmål, som ikke evner å ta selvkritikk, som framstår svært selvforneymd og selvrettferdig. Manglende ydmykhet er et veldig tydelig kjennetegn på regjeringspartienes oppførsel her i dag. En skal huske på at dette er partier som i lang tid gjorde et stort nummer av å kritisere Arbeiderpartiet for å være maktarrogant. Det vi ser nå, er en oppvisning i maktarroganse.

Det må også være et tankekors for Kristelig Folkeparti at regjeringen ikke går én centimeter lenger i å beklage i dag, med den alvorlige kritikken som er på bordet, enn det de har gjort tidligere.

Regjeringen kan stole på at den ikke blir felt, åpenbart, men det er ingen tvil om at denne oppførselen svekker denne regjeringen. Vi var åpne for å ta mistillitsforslaget opp til ny vurdering hvis det kom en tydelig beklagelse i denne debatten. Det er min veldig klare vurdering at statsministeren ikke har sagt noe som helst som skulle tilsi at vår vurdering, at det er grunnlag for mistillit mot regjeringen, endres. Vi vil derfor fastholde forslaget i innstillingen, og jeg vil be SVs gruppe stemme for mistillit mot regjeringen.

Hårek Elvenes (H) [13:38:47]: Regjeringen har siden tiltredelsen i 2013 arbeidet målrettet for å bedre sikkerheten og styrke beredskapsevnen. Regjeringen har sørget for at den operative evnen til Heimevernet er bedret. Vakt og sikring er Heimevernets primæroppdrag, og HV utgjør hoveddelen av Forsvarets sikringsstyrker. Men regjeringen har ikke kommet så langt som den ønsket når det gjelder forebyggende grunnsikring av objekter.

Årsaken til dette er at gjennomføringen har vist seg å være langt mer komplisert, kostnadskreven og ressurskreven enn det som ble forutsatt da forskriften om objektsikkerhet ble fastsatt i 2010. Fristen som ble satt til 2015 i forskriften, har vist seg urealistisk å møte. Arbeidet med objektsikring har dessuten hatt lite oppmerksomhet fram til 2013.

Uilstrekkelig finansiering av Forsvaret over mange år resulterte i et stort vedlikeholdsetterlep, mangel på reservedeler og kutt i operativ virksomhet. Dette rammet også Heimevernets operative evne. Langtidsplanen for Forsvaret har snudd utviklingen. Steg for steg bygges Forsvaret opp. Det er nå samsvar mellom den strukturen

Stortinget har vedtatt for Forsvaret, og de bevilgningene Stortinget stiller til disposisjon. Alternativet har vært en styrt avvikling, som forsvarssjef Haakon Bruun-Hanssen karakteriserte utviklingen i Forsvaret som.

Regjeringen har økt Heimevernets budsjett betydelig. Styrkingen av HV ble påbegynt i forrige planperiode og videreføres og forsterkes i denne langtidsplanperioden fra 2017 til 2020. I 2017 ble Heimevernet tilført en ekstrabevilgning på 191 mill. kr, nettopp for å hente inn vedlikeholdsetterlepet, kjøpe inn flere reservedeler og øke beredskapsbeholdningen, samt penger til innkjøp av sperremateriell, som har bidratt til å øke objektsikringsevnen i HV.

Øvingsaktiviteten i Heimevernet har økt. Heimevernet får mye nytt materiell – det anskaffes nye uniformer, nye våpen, nytt samband og nye kjøretøy. Nylig ble det signert en avtale om innkjøp av 360 nye feltvogner til Heimevernet. I tillegg – og det er faktisk ikke nevnt – overføres titalls spesialkjøretøy fra Hæren til HV, som vil være bevæpnet med tunge våpen, og som gir HV en styrket beredskapsevne og faktisk større slagkraft.

Heimevernets budsjett i 2019 er forventet å øke med 216 mill. kr. Det gir mer øving til soldatene, og det gir mer nytt materiell. Lengden på den årlige treningen vil i alle HV-områdene til neste år være tilsvarende øvingslengden i de høyest prioriterte HV-distriktene. I tillegg skal flere HV-soldater øve gjennom året.

Sjefen for Heimevernet, generalmajor Eirik Johan Kristoffersen, uttalte i høringen i kontroll- og konstitusjonskomiteen følgende:

«Den operative statusen til Heimevernet har vært i kontinuerlig bedring de siste årene. Heimevernet tilføres stadig mer materiell og ammunisjon i sine beredskapslagre. Denne materielle oppfyllingen er en del av det som kalles grunnmurssatsingen i langtidsplanen. Ambisjonen er at Heimevernet skal ha fylt sine lagre med oppdragskritisk materiell i løpet av 2018, med unntak av det materiellet som skal leveres i nye prosjekter. Oppfyllingen av materiell er noe som er helt nødvendig fordi Heimevernet, som resten av Forsvaret, i mange år tæret på lagre uten tilstrekkelig etterfylling.»

Riksrevisjonens undersøkelse gjelder objektsikring utført av Heimevernets områdestyrker. Riktignok er det HV som er Forsvarets primære kapasitet innenfor objektsikring, men når man skal vurdere Forsvarets totale evne til sikring, må man også se på de tilgjengelige kapasitetene som finnes i andre deler av Forsvaret. Jeg nevner framfor alt Heimevernets egne innsatsstyrker, jeg nevner vaktstyrkene i garnisonene, og jeg nevner også element fra Kystvakten. Det er heller ikke et krav at alle listeførte objekter skal kunne sikres samtidig. I en reell situasjon kan det være aktuelt å sikre noen utvalgte ob-

jekter. Det må i tilfelle gjøres basert på en situasjonsbestemt vurdering av hvilket objekt som skal gis prioritet i den rådende situasjonen, og hvilke trusler man står overfor. Sikringsstyrkene kan også overføres mellom distriktene. – Nok om HV.

Riksrevisjonens rapport tas på det største alvor og legges til grunn for regjeringens videre arbeid med objektsikring. Rapporten påpeker mangler, men den påpeker også en positiv utvikling fra forrige riksrevisjonsrapport, som ble lagt fram i 2016. Og ikke minst: Rapporten illustrerer kompleksiteten i dette arbeidet.

Da Forsvarsdepartementets instruks om sikring og beskyttelse ved bruk av sikringsstyrker trådte i kraft i 2012, var utgangspunktet meget krevende for Forsvaret. Overordnede forsvarsplaner som grunnlag for å kunne konkretisere de riktige nøkkelobjektene var ikke oppdatert. Avdelingene som tidligere hadde ansvar for planlegging, utvikling og oppfølging av nøkkelobjektene, var alle nedlagt. I 2012 ble den eksisterende listen over Forsvarets nøkkelobjekter gjennomgått, og uaktuelle objekter ble fjernet. Etter at objektsikringsinstruksen kom, ble et nytt nøkkelpunktdirektiv fastsatt våren 2013, der ansvar og oppgaver ble fordelt i Forsvaret. Til sist kom kompetansehevende tiltak, som ble gjennomført i perioden 2013–2015.

Forsvaret har over flere år oppdatert forsvarsplanene etter den nye sikkerhetspolitiske situasjonen. Tilsvarende er NATOs planverk for Norge og nordområdene oppdatert. Det gjør at vi i dag har et betydelig bedre grunnlag for å kunne peke ut nøkkelobjekter, også de sivile. På denne bakgrunn har de sivile nøkkelobjektene økt gjennom 2016, 2017 og 2018.

Å lukke avvikene i Riksrevisjonens rapport fra 2016 har vært meget krevende – jeg vil nesten si tilnærmet umulig. Det er bevilget betydelige midler til forbedret grunnsikring i Forsvaret, ja, faktisk flere milliarder kroner. Det er ikke bevilgningene fra Stortinget som er den kritiske faktoren i gjennomføringen av bedre grunnsikring i Forsvaret slik at dette er i samsvar med sikkerhetsloven og sikkerhetslovens forskrift. Det må settes realistiske tidsrammer for gjennomføringen av slike komplekse prosjekter. Prosjektene krever spesialkompetanse. Det kreves spesialkompetanse når behovet skal beskrives. Det kreves spesialkompetanse når prosjektene skal prosjekteres. Disse fagmiljøene er små og begrenset i Norge, og de som skal jobbe med dette, må være sikkerhetsklarert. Det tar tid, det tar også tid å kontrahere, og fysisk arbeid av denne sorten tar også tid å gjennomføre – uansett hvor fort man ønsker at det skal gå.

Gjennomføringen av objektsikringstiltak og hastigheten man kan gjøre dette, er også bestemt av andre lover og forskrifter som skal overholdes i prosjektgjenn-

nomføringen. Gjør vi ikke det, gir vi ny mat til Riksrevisjonen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:48:13]: Det er veldig interessant at det er representanten Hårek Elvenes som tar ordet i denne saka. Han har jo hatt ei rolle i noko av det mest kritikkverdige som har skjedd i denne saka. Det gjeld informasjonen i statsbudsjettet for 2016 frå Justis- og beredskapsdepartementet, der ein påstod at ein hadde sikra alle dei skjermingsverdige objekta på justisfeltet. Den informasjonen var feil – heilt feil. Ein har ikkje kome i mål på heile justisfeltet, og ein er langt frå å kome i mål når det gjeld politiet.

Denne informasjonen blei heller aldri retta opp av departementet, da Politidirektoratet påpeikte dette hausten 2015. Så kjem representanten Elvenes inn, som stiller eit spørsmål til statsråd Anundsen i mars 2016 om korleis det står til, og der han gjentar den same feilen – altså systematisk feilinformasjon. Kva synest representanten Elvenes om rett og slett å bli logen til frå regjeringa?

Hårek Elvenes (H) [13:49:19]: Representanten Knag Fylkesnes er vel kjent med at enhver stortingsrepresentants redskap for å komme i kontakt med en statsråd er å stille et skriftlig spørsmål – det være seg om man er i opposisjon eller i posisjon.

Jeg stilte dette spørsmålet, til tross for at jeg ikke var i opposisjon, rett og slett fordi jeg som folkevalgt stortingsrepresentant hadde behov for å få justisministerens klare vurdering av hva situasjonen egentlig var, og en skriftlig besvarelse av det. Det synes jeg justisministeren gjorde bra. Han oppklarte den misforståelsen – det var VG som tok opp denne saken – som rørte seg rundt saken, og presiserte i sitt svar til meg hva som var situasjonen.

Man må ikke dramatisere at jeg stilte et spørsmål til min egen justisminister. Man skal honorere at regjeringen har representanter i Stortinget som har evne til å tenke kritisk rundt sine egne statsråder og har sitt systemkritiske instinkt intakt.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:50:27]: Eg synest ein stortingsrepresentant, anten ein er i posisjon eller i opposisjon, har plikt til å følgje opp arbeidet til regjeringa. Det var ikkje noko kritikkverdig i det.

Men når regjeringa har gitt feil informasjon til Stortinget og så får påpeikt dette frå Politidirektoratet – gjentatte gonger blir det påpeikt – rettar ikkje regjeringa feilen. Så blir den same feilinformasjonen til Stortinget gjentatt. Da – når ein klar over at den feilinformasjonen er blitt gitt, og når ein gjentar den feilin-

formasjonen – er vi over i systematisk feilinformasjon, eller løgn, for å kalle ein spade for ein spade. Og det var representanten Hårek Elvenes som blei gjenstand for denne løgna. Korleis opplever representanten Elvenes det?

Hårek Elvenes (H) [13:51:17]: Representanten Elvenes har aldri følt at han har blitt løyet til av justisministeren. Han har aldri båret på en sånn følelse. Representanten Elvenes var takknemlig for at han fikk et ordentlig svar fra ministeren. Den nevnte ministeren er jo ikke lenger i regjeringen, så jeg kan ikke stå her og svare for en tidligere justisministers svar og eventuelt hva han tenkte da han var pennfører for sitt eget svar.

Jeg kan svare om min egen reaksjon på det svaret jeg fikk. Jeg var komfortabel med svaret som kom, og jeg er i ettertid også godt fornøyd med at jeg stilte spørsmålet.

Petter Eide (SV) [13:52:03]: Vi diskuterer i dag Riksrevisjonens rapport om manglende objektsikring, bl.a. fra Forsvaret. Så presterer representanten Elvenes å bruke 15 minutter av sin taletid på å skryte av alt Forsvaret gjør, i stedet for å gå inn i det som er sakens kjerner, nemlig å se på Riksrevisjonens kritikk og oppfølgingen av den. Så mitt spørsmål til ham er: Er det ingenting i det Riksrevisjonen påpeker på forsvarssiden, som han kan slutte seg til, og også beklage?

Hårek Elvenes (H) [13:52:39]: Hvis fakta oppfattes som skryt, har vi nok forskjellig oppfatning av hva ordet «skryt» innebærer. Fakta må ikke oppfattes som så plagsomt for opposisjonen at de må ty til karikering av de faktiske forhold, som en finner i dokumenter til Stortinget. Jeg brukte lang tid på Heimevernet – dog ikke 15 minutter – fordi Heimevernet er omtalt i Riksrevisjonens rapport, og Heimevernet har en primærfunksjon i objektsikringen. Primæroppdraget til HV er jo vakt og sikring.

Så må man ha klart for seg at Riksrevisjonen gir et øyeblikksbilde av det tidsrommet de er inne og ser på, men det øyeblikksbildet er en funksjon av tidligere beslutninger – eller mangel på beslutninger. Derfor følte jeg et behov for å redegjøre for hva denne regjeringen har gjort på det forsvarspolitiske området, ikke minst Heimevernet. Man har plukket opp en arv, man har snudd og fått det hele inn i et riktig spor.

Petter Eide (SV) [13:53:45]: Takk for svaret. Jeg skal ta selvkritikk på at jeg brukte ordet «skryt». Jeg erkjenner at representanten Elvenes ønsket å opplyse om fakta. Da går jeg til mitt andre spørsmål: Hva i Riksrevisjonens kritikk av Forsvaret vil han slutte seg til og beklage?

Hårek Elvenes (H) [13:54:05]: Jeg vil slutte meg til det som Riksrevisjonen presiserer, at HV har en nøkkel-funksjon i objektsikringen, og at man på den bakgrunn har behov for å ha et HV som er kompetent, som har den tilstrekkelige kapasiteten, og som er i stand til å fylle det oppdraget som Stortinget har gitt HV. Og det er nettopp det denne regjeringen faktisk har gjort ved å styrke HV så mye som man har gjort – jf. mitt innlegg – ikke minst at HV nå øver mer enn de har gjort tidligere.

I 2009 øvde ingen av HVs områdestyrker. Kun innsatsstyrkene øvde i 2009. Og det er klart at et HV som ikke øver, er et HV inn i solnedgangen. Det har vi også gjort noe med: HV øver langt, langt mer nå enn tidligere.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Martin Kolberg (A) [13:55:12]: Som vi alle vet, har det nå gått seks år siden Stortinget første gang behandlet spørsmålene knyttet til objektsikringen og attentatet mot regjeringsskvartalet og Utøya. Vi er i den meget politisk paradoksale situasjon at det er først i fjor og i år at regjeringen sier veldig tydelig at de nå er i gang med det som Stortinget har vedtatt om håndtering av skjermingsverdige objekter. Det reiser de spørsmålene som ligger som en undertekst i denne diskusjonen: Har regjeringen tatt denne alvorlige saken tilstrekkelig alvorlig? Har den fulgt opp det som Stortinget har bestemt? Har den deltatt i dette på en skikkelig måte? Det er det som er denne debattens hovedspørsmål.

Jeg har, som Stortinget er kjent med, fulgt denne saken på forskjellige måter gjennom mange år, spesielt fra kontroll- og konstitusjonskomiteens side, og det er med en viss selvtilfredshet jeg nå registrerer at landets statsminister i dag sier at hun tar selvkritikk. Det betyr selvfølgelig at regjeringen innrømmer at den kritikken som har vært framført mot den, har vært begrunnet. Det har ikke vært lett å få fram den opplysningen, det vil jeg gjerne si. Det vet alle som har arbeidet med denne saken i mange år, at det har vært meget vanskelig å få regjeringens representanter, for ikke å snakke om statsministeren, til å si akkurat dette. I dag har hun altså sagt det, og det betyr på mange måter at vi har hatt mye rett. Det må konstateres. Det var nødvendig at hun sa det, men det kommer altså ingen beklagelse.

Det overrasker meg veldig, og jeg må si at det at statsministeren i dag ikke er villig til å si at hun beklager dette, jo må sette Kristelig Folkepartis standpunkt under betydelig press. For det er ingen tvil om at Kristelig Folkepartis argumentasjon i og forståelse av denne saken er helt på linje med det som ligger i innstillingen. Jeg forstår bakgrunnen for dette, det kan være såkalte maktstrukturelle grunner til at man ikke gjør det, men allikevel vil jeg si at jeg tror at det at statsministeren ikke be-

klager fra Stortingets talerstol, setter Kristelig Folkepartis standpunkt under det jeg kaller for et betydelig press.

Jeg har behov for å gå litt tilbake og minne oss om hva som lå i rapporten fra Alexandra Bech Gjørsv. Kommisjonen hadde seks hovedkonklusjoner som var knusende mot den daværende situasjonen. Det førte også til at daværende statsminister, Jens Stoltenberg, hadde følgende erkjennelse i Stortinget:

«Kommisjonen dokumenterer en svikt i norsk beredskap og beredskapskultur som er mer omfattende og dypere enn jeg var forberedt på. Det er tungt å ta inn over seg.»

Stoltenberg beklaget så denne situasjonen og den sviktende beredskapen overfor Stortinget. Det står i sterk kontrast til det vi opplever i dag. Jeg legger merke til at flere av representantene, bl.a. Harberg, som er saksordfører på regjeringssiden i denne saken, forsøker å si at ja, det var jo vanskelig også før. Det går et viktig skille her ved at Stoltenberg kom med en grunnleggende erkjennelse, noe vi savner fra den nåværende statsministeren. Dette er en viktig forskjell i den aktuelle parlamentariske situasjonen, som jeg ber Stortinget om å merke seg.

Det er også sånn – det vil jeg minne om, for det er lett å glemme disse tingene i et historisk perspektiv – at det Stortinget enstemmig fattet vedtak om i forbindelse med behandlingen av rapporten fra Gjørsv-kommisjonen, var Arbeiderpartiets forslag, som inneholdt en betydelig kritikk av egen regjering. Vi viste fram ydmykhet i situasjonen. Selvfølgelig måtte vi det, for vi hadde jo den enorme tragedien rett innpå oss som hadde rammet vår ungdom som ble henrettet på Utøya. Hva annet skulle vi gjøre?

Men nå, når det handler om objektsikringen, som tross alt er et viktig, men et teknisk spørsmål, finner ikke dagens statsminister grunn til å beklage noe som helst. Det synes jeg er veldig beklagelig, og jeg synes faktisk – for å bruke det folkelige uttrykket – at hun burde vært stor nok til å gjøre akkurat det. For det er hennes regjering som har pådratt seg disse rapportene, det er hennes regjering som har fått denne kritikken. Det er ikke uttrykk for et politisk spill på noe sett og vis, det er faktisk uttrykk for en helt nødvendig kontroll med regjeringens arbeid på dette viktige området, med det dramatiske bakteppet som denne saken har i norsk politisk historie og selvfølgelig i vår faktiske historie.

Så vet vi videre at et viktig ledd i oppfølgingen var nettopp dette som har vært diskutert her, Instruks om sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra Forsvaret og politiet i fred, krise og krig, som ble fastsatt ved kongelig resolusjon allerede i 2012. Det er Forsvarsdepartementets og Justis- og beredskapsdepartementets etterlevelse av denne instruksen Riksrevi-

sjonen undersøkte og la fram dokumenter om allerede i Dokument 1 for 2016–2017. I tillegg undersøkte Riksrevisjonen om Forsvaret og Politidirektoratet etterlever sikkerhetsloven og forskrift om objektsikring og grunn-sikring av egne skjermingsverdige objekter. Som det er sagt her av flere, men jeg sier det også, ble saken behandlet i Stortinget i juni 2017.

Komiteen – altså den forrige komiteen – konstaterte da at Riksrevisjonen hadde gjort følgende hovedfunn i sin undersøkelse:

Det ene var at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet

«ikke har sørget for å styrke og bedre samarbeidet mellom politiet og Forsvaret (...) Viktige tiltak som skal sikre godt samarbeid og gode forberedelser er ikke gjennomført. Det er dermed risiko for at viktige objekter ikke kan opprettholde sin virksomhet eller funksjonalitet i kritiske situasjoner».

Det andre var: «De to departementene har heller ikke sørget for at Politidirektoratet og Forsvaret har etablert en permanent grunnsikring på egne skjermingsverdige objekter.»

Riksrevisjonens sluttmerknad var i undersøkelsen av 2016 at verken justis- og beredskapsministeren eller forsvarsministeren har gitt en fullgod forklaring på årsaken til at arbeidet med objektsikringen og grunnsikringen ikke er nødvendig prioritert – ikke en nødvendig og god nok forklaring.

Politidirektoratet og Forsvaret, den nåværende og den tidligere justis- og beredskapsministeren, som da var Per-Willy Amundsen, daværende forsvarsminister Ine Marie Eriksen Søreide og statsminister Solberg sa seg enig i Riksrevisjonens funn og kritikk. Når Riksrevisjonen i en undersøkelse slår fast at verken Forsvarsdepartementet eller Justisdepartementet, hver for seg eller sammen, er i stand til å beskytte viktige og avgjørende objekter, altså infrastruktur, vann, strøm, matforsyning – funksjoner man ikke kan greie seg uten i mer enn sju dager, slik DSB definerer det – eller Slottet, Stortinget eller militære installasjoner som de viktige bygningene de er, er det selvfølgelig veldig alvorlig, og da må det tas alvorlig.

Det var det komiteen gjorde den gangen. Det ble også i den forrige runden avholdt to høringer, én åpen og én lukket. En lukket behandling ble etter hvert helt nødvendig for å få belyst de sidene av saken som regjeringen da ikke ville dele med offentligheten. Vi hadde store runder om offentlighetsspørsmålet. Jeg mener nå, som da, at i spørsmål om befolkningens sikkerhet bør befolkningen involveres. Det er en viktig forutsetning for et åpent demokrati. Og ikke minst: Åpenhetslinjen som ble fulgt etter 22. juli, burde vært videreført. Jeg be-

klager fortsatt at regjeringen valgte å bryte offentlighetslinjen.

Det aller viktigste er at mangelen på åpenhet dysset ned det store alvoret i Riksrevisjonens rapport i 2016. For min del tror jeg oppriktig talt at det var hensikten, altså å dysse ned. For selv om stoffet var utilgjengelig nok som det var, ble det gjort et grundig arbeid for å tåkelegge alvoret i funnene ytterligere.

Også i 2017 ble det gjort iherdige forsøk på å pakke det inn i fortellingen om bygninger og gatesperringer, som vi har hørt nå. Statsministeren forsto jo utmerket godt at folk var langt mer opptatt av strømforsyning og tilgang på vann enn akkurat denne fysiske objektsikringen.

Det samme skjer altså åpenbart igjen. Jeg registrerer og ser også at det står i innstillingen hva statsministeren har sagt – det har blitt referert, så jeg gjentar ikke det. Problemet er, slik det framstår for meg, at justis- og beredskapsministeren og forsvarsministeren, med statsministeren som høyeste ansvarlig, ikke gjør mer enn det de faktisk må som en følge av det meget kritiske stortingsflertallet. Kritikken var skarpest mot manglende oppfølging av objektsikringsinstruksen. Det er der regjeringen har gjort litt, om enn ikke mer enn at Riksrevisjonen fortsatt karakteriserer manglene som svært alvorlige.

Jeg vil til sist si dette – jeg viser selvfølgelig til saksordfører Dag Terje Andersens forståelse av den aktuelle situasjonen, men allikevel: Komiteens flertall sluttet seg forrige gang til Riksrevisjonens funn og konklusjoner og konkluderte selv med at regjeringen ikke hadde evnet å følge opp Stortingets vedtak og forutsetninger om objektsikring, og at dette var sterkt kritikkverdig. Dette var forrige gang. En annen pussighet – det virket i hvert fall sånn da – var at komiteens flertall, unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, mente at læring som skulle følge av gjennomgangen av hendelsene 22. juli 2011, var det viktigste. Det sluttet ikke Høyre og Fremskrittspartiet seg til. Det var en pussighet i situasjonen. Men det ble også slått fast at det så ut som både forsvarsministeren og justisministeren hadde en slags lærdom av runden. Ut fra de svarene vi fikk, mente vi at alt tydet på det. Både forsvarsministeren og justis- og beredskapsministeren bedyret at en rekke tiltak var satt i gang. Jeg vil si her at det faktisk var slik at vi trodde på det – veldig mye. Vi mente at det var for sent, men det var likevel godt å høre at det ble sagt. Men vi hadde en mistanke, og derfor fremmet vi det forslaget som har foranlediget denne debatten:

«Stortinget ber om at Riksrevisjonen følger opp saken og kommer tilbake til Stortinget med en statusrapport om objektsikring per 29. mai 2017.»

Det viste seg altså nødvendig at Stortinget skulle gjøre en slik presisering. Derfor er vi der vi er i dag. Så opplever vi det samme på nytt, og det er derfor det selvfølgelig er helt legitimt, helt nødvendig og helt riktig at det mistillitsforslaget som blir fremmet i dag, blir fremmet, for her har regjeringen ikke gjort som Stortinget har sagt, og feilinformasjonen er tydelig dokumentert allerede gjennom denne debatten.

Carl I. Hagen (FrP) [14:10:45]: Den sikkerhetsloven som ligger bak forskriften, og som også er begynnelsen på objektsikringen, ble fremmet av regjeringen Stoltenberg i Ot.prp. nr. 21 for 2007–2008. Om konsekvensene på den økonomiske siden av det lovforslaget, ble det sagt at «forslagene sett under ett ikke bør innebære vesentlig økte kostnader». Hadde det der stått at denne loven og oppfølgingen av den ville koste en del milliarder kroner og ta veldig mange år å gjennomføre, kan det hende Stortinget hadde tenkt seg litt bedre om når de skulle vedta den loven. Grunnlaget for at den gikk greit igjennom, var at den ikke skulle koste noe. Det var, med opposisjonens ordbruk i dag, en ren feilinformering av Stortinget. Så kom i kongelig resolusjon en forskrift om objektsikring noen år etterpå. Forskriften hadde man da arbeidet med i regjeringen, og der ble det hetende: «De nye bestemmelsene innebærer derfor ikke i seg selv nye kostnader.» Det var altså situasjonen. Det skulle ikke koste noe. Det skulle ikke være noe omfattende. Det var ikke noen betydningsfulle greier i det hele tatt.

Både saksordføreren og representantene Jonas Gahr Støre og Martin Kolberg har fremhevet at terroraksjonen i 2011 endret situasjonen dramatisk. Det er jeg helt enig i. Da fikk alle en vekker, og da samlet Stortinget seg, slik Jonas Gahr Støre har sagt. Hva skjedde så? Jo, Gjörv-kommisjonen ble nedsatt og presenterte, som også Martin Kolberg nevnte, en alarmerende rapport for Stortinget.

Men er det slik at objektsikring er den store, overordnede saken når det gjelder å styrke terrorberedskapen? Er det det dreier seg om? Gjörv-kommisjonen hadde 31 konkrete tiltak – ett av de tiltakene dreide seg om objektsikring. De 30 andre dreide seg om andre forhold. Så det å fremheve at akkurat objektsikring, altså det å beskytte bygninger, maskiner og forskjellige ting, er det viktigste når det gjelder terrorberedskap, mener jeg er tatt ut av sin sammenheng. For det er ikke slik. Det er ett element i terrorberedskapen.

I St.meld. nr. 10 for 2016–2017 gikk regjeringen igjennom disse 31 tiltakene. 19 av dem var gjennomført, 7 av dem var katalogisert som «under kontinuerlig arbeid» – altså arbeid som aldri vil være gjennomført, for

det er en kontinuerlig arbeidsinnsats – og 7 var under gjennomføring.

Etter at Stortinget hadde fått Gjörv-kommisjonens rapport, fikk vi Den særskilte komité, som Knut Arild Hareide ledet. Hva gjorde den komiteen for å følge opp Gjörv-kommisjonen? Jo, den fremmet 14 konkrete forslag i form av «Stortinget ber regjeringen ...». Hvor mange dreide seg om objektsikring? Ingen. Objektsikring hadde ikke funnet plass i Hareides komité for å følges opp med noe vedtak. Av de 14 er statusen ifølge St.meld. nr. 10 for 2016–2017 at 11 er gjennomført, 2 er under kontinuerlig arbeid, og 1 er under gjennomføring. Så i realiteten er jeg ikke helt enig med dem som sier at akkurat objektsikringen er den mest alvorlige saken.

Så kommer vi til Riksrevisjonen, som har sett på objektsikring, den ene av de mange tingene som skulle gjøres. Også regjeringspartiene er med på kritikk i den innstillingen som Stortinget nå behandler. Men vi har også notert oss og tar hensyn til det når statsministeren og andre har kommet med selvkritikk både under høringer og nå her i salen.

Da blir spørsmålet: Hva er vanlig i slike saker? Er det vanlig at man går til det sterkeste parlamentariske våpen man har, og fremmer mistillit, eller er det vanlig at man er fornøyd med at man har tatt selvkritikk? Jeg kan ikke erindre – og på spørsmål fra meg forleden kunne heller ikke noen i Riksrevisjonen erindre – at det var blitt fremmet mistillitsforslag når Riksrevisjonen hadde fremmet kritikk. Riksrevisjonen fremmer kritikk i ca. 12 saker hvert eneste år, i tillegg til Dokument nr. 1. Så det at det kommer kritikk, også alvorlig kritikk, fra Riksrevisjonen, er ikke noe nytt, men det har altså aldri tidligere medført mistillit. Da er det ikke helt unaturlig, om man ser dette i sammenheng med den politiske situasjon etter valget i fjor, at noen bruker det litt freidige uttrykket «spill», at man prøver å gjøre hva man kan for å bidra til en slags regjeringskrise, og at man lokker til seg alle for å få til en mulig regjeringskrise for å få en ny regjering. Det er en del av det politisk arbeidet, og det er selvsagt en del av en opposisjon som ønsker å overta makten.

Men når man først går til det skritt – mange sier at hovedgrunnen er feilaktige eller mangelfulle opplysninger til Stortinget, og flere i opposisjonen snakker om brudd på § 82 i Grunnloven – da er det alvor. Saksordføreren leste opp fra Grunnloven, og da kan jo jeg også gjøre det for å minne forsamlingen på det. Nå er den heldigvis på et lett forståelig språk:

«Regjeringen skal meddele Stortinget alle de opplysninger som er nødvendige for behandlingen av de saker den fremlegger. Intet medlem av statsrådet må fremlegge uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.»

Loven er klar. Her er det en skjønnsmessig vurdering om den er brutt eller ikke. Opposisjonen mener den er brutt, og jeg er sikker på at opposisjonen i mange andre saker også mener at den er brutt, at man har fått villedende opplysninger. Det er en gjenganger i debatten. Men hvis det skal være grunnlaget, er det jo også et prinsipp at da bør man behandle det likt for alle. Når man går tilbake i tid, så kan man jo også gå litt lenger tilbake i tid. Da loven kom i 2007–2008, eller da forskriften kom, eller da Stortinget behandlet rapporten fra Hareides særskilte komité for oppfølging av Gjørsv-kommisjonen i Stortinget i 2012, burde Stortinget fått vite om de økonomiske konsekvensene av det vi nå skal gjennomføre av beredskapstiltak, inkludert objektsikringen vi antar vil koste milliarder av kroner. Her var det opplysningsplikt også for regjeringen i 2012 til å snakke om de økonomiske konsekvensene av oppfølging av alle Gjørsv-kommisjonens og Den særskilte komités tiltak og forslag til tiltak. Det kom ingenting i det hele tatt om store økonomiske konsekvenser. Da synes jeg det er naturlig – hvis man først skal komme med alvorlige parlamentariske straffetiltak – at man også ser på de konstitusjonelle straffetiltakene. Da vil jeg lese § 9 i ansvarlighetsloven:

«Undlater noget medlem av Statsrådet under behandlingen av en sak å gi opplysninger som har betydning for saken, eller gir han uriktige opplysninger, straffes han med bøter eller med fengsel inntil 5 år.»

Når man mener at den nåværende regjering ikke har oppfylt opplysningsplikten, vil jeg hevde at opplysningsplikten heller ikke ble oppfylt da sikkerhetsloven ble behandlet, da den kongelige resolusjonen i 2010 kom, og da man behandlet Gjørsv-kommisjonen i 2012. I 2012 satte man også fristen for å gjennomføre forskriften fra 2010 til innen utgangen av 2013. Denne regjeringen tiltrådte to måneder før utgangen av 2013 og kom ikke til dekket bord, slik at alt var klart til å gjennomføre alt det som sto i forskriften. Nei, de kom til et blankt bord, et pent bord der det ikke var gjort noen ting for å rydde til middag eller gjøre i stand til noe som helst. Det er her vi sier at denne regjeringen i hvert fall har gjennomført veldig, veldig mye. Jeg nevnte alt som var gjort etter Gjørsv-kommisjonen og Den særskilte komité. Vi har også St.meld. nr. 21 for 2012–2013, om terrorberedskap, der det vises til en mengde ting som er gjennomført, og som også er et vedlegg til komiteens innstilling.

Til slutt: Fra første gang Riksrevisjonen påpekte den mangelfulle objektsikringen, i Dokument 1, har jo Stortinget visst om at det er behov for å gjøre mer. Og da den første særskilte rapporten kom fra Riksrevisjonen, viste Stortinget utmerket godt at her må det følges opp med kostbare tiltak. Kom da opposisjonspartiene med

forslag i budsjettbehandlingen om å bevilge mer penger – betydelige beløp – øremerket objektsikring? Nei. Og så vidt jeg har erfart, var det heller ikke noe stort tema under budsjettforhandlingene i fjor høst eller nå i høst om at vi spesielt til objektsikring må ha mye mer penger og få fortgang. Det er Stortinget som bevilger penger, og det har vært fritt frem for alle opposisjonspartier å foreslå øremerkede tilleggsbevilgninger til objektsikring både hos politiet og hos Forsvaret. Så er ikke kommet, og da synes jeg ikke det er helt unaturlig å tro det er andre politiske ting som ligger bak. Det minner litt om når man holder politiske taler og har et manuskript som man følger, men der det kanskje av og til står i marginen: «Svak og dårlig argumentasjon – hev stemmen og vift med armene!» Det er en beskrivelse av opposisjonspartiene i dag.

Magne Rommetveit (A) [14:24:07]: Eg kan forsikre både presidenten og førre talar om at eg har ingenting skrive i marginen, men det står mykje på sidene.

Ein samla komité har merka seg at Riksrevisjonen sin kritikk av regjeringa si manglande oppfølging vert rekna som svært alvorleg. Det er den høgaste alvorsgraden i Riksrevisjonen sine kritikkformer, og som vert brukt ved forhold der konsekvensane for samfunnet eller dei borgarane det vedkjem, er svært alvorlege, f.eks. risiko for liv eller helse.

Dette understrekar nettopp alvorlet i denne saka.

Komiteen registrerer at Riksrevisjonen ser svært alvorleg på at verken Justis- og beredskapsdepartementet eller Forsvarsdepartementet har halde fristen for gjennomføring av permanent grunnsikring av dei skjermingsverdige objekta i politiet og Forsvaret, slik Stortinget hadde som føresetnad, og som er nedfelt i forskrifta om objektsikkerheit. Fristen etter mogleg fristforlenging med eitt år gjekk ut 1. januar 2015.

Når det gjeld Heimevernet, viser komiteen til at Riksrevisjonen si undersøking slår fast at det framleis er manglar i Heimevernet si operative evne, og det gjeld manglar i visse materiellkategoriar, i bemanning og i kompetanse.

Når det gjeld manglande forståing av objektsikringsinstruksen, viser komiteen til at Riksrevisjonen kritiserer Politidirektoratet og Forsvaret si manglande felles forståing av objektsikringsinstruksen og deira usemje når det gjeld om denne bør endrast eller ikkje. Dette står i sterk kontrast til statsministeren sine utsegner under kontroll- og konstitusjonskomiteen si høyring 21. mars 2017, der ho sa:

«Men jeg er nok ikkje i stand til å se at dette er et samordningsspørsmål. Jeg ser ikkje hvor samordningsproblemet er. Og når det gjelder politiets og Forsvarets samarbeid, mener jeg faktisk at det er

bra, og det er løst. Den delen må være den eneste delen av denne saken jeg mener har en samordningsside ved seg.»

Når det gjeld manglar ved prosess for utpeiking av nøkkelobjekt, har komiteen merka seg Riksrevisjonen si påpeiking av manglande kontakt mellom Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap – DSB – og fylkesmennene ved utpeiking av sivile nøkkelobjekt, og finn det lite tilfredsstillande at Forsvarsdepartementet og Forsvaret i liten grad har sett i gang prosessar for å sikra at aktuelle objekt vert peika ut.

Når det gjeld manglande informasjon om pårekna kostnader, finn komiteen det kritikkverdig at Stortinget ikkje har vorte informert om planar for og kostnader ved etablering av grunnsikring av dei skjermingsverdige objekta i politiet, og komiteen føreset at kostnadsoverslag og løyvingar til dette føremålet går fram av framtidige budsjett.

Under overskrifta «Uriktige og/eller mangelfulle opplysninger» konstaterer komiteen at statsministeren har vedgått at ho har kome med det hos sjølv omtalar som nokre upresise utsegnar.

I sine avsluttande merknadar konstaterer kontroll- og konstitusjonskomiteen at Stortinget sine føresetnader om objektsikring etter fem år framleis ikkje er oppfylte. Og komiteen vil på generelt grunnlag understreka at Riksrevisjonen sin rapport viser at det står igjen mykje før Stortinget sine vedtak og føresetnader kan seiast å vera oppfylte.

Dei punkta som eg her har referert til og sitert, er ikkje Arbeidarpartiet sine eigne merknadar. Det er heller ikkje komiteen sine fleirtalsmerknadar. Det er utelukkande merknadane frå ein samla kontroll- og konstitusjonskomité, og etter mi mening skulle det då vera naturleg å konkludera med det som no ligg føre som tilråding frå komitéfleirtalet – Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

«Stortinget beklager regjeringens manglende oppfølging av objektsikring hva gjelder grunnsikring av skjermingsverdige objekter og sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra politiet og Forsvaret ved Heimevernet, herunder mangelfull informasjon til Stortinget om utsettelser og kostnader.»

At desse tinga ikkje har vore nok på stell, kjem godt fram når ein samla komité endeleg viser til Riksrevisjonen sine tilrådingar overfor Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet, der det vert tilrådd at dei

- «Sørger for forpliktende framdriftsplan og finansiering, slik at permanent grunnsikring av skjermingsverdige objekter i politiet og Forsvaret blir etablert i tråd med Stortingets forutsetninger.

- Iverksetter nødvendige midlertidige tiltak for skjermingsverdige objekter i politiet og Forsvaret i samsvare med sikkerhetsloven, fram til permanent grunnsikring er etablert.
- Sikrer felles forståelse av objektsikringsinstruksen mellom departementene.
- Avklarer og sørger for at politiet og Heimevernet har nødvendig kapasitet, hver for seg og sammen, til å sikre og beskytte objekter ved bruk av sikringsstyrker.»

Komiteen føreset at regjeringa no følgjer opp tilrådinga, og at Stortinget seinast i samband med revidert budsjett for 2019 får seg førelagt ein heilskapeleg plan for oppfølging, herunder tidsplan for gjennomføring og forventa kostnader.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:31:03]: Det har vore ein fascinerande debatt å følgje, og det som er interessant med regjeringspartia, er at dei ikkje har vilja gå med på noko som helst kritikk. Dei har lagt ansvar og skyld over på alle andre. Det er gjennomgangstonen – nei, det var ikkje dei, det var andre, det var andre forhold som slo inn. Slik verkar det gjennomgåande å vere, og det er utruleg svakt, både menneskeleg og prinsipielt – ein utruleg svak strategi.

Så har sikkert fleire enn meg lagt merke til at Venstre ikkje er i salen i det heile. Dei har ikkje vore i salen i heile dag. I den førre innstillinga formulerte dei veldig kraftig kritikk – altså i 2017, ved den førre rapporten. Da sa dei i merknadene sine at «det er svært alvorlig og kritikkverdig», som faktisk er den kritikken som går lengst. Så er vi alle einige i at situasjonen ikkje er blitt mindre ille – han er faktisk blitt verre sidan den første rapporten. Og der fordufta Venstre ut av saka og ut av debatten, i ei så avgjerande sak som dette. Eg synest representanten Kolberg hadde eit godt omgrep for det: at det er noko maktstrukturerande over det.

På same måten er det med Kristeleg Folkeparti. No går dei rett nok mykje lenger, dei har akkurat den same analysen som vi har, men dei vel ikkje å ta den nødvendige konsekvensen av forslaget – også det på grunn av maktstrukturerande situasjonar.

Det er eit reelt fleirtal i denne salen som ser det same, som ser at regjeringa ikkje har gjort jobben sin. Det er vel dokumentert. Dei har ikkje prioritert jobben dei skulle gjere. Det er vel dokumentert. Og dei har feilinformert jamleg til Stortinget, og det er akkurat som om dei ikkje klarer å stoppe med det heller.

Lat meg ta for meg nokre av dei utsegnene som er komne. Erna Solberg sa noko som var veldig oppsiktsvekkjande. Ho sa at det er openbert at vi er i denne situ-

asjonen fordi fristane har vore for knappe. Det er altså grunnen til at vi er i den situasjonen vi er i no – ikkje fordi regjeringa har gjort noko gale, ikkje fordi regjeringa i det heile har noka skyld; det er på grunn av dei fristane som blei etablerte før tida. Ikkje berre er det ein vanvitig måte å fråskrive seg ansvar for dei fem åra ein faktisk har vore i regjering på. Det er også holt, når Stortinget først får vite at ein ikkje har klart å halde fristane i loven – seinast ved utgangen av 2014 – gjennom Riksrevisjonen. I mellomtida har regjeringa forsøkt å halde dette skjult overfor Stortinget, aktivt.

Vi veit også at regjeringa sjølv ikkje har prioritert dette. Politidirektoratet har kome med innspel i 2013, 2014, 2015, 2016 og 2017. Ingen av gongene har regjeringa prioritert dette. Og så har vi ein statsminister som står her og påstår at det var på grunn av at fristane var for knappe. Vi har ikkje høyrte noko, regjeringa har ikkje prioritert det, og dei har feilinformert Stortinget om det. Det er fascinerande. Å leggje skylda på tidlegare regjeringar, leggje skylda på Stortinget, når ein er i ei knipe – det verkar å vere strategien.

Så kjem dette poenget med at det var føresett at dette ikkje skulle koste pengar. Lat oss ta det skikkeleg på alvor. Ja, det stemmer at i odelstingsproposisjonen i forkant, som bl.a. la til rette for objektsikringsforskrifta, blir det med kostnader relativisert. Det er heilt rett. Men det som ein unnlèt å seie, er at i forarbeidet til denne forskrifta, ein NOU frå 2006 med tittelen «Når sikkerheten er viktigst – beskyttelse av landets kritiske infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner», står det eksplisitt:

«Utvalget har merket seg at arbeidsgruppen under Forsvarsdepartementet som la frem forslag til forskrift om objektsikkerhet også hadde vurdert mulige økonomiske konsekvenser. Selv om det i den foreslåtte forskriften slås fast at den enkelte virksomhet skulle dekke egne omkostninger som følge av pålegg, ble det også åpnet for mulighet til å søke om dispensasjon fra sikkerhetskravene eller om å få offentlig tilskudd for å dekke omkostninger ved objektsikkerhet som virker urimelig tyngende.»

Det visste også regjeringa. Det visste også regjeringspartia. Det unnlèt ein å seie.

Så har ein fått mange anledningar – i budsjettdialog, i rapportering frå både politiet og Forsvaret – til å vite at her treng ein meir midlar for å kome i gang. Det at det plutseleg er ei overrasking no – ja, men dette skulle jo ikkje koste pengar – er verkeleg eit fikenblad. Det er ein utruleg svak argumentasjon.

Eg skal gi dei rett i éin ting: Det står i den odelstingsproposisjonen. Men det tar ikkje frå ein ansvaret.

Når ein høyrer statsminister Solberg, får ein inntrykk av at det at ein ikkje er komen i mål med desse tinga, eigentleg heng saman med at ein prøver å orientere

seg mot ei anna form for trusselbiletet. Dette har omtrent vore planen heile tida – ein gjer eigentleg litt andre ting, og denne forskrifta og instruksen og alt det er for lite dynamisk. Vel, poenget er jo at vi framleis er på kartleggings- og planleggingsstadiet. Når det gjeld forsvar, er berre 25 pst. av Forsvarets eigne objekt synfarne. Ein har inga oversikt over kva situasjonen er – inga oversikt, for det har ikkje vore gjennomført nokon synfaringar enno. Så ein veit ikkje.

På same måten er det med politiet: Det er framleis i kartleggingsfasen. Og dessutan er objektsikringsforskrifta og -instruks dynamisk – det er masse spelerom der for til kvar tid å tilpasse korleis ein skal forstå den situasjonen ein står i. Det er ein situasjon der det faktisk er flaks som har gjort at ikkje noko gale har skjedd, for regjeringa har ikkje visst. Dei har ikkje hatt moglegheita til å vite kva situasjonen var, for dei har ikkje følgd opp lov- forskrift og instruks.

Dette er ein situasjon dei kanskje bør reflektere over, for representanten Harberg opnar for det: Korleis har vi hamna i ein situasjon der vi som land ikkje er i stand til å gjennomføre så klare vedtak og så klare føringar som Stortinget set, og at det går årevis? Kva er dette for noko? Korleis er det mogleg? Harberg meiner at den kritikken som opposisjonen noterer seg for, handlar om å kritisere fagfolka. Men det undersøkingane våre viser, er at det heldigvis ikkje kjem av at vi har udugelege fagfolk. Det er fordi regjeringa ikkje sjølv har prioritert dette. Dei har ikkje sett av nødvendige ressursar, dei har ikkje vore interesserte i å gjennomføre dette. Ved dei anledningane dei har hatt, har dei prioritert andre ting. Det er vel dokumentert. Det er grunnen til at dette ikkje kjem i gang før no. Først no begynner ein å kome med den nødvendige finansieringa.

Så til representanten Leirstein og innlegget hans – eg var litt usikker på om eg skulle ta fatt i det. Men det minner meg om ei bok av filosofen Harry Frankfurt, som heiter «On Bullshit», der han definerer «bullshit» som ei taleform der målet er å overtyde utan omsyn til sanninga. Ein bryr seg berre om sanninga når ein er opptatt av å skjule ho. Ein bryr seg ikkje om det som blir sagt, er sant eller ikkje. Det er overtyding som er det einaste målet.

Leirstein meiner at sidan det er Stortinget som er løyvande styresmakt, kvifor har ikkje Stortinget lagt pengar på bordet? Vel, heile gjennomgangen viser jo at Stortinget ikkje har visst kva situasjonen var. Vi er blitt førte bak lyset. Vi har ikkje visst at det har vore mangel på finansiering – vi har til og med fått vite at ein er i mål med objektsikringa, og det er først med den andre rapporten frå Riksrevisjonen at vi får dei første budsjettala på bordet. Riksrevisjonen måtte hale dette ut av regjeringa. Det er først no – i år 2018 – at vi får dei første tala

på bordet om kva dette kan koste. Så at Leirstein klarer å få det til at det var Stortinget som skulle løyve pengar, mens Stortinget verken visste kva som skulle til eller kva det skulle koste, det er fascinerande argumentasjon.

Ein må vel vere veldig inne i verda til Harry Frankfurt for å kunne ha godt samvit for den situasjonen som ein er i, slik Leirstein påstod at ein skal ha: at regjeringa skal ha godt samvit for det arbeidet ein har gjort. At ein ikkje har gjort jobben innan fastsett tidspunkt, at ein ikkje i det heile har prioritert arbeidet, og at ein har feilinformert Stortinget, det skal ein altså ha godt samvit for. Der har vi Harry Frankfurt.

Freddy André Øvstegård (SV) [14:41:26]: Denne saken går rett inn i noen helt grunnleggende spørsmål om den demokratiske styreformen vår og regjeringens ansvarsoppgaver. Derfor er det også viktig at debatten engasjerer flere representanter enn bare dem som er medlem av kontroll- og konstitusjonskomiteen og de to relevante fagkomiteene. Dette angår alle oss representanter i denne salen.

Det handler om enhver sittende regjering kanskje aller viktigste oppgave, nemlig forsvaret av landets kritiske funksjoner. Ikke minst handler saken om noen av våre viktigste demokratiske prinsipper, nemlig forholdet mellom storting og regjering, om hvordan regjeringen står til ansvar overfor landets folkevalgte forsamling, om kontroll og om oppfølgingen av Stortingets vedtak – altså den helt grunnleggende tilliten mellom storting og regjering.

Vår parlamentariske modell, der regjeringen skal stå ansvarlig overfor denne salen, som er valgt av folket, er en grunnpilar i folkestyret vårt. Men den grunnpilaren blir bare så vidt en fyrstikk og ikke en bærebjelke uten prinsippet om at regjeringen skal gi Stortinget sannferdig informasjon om det Stortinget etterspør og trenger for å behandle saker. Hele forholdet mellom storting og regjering er avhengig av opplysningsplikten i Grunnloven § 82. Blant annet derfor er denne saken dypt alvorlig og noe som burde engasjere samtlige av forsamlingens representanter.

Regjeringen har på flere tidspunkter feilinformert Stortinget om status på sikringsarbeidet, uten at feilen har vært rettet opp overfor Stortinget før Riksrevisjonen begynte sitt arbeid. Justisdepartementet informerte feilaktig Stortinget i budsjettproposisjonen for 2016 om at byggene i justissektoren var sikret i tråd med loven. Det var feil. Kun to av tolv bygg i politiet var sikret i tråd med forskrift. Politidirektoratet tok raskt kontakt med departementet og varslet om at dette var feil, men informasjonen kom aldri fra departement og regjering til Stortinget, til landets folkevalgte forsamling.

Et halvt år etter at Politidirektoratet informerte Justisdepartementet om feilen, gjentok justisminister Amundsen feilen i Stortinget, våren 2016. Stortinget måtte få Riksrevisjonens første rapport for å få riktig informasjon – at byggene i politi og forsvar var såpass dårlig sikret, og at instruksen ikke var oppfylt.

I fjorårets høring forklarte statsministeren feilrapporteringen til Stortinget i budsjettet og fra justisministeren våren 2016 med at Politidirektoratet hadde sagt feil, hadde sagt at de var i mål med sikringen innen fristen. Dette er også dokumentert feil. Politidirektoratet kommuniserte tydelig at de ikke var i mål, og at Stortinget hadde blitt feilinformert.

Dette er svært alvorlig. Det er et brudd på opplysningsplikten. Noe annet er helt umulig å forstå. Da rokker det også ved forholdet mellom storting og regjering, det rokker ved Stortingets kontrollinstitutt. Det rokker ikke bare ved den tilliten vi som representanter må legge til grunn overfor enhver sittende regjering, at de vedtak som blir fattet her, følges opp, og at de opplysningene og den informasjonen vi får fra regjeringen, er riktig, men attpåtil har denne bevisste feilinformasjonen som rokker ved forholdet mellom storting og regjering, dreid seg om forsvaret av kritiske funksjoner i landet, regjeringens kanskje viktigste oppgave, og, som det har blitt påpekt, Erna Solbergs, statsministerens, kanskje viktigste løfte overfor velgerne i 2013 om å gjøre noe med det.

Statsministeren eller relevante statsråder har hittil i denne salen nektet å beklage noe forhold ved saken, men i stedet valgt å bruke ord som at det erkjennes at opplysninger har kunnet bli tolket feil. Det er ikke en ydmyk regjering, det er ikke en ydmyk statsminister som møter landets folkevalgte sal i en så alvorlig sak. Det er et stort tankekors. Derfor er den eneste riktige konsekvensen, for vår parlamentariske modells skyld, at Stortinget da må beklage regjeringens politikk og oppførsel i denne saken, og det er akkurat det det gjør.

Lene Vågslid (A) [14:47:25]: Eg skal nok ikkje bruke heile 15 minutt. Det er mykje som er sagt i denne debatten, som eg ikkje ser behov for å gjenta. Men som leiar og medlem av justiskomiteen har eg lyst til å kome med nokre betraktningar sett derfrå.

Det er slik at denne debatten ikkje berre handlar om bygg, og den handlar slettes ikkje berre om betong. Eg vil trekkje fram ein merknad frå fleirtalet i komiteen, som understrekar at Riksrevisjonens rapport òg har peikt på dårleg samspel mellom viktige aktørar. Fleirtalet viser til at betre samspel mellom politi, forsvar, fylkesmenn, fylkeskommunar, kommunar og frivillige organisasjonar er ein hovudnykel til betre beredskap.

Vidare seier fleirtalet at samfunnet dei siste åra har blitt meir sårbart på grunn av overgang til elektronisk

kommunikasjon og satellittbaserte tenester, noko som sterkt påverkar energiforsyninga, olje- og gassproduksjonen, vatnforsyninga, dei finansielle tenestene, helse- og omsorgssektoren, transport og infrastruktur, fellesfunksjonar og styringsapparat osv., og at dette skapar store utfordringar i samfunnets arbeid for å etablere god kriseleining og evne til å møte digitale angrep.

Fleirtalet meiner desse temaa høyrer heime i ein ny totalberedskapskommisjon. For oss i Arbeidarpartiet og justiskomiteen er temaet om totalberedskapskommisjonen godt kjent. Me behandla eit representantforslag frå Senterpartiet der ein bad regjeringa setje ned ein totalberedskapskommisjon. Arbeidarpartiet støtta det forslaget, men det blei nedstemt i Stortinget. Regjeringspartia meinte at ein skulle vente til ein var ferdig med andre reformer før ein gjorde det.

Dommen frå Riksrevisjonen over regjeringas arbeid er nådelaust presis:

«Mangelfull grunnsikring kan føre til at viktige og kritiske samfunnsfunksjoner i politiet faller bort ved uønskede hendelser. Dette kan få alvorlige følger for den nasjonale krisehåndteringen og beredskapen.»

Det sa riksrevisor Per-Kristian Foss då den siste rapporten blei lagd fram i vår.

Eg er òg bekymra for oppfølginga av politireforma. Justisministeren sa som eit innskot i innlegget sitt i denne diskusjonen at det har vore ein historisk vekst i bemanninga i politiet. Men me kjem no til å gå inn i eit år – 2019 – då mange av dei største politidistrikta, men òg nokre av dei mindre, varslar kraftig nedbemanning. Her i Oslo politidistrikt snakkar me kanskje om ei nedbemanning på 130–150 stillingar. I Sør-Øst snakkar ein om 50. I Nordland har ein snakka om 40, og eg kunne ha halde fram med å liste opp. Kvifor nemner eg dette? Det er fordi dette er ein heilt sentral del av terrorberedskapen og grunnberedskapen. Årsaka til at eg nemner det i denne debatten, heng saman med det tidlegare politidirektør Humlegård sa under høyringa den 27. august, nemlig:

«Det er altså slik at politiet har planer for flere hundre objekt landet rundt. Det er bare i 25 pst. av disse at vi har planlagt for forhåndsbistand av Forsvaret, og i tillegg, som jeg sa, er politiet etter politiloven § 2 ansvarlig for flere tusen objekt som det ikke er lagt planer for. Så vår kapasitet til å sikre vil være avhengig av dette. Det blir politidistriktene innenfor sitt eget distrikt som må prioritere sine ressurser. Er det et trusselbilde som er nasjonalt, vil Politidirektoratet ta en rolle i å koordinere bruken av sikringsstyrker.»

Eg nemner dette her, fordi det er for mange av regjeringspartia i denne debatten som vil ha det til at det

ikkje òg handlar om dette. Det gjer det. Eg er bekymra for at underfinansieringa av politidistrikta òg for neste år kjem til å svekkje beredskapsevna. Gjørnv-kommisjonen var veldig tydeleg på at den viktigaste beredskapen blei utført av det ordinære politiet.

Stortinget vil be regjeringa beklage den manglande oppfølginga i denne saka. Det meiner eg statsministeren òg burde gjort.

Petter Eide (SV) [14:52:27]: En av Stortingets viktigste oppgaver er å skape trygghet – reell trygghet, men også en opplevelse av trygghet. Et trygt samfunn krever videre en solid rettsstat og et politi og et forsvar som er underlagt demokratisk kontroll. Rent operativt skal vi også ha nødetater som fungerer i vanskelige situasjoner, og som er koordinert og samhandlende. Det er nettopp her riksrevisjonen vår har en nøkkelrolle. Vi skal derfor være veldig tilfreds med at vi har en riksrevisjon som ved flere anledninger har påpekt svikt i arbeidet med objektsikring og vår nasjonale sikkerhet. For uten disse rapportene hadde vi ikke visst at det ikke sto godt nok til i nasjonen Norge. Vi hadde altså ikke visst at vi hadde alvorlige mangler, og vi hadde ikke visst at det sto så alvorlig til at det til og med kunne svekke folks liv og helse.

Det var en følelse av utrygghet som bredte seg da riksrevisoren slo fast at grunnleggende samfunnsinstitusjoner ikke var godt nok sikret. Stor usikkerhet bredte seg fordi dette også berørte folks liv og helse. Det manglet penger, det manglet planer, og frister var ikke holdt. Stortinget var heller ikke tilstrekkelig informert om tilstanden til å følge opp manglene og heller ikke til å budsjettere tilstrekkelig.

Jeg er glad for at fagetatene, både innenfor justis og forsvar, har gått ganske langt i å innrømme svikt. I bl.a. budsjettproposisjonen fra Justis- og beredskapsdepartementet anerkjennes Riksrevisjonens funn og svakheter, og det påpekes også hva man vil gjøre med det. Vi hører også her en justisminister og en forsvarsminister som tar noe selvkritikk på ting som kunne vært bedre, men vi hører ikke i dag tilstrekkelige innrømmelser fra statsministeren. Ordet selvkritikk brukes, men det kommer altså ingen beklagelser. På den bakgrunn som min partileder Lysbakken har redegjort for, står SV fortsatt bak sitt mistillitsforslag. Mistillit skal brukes svært sjelden, men vi mener at det nettopp er i situasjoner hvor regjeringen ikke følger godt nok opp det Stortinget har sagt, at mistillit skal brukes.

Vi opplever at regjeringen svikter i denne saken, men undertegnede synes faktisk det står enda dårligere til blant stortingsrepresentantene fra regjeringspartiene. Selv om det er regjeringen og statsministeren som har det overordnede ansvaret, er det også viktig at dette

følges opp fra Stortinget. Det er faktisk sånn at Riksrevisjonen er Stortingets kontrollorgan og rapporterer til Stortinget gjennom revisjon, kontroll og veiledning. Derfor er det med ganske stor bekymring og uro jeg har lest representantene fra Høyre og Fremskrittspartiets innretning på innstilling til saken, for med så overbevisende dokumentasjon presterer disse stortingsrepresentantene å plassere seg i forsvarsposisjon i innstillingen, og ikke å delta i sentrale merknader som handler om de helt åpenbare ting som Riksrevisjonen påpeker. Representantene aksepterer som en del av en samlet komité Riksrevisjonens hovedfunn, men utover det er det lite vilje til selvkritikk å spore, i hvert fall i lesningen av særmerknadene. Jeg kan forstå at Høyre og Fremskrittspartiets representanter ikke vil være med på konkrete merknader som direkte kritiserer statsministeren, men mønsteret som dannes, er at Høyre og Fremskrittspartiets representanter ikke stiller seg bak en rekke merknader som beskriver problemet, med referanse til Riksrevisjonens rapport. Hør f.eks. på denne merknaden:

«Flertallet viser til at bedre samspill mellom politi, forsvar, fylkesmenn, fylkeskommuner, kommuner og frivillige organisasjoner er en hovednøkkel til en bedre beredskap.»

Hvem er det som kan prestere å si at de er uenig i dette? Det er såpass åpenbart. Men denne merknaden velger altså representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet ikke å være med på – og heller ikke formuleringen som har referanse til Riksrevisjonens funn, og som til og med til dels er innrømmet av forsvarsministeren i salen i dag, som lyder: Innsatsen ligger fortsatt «langt bak det Stortinget har forutsatt».

Slik lyder merknaden. Den er heller ikke Høyre og Fremskrittspartiets representanter med på i innstillingen. Det er også en merknad i innstillingen som går på at riksrevisoren fortsatt betegner situasjonen som svært alvorlig, noe som innebærer at konsekvensene for samfunnet eller berørte borgere er svært alvorlige. Denne formuleringen er heller ikke Høyre og Fremskrittspartiets representanter i komiteen med på.

Når vi i tillegg til dette hører representanten Leirstein si at han har god samvittighet for alt som er levert, og i tillegg totalt sporer av debatten med å etterlyse hva som ble gjort med dette for tolv år siden, og videre representanten Elvenes, som lister opp hva Forsvaret gjør, i stedet for å gå inn i selve saken, begynner et mønster og et bilde å tre fram. Ut fra bildet som tegnes både fra innstillingen og fra lesningen av særmerknadene i uttalelsen, virker det som en sterk motvilje hos representantene fra regjeringspartiene mot å ta selvkritikk. I lesningen av innstillingen får vi en opplevelse av at Riksrevisjonens funn oppleves som ubehagelige. De greier altså ikke å etterlate seg et inntrykk av at de synes det er

viktig at riksrevisoren har påpekt det som er påpekt, de greier ikke å etterlate seg et inntrykk av at de reelt sett er bekymret, og de greier definitivt ikke å etterlate seg et inntrykk av at de nå konstruktivt vil gå løs på denne oppgaven for å gjøre dette bedre. Det inntrykket greier ikke representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet å gi i denne saken.

Det er faktisk slik at riksrevisoren rapporterer til Stortinget. Det er avgjørende at det politiske Norge står sammen om hvordan vi skal beskytte oss. Det er derfor urovekkende at representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet i innstillingen og her i salen stiller seg på utsiden av dette og ikke velger å stå sammen med komitéflertallet om vesentlige observasjoner og anbefalinger i saken. Denne manglende viljen hos regjeringspartiene til å uttrykke anerkjennelse av Riksrevisjonens funn, og den manglende viljen til å anerkjenne det Riksrevisjonen påpeker, stiller oss faktisk overfor et enda større problem, for det er faktisk helt avgjørende at Stortinget – og alle partier – har tillit til Riksrevisjonens metode, objektivitet og integritet, selv de som blir kritisert. Selv de som blir kritisert, skal ha tillit til Riksrevisjonens metode, objektivitet og integritet. Man kan selvfølgelig stille seg kritisk til ulike funn, men det er helt avgjørende at stortingsflertallet, selv de som blir kritisert, anerkjenner Riksrevisjonens metode, integritet og objektivitet. Hvis ikke får vi et stort problem her i landet, og vi vil i forbindelse med framtidige riksrevisjonsrapporter få politiserte debatter eller betraktninger rundt Riksrevisjonens funn ut fra ulike ønsker om politisk posisjonering. Det er veldig alvorlig, og det bidrar til å underminere Riksrevisjonen som institusjon og som kontrollorgan for Stortinget.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [15:01:06]: Trygghet mot terror og folks sikkerhet for vannforsyning og livskritisk strøm er svært alvorlige temaer. Når regjeringen svikter i å sørge for at innbyggere i Norge, folk i Norge, har denne sikkerheten, er det nettopp det Riksrevisjonen påpeker – at det er svært alvorlig.

Derfor er det også et viktig poeng vi har hørt representanter fra Høyre og Fremskrittspartiet forsøke å hople over. Man sier at ja, det er alvorlig. Nei, det er ikke alvorlig, det er svært alvorlig. Når Riksrevisjonen sier det, betyr det følgende: «Svært alvorlig» brukes ved forhold der konsekvensene for samfunnet eller berørte borgere er svært alvorlig for f.eks. liv eller helse.

I møte med dette faktumet var strategien til statsminister Erna Solberg i høringen i kontrollkomiteen å skulle framstå som ydmyk nok til å berge sin egen posisjon – framstå som ydmyk nok. Det ble skrevet om det i media etterpå at kanskje var Erna Solberg akkurat ydmyk nok til å berge sin egen posisjon. Men det er ikke

det denne saken først og fremst handler om. Den handler om – som Riksrevisjonen påpeker – konsekvenser som kan ha alvorlige sider for innbyggernes liv eller helse.

Det blir også utrolig paradoksalt at justisminister Tor Mikkjel Wara forsøker å avlede alvoret her med en morsomhet og et sitat fra Olsen-bandene, på samme måte som det er alvorlig at Per-Willy Amundsen og Sylvi Listhaug forsøkte å avlede alvoret før høringen med noe som skulle være en morsomhet – en selfie.

Vi som folkevalgte her på Stortinget – uansett parti, uansett hvilke enkeltsaker vi skulle interessere oss for – må i hvert fall kunne ta de spørsmålene som handler om folks sikkerhet, på skikkelig alvor. Det er interessant at man forsøker å avlede oppmerksomheten i en så viktig sak – og i stedet hisset seg opp i høst over to flasker vin. Det sier noe om at vi fortjener en langt mer ærlig debatt. Det vi er valgt inn for å sørge for, er at folk kan være trygge på at de vedtakene som kommer ut av Norges nasjonalforsamling, er gjort på et riktig og ærlig grunnlag.

Derfor er det helt åpenbart at innstillingen fra kontrollkomiteen i dag er helt riktig. Det er sterkt kritikkverdigg og svært alvorlig det regjeringen og statsminister Erna Solberg har gjort. Og det er jo interessant at vi i dag får presentert at kanskje ble den feilopplevd, den informasjonen som ble presentert. Igjen er det egentlig en avsporing hva vi på Stortinget her opplever. Hvis man skulle snakke om opplevelse, ville det først og fremst være viktig å tenke på dem som faktisk har opplevd terror i Norge eller ute. Det er bakteppet og beskriver alvoret i situasjonen. Derfor er det helt klart at folk i landet vårt fortjener en bedre styring enn det vi er vitne til.

Bengt Fasteraune (Sp) [15:05:55]: Jeg vil ikke først og fremst bruke tiden min på å kommentere den konstitusjonelle konsekvensen for regjeringen i denne saken, det er det andre som har vært veldig tydelige på. Men det mest alvorlige er egentlig at man underkommuniserer det som er sakens realitet for folk flest, og det går på trygghet og sikkerhet. Det er noe som folk har i ryggmargen hver eneste dag. Og når det pågår en debatt i Stortinget hvor man sier at man har alt under kontroll, når Riksrevisjonen er så knusende i sin kritikk, er det i seg selv alvorlig.

Jeg er enig i at sikkerhet med hensyn til det som går på beredskap, selvfølgelig dreier seg om mer enn bare objektsikring, men det er objektsikring som er saken her. Objektsikring for de stående avdelingene som vi har i Norge, ikke minst for mobiliseringsavdelinger som Heimevernet, er hele grunnlaget for det oppdraget som man skal løse, uansett hvordan man snur og vender på det, og det har det vært i alle år.

Det mest oppsiktsvekkende er når statsministeren og to statsråder snakker om at vi er i en kartleggingsfase hvor vi skal lage helhetlige planer, vi skal ha sikkerhetsklarerte entreprenører, og vi skal bruke mye betong. At dette da skal være det som er statusen i denne saken på det nåværende tidspunkt, er for meg oppsiktsvekkende.

Når man ser på Heimevernet – og det har jeg reagert på i andre sammenhenger også, ikke bare i denne saken – og sier at de kun skal være dimensjonert for å sikre militære objekter, er det egentlig et gufs fra fortiden, for slik er det jo ikke. Jeg vet også at det ikke er slik, i realiteten, men det er det som er beskrevet her, og jeg tror det har å gjøre med et ressurs spørsmål, som jeg skal komme litt tilbake til senere.

Statsministeren sier – og som jeg for øvrig er helt enig i – at vi må ha en dynamisk objektsikring som er tilpasset et endret trusselbilde, både i fred, i krise og i krig. Det er jo det vi ønsker – sammen med andre virkemidler. Derfor er det som har vært dimensjonerende for Heimevernet, med militære objekter, et blindspor, som er helt avgjørende for hvordan den strukturen ser ut. Det blir altså et misforhold mellom det oppdraget som gis ut, og de ressursene som brukes.

Når svaret blir at det brukes penger på kampflybasen på Ørland, eller at man bygger et nytt beredskaps-senter, og at man gjennomfører reformer ikke fordi det er gøy, men fordi det er nødvendig, og bruker det som argumenter i en sak som dette, blir jeg også litt betenkt. Jeg tror egentlig at det det i bunn og grunn dreier seg om, spesielt på ressursiden, er at det nesten kan sammenlignes med redselen for å lovfeste responstid for ambulanser, fordi det betyr noe for ressurser, det betyr noe for beredskap, og det betyr noe for gripbarhet. For det er ingen som snakker om gripbare styrker i politi og forsvar, og gripbare styrker er ikke når vi flytter HV-mannskaper fra Oslo opp til Finnmark fordi det er for lite folk i Finnmark til å løse de oppdragene. De er altså ikke gripbare.

Jeg tror, når denne kartleggingen blir ferdig etter denne runden i Stortinget, at man mest sannsynlig vil komme til å oppleve et stort gap mellom de gripbare ressursene som skal til for at folk skal føle seg trygge, og oppdrag som ikke bare kan løses med betong.

Nils T. Bjørke (Sp) [15:10:46]: Mykje er sagt i debatten, og me byrjar å få eit bilete av korleis saka står. Likevel er det noko eg meiner står att, og som må peikast på. Aller fyrst vil eg seia til representanten Hagen, ein erfaren politiskar, at eg skjønar godt at han har lyst til å vri debatten over på andre tema og langt tilbake i tid. Men sjølv om eg er ein ganske ny politiskar, har eg lyst til å peika på at i dag er det faktisk Riksrevisjonens rapport me diskuterer. Eg trur det hadde hjelpt om me hadde

halde oss til den tidsramma og det rapporten peikar på, i debatten.

Me må, som kollegium på Stortinget, vera trygge på at dei rapportane som kjem frå Riksrevisjonen, er baserte på Stortingets vedtak, og då held det ikkje å peika på at me har endra definisjonen når det gjeld Heimevernet. Eg vert usikker når tidlegare heimevernssjef og tillitsvalde i apparatet har eit heilt anna syn på dette enn den sitjande leiinga. Det verkar som om me har fått eit vanskeleg ordskifte – der dei som er på tur ut, kjem med ei forståing, og dei som skal opp og fram, kjem med noko som kan likna på eit sminka bilete.

I dag vart det lagt fram ei bok som ser på konsekvensane av politireforma her til lands. Konklusjonen i boka, Politireformer: Idealer, realiteter, retorikk og praksis, av Vanja Lundgren Sørli og Paul Larsson, er:

«Reformen fjerner siste rest av lokaldemokratiets innflytelse over politiet, og den gir mindre spillerom for lokale prioriteringer og tilpasninger.»

Vidare står det:

«Det aller mest omfattende og gjennomgripende trekket ved Nærpolitireformen er imidlertid at den gir nærpolitimodellen et nytt meningsinnhold, og at dette gjøres uten en grundig debatt om konsekvensene for politiets rolle i samfunnet og de grunnleggende verdier som samfunnet vårt er bygget på.»

Som eg sa i mitt fyrste innlegg: Denne regjeringa reformerer seg bort frå folk. Men ho får aldri reformert seg bort frå oppgåvene som skal gjerast. Ho får heller ikkje reformert seg bort frå den geografien landet har. Nokon må stilla opp når krisa er der. Konsekvensane av reformene ser me no – lengre responstid, mindre nærleik til innbyggjarane og dårlegare førebygging.

Riksrevisjonens rapport har i to omgangar lagt grunnlaget for kritikk av regjeringa sitt arbeid med objektsikring. Eg kan lova at Senterpartiet vil fylgja opp arbeidet vidare, og eg håpar dette er eit område som Riksrevisjonen vil halda auge med og koma med ei ny vurdering av om ei stund for å sjå om situasjonen er betra.

Ulf Leirstein (FrP) [15:14:08]: Det er ingen tvil om at det er en alvorlig sak vi debatterer i dag. Det har av flere talere blitt påstått at vi som er talspersoner for regjeringspartiene, ikke tar dette på alvor, og at vi prøver å snakke oss bort fra sakens realiteter. Det synes jeg er en pussig påstand.

Selv startet jeg mitt innlegg nettopp med å si at Riksrevisjonen har kommet med skarp kritikk av oppfølgingen av objektsikring. Dette er en kritikk som vi skal ta på største alvor. Det er ingen som er uenig i det. Vi skal ta dette på alvor. Derfor er jeg også veldig glad for at vi har

en statsminister og en regjering som så tydelig tar dette arbeidet på alvor.

Det er helt naturlig også i denne debatten at vi får fram hva som er gjort, siden det er det man etterlyser, både i rapporten og fra opposisjonen. Derfor har vi fått fram hva vi nå har gjort. Det er ikke dermed sagt at man bare skal stå og skryte. Det er ikke det det handler om. Det er faktaopplysninger å si hva som er gjort, framfor det skremmebildet som enkelte i opposisjonen prøver å skape ved å late som om det omtrent ikke er gjort noe som helst.

Rapporten fra Riksrevisjonen tar opp status ved utgangen av 2017. Det er altså ett år siden. Så ja, vi skal diskutere Riksrevisjonens rapport i dag, men det har også skjedd ting mens Riksrevisjonen har undersøkt, og det har også skjedd ting etter at denne rapporten ble avsluttet. Det er det viktig å få fram, for som flere har sagt her i dag, er selvfølgelig den aller viktigste oppgaven for oss som folkevalgte, som storting og som regjering å sikre trygghet og sikkerhet for innbyggerne. Da er det også veldig fornuftig at vi bruker denne debatten til å få fram hva denne regjeringen har gjort, og hva man leverer på.

Så har jeg registrert i debatten at det vel er SV som har gått høyest på banen i dag. Jeg registrerte at lederen for SV og talspersonen fra SV snakket om at de kanskje skulle vurdere å trekke mistillitsforslaget hvis statsministeren hadde vært mer ydmyk. Vel, nå har vel SV snakket om mistillit i hvert fall siden august, før komiteen startet med høring og før komiteen startet med den reelle behandlingen av saken. Da blir det litt som å rope ulv ulv. Da tror jeg ikke man må bli veldig forundret over at ikke alle vi tar alt som kommer fra den kanten på alvor. Man prøver å gi inntrykk av at vi snakker oss bort fra sakens realiteter, mens det er det motsatte vi gjør – vi snakker nettopp om sakens realiteter her i dag.

Jeg synes det er veldig bra at vi har både en forsvarsminister og en justisminister i dag som har snakket om hva man har gjort, hva man leverer, og hva man skal gjøre i tiden framover. Jeg synes det er bra at vi har en statsminister som leder en regjering som er helt tydelig på hvordan man nå skal få på plass objektsikringen i tråd med de vedtak man har fattet i Stortinget, og de lover og forskrifter som gjelder.

Så tar dette absolutt mer tid enn forutsatt. Vi fikk regjeringsskifte i 2013. To måneder etter at den forrige regjeringen gikk av, skulle mye av dette vært levert. Man kom ikke til noe dekket bord, og litt ydmykhet kunne opposisjonen hatt i denne saken i dag over at man ikke hadde gjort det man selv skulle ha levert på. Så framfor bare å skyte på dagens regjering kunne man også vist noe ydmykhet fra opposisjonens side. For det er et bakteppe her. Jeg registrerte at Arbeiderpartiets leder og andre ikke ville at man skulle snakke om bakteppet. Men

det er jo slik at da denne regjeringen tok over i 2013 og skulle levere på et par måneder, så var ikke det mulig takket være forrige regjering, som ikke hadde beredt grunnen. Det må vi også ha med oss.

Vi skal absolutt ta på det største alvor den rapporten som har kommet fra Riksrevisjonen. Det er ingen her som er uenige i at Riksrevisjonen skal levere det Riksrevisjonen gjør, og vi skal behandle disse rapportene med det største alvor, og det har vi også gjort. Derfor vil man også se i innstillingen at Høyre og Fremskrittspartiet har vært med på en rekke merknader som også er kritiske til hvordan oppfølgingen har vært.

Vi har i dag nok en gang fått høre veldig tydelig fra statsministeren at man tar kritikken på alvor, og at det er ting man gjerne skulle gjort på andre måter, f.eks. det å ha hatt en bedre og bredere informasjon til Stortinget underveis om hvordan situasjonen var, og hvor mye dette ville koste. Kostnader blir et viktig stikkord. Dette koster mye penger. Denne regjeringen med et godt samarbeid med Kristelig Folkeparti har også levert mange, mange milliarder kroner til objektsikring, som det da for en tid tilbake ble opplyst fra den foregående regjering ikke skulle koste noe. Man har bevilget rundt 7 mrd. kr til justissektoren og rundt 10 mrd. kr til forsvarssektoren. Dette er store beløp og viktige beløp, og det er Stortinget som er bevilgende myndighet. Det er vi helt enige om. Det har en enstemmig komité også påpekt, selv om det er en selvfølgelighet. Men det har altså ikke strømmet på med en rekke forslag fra opposisjonen disse siste årene for å styrke objektsikringen ytterligere utover det som har vært budsjettforliket mellom regjeringen og støttepartiene.

Så sier representanten fra SV til meg at man visste ikke fordi regjeringen ikke hadde informert Stortinget. Vel, det siste året har man i så fall visst, for det er det siste året vi har hatt denne rapporten. Så da hadde det vært fritt fram for SV og andre partier til å komme med forslag om milliardinvesteringer i statsbudsjettet som vi behandlet senest på mandag, hvis man mente at det fortsatt manglet veldig mange milliarder. Men det har altså opposisjonen ikke gjort. Man har vært enige om det nivået man har lagt seg på når det gjelder objektsikring de siste årene, og denne regjeringen leverer, og det er jeg glad for.

Presidenten: Da har representanten Torgeir Knag Fylkesnes bedt om replikk. På dette stadiet i debatten vil presidenten åpne for én replikk med svar.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [15:20:33]: Eg tok ikkje replikk då representanten hadde sitt opningsinnlegg der han også påstod det same. Men no klarte eg berre ikkje å halde meg. Når Stortinget ikkje veit at ein ikkje har kome i mål med objektsikringa fordi ein ikkje

har blitt informert om det, fordi regjeringa har informert om det motsette, og når ein ikkje har fått ut tal på kva for tiltak og kva det skal koste å kome i mål med objektsikringa, kan representanten Leirstein forklare for meg korleis Stortinget skulle ha løyvd pengar til det?

Ulf Leirstein (FrP) [15:21:09]: I august snakket representanten Knag Fylkesnes om mistillit mot regjeringen. I august! Mellom august og fram til i dag har vi bl.a. behandlet et statsbudsjett. Så da har i hvert fall representanten Knag Fylkesnes visst. Hvis han var veldig opptatt av at det manglet enda flere milliarder til objektsikringen, kunne man ha kommet med de forslagene fra SV nå på mandag, da statsbudsjettet ble behandlet i Stortinget. Man kan i hvert fall ikke skylde på regjeringen i de siste månedene ut ifra hva man har visst eller ikke visst.

Presidenten: Vi går tilbake til talerlisten.

Representanten Torgeir Knag Fylkesnes har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [15:21:53]: Denne debatten ber preg av den siste replikkvekslinga: Ein prøver å finne ulike typar fikenblad for å dekke over det ansvaret ein faktisk har hatt. Det er ikkje eit pent syn. Faktumet i saka er at ein har fått fram det som regjeringa har gjort. Det har vi fått grundig demonstrert, vi har granska kva dei har gjort, vi har tatt utgangspunkt i rapporten frå Riksrevisjonen, og så har vi gjort vidare undersøkingar.

Det viser seg at dei faktisk ikkje har gjort nok. Det er sanninga.

Dei har heller ikkje prioritert det. Det er sanninga.

Dei har også feilinformert Stortinget. Det er sanninga.

Så har vi ein statsminister som heldt det kortaste hovudinnlegget av alle, som har vore passiv i debatten – i ei så alvorleg sak – og som ikkje har gitt noko orsaking, som vi kravde. Vi held difor fast på at vi kjem til å stemme for mistillit til denne regjeringa – viss ikkje er ikkje Stortinget eit storting.

Arne Nævra (SV) [15:23:13]: Jeg er ikke medlem av kontroll- og konstitusjonskomiteen og heller ikke medlem av fagkomiteene, justiskomiteen og utenriks- og forsvarskomiteen, men jeg følger med på nyhetsbildet. Jeg følger med på det som summer i underskogen der ute, gjennom sosiale medier, selvfølgelig, og jeg er mye i kontakt med vanlige folk. Jeg skal prøve å snakke slik at vanlige folk forstår det. Det er ikke så lett i denne saken.

Dette dreier seg om noe som er viktig for folk, tror jeg: Hvorfor mistillitsforslag? Hvorfor velte en sittende regjering, som folk flest kaller det?

Folk flest liker ikke mistillit i hytt og pine. Det gjør ikke SV heller. Det har flere talere fra SV sagt i dag. Det skal ikke brukes i tide og utide. Det er faktisk veldig viktig i alle politiske vurderinger, det at folk skal følge med på disse politikernes forskjellige krumspring. Så hvorfor akkurat nå?

Det er blitt forklart mange ganger fra denne talerstolen i dag, og det er to hovedgrunner:

Punkt 1: Det er svært alvorlige mangler ved regjeringens oppfølging etter terroraksjonen den 22. juli 2011. Etter at katastrofen hadde kommet litt på avstand, sa vi alle til hverandre: Aldri mer! Aldri mer! Og det er det store spørsmålet: Ville det kunne skjedd igjen, og har vi gjort nok for at det ikke skal skje igjen? Det er det hele denne saken dreier seg om.

Så viser det seg altså, gjennom Riksrevisjonens kritikk, gjennom høringen i kontroll- og konstitusjonskomiteen, og sist gjennom debatten her i salen i dag, at det ikke er tatt grep for at 22. juli ikke skulle kunne skje igjen. Trolig ville det ikke kunne skjedd på den samme måten, men på andre terrormåter, mot andre mål, mot offentlige objekter, dvs. installasjoner, offentlige bygninger og forsamlinger, militære og sivile. Altså: Over sju år etter terroranslaget på Utøya og mot regjeringsskartalet kunne dette lett ha skjedd igjen. Det er det alvorlige poenget.

Selvfølgelig er jeg den første til å innrømme at ingen regjering kan garantere seg mot de mest utspekulerte anslag, men vi må gjøre det vi kan gjøre. Det som nå kommer fram, er at det ikke er blitt gjort.

Punkt 2: Feilinformasjonen til Stortinget – det er også veldig alvorlig. Det er kanskje det som lettest får parlamentariske følger. Det er avslørt så mye feilinformasjon at flertallet her i salen innerst inne mener at statsministeren bør ta ansvaret og gå. Hadde ikke Kristelig Folkeparti vært i denne berømte politisk-strukturelle situasjonen som er beskrevet, det vil si – med rene, folkelige ord – dersom ikke Kristelig Folkeparti var på vei inn i regjering, måtte Kristelig Folkeparti ha tatt konsekvensen av sin tøffe kritikk og stemt for mistillit. Statsministeren måtte ha gått av – så enkelt er vel det uttrykket.

Jeg vil si til dem av folk flest som har orket å følge med på denne lange sendingen fra salen i dag – det er nok ikke så veldig mange, vil jeg anta, selv med NRKs sakte-tv og alle de suksessene som har vært der – at jeg tror ikke det er mistillitsforslaget som ikke blir forstått denne gangen av folk flest. Nå tror jeg heller det er det politiske spillet som på et vis foregår, alle de politiske vurderingene som skjer akkurat nå, bl.a. i vurderingene av Kristelig Folkepartis standpunkt, og det skyldes disse

såkalte politisk-strukturelle forholdene, som vil si at det er noen som banker på regjeringens dør, og som skal inn der.

Svein Harberg (H) [15:28:00]: Jeg innledet mitt hovedinnlegg med at komiteen har gjort en grundig jobb med denne saken, og det har den. Det gjenspeiler seg også i de innleggene som har vært fra komiteens medlemmer, og det er godt, og det er viktig at det har vært fulgt opp skikkelig. Det gjør meg også trygg på at de som er nærmest denne saken, de som skal følge det opp videre, også leser hele komiteens innstilling.

Jeg må si at jeg anbefaler representanten Petter Eide fra SV å lese innstillingen på nytt, for det hørtes ut som om regjeringspartiene overhodet ikke var med på kritikk, på det som er påpekt i rapporten. Da må de lese på nytt, eller så må de høre på de andre fra opposisjonen som har påpekt at det er en enstemmig komité bak mange av merknadene. Det er mye som er påpekt av en samlet komité, og jeg presiserer at det understreker alvoret i saken, også for oss. Det er viktig.

Så registrerer jeg at Senterpartiets omtale av behovet for dimensjonering i Forsvaret, og spesielt Heimevernet, både pålegger Forsvaret et ansvar de ikke har, der de altså innbefattet alle sivile objekter, og vil kreve en dimensjonering langt utover det Senterpartiet selv går for. Det får vi ta i en annen debatt.

Så må jeg litt tilbake til Knag Fylkesnes og hans innlegg, der er det mye en kunne ha kommentert. For det første registrerer jeg at det – antagelig som et nytt prinsipp – nå er slik at Knag Fylkesnes må ha beskjed fra regjeringen før han fremmer forslag i Stortinget. Jeg har ikke opplevd det sånn – så langt – så jeg tipper at han kunne greie å lage forslaget om både objektsikring og annet uten at han hadde fått beskjed av regjeringen. Og som sagt: Det har jo vært kjent både i budsjettproposisjoner og ikke minst i det siste året, så det blir litt merkelig.

Så reagerer jeg på at Knag Fylkesnes gjentatte ganger omtaler regjeringen som en slags fabrikk for feilinformasjon. Jeg synes faktisk det er litt respektløst. Det er altså en regjering med statsråder som virkelig prøver å gjøre jobben, og som også – og det står det respekt av – har erkjent at informasjonen kunne vært på en annen måte. Det synes jeg er bra, og det sier noe om at de tar dette på alvor. Vi har på ingen måte sagt at alt er ok, som noen refererte til. Nei, her er det mye som gjenstår, og det skal gjøres.

Det er ingen tvil om at både forsvarsministeren, justisministeren og statsministeren tar dette på alvor. Det har de understreket, og det er altså ikke slik at antall minutter på talerstolen avgjør om en tar det på alvor eller ikke. Det kan en jo merke seg.

Så må jeg si helt til slutt: Det må – i den fortsettelsen vi nå skal inn i – være lov å påpeke det som nå skjer, uten at det skal tas som en ansvarsfraskrivelse. Det viktige nå er å få på plass den sikringen som skal gjøres, den sikringen som det er lagt planer for. Og det å påpeke at nå skjer det heldigvis mange konkrete ting, nå er det konkrete planer som følges opp, det bevilges ressurser til det, er naturlig – og skal være naturlig – også i en slik debatt.

Dag Terje Andersen (A) [15:32:29]: Når vi nå nærmer oss slutten av debatten om en svært alvorlig sak, er det grunn til å minne om nettopp det. Det er grunn til å takke Riksrevisjonen, som har gjort en grundig jobb med å følge opp et tidligere grundig arbeid, som gir oss viktig informasjon som er nødvendig for å utøve vår rolle i forholdet mellom regjering og storting. Og det er altså viktige områder for hele samfunnssikkerheten vi snakker om, ikke bare noen bygg tilhørende politi og forsvar.

Så er det riktig, som noen har vært inne på, at dette ikke er hele samfunnssikkerheten. Nei, det er riktig. Men det er altså den rapporten vi har til behandling nå, og det er derfor vi forholder oss til den rapporten, som er viktig for store deler av samfunnssikkerheten.

Så må jeg tillate meg å si at jeg reagerer på at enkelte fra to av regjeringspartiene har valgt å kalle det opposisjonen har sagt, og det flertallsinnstillingen innebærer, et politisk spill. Jeg må innrømme at jeg kom til å tenke på et uttrykk hjemmefra, det hender vi sier at «tyven tror at alle stjeler», for etter at denne rapporten ble lagt fram, har det vært mye spill – fra regjeringa og fra regjeringspartiene. Vi har alt vært inne på at starten på prosessen var at statsråd Wara var i Dagsnytt atten og ga direkte feilinformasjon om hva riksrevisjonsrapporten var. Det samme ble fulgt opp av statsministeren i politisk debatt i Arendal.

Det har dukket opp et nyord i dag: feilopplevd. Og i statsbudsjettet for 2016 sto det direkte feil, og det sier altså statsministeren at kunne feiltolkes. Nei, det kunne ikke tolkes. Det var tydelig, og det var feil. Det var det samme under høringen, da statsministeren ble tatt i direkte feil. Da var begrepet som ble brukt i hennes nytale, «upresis» – upresis hadde hun vært da, upresis om direkte feil. Når statsministeren sier, og innrømmer, at det har manglet en helhetlig, samlende informasjon, er hovedpoenget at vi ikke har fått riktig informasjon. Det er det som er hovedpoenget, og det er det vi påtaler.

Det har altså i stor grad blitt snakket om det det ikke gjelder. Både forsvarsbudsjettet og justisbudsjettet i sin helhet blir brukt. Ja, det er dynamisk hvilke objekter som skal sikres, ingen er uenig i det, men det kan ikke tjene som unnskyldning for at de objekter som er der, og som skal sikres, ikke er sikret. Det bekreftet faktisk også

NSM på høringen, at det er ikke sann at de objektene som skulle vært sikret, ikke er det, og at det det blir kritikk av, blir borte med ny sikkerhetslov. Tvert imot, det kan hende det blir flere objekter. Så det er altså ingen unnskyldning for at jobben ikke er gjort.

Et av de eksemplene som ble vist til i den ikke-åpne delen av rapporten, er nettopp at det er cybersikkerheten, datalinjer og den type ting som det er kritikk av at ikke er i orden. Det er heller ikke noe nytt som kommer i framtida, det skal være en del av objektsikringen i dag.

Det har også vært et annet trekk ved regjeringa i hele denne prosessen, ikke bare i debatten i dag: at en skal skyld på andre. På et tidspunkt oppsto det en øvelse som handlet om at det var den forrige regjeringa som hadde skylden – etter at denne regjeringa hadde sittet i fem år. Jeg synes det var ganske spesielt da representanten Grøvan på sin ordentlige måte prøvde å invitere statsministeren til å komme med noen innrømmelser, og spurte: Hva kunne regjeringa gjort annerledes i 2015 og i 2016? Da svarte statsministeren med hva den forrige regjeringa burde gjort annerledes i 2011 og i 2012. Det er ganske typisk for ansvarsfraskrivelsen. Det er vel et eksempel på at det har blitt mye mediehandtering og lite gjennomføringskraft fra regjeringas side.

Så har det vært en diskusjon knyttet til beredskapsklare HV-distrikter. Der ble det antydnet av representanten Harberg at vi har bestridt den faktiske observasjonen og informasjonen fra Forsvaret. Det er feil. Mitt spørsmål i høringen var veldig presist. Det var: Har antallet beredskapsklare HV-områder gått opp eller gått ned fra 2014 til 2017? Og da jeg stilte spørsmålet på den måten, og gjentok det fordi jeg var overrasket over svaret, sa altså sjef HV at det definitivt har gått opp. Men alle vi som har lest de hemmelige dokumentene, vet at det ikke stemmer. Riksrevisjonen har sammenlignet tallene etter å ha snakket med Forsvaret i 2014 og i 2017, det er altså sammenlignbare tall. Det fikk vi avklart i den lukkede høringen, og det har vi lov til å si, for riksrevisoren ble spurt om det, og han kunne bekrefte at tallene var riktige. Det står på side 115, og det er ikke et fikenblad, det er en sladd de gemmer seg bak, de representantene som påstår at det ikke stemmer. Men bak sladden står sannheten, som viser at antallet har gått ned, og det viser i tillegg at andelen er skremmende lav. Men det føyer seg inn i rekken av forsøk på å avdramatisere.

I motsetning til det daværende statsminister Stoltenberg gjorde ved behandlingen av de sakene som på mange måter er begynnelsen på den prosessen vi nå evaluerer, beklaget, gjør altså ikke statsministeren det. Tvert imot er det sann at når hun blir spurt om respons på det forslaget som sannsynligvis blir vedtatt her i dag, som sier at det er sterkt kritikkverdig og svært alvorlig – forslaget fra Grøvan og Kristelig Folkeparti – får vi hel-

ler ikke svar på, reaksjon på eller oppfølging av det. Det blir vist til at en tar Riksrevisjonens rapport på alvor. Det bekrefter at regjeringa ikke tar saken på alvor.

Det er heldigvis sjelden vi behandler mistillitsforslag i stortingssalen, for det å ha mistillit til en regjering og en regjeringssjef har en langt, langt høyere terskel enn det å være politisk uenig med regjeringa. I denne saken er grunnlaget en svært alvorlig rapport fra Riksrevisjonen, som bl.a. dokumenterer at situasjonen ble skjønnet i fjor, men som ikke minst også understreker at her har Stortinget ikke bare fått mangelfull informasjon, men til dels feil informasjon – ikke minst etter den replikkunden jeg hadde med statsministeren her i salen i stad, der hun tydeligvis oppfatter det sånn at informasjonsplikten ikke er brutt, selv om det står en konkret feil i et statsbudsjett, som statsråden blir gjort oppmerksom på er feil, men som velger ikke å korrigere den feilinformasjonen Stortinget har fått, og at man kan la en slik feilinformasjon ligge til året etter.

For oss sitter det langt inne å fremme et mistillitsforslag. Når en gjør det, lurer en på balansen i det, men jeg må si at etter å ha hørt dagens debatt er det ved slutten av debatten et styrket grunnlag for mistilliten, på grunn av den bagatellisering som regjeringas medlemmer og regjeringspartienes medlemmer viser her i salen, men ikke minst på grunn av at statsministeren åpenbart ikke tar § 82 i Grunnloven på alvor.

Skulle mot formodning mistillitsforslaget falle, vil Arbeiderpartiet subsidiært stemme for den kraftige kritikken fra representanten Grøvan som sitt alternativ – som sagt dersom mistillitsforslaget ikke blir vedtatt.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [15:42:41]: Jeg tar ordet bl.a. i forlengelsen av representanten Nævras innlegg, hvor Kristelig Folkeparti nærmest ble beskyldt for at vi har konkludert og argumentert som et resultat av at vi nå er i sonderinger med dagens regjering. Hvis representanten Nævra og Stortinget ellers har fulgt vår argumentasjon siden Riksrevisjonens rapport ble lagt fram i juni, vil de se at vi har hatt en veldig konsistent, sammenhengende argumentasjon, hvor vi har brukt uttrykk som «sminket bilde», «svært alvorlig» og at regjeringen ikke har gjort den jobben som Stortinget ba om skulle gjøres.

Vi har en historie i denne saken som gjør at jeg vil ta sterkt avstand fra at vi har tilpasset et standpunkt eller en konklusjon ut fra den situasjonen som ble antydnet av representanten Nævra. Vi har heller ikke endret argumentasjon etter den 2. november. Det tror jeg alle vil kunne se, ut fra hva som er sagt både før og etter.

Vi fant det nødvendig å skjerpe kritikken ytterligere i forhold til forrige gang. Derfor har vi også konkludert med «sterkt kritikkverdig» og «svært alvorlig». Og når vi

nå har konkludert, har vi gjort det fordi vi mener saken fortjener den typen konklusjon ut fra sakens karakter, og det står en enstemmig stortingsgruppe bak.

Ellers registrerer jeg at vi har hatt en statsminister på Stortingets talerstol i dag som har tatt selvkritikk, har erkjent at regjeringen burde ha håndtert saken på en annen måte, og har gjort det på regjeringens vegne. Jeg opplever også at det som er sagt fra statsministerens side, borger for at en har grunn til å tro at en vil prioritere samfunnets trygghet og innbyggernes sikkerhet i et høyere tempo og med større kraft enn det vi har sett fram til nå. Dette sammen med en plan som skal leveres i forbindelse med revidert budsjett, gjør at jeg opplever at en her erkjenner de faktiske forholdene. Derfor vil jeg gjenta det jeg sa i mitt hovedinnlegg, at jeg har tillit til at arbeidet nå vil få en langt høyere prioritet i tiden som kommer, og at tingene som nå ikke er brakt i orden, vil bli brakt i orden etter den planen som Stortinget skal behandle i forbindelse med revidert.

Audun Lysbakken (SV) [15:45:51]: Jeg tegnet meg igjen etter innleggene fra representantene Leirstein og Harberg, særlig fordi representanten Harberg gjentok etter replikkordskiftet med representanten Leirstein i sted at opposisjonen jo bare kunne ha kommet med budsjettforslag som ville ha oppfylt objektsikringsforpliktelsene på en bedre måte. Når jeg henger meg opp i det, er det fordi det avslører veldig tydelig at representantene for regjeringspartiene enten ikke har forstått, eller – mest sannsynlig og egentlig mer alvorlig – ikke anerkjenner det som er grunnproblemet her. Det er at hvis man skal fremme forslag om å rette opp et problem, må man vite om det. Når regjeringspartiene igjen og igjen har fortalt Stortinget at her står det bra til, fjerner man grunnlaget for at det kan skje. Jeg synes det er alvorlig, særlig når det blir gjentatt av representanten Harberg i siste sving i denne debatten, og jeg synes det understreker grunnlaget for den kritikken som regjeringspartiene har fått for sin opptreden i denne debatten.

Derfor er det nødvendig å understreke, tror jeg, at når det ikke har vært store ekstrabevilgninger på akkurat disse feltene i opposisjonspartienes budsjetter, er det ikke fordi noen har «feilopplevd» situasjonen, men fordi noen har feilinformert om situasjonen. Det er det regjeringen som har gjort, det er regjeringens ansvar, og det er derfor vi er i denne situasjonen nå.

Avslutningsvis vil jeg varsle for SVs gruppes del at om det mistillitsforslaget vi er med på å fremme, faller, vil også vi stemme for forslaget om sterk kritikk, fra Kristelig Folkeparti.

Statsråd Frank Bakke-Jensen [15:48:15]: Først vil jeg takke for en bra debatt – lang, god og grundig – og så

vil jeg ta bare tre poeng der jeg mener det er litt viktig å være grundig.

Det første gjelder Heimevernet. For oss har det vært viktig å være tydelig på hvordan vi måler operativ evne i Heimevernet. Vi har gjennom de to rapportene og høringene fått avdekket at det har vært svakheter og mangler i Heimevernet. Vi har også vært åpne om at det er riktig. Hvis vi leser referatene, registrerer vi også at tidligere sjef i Heimevernet og nåværende sjef i Heimevernet sier det samme: Man har styrker nok til å dekke objektene når man skal, ikke alt samtidig, og krigstilstanden vil gjøre at man må prioritere oppgavene. Det er ganske like uttalelser fra den tidligere og den nye sjefen i Heimevernet – bildet er likt.

Vi har brukt mye energi på å bygge Heimevernet. Vi har brukt veldig mye ressurser på å reparere utstyr og kjøpe inn nytt utstyr. Vi har brukt ressurser på å trene og øve mer. Vi startet med HV 16 og HV 17, og nå løfter vi hele Heimevernet, slik at alle områdene skal øve likt – rett og slett fordi de har en viktig rolle i objektsikringen.

Så til en annen ting, som også har vært gjentatt. Det er at Forsvaret ikke har oversikt over sikringsstatus. Det er viktig i den første riksrevisjonsrapporten, det er også viktig i den neste riksrevisjonsrapporten, men vi rapporterte i høringen i høst at vi fra august hadde den statusen. Og det er et viktig poeng at det er progresjon, det skjer ting – Forsvaret rapporterte for oss i august at nå hadde de helhetlig status – slik at ikke det inntrykket som har vært skapt fra denne talerstolen flere ganger, setter seg, for det stemmer ikke. Det er ikke slik at Forsvaret nå ikke har status. Det har vi, og det var vi åpne om i den siste høringen. Så det må være en del av bildet.

Så vil jeg bare avslutte med det jeg har sagt tidligere: Ja, dette er en stor og kompleks sak, som involverer mange departementer og mange etater. Ja, vi hadde tjent på å ha informert på en helt annen måte i denne saken.

Statsminister Erna Solberg [15:51:02]: Det er mange innlegg som kunne vært grunnlag for kommentarer, oppklaringer og ny diskusjon, men jeg tror vi er på slutten av en sak som Stortinget har brukt mye tid på å oppklare, så jeg skal ikke gå inn i alle enkeltdeler som jeg mener kanskje kunne vært vurdert noe annerledes enn det representanter på talerstolen har gjort. Jeg tror jeg vil la det stå som uenighetspunkter mellom oss, men jeg har lyst til å kommentere et par forhold.

For det første har jeg lyst til å understreke at regjeringen tar objektsikkerhet på alvor. Det har vi gjort hele tiden. Men vi ser også at vi på et tidspunkt ikke hadde god nok oversikt over hvor langt vi var kommet. Det var også derfor vi sa at den første riksrevisjonsrapporten ga oss en opplevelse av at vi var kommet kortere enn det vi

burde og regjeringen ønsket. Derfor tok man også grep rundt det på det tidspunktet. Derfor er det viktig å si at vi også tidligere har gitt klar beskjed om at vi ikke var kommet langt nok, og at vi burde kommet lenger.

Når vi da sier at en av årsakene til at vi ikke er kommet lenger, er at dette er mer kostnadskrevende, mer omfattende og tar lengre tid, og at vi ikke hadde en situasjon da vi kom inn i regjering, der kartleggingen og forståelsen av annet var klar nok, så er ikke det en unnskyldning eller å si at det er noen andres ansvar. Det er en påpekning av hvor komplekst dette er, og at det vi ser i dag, er annerledes enn det vi så da loven og forskriften ble vedtatt med de premissene som var.

Jeg tror ikke alt bare dreier seg om at man underslo opplysninger eller ikke hadde god nok oversikt den gangen det ble vedtatt. Jeg tror også at kravene våre til objektsikring er blitt større, kravene til hva vi sier man skal verne seg mot, fordi trusselbildet rundt oss forandrer seg. Det er pågående for alle de sikringsobjektene vi har, at vi vurderer det mot andre typer operasjonsmønstre og kanskje andre typer angrep enn det som har vært tenkt på på et tidligere tidspunkt.

Så har jeg lyst til å kommentere to vesentlige spørsmål. Det ene er rapporteringen til Stortinget om status for grunnsikring. Der sa jeg i et replikkordskifte at det var grunnlag for at dette kunne feiloppleves. Jeg har lyst til å understreke at det er fordi jeg mener at grunnlaget for dette er at vi ga et feilaktig inntrykk, som er det som står i rapporten, og det jeg også sa i den åpne høringen, at det var gitt et feilaktig inntrykk av situasjonen. Forklaringen på det feilaktige inntrykket er jo at man da beregnet inn de kompensasjonstiltakene som var gjort. De var åpenbart ikke i tråd med loven, men man var gitt et feilaktig inntrykk av at de var i tråd med loven, når det var sikret, men ikke med kompensasjonstiltak, som da ikke er der. Jeg har lyst til å understreke at i de spørsmålene som kom etterpå, og svarene som jeg har gitt tidligere, er det forbeholdet tydeligere – også i den spørsmålsstillingen som det ble vist til i replikkordskiftet. Der er faktisk dette forbeholdet om at de kompenserende tiltakene er med, og så er det blitt rettet opp med faktiske vurderinger av situasjonen i senere proposisjoner og meldinger.

Det andre jeg har lyst til å nevne, er det som ble tatt opp av representanten Dag Terje Andersen, at jeg hadde skyldt på forrige regjering da jeg svarte representanten Grøvan på hva vi kunne gjort bedre. Nei, jeg beskrev hva vi kunne gjort tidligere, og da sa jeg ikke bare det representanten Dag Terje Andersen refererer meg på, jeg sa at det kunne vi også ha gjort. Den forrige regjeringen kunne bygget en bedre organisasjon, men vi kunne også gjort det tidligere enn i 2016. Men vi var altså ikke klare for å gjøre det, for vi hadde ikke den forståelsen av situa-

sjonen på det tidspunktet. Det å påpeke at dette har en forhistorie, er ikke å skylde på andre, det er å påpeke hvorfor vi nå kan si at dette er mer komplisert, at det er mer krevende, og at det koster mer penger. Vi må innse at dette tar betydelig lengre tid enn den ambisjonen man hadde da man fastsatte instruksene. Jeg vil tørre å påstå, nettopp fordi vi har beskrevet dette, at det ikke ville skjedd voldsomt raskere. Det ville kanskje vært noen år vi kunne tatt inn, men det ville fortsatt vært langt utover tiden for det som var forskriftsbiten, slik vi ser bildet i dag. Mange av prosjektene vi nå jobber med, er integrerte prosjekter. Det betyr at de ikke står selvstendig i statsbudsjettet som øremerket objektsikring. For eksempel er hele beredskapssenteret et stort prosjekt som objektsikringen er bygd opp i. Flere av Forsvarets deler er også det. Det er store biter, og vi må ta på alvor den mangelen vi har på hvem som kan bygge, og hvem som kan prosjektere. Vi må ha folk som er sikkerhetsklarert, til å gjøre det arbeidet. Hvis ikke kan vi legge en grunnleggende usikkerhet inn i det som skal være en enda sikrere verden.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering i sak nr. 1.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Hans Fredrik Grøvan satt fram et forslag på vegne av Kristelig Folkeparti.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

I

Stortinget beklager regjeringens manglende oppfølging av objektsikring hva gjelder grunnsikring av skjermingsverdige objekter og sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra politiet og Forsvaret ved Heimevernet, herunder mangelfull informasjon til Stortinget om utsettelse og kostnader.

Presidenten: Voteringen vil skje ved navneoppsett. De som stemmer for komiteens innstilling, svarer ja. De som stemmer imot, svarer nei.

Presidenten vil be om ro i salen under oppsettet.

Navneoppsettet vil starte med representant nr. 4 fra Hordaland fylke.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble med 89 mot 80 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.07.34)

De 89 representantene som stemte mot komiteens innstilling, var:

Peter Frølich, Torill Eidsheim, Silje Hjemdal, Tom-Christer Nilsen, Knut Arild Hareide, Liv Kari Eskeland, Terje Breivik, Helge Orten, Sylvi Listhaug, Marianne Synnes, Jan Steinar Engeli Johansen, Vetle Wang Soleim, Steinar Reiten, Margunn Ebbesen, Grethe Andersen, Jonny Finstad, Dagfinn Henrik Olsen, Olemic Thommessen, Morten Ørsal Johansen, Ketil Kjenseth, Michael Tetzschner, Heidi Nordby Lunde, Christian Tybring-Gjedde, Guri Melby, Mudassar Kapur, Per Espen Stoknes, Stefan Heggelund, Carl I. Hagen, Mathilde Tybring-Gjedde, Grunde Almeland, Astrid Nøklebye Heiberg, Aase Simonsen, Solveig Horne, Sveinung Stensland, Roy Steffensen, Olaug V. Bollestad, Margret Hagerup, Aleksander Stokkebø, Terje Halleland, Frida Melvær, Tore Storehaug, Solveig Sundbø Abrahamsen, Stine Margrethe Knutsdatter Olsen, Geir Jørgen Bekkevold, Kent Gudmundsen, Per-Willy Amundsen, Elin Rodum Agdestein, André N. Skjelstad, Mari Holm Lønseth, Sivert Bjørnstad, Guro Angell Gimse, Jon Gunnes, Kårstein Eidem Løvaas, Morten Stordalen, Renate Sølverson, Erlend Larsen, Carl-Erik Grimstad, Ingjerd Schou, Ulf Leirstein, Tage Pettersen, Erlend Wiborg, Svein Harberg, Åshild Bruun-Gundersen, Kjell Ingolf Ropstad, Ingunn Foss, Gisle Meininger Saudland, Norunn Tveiten Benestad, Hans Fredrik Grøvan, Torhild Bransdal, Tone Wilhelmsen Trøen, Hans Andreas Limi, Nils Aage Jegstad, Henrik Asheim, Liv Gustavsen, Solveig Schytz, Turid Kristensen, Hårek Elvenes, Kari Kjønaas Kjos, Bente Stein Mathisen, Trond Helleland, Morten Wold, Kristin Ørmen Johnsen, Jon Engen-Helgheim, Bengt Rune Strifeldt, Marianne Haukland, Kristian Tønning Riise, Tor André Johnsen, Ove Trellevik, Helge André Njåstad.

De 80 representantene som stemte for komiteens innstilling, var:

Jette F. Christensen, Kjersti Toppe, Audun Lysbakken, Leif Audun Sande, Ruth Grung, Nils T. Bjørke, Tove-Lise Torve, Geir Inge Lien, Anne Kristin Bryne, Eirik Sivertsen, Willfred Nordlund, Åsunn Lyngedal, Siv Mossleth, Mona Fagerås, Rigmor Aasrud, Marit Knutsdatter Strand, Tore Hagebakken, Bengt Fasteraune, Jonas Gahr Støre, Marianne Marthinsen, Kari Elisabeth Kaski, Jan Böhler, Bjørnar Moxnes, Siri Gåsemyr Staalesen, Espen

Barth Eide, Petter Eide, Hadia Tajik, Torstein Tvedt Solberg, Arne Bergsvåg, Hege Haukeland Liadal, Øystein Langholm Hansen, Eirik Faret Sakariassen, Steinar Ness, Ingrid Heggø, Terje Aasland, Lene Vågslid, Åslaug Sem-Jacobsen, Cecilie Myrseth, Sandra Borch, Martin Henriksen, Torgeir Knag Fylkesnes, Ingvild Kjerkol, Marit Arnstad, Arild Grande, Kristian Torve, Eva Kristin Hansen, Heidi Greni, Jorodd Asphjell, Lars Haltbrekken, Kirsti Leitrø, Dag Terje Andersen, Maria Aasen-Svensrud, Stein Erik Lauvås, Elise Bjørnebekk-Waagen, Svein Roald Hansen, Ole André Myhrvold, Freddy André Øvstegård, Tellef Inge Mørland, Odd Omland, Anniken Huitfeldt, Sverre Myrli, Nina Sandberg, Sigbjørn Gjelsvik, Sheida Sangtarash, Åsmund Aukrust, Tuva Moflag, Martin Kolberg, Lise Christoffersen, Per Olaf Lundteigen, Masud Gharahkhani, Arne Nævra, Runar Sjøstad, Ingalill Olsen, Geir Adelsten Iversen, Anette Trettebergstuen, Trygve Slagsvold Vedum, Nils Kristen Sandtrøen, Emilie Enger Mehl, Karin Andersen, Magne Rommetveit.

Presidenten: Ingen var fraværende.

Det votes over forslag nr. 1, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget mener det er sterkt kritikkverdig og svært alvorlig at regjeringen ikke har fulgt godt nok opp arbeidet med objektsikring hva gjelder grunn-sikring av skjermingsverdige objekter og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra politiet og Forsvaret ved Heimevernet, samt at det har vært gitt mangelfull informasjon til Stortinget om utsettelse og kostnader.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble bifalt med 87 mot 80 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.15.37)

Videre var innstilt:

II

Dokument 3:11 (2017–2018) – Riksrevisjonens undersøkelse av oppfølging av objektsikring – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 2 [16:16:11]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Partnerland i utviklingspolitikken (Innst. 69 S (2018–2019), jf. Meld. St. 17 (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 10 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 15 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Venstre 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Miljøpartiet De Grønne 5 minutter og Rødt 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter. – Det anses vedtatt.

Ingjerd Schou (H) [16:17:28] (ordfører for saken): Den stortingsmeldingen vi i dag behandler, er et dokument som er et oversiktlig veikart, og dokumentet er også lett og godt å orientere seg i. Innstillingen er enstemmig, men jeg vil også redegjøre for flertallsmerknader, og så regner jeg med de partiene som har andre merknader, redegjør for disse.

Komiteen har behandlet Meld. St. 17 for 2017–2018, Partnerland i utviklingspolitikken, som besvarer flere spørsmål vedrørende norsk bistandspolitikk, også det som går på anmodningsvedtak 69 og anmodningsvedtak 72.

Komiteen viser til at partnerlandskonseptet, som danner grunnlaget for den foreliggende stortingsmeldingen, ble redegjort for i Meld. St. 24 for 2016–2017, Felles ansvar for felles fremtid, omtalt som utviklingsmeldingen, men konseptet er videreutviklet i den foreliggende meldingen som komiteen har hatt til behandling. Partnerlandskonseptet er utarbeidet innenfor rammene av 2030-agendaen og de 17 bærekraftsmålene verden samlet seg om under FN-toppmøtet tilbake i 2015.

Bærekraftsmålenes overordnede ambisjon er at alle verdens land innen 2030 skal ha utryddet ekstrem fattigdom, sikret en inkluderende utvikling og fremmet velstand, fred og rettferdighet. Komiteen har også i sitt arbeid framhevet at bærekraftsmålene omfatter alle land og alle deler av samfunnet.

Norsk innsats for internasjonal bistand har økt kraftig de senere tiårene, og bistandsbudsjettet er blitt stadig større, i takt med økende bevilgninger og et politisk ønske om å lede an i internasjonalt utviklingssamarbeid.

Komiteen ser også at regjeringen har konsentrert det norske bistandsengasjementet om færre land, sektorer og samarbeidspartnere, for nettopp å sikre at den norske innsatsen gir faktiske, varige og målbare resultater. Antall mottakerland for norsk bistand har siden 1994 vært i overkant av 100 enkeltland, men siden 2014 er dette redusert, og i 2017 var tallet 84 land.

Komiteen viser til at Norges ledende rolle innenfor andre tiltak, som klima- og skoginitiativet, også har påvirket retningen og innretningen på norsk bistand. Afrika sør for Sahara har vært en viktig region for norsk bistand og vil forbli det i årene framover.

Videre har vi i komiteen i vårt arbeid sett at det er innført ulike kriterier og klassifikasjoner. Når det er innført, er det for å oppnå konsentrasjon av norsk bistand tidligere, men antall land som mottar norsk bistand, har vært relativt konstant siden midten av 1980-tallet. Innføringen av partnerlandskonseptet ses som en god og mulig anledning til å foreta en gjennomgang av hvilke land Norge bør konsentrere ressursene om for å få mest mulig ut av bistanden. Innføringen av konseptet vil ikke nødvendigvis føre til at bistand til andre land fases ut, men har som hensikt at regjeringen over tid vil utvikle et bredere og dypere samarbeid med partnerlandene.

Det er noen kriterier som ligger til grunn som komiteen har merket seg når det gjelder valg av partnerland. Det handler om gjensidighet – at partnerskapene skal bygges på et gjensidig ønske om samarbeid for utvikling innenfor en felles forståelse av mål og prioriteringer for utvikling. Det er også et felles ansvar som er kriteriet for 2030-agendaen med de 17 bærekraftsmålene og The Addis Ababa Action Agenda, som er den globale enigheten om hvordan man skal finansiere arbeidet med å nå nettopp bærekraftsmålene, og hvor det slås fast at hvert land har det primære ansvaret for en egen utvikling og for å mobilisere nasjonale ressurser for å nå målene.

Dialog i spørsmålet om sammenhengen mellom ulike politikkområder, spesielt med tanke på hensynene til menneskerettigheter, likestilling, klima og miljø og anti-korrupsjon, har også vært av de viktige forholdene som vurderes i dette arbeidet, samt utviklingspolitiske virkemidler i partnerland forvaltet innenfor et helhetlig perspektiv, en tydeligere innretning av bistand mot partnerland og med mål om at partnerland over tid skal få tilgang til bredden av Norges utenrikspolitiske verktøy, innenfor grundige behovsanalyser.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Anniken Huitfeldt (A) [16:22:49] (komiteens leder): Stortingsmeldinga om partnerland er framlagt i Stortinget fordi et flertall ba om det i forrige stortings-

periode. Jeg vil takke saksordføreren for et ryddig arbeid og for å bidra til at vi får denne viktige diskusjonen om norsk utviklingspolitikk inn i stortingssalen.

Debatten om 1 pst. har egentlig overskygget debatten om bistandens innhold. Heldigvis tapte Høyre og Fremskrittspartiet i forrige periode den voteringen, og vi har nå et klart flertall i denne salen for at vi skal bruke 1 pst. til bistand. Da kan vi gå i gang med en enda viktigere diskusjon også i denne salen, om bistandens innhold, og den trenger vi virkelig.

Utviklingsbistand er ikke et nøytralt instrument basert på objektive eller teknokratiske kriterier. Nei, vi kommer med våre verdier – menneskerettigheter, likestilling, demokrati og toleranse – og vi forventer at det er framgang i de landene hvor vi bidrar.

Mens norsk og vestlig utviklingshjelp hadde større betydning for afrikanske land sør for Sahara for 20 år siden, har i dag utenlandske investeringer og penger som sendes hjem fra folk som bor i andre land, mye større betydning for disse landenes økonomi. Da må vi tenke: Hvordan kan våre midler bidra til politisk utvikling som skaper framgang for landets innbyggere, ikke bare for de få? Klarer vi å bygge stater ikke bare der flertallet får viljen sin, men også der minoriteter beskyttes mot diskriminering? Skaper de midlene vi overfører, bedre fordeling? Skaper de likestilling? Skaper de arbeidsplasser? Vi som er bistandens fremste forsvarere, må også være de første til å si fra og fremme kritikk når det er nødvendig.

Myndighetene i en del utviklingsland fatter rett som det er beslutninger som er ukloke, som er dårlige, f.eks. når regjeringa i Zambia bruker store penger på luksuriøse privatfly. Skal disse landene oppnå framgang, med velgere som stiller myndighetene til ansvar, er det en forutsetning at det også skjer framgang for grunnleggende demokratiske og politiske rettigheter. Derfor fremmer vi i dag forslag om at det stilles krav til alle partnerlandene om framgang i arbeidet for åpenhet, presse- og ytringsfrihet, tros- og organisasjonsfrihet.

Utviklingsbistand er noe annet enn veldedighet. Målet må være at bistanden skal bli overflødig, at landene selv blir i stand til å ta ansvar for å finansiere og styre også grunnleggende tjenester som helse og utdanning, at landene selv kan overta ansvaret for sykehus og skoler som i dag er finansiert av givere. Da trenger vi bedre skattesystem, bedre forvaltning av naturressurser, rettsstat og demokratisk utvikling. Og da må vi også høyne ambisjonene for hva konseptet «partnerland» skal innebære.

I dag framstår lista litt for mye som en samling av land som tilfeldigvis allerede i dag mottar mye bistand. Jeg ser fram til en diskusjon her i salen med utviklingsministeren om hvorfor han har valgt akkurat de landene som i dag er valgt. Hvis vi skal mene alvor med at bistan-

den skal bli overflødig, må vi også ha ambisjoner om å drive kapasitets- og statsbygging. Mye av det vi har sett de siste årene, er at den utviklingshjelpen, eller den humanitære hjelpen, vi har bidratt med, har bidratt til å bygge opp et apparat, velferdstjenester, på siden av statsapparatet og dermed kanskje til å gjøre statene enda mer sårbare.

Vi har også sett at det har vært avholdt valg i en rekke land de siste årene. Det er bra. Men politiske valg har de siste årene også blitt brukt av autoritære ledere for nettopp å styrke sin makt. Valgene har ikke vært reelle, fordi pressefriheten ikke har vært til stede, eller rettsstaten er politisk styrt. Det mener jeg også må få konsekvenser for vår utviklingspolitikk. Vi må være ambisiøse uten å bli urealistiske.

I dag fremmer vi også forslag om at regjeringa må komme tilbake til Stortinget med en samlet framstilling av hvordan virkemidlene i norsk utviklings- og bistandspolitikk skal brukes for å styrke partnerlandenes egen kapasitet og evne til å tilrettelegge for varig, inkluderende, bærekraftig vekst og ikke minst rettferdig fordeling.

Norsk utviklingspolitikk bør satse på områder der vi i Norge har kompetanse, der vi har erfaring og teknologi, og der det kan komme til nytte for utviklingslandene, f.eks. innenfor oljeforvaltning – der vi har mye å bidra med – fornybar energi og også fiskeri. Vi må vise at vi forstår utviklingslandenes egne prioriteringer, samtidig som vi erkjenner at bistand har størst effekt når den rettes inn mot land som viser reell vilje til å hjelpe seg selv.

Jeg tar opp Arbeiderpartiets tre forslag.

Presidenten: Representanten Anniken Huitfeldt har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Hans Andreas Limi (FrP) [16:28:53]: Partnerlandsmeldingen slår fast noen grunnleggende prinsipper i norsk utviklingspolitikk. Meldingen bekrefter at det tradisjonelle skillet mellom utviklingsland og utviklede land ikke lenger er relevant. Det snakkes ikke lenger om mottakerland, men om samarbeidsland.

Regjeringen har valgt ut 16 land som vi skal etablere partnerskap med. Ti av disse er partnere for langsiktig utvikling, og seks er partnere for stabilisering og konfliktforebygging.

Partnerskapsbegrepet åpner for økt gjensidighet. Det innebærer at Norge skal kunne etablere samarbeid om saker som er viktige for oss også. Et eksempel på dette er migrasjon. Meldingen slår fast at det vil være aktuelt i noen av disse landene å fokusere på styrket migrasjonsforvaltning eller reintegrering av returnerte asylsøkere. Asylforlikets punkt 8 sier for øvrig at land som mottar norsk bistand, forventes å respektere forpliktelsen til å ta imot egne lands borgere.

Meldingen understreker at det er myndighetene i utviklingslandene selv som har det primære ansvaret for landets utvikling og for å mobilisere nasjonale ressurser. Partnerskapene skal bygges på et gjensidig ønske om samarbeid for utvikling. Fremskrittspartiet mener derfor at det er en forutsetning at dersom myndighetene i partnerlandene gjør prioriteringer som åpenbart ikke har utviklingseffekt, men som snarere er ødeleggende for landets utvikling, vil konsekvenser for samarbeidet bli vurdert. Det er ikke naturlig at norske skattebetalere skal dekke kostnader til skoler og klinikker mens landets myndigheter prioriterer kjøp av unødvendige luksusgoder. Dette fører ikke til utvikling eller bistandsuavhengighet.

Partnerlandsmeldingen er et ledd i arbeidet med å konsentrere bistandsmidlene. Vi har aldri gitt så mye penger som vi gjør i dag. Det er ingen hemmelighet at Fremskrittspartiet gjerne skulle sett betydelige kutt i bistandsbudsjettet fordi vi mener at resultatene ikke står i forhold til innsatsen, i hvert fall ikke på makronivå. Men det er ikke parlamentarisk grunnlag for å gjøre kutt. Derfor støtter vi at bistanden konsentreres så mye som mulig rundt et begrenset antall land, sektorer og avtaler. Dette gjør pengestrømmene lettere å kontrollere og gir også bedre muligheter for god effekt.

Meldingen fastslår at bistanden skal tilpasses hvert enkelt partnerland basert på deres behov og hva Norge har komparativ kompetanse på. Det er viktig å merke seg at utviklingslandene selv gjerne etterspør investeringer, næringsutvikling, jobbskaping og handel. Og denne regjeringen har dreiet mer av bistanden mot investeringer, næringsutvikling og jobbskaping. Norge skal bidra til at det blir tryggere og mer attraktivt å investere i utviklingsland både for lokale og for internasjonale aktører.

Endelig slår meldingen fast at målene for partnerskap er at landene skal klare seg uten bistand. Dette er i tråd med hva mange afrikanske land ønsker seg. Jeg synes det er bra at Ghana er et av partnerlandene. Det er et godt eksempel på et land som streber mot bistandsuavhengighet og økonomisk vekst. Visjonen til den ghaneiske presidenten er: Ghana beyond aid. Denne visjonen er det viktig at Norge er med på å oppfylle.

Steinar Ness (Sp) [16:32:43]: Ambisjonen i denne meldinga er å mobilisere den innsatsen som er nødvendig for å utrydde fattigdom, feilernæring og svolt, sikre god helse, sikre god utdanning, redusere klimendringane og redusere ulikskapen i verda. Det er store og krevjande mål som krev handling frå oss alle. Skal vi få til dette, må landa samarbeide meir.

Sjølv om Noreg ikkje kan hjelpe alle, har vi som eit rikt land eit ansvar for å stille opp og gjere vår del og gje

vårt bidrag. Det er ein politikk for internasjonal solidaritet, og eg vil understreke at ein god politikk på nettopp dette området er det beste vi kan gjere for å hjelpe folk der dei er. Og skal vi hjelpe folk der dei er, endå meir, er det på dette området vi burde setje inn auka innsats.

Eg skal kommentere eit par punkt frå innstillinga. Afrika har allereie i dag store utfordringar. Dersom vi skal sjå litt inn i framtida, vil vi sjå at det er den verdsdelen som vil få sterkast vekst i folketalet i åra som kjem. Det er også den verdsdelen der klimaendringar vil føre til størst forverring av vilkåra for matproduksjon. I tillegg vil tilgang til reint drikkevatt kunne verte ei større utfordring i åra som kjem. Summen av dette er alvorleg, og vi står difor i lag med Arbeidarpartiet og Kristeleg Folkeparti om å understreke at bistand til land i Afrika sør for Sahara må aukast i åra som kjem. Desse tre partia og SV står òg i lag om ein merknad om at mattryggleik og klimatilpassa landbruk vert eit satsingsområde innanfor Kunnskapsbanken.

Heilt til slutt synest eg Arbeidarpartiet har fremja tre knakande gode forslag i denne debatten, og eg vil tilrå Senterpartiet å stemme for dei. Det er òg kjekt å sitje i salen og høyre på innlegg der ein stort sett er einig i det meste som vert sagt.

Audun Lysbakken (SV) [16:35:16]: Meldingen vi har til behandling, synes jeg er en nyttig gjennomgang av konseptet partnerland og et godt grunnlag for å få en litt grundigere diskusjon rundt hva slags typer strategier Norge skal ha for å følge opp partnerlandene. Jeg synes det er bra at Stortingets vedtak om det er fulgt opp, og det er bred enighet i komiteen om ganske mye i innstillingen. Men jeg vil løfte fram noen ting SV er spesielt opptatt av, og noen ting det ikke er full enighet om.

Innledningsvis har jeg bare lyst til å si at vi må passe oss for uten videre å si at konsentrasjon alltid er bra. Det finnes også argumenter for at Norge skal være involvert i et høyt antall land, og vi er fortsatt involvert i et høyt antall land. Ikke minst ser vi det nå i en tid da sivilsamfunnet er under press i mange land over hele verden, men også i land hvor Norge har et utviklingssamarbeid, at vår tilstedeværelse kan ha noe å si i den sammenheng. Det vil dessuten bety noe også for framtiden om vi får muligheten til å trappe opp i noen land hvor utfordringene kanskje er større enn andre steder, om en allerede har erfaring og tilstedeværelse i den aktuelle delen av verden.

Det er også viktig å huske at når vi diskuterer bistand, er det i en sammenheng hvor bildet av utviklingslandenes økonomi er i sterk endring. Overføringer, investeringer og handel utgjør langt større pengestrømmer enn bistand, og det betyr også at bevisstheten rundt

hva slags helhet norske penger skal fungere innenfor, er enda viktigere enn før.

For SV er det særlig viktig – og det framgår også av merknader som vi står sammen med andre rød-grønne partier om – at bekjempelsen av ulikhet skal være et sentralt mål i norsk utviklingspolitikk. Der er det nok forskjeller å spore i tilnærmingen mellom denne regjeringen og den forrige regjeringen. Den rød-grønne regjeringen la fram den meldingen som het Dele for å skape, som veldig tydelig la grunnlag for en sterk vektlegging i norsk utviklingspolitikk av kampen mot ulikhet, og viste hvorfor det å føre en politikk for mer rettferdig fordeling av makt og rikdom også er en forutsetning for en type vekst som kan løfte mange mennesker ut av fattigdom. Derfor ønsker vi at strategiene for partnerlandene skal legge vekt på og prioritere ulikhet og fordeling.

På samme måte er det viktig å se sammenhenger. Regjeringen vektlegger næringssamarbeidet veldig sterkt i det de har lagt fram i ulike sammenhenger – dette vil vi også komme tilbake til i budsjettdebatten. Det er sterkt understreket, men det er lite oppmerksomhet rundt næringslivets samfunnsansvar i denne sammenhengen og rundt betydningen av et sterkt sivilsamfunn, fagforeninger, menneskerettigheter og miljø i tilknytning til dette.

Den siste tingen jeg fra SVs side ønsker å vektlegge, er at vi sterkt støtter en videre utvikling av bistanden som legger sterkere vekt på statsbygging. Skatt for utvikling er kanskje det aller mest verdifulle eksemplet på dette. Det kommer vi også tilbake til når vi skal diskutere budsjett – vi ønsker en kraftig styrking av skatt for utvikling-programmet.

Et annet eksempel på noe som kan tas inn i strategiene, er miljø. Flere partnerland ønsker å bygge kullkraftverk. Vi mener regjeringen bør se på muligheten for å kunne gå inn med pakker av økonomisk og faglig bistand, garantier og partnerskap med næringsliv og investorer til fornybar energi, i bytte mot at planer om kullkraftverk skrotes.

Helt til slutt synes jeg også det er viktig i diskusjonen om disse strategiene å vektlegge det som nå skjer internasjonalt når det gjelder kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter. Trygge aborter spesielt og seksuelle og reproduktive rettigheter generelt må være høyt på Norges agenda når disse strategiene utarbeides.

Så en stemmeforklaring: SV kommer til å stemme for forslagene nr. 1 og 3, fra Arbeiderpartiet, men i tråd med det jeg sa om konsentrasjon, kommer vi til å stemme imot forslag nr. 2.

Solveig Schytz (V) [16:40:35]: Det norske bistandsengasjementet har sine røtter i det miljøet der jeg vokste opp, i misjons- og basartradisjonen på Nord-Vest-

landet, der lokalsamfunnet stiller opp for dem som trenger det både i inn- og utland. Det fine med den tradisjonen er at den er bygd på frivillighet, og at den skaper bånd som binder ulike samfunnslag sammen.

Samtidens bistandspolitik har vokst ut av en sosial kontrakt som vi nordmenn har inngått. Vi har bestemt oss for at det er noen verdier vi mener vi bør stå opp for, og at menneskerettighetene er et universelt konsept. Vårt engasjement stanser ikke ved Svinesund, ei heller ved Palermo.

Norges bistandsprosjekt har vært preget av de beste sidene ved vårt samfunn, men prosjektet har vokst organisk, og dagens største utfordring er at vi har ambisjoner som ikke passer med det vi realistisk kan oppnå. Derfor har det over lang tid vært behov for å konkretisere, avgrense og prioritere norsk utviklingspolitikk. Regjeringens partnerlandsmelding er et godt verktøy i så måte. Gjennom prioritering vil vi kunne gjøre mer for å sikre barn en trygg framtid, kvinner en likestilt plass i samfunnet og bærekraftig økonomisk vekst. Vi kan bidra til rettferdige skattesystemer, korrupsjonsfrie etater og demokratisk styresett, og jo mer vi klarer å prioritere, desto større er sannsynligheten for at vi kan oppnå våre målsettinger. Regjeringens prioriterte partnerland er et godt utgangspunkt for dette, og selv om lista ikke vil være statisk, er det god grunn til å tro at dette vil gjøre at vi kan fokusere mer på disse landene i et lengre perspektiv.

Ordene «bistand» og «utvikling» brukes ofte som synonymymer, men vi burde bruke «utviklingspolitikk» langt mer gjennomgående. Det gjør partnerlandsmeldingen fordi den ser helhetlig på utviklingspolitikk, der bistand utgjør en del, men ikke er den eneste komponenten. Framover vil Norges bidrag til antikorrupsjon, styring av justisvesen, fri presse og et rettferdig skattesystem være minst like viktig som det tradisjonelle bistandsarbeidet. Vi må forvente at partnerlandsmeldingen er en indikasjon på at regjeringen vil jobbe på en slik helhetlig måte i tilnærmingen til våre nye partnerland.

Partnerlandsmeldingen er også et bidrag til å gjøre norsk utviklingspolitikk mer langsiktig. Jeg håper den bidrar til å holde mer fokus på de landene som nå er definert som partnerland, og at vi kan bidra på en måte som utgjør en forskjell for framtidige generasjoner.

Til slutt ønsker jeg å gi honnør til utviklingsminister Nikolai Astrup. Med partnerlandsmeldingen og den varslede omorganiseringen av bistandssektoren har statsråden tatt modige steg som ingen før ham. Det går an å ha forskjellige meninger om de landene statsråden utpeker som partnerland, og det går an å ha andre forestillinger enn statsråden om organisering av norsk bistand, men han skal berømmes for å ha tatt det modige steget som ingen har tatt før ham.

Knut Arild Hareide (KrF) [16:44:00]: Det er frigjerande at me i dag får moglegheit til å diskutere innhaldet i norsk utviklingspolitikk i samband med behandlinga av stortingsmeldinga om partnerland i utviklingspolitikken. Det skjer ikkje for ofte i denne salen, men når det skjer, er det desto betre.

Det at regjeringa no har ein utviklingsminister, gjer det òg lettare å sette desse problemstillingane på dagsordenen. Det er ei positiv erfaring eg håpar òg regjeringa merkar seg. Det er òg positivt at regjeringa prøver å følgje opp vedtaka som er gjorde i Stortinget, gjennom partnerlandsmeldinga.

Denne debatten er ei glitrande moglegheit til å avklare kva land Noreg bør konsentrere ressursane sine om for å få mest mogleg igjen for bistanden. Samtidig viser meldinga kloke grep frå regjeringas side i bistandsstrategien knytte til å jobbe meir heilskapleg og strategisk med bistand og assistanse på felt der Noreg har nasjonale ressursar, kompetanse og erfaring som kan kome andre land til gode.

Når det er sagt, er det fleire andre ting som har vore viktige for Kristeleg Folkeparti i behandlinga av denne meldinga. For det første meiner me at meldinga kunne vore klarare på prioriteringane innanfor partnerlanda, og at ho burde avklart om partnerlandskonseptet gir ein sterkare geografisk konsentrasjon samanlikna med den delen av norsk bistand som tradisjonelt har gått til Noregs 15–20 største mottakarland. I meldinga kjem det fram at situasjonen faktisk er motsett: Det totale talet på mottakarland er ikkje lågare i 2017 enn for 20 år sidan, men faktisk litt høgare.

For det andre er Kristeleg Folkeparti opptatt av at bistanden treffer der han trengst mest. Me har merka oss at den delen av bilateral bistand som går til Afrika, har blitt markant redusert dei siste 30 åra, og i lys av dei alarmerande prognosane som tyder på at ein aukande del av verdas fattige vil vere nettopp i Afrika sør for Sahara, må me sørgje for at nettopp denne regionen blir prioritert sterkare.

For det tredje er det viktig at Noreg held fast på kravet om at bistanden i størst mogleg grad skal vere ubunden. Berre slik kan me sikre ein mest mogleg fattigdomsorientert bistand. For Kristeleg Folkeparti har det alltid vore slik at omsynet til målgruppa for bistanden må vere viktigare enn omsynet til norske eigeninteresser. Det er i den samanheng verdt å gjere merksam på forskjellen mellom å bruke partnerskap og bistandsvolum som dørøpnar for dialog om utviklingspolitiske forhold som skatt, god forvaltning, barns rettar og menneskerettar generelt og det å knytte bistand direkte til norske eigeninteresser.

Til sjuande og sist er det dette stortingsmeldinga om partnerland i utviklingspolitikken handlar om: å hjelpe

dei som treng det mest, og å sikre mest mogleg effektiv hjelp og utvikling. Det handlar om å sjå utover oss sjølve. Det trur eg vedtaket i denne saka vil bidra til.

Eg vil tilrå at Kristeleg Folkeparti stemmer for forslaga nr. 2 og 3, frå Arbeidarpartiet. Når det gjeld forslag nr. 3, om å stille krav, har me bl.a. hatt ein debatt om Tanzania, og eg trur det er bra å stille krav. Men eg har lyst å seie at måten statsråden uttalte seg på i den saka, synest eg var framifrå. Når me peiker på denne typen krav, må det vere regjeringa som vurderer kva for krav som skal leggjast til grunn. Men eg synest forslaget er godt, og det gir ei riktig retning.

Statsråd Nikolai Astrup [16:48:23]: Norge har bidratt til å gi millioner av menneske bedre liv de siste ti årene. Samtidig har vi ikke lyktes med å bidra til grunnleggende samfunnsendringer. Vi har f.eks. gitt millioner av barn tilgang til skolegang og livsnødvendige vaksiner, men vi har i for liten grad bidratt til å sette landene i stand til selv å ta ansvar for grunnleggende helse- og utdanningstilbud.

Det er fullt mulig å nå FN's bærekraftsmål. Utfordringen ligger i å nå tidsfristen i 2030. Det vil kreve et taktskifte på en rekke områder, som i første rekke må drives frem av landene selv. Alle land må ta eierskap til sine egne utfordringer, mobilisere sine egne ressurser og investere mer i egen befolkning.

FN anslår at 90 pst. av ressursene som kreves for å nå bærekraftsmålene, må komme fra landene selv. Derfor må kampen mot korrupsjon og ulovlig kapitalflyt vies betydelig oppmerksomhet. Innsatsen for bærekraftige og rettferdige skattesystemer som kan bidra til å omsette ressursrikdom i økte skatteinntekter, må prioriteres. Nye digitale virkemidler som kan bidra til at land kan hoppe over mange av trinnene på utviklingsstigen, må tas i bruk og utnyttes i alle deler av samfunnet.

Grunnlaget for langsiktig vekst og utvikling, utdanning og helse for både den enkelte og samfunnet må prioriteres høyere. Og – ikke minst – land må lykkes bedre med å bygge opp bærekraftige energisystemer og tiltrekke seg investeringer fra privat sektor.

Innovasjonsevnen, teknologien og kapitalen i privat sektor kan gi et avgjørende bidrag til langsiktig utvikling, vekst og skatteinntekter for mange av de fattigste landene. Samtidig vil sterke sivilsamfunn, menneskerettigheter, miljø og klima, likestilling og kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter være sentrale forutsetninger.

Norge kan ikke gjøre alt for alle. Vi har over mange tiår spredt oss for tynt i norsk bistand. Det har ikke gitt de endringene på samfunnsnivå som må til. De siste årene har Norge konsentrert innsatsen både geografisk og tematisk, men fremdeles er det potensial for forbedring.

Partnerlandsmeldingen er et bidrag til dette. Målet med partnerlandsmeldingen er å inngå tettere samarbeid med noen få land, 16 i tallet, der vi forsøker å realisere endringspotensialet og å oppnå varig utviklingseffekt gjennom et mer helhetlig og langvarig engasjement, der vi tar i bruk bredden av våre utviklingspolitiske verktøy.

De neste ukene vil vi utarbeide landstrategier for hvert enkelt partnerland, med tydelige mål for hva vi skal oppnå gjennom vår tilstedeværelse. Faglig samarbeid gjennom Kunnskapsbanken, arbeid med sivilsamfunn og menneskerettigheter, sterkere tilstedeværelse fra privat sektor, multilateralt engasjement og bilateralt bistandssamarbeid blir viktig i vår tilnærming.

De seksten partnerlandene er fordelt på to kategorier: ti partnerland for langsiktig utvikling og seks partnerland for stabilisering og konfliktforebygging.

De ti partnerlandene for langsiktig utvikling er land der Norge har hatt et bredt og langvarig engasjement, og der vi har kompetanse og kapasitet. Samtidig er det store variasjoner mellom landene i denne kategorien. Malawi og Nepal har store fattigdomsutfordringer og trenger vår støtte til å bygge kapasitet og til å dekke de mest grunnleggende menneskelige behovene. Indonesia er derimot et land i rivende utvikling, men som gjerne vil tilegne seg spesifikk kompetanse for å realisere sitt potensial. I Colombia hadde vi en sentral rolle i fremforhandlingen av fredsavtalen og er nå en betydelig bidragsyter til implementeringen av denne, mens i Ghana utgjør kapasitetsbygging, kompetanseoverføring og norsk næringslivssamarbeid hoveddelen i vårt samarbeid.

Blant de seks landene for stabilisering og konfliktforebygging er det også en del variasjoner. Felles for partnerlandene er at Norge har forutsetning for å utgjøre en forskjell, og at partnerskapene bygger på gjensidighet og en felles forståelse for mål og prioriteringer.

Jeg er glad for å notere at det er bred enighet om hovedlinjene i norsk utviklingspolitikk og bred tilslutning til meldingen i sin helhet.

La meg til slutt opplyse om at FN's migrasjonsplattform skal behandles før jul i New York. Utenriksministeren har derfor bedt om å redegjøre for saken i Stortinget torsdag 13. desember.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [16:53:06]: Statsråden begynte med å si at vi har ikke lyktes med å endre styresett i en del av de landene som vi har gitt utviklingshjelp til gjennom flere tiår. Nå er disse 16 partnerlandene plukket ut, og mitt spørsmål er: Er det noen av disse som ligger tynnere an når det gjelder å fortsette samarbeidet i årene som kommer, med tanke på å ta ansvar

for egen utvikling, kjempe mot negativ politisk utvikling, mot korrupsjon eller minoritetsspørsmål?

Statsråd Nikolai Astrup [16:53:44]: Det er viktig å understreke at jeg ikke sa styresett, men at vi ikke har lyktes med å endre ting på samfunnsnivå, altså ikke lykkes godt nok med å sette landene i stand til å ta ansvar for egen utvikling. Det er store variasjoner mellom de landene som er valgt ut som partnerland. Det vi kan si, er at i mange av dem er det grunn til å være bekymret for f.eks. menneskerettighetssituasjonen. Jeg var i Tanzania i forrige uke, og det er ingen tvil om at situasjonen for sivilsamfunnet og særlig lesbiske og homofiles rettigheter er det grunn til å være veldig observant på når vi er i et partnerskap med landene. Samtidig er vi også i posisjon til å ta opp spørsmålene på en konstruktiv måte, og vi må selvfølgelig se fremgang over tid for å kunne opprettholde et partnerlandsforhold til Tanzania.

Anniken Huitfeldt (A) [16:54:54]: Jeg synes kanskje ikke jeg fikk svar på spørsmålet. Jeg tror det er en fordel også for utviklingsministeren å ha et storting som er utålmodig med tanke på politisk utvikling i de landene vi samarbeider med. Nå forsto jeg det slik at Tanzania er et land som kanskje blir revurdert. Er det slik å forstå? Det er også andre av disse landene som har, som statsråden sier, en veldig negativ utvikling på menneskerettighetssiden. Mitt spørsmål er: Er statsråden villig til å si at man kommer tilbake til Stortinget og endrer innretningen på norsk bistand hvis det ikke skjer vesentlige endringer? Jeg synes med all respekt det blir noe ullent, og jeg tror at de mottakerlandene som man samarbeider med, ikke forstår at det er noen klar beskjed fra statsrådets side om at vi virkelig stiller krav. Skal man være partnerland, må man vise betydelig forbedring på de områdene som er prioritert fra Norge.

Statsråd Nikolai Astrup [16:55:45]: Nå har jeg akkurat lagt frem en stortingsmelding med forslag til hvem som skal være Norges partnerland fremover. Da ville det være litt underlig om det første jeg gjorde når vi behandler meldingen i Stortinget, var å revurdere den listen som jeg selv har lagt frem. Jeg har lagt frem denne listen med utgangspunkt i at dette er land som vi har hatt et langvarig forhold til, som vi har forutsetninger for å bidra i, og hvor jeg har tro på at vi skal kunne bidra til en positiv utvikling fremover.

Så er det slik at hvis utviklingen ikke blir slik som vi har sett for oss, vil det selvfølgelig være grunnlag for å revurdere om enkelte land fortsatt skal være partnerland, og om vi skal ta inn nye land. Det står det også redegjort for i meldingen.

Stortinget har stort sett vært enig om dette med kondisjonalitet, at vi skal varsom med det, og det opp-

fatter jeg at Arbeiderpartiet har vært en stor eksponent for. Jeg legger merke til at gjennom forslag som er fremmet i dag, går man bort fra det prinsippet. Jeg tror at vi selvfølgelig skal fremme menneskerettighetene på en offensiv måte, men samtidig er tilgang til myndighetene viktig i dette perspektivet.

Anniken Huitfeldt (A) [16:56:56]: Er det slik å forstå at statsråden mener at det å stille krav står i motsetning til det å ha tilgang til myndighetene? Det kunne nemlig høres slik ut på slutten av hans innlegg. Kanskje er det motsatt, at man gjennom at man stiller krav, får ytterligere tilgang, fordi man også bidrar på en langsiktig måte?

Statsråd Nikolai Astrup [16:57:18]: Forslaget fra Arbeiderpartiet kan leses på flere måter, og hvis man med å stille krav mener at dersom man ikke umiddelbart ser en endring i de grunnleggende menneskerettighetene, skal man trekke seg ut og avslutte sitt samarbeid, mener jeg det kanskje er å trekke det for langt. Hvis man over tid derimot ser en negativ utvikling, mener jeg absolutt det er på sin plass å revurdere vårt forhold til de landene som omtales som partnerland for oss. Jeg er opptatt av at vi skal selvsagt ha høye forventninger til de landene som er våre partnerland, og det at vi har et langvarig forhold til mange av disse landene, gjør oss også i stand til å ta opp situasjonen når vi har grunn til å gjøre det. Da jeg var i Tanzania i forrige uke, fikk jeg anledning til å ha en lang samtale med presidenten nettopp om menneskerettighetssituasjonen, om situasjonen for de lesbiske og homofile, om retten til familieplanlegging og mange andre viktige tema.

Audun Lysbakken (SV) [16:58:32]: Det står ikke i Arbeiderpartiets forslag at bistanden umiddelbart skal oppgis om ikke alle krav innføres. Det ville ikke gi mening. Kondisjonalitetsdebatten har ofte handlet om andre ting, om veldig detaljerte krav til hva slags økonomisk politikk en skal føre, osv. Det er helt riktig at venstresiden har kritisert det, men jeg tror det er full enighet i denne sal om at vi må både ha dialog og forhåpentligvis også stille krav når det gjelder grunnleggende menneskerettigheter. Jeg registrerer at heller ikke statsråden høres ut til å være imot det.

Jeg vil ønske statsråden lykke til med arbeidet med de nye strategiene, men også gjerne spørre om hans respons på et par av de ideene som har kommet opp under komiteens behandling, f.eks. det som gjelder faren for bygging av kullkraftverk i flere av partnerlandene. Kan regjeringen vurdere den ideen som er lansert fra SV og Arbeiderpartiet, om å tilby pakker som kan legge til rette for at fornybar energi blir et alternativ til kullkraftverkene?

Statsråd Nikolai Astrup [16:59:40]: Regjeringen er veldig opptatt av å fremme fornybar energi. Derfor dobler vi støtten til fornybar energi i 2019 sammenlignet med i 2017. Bevilgningene til Norfund økes også kraftig. Det er nettopp fordi vi mener at det er viktig å fremme fornybar energi, at det er gode muligheter for å gjøre det, og at det er til landenes gunst at vi får på plass moderne energiløsninger.

Vi jobber også for å bidra til at så få kullprosjekter som overhodet mulig blir finansiert. Det er mange land som har prosjekter som de ønsker å realisere, men de må finansieres. Den finansieringen kommer ofte via de multilaterale investeringsbankene, gjennom Verdensbanken og Den afrikanske utviklingsbanken. Vi har i og for seg fått gjennomslag for at man ikke skal finansiere kullprosjekter gjennom disse bankene. Det mener jeg er en viktig forutsetning for å stanse byggingen av nye kullkraftverk.

Audun Lysbakken (SV) [17:00:43]: Det er vel og bra, men mitt spørsmål var om regjeringen kan vurdere det gjennom å ta dette inn i diskusjonene rundt partnerskapsstrategiene.

La meg også legge til et annet spørsmål, som har vært mye diskutert i det siste, og som jeg kunne tenke meg å høre statsrådens vurdering av. Det er i hvilken grad kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter generelt og trygge aborter spesielt vil bli en del av dialogen med partnerlandene om disse strategiene.

Statsråd Nikolai Astrup [17:01:18]: Som jeg også sa i mitt innlegg, er partnerlandene veldig forskjellige, og det er viktig at landstrategiene speiler den konteksten som de skal implementeres i. For veldig mange av disse landene er det helt åpenbart at fornybar energi kommer til å stå helt sentralt. Vi er selvfølgelig opptatt av å bidra til at det ikke realiseres kullkraftprosjekter i disse landene, uten at vi mener vi skal ha en kondisjonalitet knyttet til det, direkte i strategien.

Når det gjelder kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter og deres helse, er det et veldig viktig tema for regjeringen og kommer selvfølgelig også til å gjenspeiles i vår dialog med partnerland.

Knut Arild Hareide (KrF) [17:02:12]: Da eg kommenterte at eg syntest statsråden hadde opptreidd klokt i situasjonen i Tanzania, var det fordi statsråden reagerte og gjekk ut og var tydeleg på at ein ikkje ønskte bistandskutt som kunne ramme homofile og lesbiske i Tanzania hardare, og det var eg glad for.

Mitt spørsmål til dette går på geografisk konsentrasjon og korleis me kan få ein tydelegare geografisk konsentrasjon knytt til partnerlandskonseptet. Det eg òg sa i innlegget mitt, er at det totale talet på mottakarland

ikkje er lågare i 2017 enn for 20 år sidan, men faktisk litt høgare. Med den politikken som er no, er mitt spørsmål til statsråden kvar han forventar at me vil vere om fire–fem år når det gjeld talet på mottakarland, og da tenkjer eg ikkje minst på dei som me har konsentrert bistand til, våre partnerland.

Statsråd Nikolai Astrup [17:03:13]: I 2017 gikk 73 pst. av den landfordelte bistanden til de 20 største bistandsmottakerne, og det er riktig at det er et nivå vi har ligget på i noen år. Når det gjelder antall land vi gir bistand til, er det viktig å understreke at man ikke må blande sammen det totale antallet bistandsmottakere, som inkluderer sivilsamfunnene som ikke er omfattet av konsentrasjonsprinsippet, og det vi gjør direkte bilateralt fra UD. I 2013 var det 109 land som mottok bistand fra Norge bilateralt, nå er det under 85 land – en reduksjon på om lag 25 land.

Jeg mener vi må ha som mål å konsentrere innsatsen ytterligere og ikke minst ta i bruk bredden i de utviklingspolitiske verktøyene i partnerlandene. Det handler ikke nødvendigvis om volumet på bistanden, men at de riktige verktøyene tas i bruk. Da snakker jeg spesielt om kapasitetsprogrammer og kompetanseoverføring.

Åsmund Aukrust (A) [17:04:20]: Jeg har et spørsmål om landene som faller inn under kategori 2 for stabilisering og konfliktforebygging, hvor Norge sier at vi skal satse mer. Der er vi i den situasjonen at når man skal vedta utenriksbudsjettet i neste uke, er det i budsjettforliket kommet et kutt på 80 mill. kr til Afghanistan, selv om det havnet på listen, og det har kommet et stort kutt til Midtøsten og Nord-Afrika.

Palestinerne er nå utsatt for massive bistandskutt av amerikanerne. Vi har sett det også under denne regjeringen. Mitt spørsmål til Nikolai Astrup er om han kan bekrefte at de 25 mill. kr som er kuttet i budsjettenigheten, ikke kommer til å gå ut over støtten Norge gir til palestinerne.

Statsråd Nikolai Astrup [17:05:06]: Vi gir betydelig bistand til både Afghanistan og land i Midtøsten, inklusive Palestina, og det kommer til å vedvare også i 2019, i henhold til budsjettenigheten mellom de fire partiene og budsjettet vi har lagt frem.

Det er ingen tvil om at vi her snakker om land som har behov for bistand, og som ikke kommer til å klare å løse situasjonen de er i, uten ekstern hjelp. Også i et sikkerhetsperspektiv er det behov for å bidra til at disse landene får en mer positiv utvikling enn vi ser i dag.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet omme.

Ingjerd Schou (H) [17:06:09]: Jeg tenkte jeg skulle omtale det som går på innføring av partnerland og det å foreta en konsentrasjon. Norges bistand er spredt for tynt utover. Det ser vi av flere evalueringer – det har flere av disse evalueringene og gjennomgangene slått fast. Derfor er det veldig positivt at vi nå konsentrerer bistanden, utviklingsbistand og utviklingsmidler, både geografisk og tematisk, og at vi konsentrerer oss om færre områder og heller gjør det skikkelig når vi først engasjerer oss.

Det som er nytt med partnerlandskonseptet, er at vi i større grad også ser at våre utviklingspolitiske virkemidler ses i sammenheng. Det vil si at de utvalgte partnerlandene forhåpentligvis vil oppleve en katalytisk effekt av den innsatsen vi gjør, og at de ulike tiltakene også har synergier til hverandre. Det vil si at sivilsamfunnet, næringslivet, de multilaterale kanalene og den bilaterale innsatsen ses sammen.

Partnerlandene skal prioriteres i den bilaterale bistanden. Det betyr ikke automatisk at vi skal trekke oss ut av land vi har et bilateralt samarbeid med i dag, men det er grunn til å ha en kritisk og helhetlig tilnærming med det formål å konsentrere ytterligere. Partnerlandskonseptet er et første steg i en slik prosess, og det vil være et nyttig veikart å arbeide etter.

Partnerlandskonseptet utgjør i seg selv ingen konsentrasjon av bistanden. Vi må følge opp fra Stortinget og følge med på dette gjennom våre politiske virkemidler. Partnerlandsmeldingen vil sann sett være akkurat det veikartet for hvilke land som skal prioriteres framover.

Så vil jeg også omtale det som går på valget av partnerland og utvalg av partnerland. Det er en helhetlig vurdering av kriteriene som ligger til grunn for valg av partnerland. Det viser meldingen som vi i dag behandler. Partnerlandene som er foreslått, har også ulike utfordringer og befinner seg i ulike situasjoner. Felles for dem er at vi tror at Norge kan utgjøre en forskjell i disse landene. Samtidig er det mange andre land i verden som også står overfor store utfordringer, og som også kunne være et partnerland. Hvis vi skal oppnå resultater i utviklingspolitikken, er det likevel viktig at vi nettopp konsentrerer innsatsen vår og evner å foreta noen prioriteringer. Det er viktig å understreke at partnerlandskonseptet ikke avskjærer oss fra å gi bistand til andre land. For eksempel kommer vi fremdeles til å ha en stor innsats mot avskoging i Brasil – uten at Brasil er foreslått som et partnerland.

For partnerlandene for langsiktig utvikling har særlig tilstedeværelse vært et viktig kriterium. Å være på bakken gir et helt annet utgangspunkt for å følge opp innsatsen, og dette har igjen stor betydning for resultatet og for framdriften.

Så skal jeg også omtale om vi skal ha noe igjen for å gi utviklingshjelp. Da tror jeg det er viktig å understreke at vi verken kan eller vil bruke den utviklingshjelpen som pressmiddel for å oppnå returer f.eks. av flyktninger eller asylsøkere. På den annen side vil en vellykket utviklingspolitikk kunne redusere behovet for migrasjon, og vi forventer også at land som mottar bistand, respekterer sine forpliktelser til å ta imot egne borgere.

Gitt at det gis svært lite stat-til-stat-bistand fra Norge, er vi i de aller fleste tilfellene en liten aktør, selv om vi liker å tro noe annet – sett fra vårt ståsted. Vi er en liten aktør, og vi har mer gjennomslag for våre synspunkter gjennom å få til en god samtale, en tillitsskapende samtale, med positive virkemidler. Jeg må si at jeg synes det er veldig positivt at regjeringen også har etablert et samstemthetsforum for å sikre at vi får til denne samstemmigheten når det gjelder dette politikkområdet.

For ordens skyld: Høyre kommer ikke til å støtte de tre forslagene som er framsatt av Arbeiderpartiet i salen.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [17:11:13]: La meg innledningsvis si at vi i Fremskrittspartiet støtter heller ikke forslagene som er fremmet av Arbeiderpartiet.

Før jeg starter, har jeg også lyst til å berømme bistandsministeren, både for politikk og for retorikk. Politikken fordi den er konkret – mye mer konkret enn den noen gang har vært når det gjelder bistand – og ikke minst retorikken, hvor man er tydelig på at man skal stille krav. Det er ikke en stakkarsliggjøring av mennesker på den andre siden av jordkloden, men det er faktisk en tro på at de kan klare seg selv på sikt, og det må jo være målet.

Afrikanske land kan ikke følge en politikk som baserer seg på bistand fra Europa eller andre steder. Det har ikke virket til nå, og det vil ikke virke i fremtiden. Nei, dette er ikke en hjerterå kommentar fra en norsk Fremskrittsparti-politiker som er seg selv nok. Det er en presis oversatt uttalelse som Ghanas president, Nana Addo Dankwa Akufo-Addo, kom med under en pressekonferanse sammen med den franske presidenten, Macron, i fjor. Ghanas president sa videre:

Det er ikke riktig at land som Ghana, 60 år etter sin selvstendighet, skal være avhengig av sjenerøsitet fra europeiske skattebetalere for å finansiere helse og skole for sine egne innbyggere. Vi må slutte å spørre hva Europa kan gjøre for Afrika. Afrikanske land må evne å stå på egne ben. Vi har enorme områder med dyrkbar jord, vi har naturressurser og en ung befolkning. Disse unge menneskene burde bli værende på vårt kontinent. Vi burde se til Korea, Indonesia og Singapore, land som fikk sin uavhengighet omtrent samtidig med oss. De klarte det. Vi kan også klare det.

Slik uttaler en ekte leder for sitt folk seg, en leder som inspirerer og som har visjoner for eget land. Kon-

trasten er enorm til de bestrebelser som FN bedriver i disse dager. Der er ideen den rake motsetning til det den ghanesiske presidenten etterlyser. I FNs migrasjonsplattform er det nettopp migrasjon fra den fattige til den rike delen av verden som skal være løsningen for å få bukt med fattigdom og mangel på utvikling. Plattformen er en blanding av påstander, oppfordringer, forpliktelser og anklager som alle har som mål å legitimere migrasjonsstrømmer til Vesten, og samtidig gi rike land litt dårlig samvittighet.

Man kan også si det på en annen måte: FNs migrasjonsplattform er en fornærmelse mot afrikanske land og afrikanere som blir fortalt at de ikke er i stand til å bygge opp fungerende økonomier. De er ikke i stand til å ta vare på seg selv, til tross for all rikdommen, som Ghanas president viste til. I FNs migrasjonsplattform sier man implisitt at man gir opp Afrika og afrikanere, og at deres eneste håp er å komme til Europa – en fornærmelse mot afrikanere og en umulig oppgave for Europa.

Uttalelsen fra Ghanas president er et ekko fra Fremskrittspartiets partiprogram, der vi sier tydelig at bistand uten krav skaper passivitet, og at reell og verdig utvikling skjer gjennom handel. Samtidig skal vi selvsagt bidra med alle former for nødhjelp der det er nødvendig.

Jeg undrer meg litt over representanten Huitfeldts argumentasjon når det gjelder Zambia og Tanzania. Hun spør om regjeringen har tenkt å gjøre noe. Hvorfor gjør ikke Arbeiderpartiet noe? Hvorfor handler ikke ett av de tre forslagene om at vi f.eks. skal kutte bistanden til Zambia og Tanzania på grunn av kjøp av presidentfly eller forfølgelsen av homofile? Det kunne Arbeiderpartiet ha gjort selv, de trenger ikke gå til regjeringen for å be om det. Man kunne ha fremmet dette i salen.

Det er distribuert et forslag i salen som går på at man skal be om en konsekvensanalyse av migrasjonsplattformen for Norges del. Det forslaget er distribuert. Men nå vil regjeringen altså komme til Stortinget med – jeg holdt på å si en innrømmelse – en redegjørelse, og få en påfølgende debatt om denne plattformen. Da har man mulighet til å fremme forslag i forbindelse med den debatten. Vi vil derfor utsette å fremme det forslaget til redegjørelsen og debatten. Og vi har fått forsikringer om at regjeringen ikke vil slutte seg til avtalen, altså ved akklamasjon, i Marrakech 10. desember. Da har vi egentlig fått gjennomslag for forslaget, så langt, selv om vi selvfølgelig ønsker at når forslaget eventuelt fremmes i en debatt etter en redegjørelse, vil andre partier slutte seg til, slik at Norge totalt sett ikke slutter seg til avtalen, men at vi gjør det som er sunt for den fattige og for den rike delen av verden.

Åsmund Aukrust (A) [17:15:58]: Da budsjettforliket kom for et par uker siden, ble det sagt at det var et

stort løft for bistanden. Sannheten var at det var 5 mill. kr ekstra i bistand. Resten var finansiert med andre bistandskutt.

Jeg tok nå ordet fordi jeg ikke fikk svar av statsråden på mitt klare spørsmål om palestinerne vil bli skjermet fra bistandskuttet til Nord-Afrika og Midtøsten på 25 mill. kr. Hvis Norge også kutter til palestinerne, er situasjonen for dem svært alvorlig. Vi vet at amerikanerne har fryst nesten alt sammen. Vi vet at flere organisasjoner som arbeider der, står i fare for å gå konkurs, og det vil da være alvorlig om Norge gjorde det samme.

I det hele tatt synes jeg det er et godt bilde på hvordan denne regjeringen driver en form for jo-jo-politikk i utviklingspolitikken. Vi sier nå at Afghanistan skal være et hovedsamarbeidsland. Allikevel kutter vi 80 mill. kr. Vi sier at palestinerne skal være det. Vi kutter 25 mill. kr.

Vi hører selvsagt fra regjeringen når det gjelder miljø. Det er litt rart å høre selvsagt fra denne regjeringen når det gjelder miljø etter at det har vært massive kutt i fem år. De sier at det har blitt en dobling siden 2017. Vel i 2018 ligger vi fortsatt under det vi gjorde under den rød-grønne regjeringen med støtten til fornybar energi. Det er bare to tredjedeler av hva Nikolai Astrup skryter av at er en dobling, det er altså bare to tredjedeler av hva Jens Stoltenberg og den rød-grønne regjeringen ga i 2013. Men bevare meg vel. Det er bra at regjeringen nå har kommet på nye tanker og bra at de har stoppet kuttene til Børge Brende. Jeg håper tiden for massive miljøkutt fra denne regjeringen er over.

Denne uken startet klimatoppmøtet i Polen. Vi vet at det aller viktigste dersom vi skal nå de internasjonale klimamålene, er kampen mot kull. Det er klart at der er vår støtte til fornybar energi viktig. Men jeg og Arbeiderpartiet mener at Norge også bør se på andre områder hvor vi kan bidra i kampen mot kull. Partnerlandene til Norge har kullplaner som tilsvarer mer enn tre ganger Norges totale utslipp. Det sier noe om dimensjonene på de utfordringene vi står overfor.

Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet står sammen i denne saken og har lagt inn en merknad hvor vi mener at Norge skal ta et internasjonalt initiativ og tilby en pakke som kombinerer både faglige råd og bistandsmidler. Vi skal kombinere partnerskap med næringslivet og andre former for støtte fra Norge, men på den betingelsen at kullplanene blir lagt vekk. Dessverre får vi ikke flertall for disse ideene her i dag, men klimaministeren er jo også til stede i salen. Jeg håper han tar dem med seg, og at vi har satt i gang noen ideer som Norge kan jobbe videre med. Jeg mener at dette kunne være et initiativ som kunne stå seg veldig godt fra norsk side, og som kunne blitt et tverrpolitisk initiativ på norsk side på lik linje med det f.eks. regnskogsmilliardene har vært, hvor vi kombinerer innsatsen for miljø og utvikling.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Statsråd Nikolai Astrup [17:19:23]: Det var representanten Aukrusts innlegg som fikk meg til å ta ordet. La meg først begynne med å si at når det gjelder fordelingen av midlene til Palestina og nærområdene der, så er det utenriksministerens konstitusjonelle ansvarsområde, og jeg er sikker på at hun vil svare utførlig på det etter hvert.

Når det gjelder det som ble sagt av representanten Aukrust om satsing på klima og miljø, så er det en betydelig satsing på klima og miljø i budsjettforslaget for 2019. Det er en økning på 1,2 mrd. kr sammenlignet med 2018, og det interessante med det representanten Aukrust sier, er at han fremstiller denne pakken som han tilbyr land med faglig råd, bistandsmidler, partnerskap med privat sektor innenfor fornybar energi som noe nytt. Men dette er sann vi jobber. Dette er jo nettopp vår tilnærming når vi bygger ut fornybar energi i utviklingsland og bidrar til å realisere viktige prosjekter bl.a. i våre partnerland. Det kommer vi til å fortsette med. I tillegg deler jeg representanten Aukrusts utålmodighet med å få bukt med kullprosjekter i utviklingsland. Det må vi absolutt jobbe for å få til.

Men jeg er ikke nødvendigvis sikker på at kondisjonalitet er det beste virkemiddelet, og jeg har oppfattet tidligere at man i denne sal har vært relativt enige om at man ikke skal drive med den typen kondisjonalitet som representanten Aukrust her tar til orde for, og jeg opplever vel at det kanskje er bedre og mer effektive virkemidler, og vi jobber, som jeg også nevnte i replikkvekslingen, med finansieringsinstitusjonene som er avgjørende for å få realisert disse prosjektene for å sørge for at kullprosjekter ikke blir finansiert. Vi har lyktes med det i Den asiatiske infrastrukturinvesteringsbanken. Vi har lyktes med det i Verdensbanken, og vi har også lyktes med det i Den afrikanske utviklingsbanken, og da tenker jeg at vi i grunnen har fått til svært mye.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [17:21:42]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i kulturminnelova (kven er rette mynde etter lova) (Innst. 67 L (2018–2019), jf. Prop. 99 L (2017–2018))

Presidenten: I denne saken er det ikke lagt opp til debatt, men saksordfører Åslaug Sem-Jacobsen skal holde innlegg.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [17:22:07] (ordfører for saken): Jeg kan på vegne av komiteen si at behandlingen av Prop. 99 L for 2017–2018 har vært en kort og smertefri prosess. Det blir derfor en kort presentasjon av komiteens innstilling.

Bakgrunnen for lovforslaget er at Stortinget har sluttet seg til at førstelinjeoppgaver fra kulturminnefeltet skal overføres fra Riksantikvaren til fylkeskommunene fra 1. januar 2020. I den forbindelse har departementet utarbeidet forslag til ny forskrift om myndighet mv. etter kulturminneloven. Forskriften skal altså tre i kraft 1. januar 2020.

Ny forskrift innebærer bl.a. at flere førstelinjeoppgaver overføres fra Riksantikvaren til fylkeskommunene. Kulturminneloven § 28 hjemler ikke overføringer av myndighet for alle paragrafene i loven, så departementet foreslår at paragrafene i kulturminneloven som er forutsatt delegert til fylkeskommunene, blir føyd til kulturminneloven § 28 første ledd. Endringen av § 28 er en forutsetning for å kunne vedta forskriften. Forslaget innebærer innføring av §§ 10, 19, 20 og 22 i oppstillingen i § 28.

En enstemmig komité gir sin tilslutning til dette lovforslaget.

Statsråd Ola Elvestuen [17:23:23]: Prop. 99 L for 2017–2018, Endringer i kulturminnelova (kven er rette mynde etter lova), gjelder forslag til en rent teknisk endring av kulturminneloven § 28. Endringen har sammenheng med regionreformen, som innebærer at det skal overføres myndighet og oppgaver fra Riksantikvaren til fylkeskommunene fra 1. januar 2020.

Fylkeskommunens rolle som regional kulturminnemyndighet styrkes ved reformen. Stortinget har sluttet seg til at førstelinjeoppgaver på kulturminneområdet skal overføres fra Riksantikvaren til fylkeskommunen, jf. Meld. St. 22 for 2015–2016, Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver, og Prop. 84 S for 2016–2017, Ny inndeling av regionalt folkevalt nivå. Departementet har fulgt opp dette ved å utarbeide forslag til ny forskrift om myndighet etter kulturminneloven. Forskriften skal tre i kraft 1. januar 2020. Gjeldende forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven vil bli opphevet.

Enhetsprinsippet i forvaltningen innebærer at staten ikke uten hjemmel delegerer myndighet til fylkeskommunene som et autonomt folkevalgt organ. Myndighet til fylkeskommunene etter kulturminneloven skal derved «direkteplasseres» i fylkeskommunene og ikke delegeres til dem.

Etter kulturminneloven § 28 første ledd fastsetter Kongen hvem som er rett myndighet i medhold av kompetansebestemmelsene i loven. Noen av disse bestem-

melsene er listet opp i § 28, men ikke alle. For at myndighet skal kunne overføres til fylkeskommunene slik regionreformen forutsetter, må opplistingen i § 28 derfor utvides med flere kompetansebestemmelser.

Bestemmelsene det gjelder, er kulturminneloven §§ 10, 19, 20 og 22. Etter lovendringen vil disse fire paragrafene inngå i listen i § 28 over bestemmelser der Kongen kan fastsette hvem som er rett myndighet etter loven.

Lovendringen er en forutsetning for at Klima- og miljødepartementet kan vedta ny forskrift om myndighet etter kulturminneloven, som skal overføre myndighet og oppgaver til fylkeskommunene i forbindelse med regionreformen. For å gjennomføre prinsippet om at oppgavetildeling til folkevalgte organer skal ha tilstrekkelig lovhjemmel, må de respektive kompetansebestemmelsene tas inn i opplistingen i kulturminneloven § 28 første ledd.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [17:26:16]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Henriksen, Rigmor Aasrud, Kristian Torve, Nina Sandberg og Arild Grande om bedre tilrettelegging for toppidrettsutøvere og utdanning (Innst. 77 S (2018–2019), jf. Dokument 8:234 S (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske fra utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Marianne Synnes (H) [17:27:05] (ordfører for saken): Takk til komiteen for godt samarbeid.

I representantforslaget fra representantene Henriksen, Aasrud, Torve, Sandberg og Grande fremmes forslag om bedre tilrettelegging for toppidrettsutøvere og utdanning. Komiteen holdt åpen høring i saken den 25. oktober, hvor NISO og Olympiatoppen deltok. NISO ønsker bl.a. at det skal etableres felles nasjonale retningslinjer for tilrettelegging av studiet, tilpasset en toppidrettsutøvers hverdag, og at samtlige norske høyskoler og universitet skal forplikte seg til disse. Olympia-

toppen ønsker at studenter med toppidrettsstatus skal få en lovpålagt rett til å få studiene tilrettelagt. Olympiatoppen ønsker også at kravet om 50 pst. studieprogresjon endres, slik at utøvere som studerer med lavere progresjon, kan søke om studiestøtte i henhold til den studieprogresjonen de har. Olympiatoppen ønsker videre at makstiden på åtte års studiestøtte fjernes.

Komiteen er kjent med at toppidrettsutøvere er en gruppe som kan ha særskilte utfordringer med å kombinere yrkesutøvelse og utdanning og mener det må være et mål for utdannings- og kompetansepolitikken å sikre alle tilgang og muligheter til å skaffe seg en utdanning. Komiteen mener det er viktig at ikke bare utdanningsinstitusjoner, men også idrettsforbundene, tilrettelegger for at toppidrettsutøvere kan ta høyere utdanning og fullføre en grad.

Komiteen viser til at Olympiatoppen allerede i dag har spesielle avtaler med 18 ulike utdanningsinstitusjoner for studieåret 2018–2019, hvor deler av det er nettstudier.

Komiteen vil understreke at slike individuelle tilpasninger ikke må gå på bekostning av den faglige kvaliteten på opplæringen eller ved å redusere kompetansekravene. Tilpasninger for den enkelte må heller ikke gå på bekostning av fellesskapets behov eller svekke kvaliteten på opplæringstilbudet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til statsrådets uttalelse 22. august 2018, hvor det framkommer at regjeringen er i gang med en større kompetansereform, hvor en del av arbeidet er å utrede tiltak som kan gjøre utdanningsstøtteordningene mer fleksible og dermed mer relevante for dem som ikke er tradisjonelle heltidsstudenter.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, understreker likevel at andre grupper også har tilsvarende utfordringer. Hvis en ordning innføres særskilt for toppidrettsutøvere, kan det tenkes at flere grupper støttemottakere også vil be om lignende ordninger. Flertallet viser til at også personer med ned-satt funksjonsevne i dag har spesielle rettigheter ved manglende tilrettelegging av studier og vil kunne ha nytte av en mer generell ordning som innbefatter redusert krav til studiebelastning for å kunne få støtte fra Lånekassen.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Nina Sandberg (A) [17:30:22]: Arbeiderpartiet fremmer, sammen med Senterpartiet og SV, forslag om bedre tilrettelegging for toppidrettsutøvere og utdanning. Vi gjør det fordi lik rett til utdanning skal gjelde alle, og fordi Norge er en idrettsnasjon. I dag har topp-

idrettsutøvere veldig varierende muligheter til å studere, og Norge går glipp av en hel del idrettstalent. Dette skyldes regelverk og støtteordninger som ikke fungerer godt nok. Det vil vi rette opp i.

Toppidrettsutøvere kan ikke forventes å gjennomføre med full studiebelastning. Lærestedene skal tilrettelegge, men praktiserer regelverket ulikt – noen ganger avhengig av enkeltpersoners velvilje. Dermed tvinges mange toppidrettsutøvere til å velge mellom å drive idretten sin og å studere. Begge deler går ikke. Det er vilkårlig om og i hvilken grad de får tilrettelegging, og studiestøtten er ikke fleksibel nok.

Definisjonen på en toppidrettsutøver er en idrettsutøver på høyeste nasjonale eller internasjonale nivå. Det finnes ca. 550 av dem i Norge i dag, inkludert utøvere med nedsatt funksjonsevne. Når toppidrettsutøvere tar medaljer, er politikere ofte på pletten og tvitrer, gratulerer og er stolte på nasjonens vegne. I dag håper jeg salen erkjenner at vi har et ansvar for å legge bedre til rette for idrettsutøverne. De ofrer mye mens de er aktive og bør ikke måtte rykke helt tilbake til start når idrettskarrieren er over.

Toppidrettsutøvere er innstilt på å endre yrke i ung alder. Derfor er det både for utøveren og for samfunnet viktig å kunne kombinere toppidrett med utdanning. Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon har tatt opp saken på vegne av sine medlemmer, og både Idrettsforbundet og Olympiatoppen understreker utøvernes behov for mer tilrettelegging, særlig når det gjelder fleksibilitet i studiegjennomføringen og finansieringen.

Arbeiderpartiet tar utøvernes organisasjoner på alvor og håper med dette å bedre mulighetene for å kombinere toppidrett og utdanning. Saken ble reist for de politiske partiene sommeren 2017, og med unntak av Miljøpartiet De Grønne, som sa nei, og Kristelig Folkeparti, som ikke svarte, var det gjennomgående positive og tydelige programerklæringer fra alle partier. Derfor håper vi på flertall i denne saken, og med det tar jeg opp Arbeiderpartiets forslag som vi har alene og sammen med andre.

Presidenten: Representanten Nina Sandberg har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Stine Margrethe Knutsdatter Olsen (FrP) [17:33:06]: Det er viktig at toppidrettsutøvere har mulighet til å ta utdanning, slik at de er rustet for arbeidslivet når idrettskarrieren tar slutt. Det er positivt at mange av våre fremste idrettsutøvere vil utdanne seg parallelt med toppidrettskarrieren. For noen kan det være utfordrende å kombinere yrkesutøvelse og utdanning. Derfor er det bra at Olympiatoppen har inngått avtaler med en rekke høyere utdanningsinstitusjoner om tilrettelegging av studier for toppidrettsutøvere. Vi vet at

studentene blir en stadig mer mangfoldig gruppe, og derfor kan det være nyttig å vurdere noen justeringer av ordningene som eksisterer for studentene i dag.

Fremskrittspartiet er opptatt av at utdanningsinstitusjonene har vilje til å samarbeide og finne løsninger for studenter som trenger ulike tilpassinger for å gjennomføre utdanningen sin, uten at det går på bekostning av faglig kvalitet.

Olympiatoppen har for dette studieåret spesielle avtaler med 18 utdanningsinstitusjoner, der deler av utdanningen f.eks. gis som nettstudier. Det er bra, og jeg vil gjerne oppfordre flere universiteter, høyskoler og fagskoler til å inngå liknende avtaler for å gi toppidrettsstudenter den fleksibiliteten de trenger for å kombinere idrett og studier.

Men også andre grupper har tilsvarende utfordringer og vil kunne be om liknende endringer dersom en ordning innføres spesielt for toppidrettsutøvere. Personer med nedsatt funksjonsevne kan f.eks. tenkes å ha nytte av en mer generell ordning med redusert krav til studiebelastning for å få støtte fra Lånekassen, og også andre grupper vil ha bedre muligheter til å fullføre en utdanning med litt større fleksibilitet i studiehverdagen. Derfor er det gledelig at regjeringen er i gang med en større kompetansereform der en del av arbeidet er å utrede nettopp tiltak som kan gjøre utdanningsstøtteordningene mer fleksible og dermed mer relevant for dem som ikke er tradisjonelle heltidsstudenter.

Fremskrittspartiet ser fram til resultatene av dette arbeidet og støtter komiteens innstilling.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [17:35:21]: Dette handler om toppidrett, utøvere og høyere utdanning, tre ulike områder der vi ønsker å ligge i verdenstoppen på resultater og oppfølging. Senterpartiet mener tilrettelegging for ulike grupper som trenger tilrettelegging i høyere utdanning, må være i fokus. Målet må være å unngå et for firkantet system med begrensende finansiering. Institusjonene må ha holdbare rammer for å kunne legge til rette for de studentene som trenger det. Dette bidrar til at et større mangfold av studenter kan fullføre sine studier.

Toppidrettsutøvere er en gruppe som kan ha særlige utfordringer med å kombinere yrket sitt med utdanning. Senterpartiet mener det er viktig at toppidrettsutøvere har en reell mulighet til å ta utdanning slik at de er rustet for arbeidslivet når idrettskarrieren er over. De legger ned en enorm innsats i sitt virke og bør ikke bli begrenset videre i utdanning og yrkesliv av det de ofrer underveis.

Olympiatoppen har inngått avtale med en rekke institusjoner i høyere utdanning om tilrettelegging av studier for toppidrettsutøvere. Flere universiteter og høy-

skoler er villig til å finne løsninger for at studenter som trenger tilpasning for å gjennomføre, får det. Dette bidrar til rekruttering til disse institusjonene. Da er det synd at Kunnskapsdepartementet vil innskrenke gruppen av studenter som kan få tilrettelegging, slik jeg leser forslaget til forskriftsendring. Vi vil understreke at andre grupper, kanskje mindre ressurssterke grupper, også har tilsvarende utfordringer. Hvis en ordning innføres særskilt for toppidrettsutøverne, kan flere grupper også vilje be om slike ordninger.

I lys av kompetansereformen hele samfunnet står overfor, ønsker Senterpartiet en mer generell tilnærming til tilrettelegging. Personer med nedsatt funksjonsevne har ekstra rettigheter i dag og vil kunne ha nytte av en mer generell ordning som inkluderer redusert krav til studiebelastning for å kunne få støtte fra Lånekassen. Derfor fremmer vi forslag om det.

Senterpartiet mener det er viktig at utdanning ikke skal være forbeholdt utøvere innen store idretter med stor markedsverdi og gode sponsoravtaler, slik også saksordføreren trekker fram. Derfor bør regelverket i Lånekassen bli tilpasset situasjonen toppidrettsutøverne og andre grupper med særskilte behov står i når det gjelder behov for utvidet tid til studiestøtte. Derfor fremmer vi forslag om det.

Mona Fagerås (SV) [17:38:14]: Å drive med idrett er viktig i et folkehelseperspektiv. Det er viktig for den enkeltes helse og trivsel, og det er viktig for å skape gode lokalsamfunn. Alle som følger med på håndballjentene i EM, eller gleder seg til Johnsrud Sundby skal gå VM i Seefeld i februar, vet at idrett også er viktig for nasjonen Norge.

Jeg kunne ha startet denne debatten med også å vise til vedtaket om å innføre én time fysisk aktivitet i skolen, og at det også er viktig i denne sammenhengen, men jeg lar det ligge.

SV anerkjenner i likhet med Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon og Norges idrettsforbund og olympiske og paraolympiske komité at idrettsutøvere er en gruppe som har særskilte behov for tilrettelegging av studier. SV er opptatt av at universiteter og høyskoler viser vilje til å finne hensiktsmessige løsninger for at studenter som trenger særskilte tilpasninger for å gjennomføre ønsket studievalg, får det. Jeg vil likevel understreke at slike individuelle tilpasninger ikke må gå på bekostning av den faglige kvaliteten på opplæringen eller ved å redusere kompetansekravene. Tilpasninger for den enkelte må dessuten ikke gå på bekostning av fellesskapets behov eller svekke kvaliteten på opplæringstilbudet. Universiteter og høyskoler må sikres et faglig og økonomisk handlingsrom som gjør det mulig å ivareta disse studentene.

SV er kritisk til de endringene regjeringen har foreslått i forbindelse med statsbudsjettet for 2019 vedrørende stipendordningen for studenter. Vi tror det vil svekke studenters mulighet til å få et tilpasset studieløp etter deres individuelle behov. Dette vil ramme studenter med toppidrettskarriere og andre som av ulike grunner trenger lengre tid på å gjennomføre studiene sine.

Jeg har lyst til å presisere at utdanning ikke skal være forbeholdt utøvere innenfor store idretter med stor markedsverdi og gode sponsoravtaler. Husker dere hvor fantastisk det var å bli kjent med en ny idrettsgren da brødrene Rønningen vant OL i både Seoul og Barcelona, eller da Pål Trulsen rulet curlingbanen i Salt Lake City, hvordan man satt oppe hele natten for å følge med på curling? Hele Norge sto på hodet, og den siste måneden er det sjakk som har holdt oss i ånde. Det er derfor gode grunner for at regelverket i Statens lånekasse for utdanning bør tilpasses for å imøtekomme situasjonen for toppidrettsutøvere og andre grupper som har særskilte behov når det gjelder å utvide tid til studier.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [17:41:40]: Toppidrettsutøvere er en gruppe som har særskilte utfordringer med å kombinere yrkesutøvelse og utdanning. Det er viktig at det legges til rette for at toppidrettsutøvere får mulighet til å ta utdanning for å være godt forberedt for et liv etter idrettskarrieren.

Vi må likevel ikke glemme at det finnes andre grupper med tilsvarende utfordringer som toppidrettsutøvernes. Ved universiteter og høyskoler finnes ulike studentgrupper, som nettopp kan ha behov for ekstra tilrettelegging i perioder. Det er studenter som får barn, noen har nedsatt funksjonsevne av ulik grad og andre driver med kultur på høyt nivå. Etter Kristelig Folkepartis syn bør vi være svært opptatt av å legge til rette for at et mangfold av studenter kan lykkes med utdanning, inkludert å tilrettelegge for toppidrettsutøvere. Selv om man absolutt bør tilrettelegge og tilstrebe fleksibilitet, er det viktig at man ikke firer på de faglige kravene.

En bedre vei enn gjennom lovfesting er etter vårt syn gjennom dialog for å finne gode løsninger for den enkelte toppidrettsutøver.

Så leser jeg følgende i en av merknadene til Arbeiderpartiet i innstillingen:

«Å hindre tilrettelegging fordi andre også kan trenge tilrettelegging, er et meningsløst argument i et utdanningssystem innrettet for like muligheter.»

Hvis dette skal forstås som et signal om at vi kan plukke ut én gruppe med behov for spesiell tilrettelegging, og at det ikke gjør så mye om det er andre grupper med tilsvarende behov som i denne omgangen ikke prioriteres, må jeg si jeg stiller meg litt undrende til en slik uttalelse – som om dette med spesiell tilrettelegging

bare skulle gjelde én gruppe mennesker. Jeg ville vel tvert imot tro at Arbeiderpartiet var opptatt av å tilrettelegge på best mulig måte for alle grupper som trenger en mer fleksibel tilpasning.

Å lovfeste detaljerte krav til oppmøte og progresjon i universitetenes utdanningsprogrammer er en form detaljstyring som jeg mener ikke bør være en oppgave for Stortinget. Tvert imot mener jeg lovfesting er en dårlig løsning. Dette forslaget er en type detaljstyring vi trenger mindre av, om vi skal lykkes med de ambisjonene vi som politikere har for høyere utdanning.

Så er jeg helt enig i at man bør få til en best mulig dialog med Olympiatoppen og våre toppidrettsutøvere i sin alminnelighet for å drøfte utfordringene og forsøke å finne gode, fleksible løsninger – uten at man verken slår av på kravene eller på andre måter gir disse en enklere vei til eksamen og yrkeslivet enn man gjør for resten av studentene. Den type tilpasning bør imidlertid gjelde alle med spesielle behov, ikke bare toppidrettsutøvere.

Statsråd Iselin Nybø [17:44:47]: Jeg er enig med representantene Kari Henriksen, Rigmor Aasrud, Kristian Torve, Nina Sandberg og Arild Grande i at toppidrettsutøvere bør kunne kombinere idrett med høyere utdanning, slik at de kan forberede seg på en ny karriere etter at idrettskarrieren er slutt. Jeg vil imidlertid understreke at når det gjelder den praktiske muligheten for tilpassing av studietilbudet, er det først og fremst de aktuelle lærestedene, idrettsorganisasjonene og studentene selv som i samarbeid må finne fram til gode løsninger for at toppidrett og studier skal kunne kombineres på en god måte.

Det spesielle tilretteleggingskravet som i dag ligger i loven, favner ikke om toppidrettsutøvere, men er mer ment å skulle ivareta og sikre rettigheter for grupper som har helt andre og særskilte behov. Tilrettelegging for toppidrettsutøvere gjøres allerede i ganske stor grad i dag, bl.a. gjennom det som flere har nevnt: samarbeidet mellom Olympiatoppen og universiteter og høyskoler. Utdanningsplanene som alle studenter må inngå med lærestedet sitt, er et viktig verktøy for å planlegge slik tilrettelegging.

Etter min vurdering kan det å videreutvikle digitale løsninger og nettbaserte tilbud også være særlig nyttig for denne gruppen. Digitalisering er et av regjeringens satsingsområder når det kommer til høyere utdanning, og jeg har stor tro på at det er noe som vil kunne bidra til at vi i enda større grad skal kunne legge til rette for ulike studentgrupper, ikke minst dem som ønsker å kombinere studier med en toppidrettskarriere, som ofte innebærer mye reising.

Gjennom avtalene om tilrettelegging av studier mellom Olympiatoppen og høyere utdanningsinstitu-

sjoner er det i dag mange toppidrettsutøvere som får tilpassede opplegg, f.eks. endrede innleveringsfrister, desentralisert eksamen, slik at de kan kombinere eksamen med samlinger og konkurranser, mange får permisjon, deltid, forlengelse av studieløpet.

Jeg vil selvfølgelig oppfordre de institusjonene som ikke allerede har en avtale med Olympiatoppen om tilrettelegging av studier og toppidrett, om å inngå en slik avtale. Men jeg vil også understreke at tilrettelegging er noe som skjer begge veier, også idretten, ved særforbundene, har et ansvar for å hjelpe sine utøvere til å få gjennomført studier i perioden de er aktive.

Generelt er det vanskeligst å tilrettelegge studier som har mye innslag av obligatorisk praksis. Det handler om at tilrettelegging av slike studier også innebærer at helseforetak, sykehjem, skoler og andre praksisarbeidsplasser må bidra, og dermed kan det bli ganske komplisert å få til.

Obligatorisk veiledet praksis av høy kvalitet fordrer også kontinuitet. Studentene skal lære å observere og følge opp elever, pasienter, klienter, osv., og da er det utfordrende.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Mona Fagerås (SV) [17:48:10]: I statsbudsjettet for 2019 har regjeringen foreslått endringer i studielånsordningen. Studenter som fullfører en grad, kan få omgjort 40 pst. av lånet sitt til stipend, mens de som ikke fullfører en grad, får omgjort bare 25 pst.

Ser statsråden at dette forslaget vil slå urettferdig ut for bl.a. toppidrettsutøvere og andre som trenger tilrettelegging, for deres mulighet til å få et opplegg som er tilpasset deres individuelle behov?

Statsråd Iselin Nybø [17:48:45]: Det som er viktig å presisere når det gjelder den konverteringsordningen som vi endrer nå, er for det første at det er 15 pst. av lånet som ikke vil bli konvertert som følge av studiepoengproduksjon, men som følge av at man har fullført en hel grad. Men det er også viktig å få med seg at dette ikke er et turbostipend, så omgjøringen krever ikke at man fullfører på normert tid. Så idrettsutøvere og andre som har behov for det, vil fortsatt kunne studere med en lavere intensitet enn et hundre prosents studium og vil slik sett kunne ta opp studielån i henhold til det, uten at det vil redusere muligheten for å få konvertert lånet til stipend.

Mona Fagerås (SV) [17:49:38]: Jeg spør meg: Er omvalg udelt negativt? Jeg vil tvert imot hevde at det er positivt at yrkesutøvere har en breddekompetanse med seg, f.eks. en politibetjent som først studerte sosiologi eller barnevern. Det trenger ikke være så dumt. Det sier

meg at omvalg kan føre til høyere kvalitet. Venstre har i mange år prøvd å framstille seg selv som gründerpartiet. Jeg ser for meg en sykepleierstudent som hopper av og blir ingeniør i stedet. Er ikke det en perfekt kombinasjon for de utfordringene vi kommer til å få i helsevesenet framover, altså behov for teknologiske løsninger innen helse?

Hvorfor vil gründerpartiet Venstre straffe de studentene som faktisk sitter på denne unike erfaringen?

Statsråd Iselin Nybø [17:50:32]: Jeg er litt usikker på om vi har gått fra en debatt som handlet om toppidrettsutøvere til en debatt som handler om studiefinansiering. Jeg har ikke noe grunnlag for å si at toppidrettsutøvere i større grad enn andre studenter velger feil eller i mindre grad klarer å fullføre studier. Det er tøft å være student, det er tøft å komme seg igjennom et studium. Det krever hardt arbeid fra studentens side, og når man i tillegg har en toppidrettskarriere samtidig som man studerer, har man en ekstra utfordring som ikke alle andre har.

Omvalg trenger ikke å være negativt generelt sett. Hvis man gjør et bevisst valg, hvis man ser at man har valgt feil, og så velger på ny, så mener jeg at det kan være ganske positivt. Da kan man for det første få omgjort lån til stipend hvis man kan bruke de fagene man tok det første året. For det andre: Hvis man gjør et bevisst valg, er det snakk om 17 000 kr hvis man tar ett år man ikke får godskrevet i den nye graden. Det viktigste er at man fullfører en grad.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [17:51:46]: Jeg opplever at statsråden tar inn over seg utfordringen, og så kan vi være enige om å være uenige om hvordan man skal legge til rette. Men jeg har noen helt konkrete spørsmål basert på det statsråden skriver i sine brev til komiteen. Det er to poenger. Det ene er at statsråden peker på at for at universiteter og høyskoler skal kunne opprette særskilt tilrettelagte deltidsutdanninger, må de være sikre på at de har nok studenter som vil ta samme studieprogram i samme tempo. Da lurer jeg rett og slett på om det ikke da i utgangspunktet hadde vært formålstjenlig om en slik tilrettelegging kunne vært tilgjengelig for flere, for da å kunne få en større studentgruppe.

Det andre poenget er at statsråden legger vekt på at Lånekassens primære målgruppe er unge førstegangsstudenter. Da lurer jeg på: Er ikke det også nettopp en del av de sårbare toppidrettsutøverne som forslagsstillerne her retter seg mot?

Statsråd Iselin Nybø [17:52:44]: Vi går en framtid i møte der vi i større grad må tilrettelegge for studenter som er i ulike livssituasjoner, og det vil ikke bare handle

om toppidrettsutøvere, det vil handle om at folk i fremtiden trenger å oppdatere kompetansen sin selv om de er i jobb. Derfor har regjeringen startet opp det store arbeidet med en kompetansereform. Jeg opplever at våre institusjoner, våre universiteter og høyskoler er veldig innstilt på å bidra inn i dette som vi kaller for Lære hele livet. Vi må i den sammenheng selvfølgelig også se på finansieringen av livsopphold under slike studier, som kan være en utfordring også hvis en jobber, ikke bare hvis en er toppidrettsutøver. Så dette vil gjelde generelt. Men det er klart at det å være toppidrettsutøver og det å skulle studere samtidig er utfordrende i seg selv. Det å legge til rette for at en skal kunne kombinere det, er enklere på noen studier enn på andre, og særlig på studiene med mye praksis er det vanskelig – eller i hvert fall mer utfordrende – å legge til rette.

Nina Sandberg (A) [17:54:00]: Det er allerede et krav om å legge til rette for studenter med særskilte behov i universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven. Arbeiderpartiets forslag her i dag innebærer ikke krav om lovfesting. De er et svar på det faktum at reglene vi har, ikke fungerer. Institusjonene følger ulik praksis. Noen toppidrettsutøvere får tilrettelegging, andre får ikke. Statsråden svarte først at dette også i fremtiden skal være opp til lærestedene. Men så kalte kulturministeren inn berørte organisasjoner til møte og antydte at det måtte tilrettelegges bedre. De grepene som Trine Skei Grande skisserte, ligner veldig på dem vi har foreslått. Arbeiderpartiet hadde derfor håpet at det selverklærte studentpartiet Venstre var i bevegelse i saken, men så ender altså statsråd Nybø med å videreføre en dårlig status quo. Kan statsråden forklare hva det er statsråd Skei Grande ikke forstår?

Statsråd Iselin Nybø [17:54:57]: Jeg var selv til stede på det møtet som statsråd Skei Grande hadde – vi hadde det sammen – både med representanter fra universitetene og høyskolene og med representanter fra idretten, og vi hadde en veldig god prat. Der kom det fram at mange opplever at det er godt samarbeid mellom idretten og universitetene og høyskolene, og mange steder får de det til å fungere godt. Vi er enige om at vi i større grad må prøve å oppmuntre til et godt samarbeid, og det er et samarbeid som må involvere både universitetene og høyskolene, idrettsorganisasjonene og studentene. Men vi fikk også snakket litt om det som er det vanskeligste med en slik tilrettelegging, og det er at det er stor forskjell på fag. Hvis en student som skal kombinere studiet med en toppidrettskarriere, velger å studere økonomi og administrasjon, er det mye enklere for et universitet å tilrettelegge enn hvis vedkommende f.eks. vil bli sykepleier, der både kommuner og sykehus

involveres, og der store deler av opplæringen skjer i praksis.

Nina Sandberg (A) [17:56:07]: Jeg tror de siste argumentene hadde vært veldig vanskelige å bruke overfor studenter med nedsatt funksjonsevne, f.eks.

Nå har jo statsråden sagt seg enig i at toppidrettsutøvere kan ha særskilte utfordringer, men hun argumenterer med at andre grupper også kan møte utfordringer, og nevner spesielt voksne som ønsker etter- og videreutdanning og personer med nedsatt funksjonsevne som vil kunne be om lignende ordninger. Ja, statsråden bør være kjent med at tilbudet til begge disse gruppene er for dårlig. Regjeringen snakker jo selv om en kompetansereform, at man skal komme med strategi for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Arbeiderpartiet har utviklet en bred kompetansereform der tiltakene som vi foreslår her i dag, passer helt utmerket inn. De kommer til å gjøre utdanning mulig for flere – det er jo hele poenget – ikke bare toppidrettsutøvere. Hvordan kan statsråden på den bakgrunn som jeg nå refererte, stå inne for at det at mange trenger tilrettelegging, er et argument for ikke å tilrettelegge?

Statsråd Iselin Nybø [17:57:05]: Jeg oppfordrer absolutt til tilrettelegging. Jeg opplever der ute at det er mange universiteter og mange høyskoler som allerede i dag tilrettelegger for toppidrettsutøvere og andre grupper. Men det er noen ting som jeg tror vi kan være enige om at er viktig. Det er viktig at alle får den samme kompetansen når de er ferdig med utdanningen sin. Vi kan altså ikke gå ned på kvalitet, og det er klart at det er mer utfordrende i de utdanningene der det er mye praksis. Hvis en f.eks. skal ha praksis på et sykehus, og en må være vekk på en samling, går en glipp av den praksisen på det sykehuset, og da kan en ikke nødvendigvis bare ta den igjen ved å ta noen ekstra nattevakter, for den praksisen er ikke bare praksis, det er en viktig del av utdanningen. Da er det visse ting en skal gjennom, da er det visse ting en skal lære, det må koordineres, en skal sørge for at en faktisk får den læringen som en skal ha, gjennom den praksisen som en har. Så det er noen utfordringer. Men jeg oppfordrer alle våre universiteter og høyskoler til å legge til rette for toppidrettsutøvere.

Presidenten: Da er replikkordskiftet over. De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Jorodd Asphjell (A) [17:58:31]: Noen sa her tidligere at hver dag året rundt lar vi oss inspirere av og glede over toppidrettsutøveres prestasjoner, sommer og vinter, både av funksjonsfriske og av dem med nedsatt funksjonsevne. Det rører oss alle sammen mye, ikke

minst når vi vet hva som ligger bak disse prestasjonene – det ene er trening, men ikke minst kanskje det å kombinere dette med skole.

Jeg har vært så heldig å sitte i styret for Olympiatoppen i snart tolv år. Dette er en stor utfordring og handler om ulik behandling av jenter og gutter, av funksjonsfriske og dem som har en funksjonsnedsettelse. Det er praksisen, det er realiteten. Det beskriver også NISO i sine uttalelser om dette. Denne utfordringen starter ikke bare i høyere utdanning, men er der allerede i videregående skole. Ikke minst hvis en ønsker å gå en yrkesrettet utdanning, er muligheten til å kombinere dette med toppidrett veldig liten, da må en velge allmennfag. Dette eskalerer når en kommer i høyere utdanning.

Arbeiderpartiet mener muligheten for å kunne kombinere studier og toppidrett må forbedres – ikke gjennom lovvedtak, men gjennom at vi endrer både studiegjennomføringsmulighetene og studiefinansiering. Det er mulig å gjøre dette på en bedre måte.

Det er ikke lenge siden vi hadde en toppidrettsutøver fra Diakonhjemmet – som statsråden sier, har de, når det gjelder praksis, et absolutt krav på 90 pst. gjennomføring – som skulle delta på VM-kvalikkamper for damefotball, men ikke fikk fri. Hadde dette skjedd hvis det hadde vært en mann? Aldri i verden. Hvorfor? Fordi det økonomiske fundamentet for herrefotball og damefotball er helt vidt forskjellig. Dette viser at dette er diskriminerende, spesielt for jenter som ikke har det økonomiske grunnlaget for å kombinere toppidrett og utdanning. Når både NISO og Olympiatoppen rundt omkring i landet ønsker å bedre rammevilkårene, synes jeg vi skal lytte til det. Om Kristine Leine sluttet på skolen fordi hun ikke kunne, var dette kanskje et avgjørende punkt for å kunne satse videre. Da tenker jeg at vi ikke har fått til dette som vi skulle ha gjort.

Dette forslaget er så viktig for gutter og jenter som ønsker å satse på toppidretten samtidig som de ønsker å kombinere det med studier.

Kristian Torve (A) [18:01:47]: I løpet av den siste uken har vi følt spenning, glede og stolthet over strålende norske idrettsprestasjoner – håndballjentene, Magnus Carlsen, cup-finalene på Ullevaal og Ada som fikk gullballen i helga. Felles for dem alle er at de er unge mennesker som om noen få år skal inn i en ny hverdag. Tiden er inne for å ta et politisk ansvar for å sikre at overgangen fra toppidretten over til det sivile liv blir så enkelt som mulig, slik at man kan skaffe seg en jobb og bidra til fellesskapet.

Vi skal være ombudsmenn for folk utenfor denne salen. Når Idrettsforbundet og NISO på vegne av sine medlemmer løfter en problemstilling som oppleves som en reell utfordring, fortjener de at vi tar dem på al-

vor. Det gjorde vi da vi kom til Stortinget med saken og representantforslaget i juni.

Idrettens mål er å ha med flest mulig lengst mulig, og for å sikre det målet er det behov for å gjøre noe med toppidrettsutøveres mulighet for å ta utdanning ved siden av sitt utøverskap. Utdanningsinstitusjonene er vel også pålagt å legge til rette for studenter med særskilte behov. Når vi ser at regelverk praktiseres ulikt, at enkelte ikke gjør nok for å oppfylle kravet om å legge til rette, og det igjen fører til at man ikke kan kombinere toppidrett og utdanning, er det på sin plass å sikre en ordning som fungerer bedre.

Jeg registrerer at statsråden i et brev til Stortinget sier at regjeringen er i gang med å gjøre utdanningsstøtteordningen mer fleksibel. Hva statsråden legger i ordet «fleksibilitet», etter å ha opprørt studenter over hele landet ved å stramme inn, kan man jo lure på.

Da NISO utfordret alle partiene i forkant av forrige valg, sa Høyre i sitt svar at de gjerne var med på å legge bedre til rette. Fremskrittspartiet sa at en slik tilrettelegging var positivt både for den enkelte og for samfunnet for øvrig. I den sammenheng er det verdt å nevne at i Sundvolden-erklæringen har Høyre og Fremskrittspartiet ambisjoner om å «sikre idrettsutøveres mulighet til å kombinere idrett og utdanning». Jeg registrerer at det ikke står noe om det i Jeløya-plattformen. Om det da er Venstre som har fått gjennomslag for at det ikke skal stå der, eller om det er Høyre og Fremskrittspartiet som ikke lenger er opptatt av å sikre også denne gruppen en utdanning, er ikke lett å vite. Nå når vi har fremmet denne saken, har i hvert fall høyrepartiene mulighet til å holde sine løfter fra den gang.

Statsråd Iselin Nybø [18:04:34]: Grunnen til at jeg tar ordet på ny, er at det ble sagt noe av representanten Asphjell som jeg ikke synes kan stå uimotsagt. Det var en insinuasjon om at våre universiteter og høyskoler diskriminerer kvinner, og at de i mindre grad tilrettelegger for kvinnelige toppidrettsutøvere enn mannlige toppidrettsutøvere. Det tror jeg universitetene og høyskolene våre vil ta ganske sterk avstand fra, hvis det var det representanten prøvde å si.

Det som representanten sannsynligvis har helt rett i, er at hvis man er mannlig toppidrettsutøver og spiller fotball på elitenivå, så har man en helt annen lønn enn hvis man er en kvinnelig fotballspiller på elitenivå. Det kan ikke universitetene og høyskolene klandres for. Det er helt klart at toppidrettsutøvere med en lønn som mange fotballspillere har, trenger ikke å studere for å få studielån for å ha penger å leve av.

Det er helt klart en forskjell mellom mannlige og kvinnelige idrettsutøvere, men det er ikke nødvendigvis

universitetenes og høyskolenes ansvar eller noe de kan gjøre noe med.

Det vi ser av statistikken, er at kvinner i større grad enn menn velger helse- og omsorgsutdanninger. Det er de utdanningene der det er mest praksis, og som er den største utfordringen for universitetene og høyskolene å legge til rette for. Det er ikke fordi de ikke ønsker å legge til rette; det er fordi det er flere aktører som er involvert. Det er fordi sykehus skal involveres, kommunehelsetjenester skal involveres, i læreryrket skal skoler involveres. Det er flere aktører som skal inn, og det i seg selv gjør det mer komplisert. Det at det er en så stor del av læringen, av undervisningen, som skjer i praksis, gjør det komplisert.

I stor grad legges det til rette for at man kan studere redusert, man trenger ikke å ha et 100 pst. studieår. Det legges til rette for at man kan få permisjon, hvis det skulle være nødvendig. Så det gjøres allerede mye. Det betyr ikke at vi ikke har et potensial for å bli enda bedre. Men når det gjelder det å skille mellom menn og kvinner, er det ikke nødvendigvis sånn at universitetene og høyskolene kan klandres for det – det handler ofte om andre ting enn om at de er kvinner eller menn.

Til slutt vil jeg si at jeg synes det er et viktig tema som har blitt satt på dagsordenen. Denne debatten har handlet om toppidrettsutøvere, som mange sier gir oss mye glede, men som jeg sa i mitt tidligere innlegg, vil vi alle sammen i framtiden måtte kunne ta utdanning kombinert med å være i jobb eller i annen aktivitet underveis.

Jorodd Asphjell (A) [18:07:57]: Statsråden har tydeligvis misforstått, for det hun sa til slutt her, er at det er en økonomisk forskjell både mellom idretter og ikke minst mellom kvinnelige og mannlige idrettsutøvere. Det gjør at noen idretter – og ikke minst mannlige idrettsutøvere i forhold til kvinnelige idrettsutøvere – har et helt annet økonomisk utgangspunkt. Derfor oppleves det spesielt vanskelig, ikke minst på helsefagområdet – som for bl.a. utøveren som skulle på kvalikkamp på landslaget, og som jobber på Diakonhjemmet. Det er utfordringen.

Da er spørsmålet: Hvordan kan vi legge til rette for progresjon i studiene, inkludert praksis, slik at damer og de som ikke kan tjene penger på idretten, kan kombinere dette på en bedre måte enn slik det gjøres i dag? I dag må valget tas: Enten slutter en i studiene, eller så fortsetter en med idretten – og har heller ikke utdanning når en er ferdig. Det er det som er den store utfordringen.

Representanten Grøvan var også inne på i innlegget sitt at vi skal legge til rette for alle grupper. Det skal vi absolutt gjøre, men i dag snakker vi om toppidrett. Det er den saken som behandles. Vi løfter gjerne fram også an-

dre grupper som eventuelt har utfordringer knyttet til dette.

Tid – den største mangelvaren for en toppidrettsutøver er tid. Mange av dem trener seks-sju timer per dag gjennom hele året, kombinert med reiser og konkurranser. Det er klart at dette er en spesiell gruppe, som har store utfordringer med å få hverdagen til å gå opp. Vi har mange idretter, f.eks. på herresiden – roing er kanskje den idretten der Norge henter flest olympiske medaljer. De gjør det ikke for å bli rike; de gjør det fordi det er artig å drive med idrett, fysisk aktivitet, osv. Men også der har vi en plikt på oss med hensyn til hvordan vi skal legge til rette. Det er 550 utøvere i Norge som kan defineres som å være på nasjonalt og internasjonalt toppnivå – som vi her snakker om, og som Olympiatoppen selv har definert som målgruppe – både funksjonsfriske og de med nedsatt funksjonsevne.

I Trøndelag har vi et slagord i idretten: «Flest i bredden – best i toppen». Det er et godt slagord. NTNU er en av de institusjonene som legger til rette for toppidrett. Hvorfor gjør de det? Det er fordi de ser at det er viktig å kunne investere både i skolen og i sine studenter og legge til rette på en god måte. Nå har vi en enestående mulighet til å være med og bidra på en positiv måte for alle dem som ønsker å drive toppidrett i tiden framover. Det synes jeg vi har en plikt til, for de gleder oss alle sammen, uansett hvor i landet vi bor.

Nina Sandberg (A) [18:11:12]: Jeg må få lov til å avrunde debatten med å si at jeg synes det er leit å høre de samme partiene som har lovt å legge til rette – at når man først kommer i stortingssalen og har muligheten, svarer man at dette er et viktig tema, man er opptatt av dialog, man er opptatt av samarbeid. Her er det slik at idrettsutøverne ønsker ikke lettere krav. De ber bare om litt bedre tilrettelegging. Den muligheten har vi til å få til i dag, men det velger regjeringspartiene ikke å gjøre. Jeg forstår ikke at det skal være så vanskelig.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [18:12:03]

Interpellasjon fra representanten Marianne Synnes til forsknings- og høyere utdanningsministeren:

«Norge har et mål for 2020 om at minst 20 pst. av de som fullfører en grad, skal ha vært på utveksling. På sikt er målet at 50 pst. av alle studenter skal ha hatt et studieopphold i utlandet, som fastsatt i stortingsmeldingen Kultur for kvalitet i høyere utdanning fra 2017. Ifølge Eurostudent-undersøkelsen 2016–2018 opplyser 13 pst. av studentene at de har hatt et studieopphold i utlandet i løpet av sitt nåværende studieprogram, mens over 65 pst.

av studentene ikke har planer om utveksling. Statsråd Nybø har ambisjoner om at de fleste studenter skal ha et opphold utenlands i løpet av studiet. Hva mener statsråden blir de viktigste tiltakene for å få flere studenter til å ta deler av, eller hele studiet, utenlands?»

Marianne Synnes (H) [18:12:55]: De siste ti årene har antallet studenter som reiser utenlands, enten for utveksling et semester eller to eller for å avlegge en hel grad, økt med hele 44 pst. Globale trender i kombinasjon med nasjonale satsinger har ført til økt studentmobilitet. I 2017 reiste ca. 23 500 utvekslings- og helgradsstudenter fra Norge for å studere utenlands innen høyere utdanning. 6 900 av disse var utvekslingsstudenter. Norske utvekslingsstudenter fordeles på hele 99 ulike land, og den geografiske spredningen er større enn for gradsstudenter. Som for ti år siden er det de tre engelskspråklige stormaktene for utdanning – USA, Australia og Storbritannia – som tiltrekker seg flest utvekslingsstudenter fra Norge. Det er overlegent flest studenter som avlegger en hel grad utenlands – hele 16 600 avla en hel grad utenlands i 2017. Disse studentene bør også regnes med når vi snakker om studentmobilitet og internasjonalisering, da de har med seg verdifull kunnskap når de vender hjem til Norge, enten for å studere videre eller for å arbeide.

Til tross for at det er stadig flere nordmenn som velger å studere i utlandet, har det siden 2011 vært en ubalanse i antall utreisende studenter versus innreisende studenter til Norge. Norge har hatt en større vekst av utenlandske studenter sammenlignet med andre land, til tross for høyt kostnadsnivå og få velkjente universiteter. I 2017 var det over 9 000 innvekslingsstudenter til Norge og totalt 34 300 utvekslings- og helgradsstudenter som kom til Norge for å studere.

Norge har gjennom Bologna-prosessen forpliktet seg til felles kvantitative mål for studentutveksling. Målet i Bologna-prosessen tilsa at alle studenter som fullførte en gradsgivende utdanning i et av Bologna-landene i 2020, skulle hatt et utvekslingsopphold utenlands i løpet av utdanningen sin.

Kvalitetsmeldingen satte som mål at minst 20 pst. av dem som fullfører en grad i 2020 i Norge, skal ha vært på utveksling. På sikt er målet at 50 pst. av alle studenter skal ha hatt et studieopphold i utlandet, som fastsatt i stortingsmeldingen Kultur for kvalitet i høyere utdanning fra 2017.

De siste årene har andelen kandidater med utvekslingserfaring vært temmelig stabil, omkring 15 pst., men med store variasjoner mellom fagområder, studietyper og institusjoner. Ifølge den siste Eurostudent-undersøkelsen opplyste 13 pst. av studentene at de har hatt et studieopphold i utlandet i løpet av sitt nåværende stu-

dieprogram. I tillegg har 21 pst. planer om utveksling. Derimot har over 65 pst. av studentene ingen planer om å dra til utlandet. Det vil kreve en betydelig innsats å nå målet om 20 pst. utveksling.

Så hva vil et langsiktig mål om 50 pst. utveksling kreve? Og hvorfor er det viktig at flere studenter reiser ut for en kortere eller lengre periode? Som borgere i en globalisert verden er det liten tvil om at både studenter og arbeidsliv kan ha nytte av internasjonalt perspektiv og interkulturell kompetanse i tillegg til fagspesifikk kunnskap. Utbyttet i form av språk- og kulturkompetanse vil selvsagt øke med økende varighet av oppholdet, og er derfor mer omfattende for helgradsstudenter. Gjennom kunnskap om andres kultur utvikler man også trolig mer toleranse for andre kulturer. Internasjonal mobilitet av studenter er ett av flere virkemidler for internasjonalisering i utdanningene, og internasjonalisering skal være et middel for å styrke kvaliteten i utdanningene. Det er likevel ikke alle studenter som har anledning til eller ønsker å reise ut i løpet av studiet. Internasjonalisering hjemme betyr at norske studenter mottar internasjonale impulser i sitt vanlige studiemiljø. Det kan skje f.eks. gjennom internasjonalisering av pensum og/eller integrering av internasjonale studenter i norske studentmiljøer. Digitalisering åpner også for nye muligheter som virtuelt baserte samarbeidsformer og eksempelvis felles studieprogram og undervisning mellom ulike land.

Studieopphold utenlands kan tilføre den enkelte student – og ideelt sett også studiemiljøet hjemme – andre impulser. Derfor er både ut- og innveksling av studenter viktig. Men vil vi ha flere til å reise ut, må vi huske på at terskelen kan være høy for studenter som opplever at de blir stående veldig alene med å finne ut hvilke muligheter de har, og hvilke studieemner som kan godkjennes inn i eksisterende grad.

Studentene selv opplyser at det er tre momenter som motiverer dem til å reise ut: at de får god og relevant informasjon til rett tid, at utvekslingen ikke går ut over studieprogresjonen og at utvekslingen gir godt læringsutbytte både faglig og med tanke på mer generisk kompetanse som språk og kulturforståelse. Det vil derfor være mye å hente på at institusjonene selv legger best mulig til rette for at studentene skal kunne velge gode utvekslingsløp. Det kan gjøres bl.a. gjennom å legge studieprogrammet til rette for utveksling i ett semester og etablere faglig forankret og kvalitetssikret avtale med partnerinstitusjoner.

For rammeplanstyrte utdanninger, som f.eks. profesjonsstudiet, er det desto viktigere å finne gode emner hos utenlandske partnere som kan inngå i egen grad, og at eventuell praksis tilpasses eller kan godkjennes når studentene kommer hjem til Norge. For stadig flere stu-

denter opplever at de ikke får godkjent deler av eller hele utdanningen sin når de kommer hjem til Norge. Det gjelder spesielt studier som krever autorisasjon her hjemme.

Selv om Lånekassen gir støtte til utdanningen man vil ta og NOKUT har godkjent lærestedet, er det ingen garantier for at studentene får jobbe med yrket de har utdannet seg til når de kommer hjem. Her er det et stort potensial for forbedring. Studenter bør kunne få en forhåndsgodkjenning av egen institusjon når det gjelder emner som skal inngå i en norsk grad, før de reiser utenlands. Videre bør det påhvile både Lånekassen og formidlere av helgradsstudier utenlands et større ansvar når det gjelder hvilke studier som godkjennes og anbefales til norsk ungdom.

Statsråd Iselin Nybø har varslet en stortingsmelding om internasjonal studentmobilitet, som skal være ferdig ved årsskiftet 2019/2020. Hva mener statsråden blir det viktigste tiltaket for å få enda flere studenter til å ta deler av eller hele studiet i utlandet?

Statsråd Iselin Nybø [18:20:18]: La meg få begynne med å takke representanten Synnes for interpellasjonen.

Internasjonalt samarbeid og dialog på tvers av landegrensene er en forutsetning for å kunne håndtere de store globale samfunnsutfordringene verden står overfor. Vi trenger kandidater fra norske universiteter og høyskoler med internasjonal erfaring og internasjonal kompetanse, fordi kunnskap og interkulturell forståelse er helt grunnleggende for å løse de utfordringene verden står overfor.

Å heve kvaliteten i høyere utdanning og forskning er et av regjeringens viktigste prosjekter. Internasjonalisering og ikke minst internasjonal studentmobilitet er en helt sentral del av arbeidet med nettopp å heve kvaliteten i norsk høyere utdanning, og jeg har høye ambisjoner på det feltet.

Som representanten Synnes også påpeker, er det altfor få norske studenter som har et studieopphold i utlandet i løpet av sitt studieprogram. I dag reiser kun 16 pst. av studentene til utlandet i løpet av studietiden. Gjennom Bologna-prosessen som også ble nevnt, har vi forpliktet oss til at 20 pst. av studentene skal ha et studie- eller praksisopphold i utlandet innen 2020. Men på lengre sikt er målet mitt at minst halvparten av dem som avlegger en grad, skal ha hatt et utenlandsopphold av høy kvalitet i løpet av sitt studium.

Det er et ambisiøst mål, men jeg mener det er viktig, og jeg mener det er riktig. Derfor har jeg startet arbeidet med en stortingsmelding om nettopp studentmobilitet. Ambisjonen med den meldingen er å bidra til og å legge til rette for en kulturendring i universitets- og høyskole-

sektoren, både blant institusjonene og blant studentene selv, slik at mobilitet blir en fullt ut integrert del av alle norske studieprogrammer. Det må være slik at utenlandsopphold skal være normalen, ikke unntaket, slik det er i dag. Hvordan vi skal få til en slik kulturendring, vil bli et av de mest sentrale spørsmålene jeg vil komme tilbake til i stortingsmeldingen.

Men for å lykkes med ambisjonen som vi har satt, mener jeg det er fem helt sentrale faktorer som må ligge til grunn:

1. Studentmobilitet skal inngå i institusjonenes strategiske arbeid for å heve kvaliteten og relevansen innenfor deres utdanningstilbud og indirekte i norsk høyere utdanning generelt.
2. Studentmobilitet skal være basert på institusjonelt samarbeid og bør omfatte elementer av både forskning og utdanning.
3. Finansieringsordningene i Norge skal stimulere til økt studentmobilitet, samtidig som regelverket ikke skal være til hinder for dette.
4. Institusjonenes ledelse, faglig ansatte og administrasjon, så vel som studentene selv, skal bidra til kulturendringen.
5. Arbeids- og næringslivet må etterspørre og verdsette studentenes utenlandserfaring og kompetanse.

Målet er altså at flest mulig skal reise ut, men samtidig er det viktig at vi sørger for at kvaliteten på oppholdet også er god. Mange studenter opplever dessverre i dag at institusjonene gir for lite informasjon, og at verken studenter eller ansatte blir oppmuntret til å reise ut. Jeg mener at institusjoner og fagmiljøer må bli flinkere til å verdsette utenlandsopphold og til å motivere studentene til å søke en slik mulighet. De må også bli flinkere til å lage mer skreddersydde utenlandsopphold, basert på et godt institusjonelt samarbeid med andre gode utenlandske institusjoner, der studentene på forhånd vet at utenlandsoppholdet er faglig kvalitetssikret, at det passer inn i studieprogrammet som de tar, og at de får det godkjent når de kommer hjem igjen. Det mener jeg er noe som vil gi flere studenter trygghet til å ta steget ut i verden i løpet av studietiden sin.

Jeg mener at det fortsatt er ønskelig at en del norske studenter tar hele graden sin i utlandet, og at de på den måten skaffer seg verdifull kompetanse og bygger opp en interkulturell forståelse. Men for å få til den veksten som vi ønsker i antall norske studenter som får tilgang til de erfaringene og det læringsutbyttet som utenlandsopphold gir, må langt flere enn i dag ta deler av graden sin i utlandet, og det er nettopp det som må være hovedprioriteten framover.

Så er det selvfølgelig slik at i noen studieprogrammer viser det seg å være vanskelig å få til studieopphold

med en varighet på minst tre måneder. Derfor vil jeg også i arbeidet med meldingen vurdere om kortere opphold enn tre måneder skal anerkjennes. Vi har f.eks. en rapport fra NOKUT og Diku som peker på at studenter som har vært på utenlandsopphold som er kortere enn tre måneder, er fornøyd med det faglige utbyttet. De oppgir også at oppholdet har gjort dem mer motivert til å studere.

Faktisk viser disse funnene at motivasjonen blant enkelte av studentene har økt i større grad som følge av utenlandsoppholdet enn blant dem som har vært utenlands over en lengre tidsperiode. Det blir derfor også viktig å se på hva som er grunnene til det, og å vurdere om vi derfor bør åpne for at også utenlandsopphold under tre måneder skal regnes med i statistikken og gi økonomisk uttelling for institusjoner som sender ut studentene sine på slike opphold.

Vi må også huske at det selvfølgelig vil være sånn at enkelte av våre studenter, av ulike årsaker, ikke har anledning til å reise ut. Vi må selvfølgelig også legge til rette for at disse studentene skal kunne ta del i et internasjonalt studiemiljø, men gjøre det her hjemme. En slik tilrettelegging kan f.eks. handle om en systematisk tilnærming til hvordan de internasjonale perspektivene og erfaringene beriker utdanningen. Det kan vi løse gjennom å bruke utenlandske gjesteforelesere, gjennom en aktiv integrering av internasjonale studenter på campus og gjennom å la dem ta større del i norske studenters hverdag, eller vi kan legge til rette for at enkelte fag f.eks. blir undervist i på engelsk eller på andre språk. Slike elementer kan også kombineres med kortere opphold ute for å få en helhetlig internasjonal komponent inn i utdanningen.

Jeg mener vi også i større grad må ta i bruk de mange nye digitale verktøyene for internasjonalt samarbeid som finnes i dag, og se nærmere på f.eks. virtuell mobilitet. Alle disse elementene vil kunne gi nye og fleksible muligheter både for internasjonalisering på hjemmebane og for studentmobilitet fra Norge til utlandet.

Stortingsmeldingen om internasjonal studentmobilitet skal også se på hvilke grep som må gjøres for at norske institusjoner arbeider mer strategisk når det gjelder innkommende studentmobilitet. Utenlandske studenter som kommer til Norge, bringer med seg en kompetanse til den institusjonen som de studerer ved, og kan i stor grad bidra til at kvaliteten på norsk høyere utdanning blir bedre. Spesielt vil det være tilfellet hvis den utvekslingen ikke bare baserer seg på enkeltindivider, men også er et institusjonelt samarbeid.

Målsettingen om en kulturendring er ambisiøs. Samtidig mener jeg at tiden er moden for at vi setter et mye større trykk på arbeidet med utgående studentmobilitet. For at vi skal få til en kulturendring og få en mye

større andel av norske studenter til å reise ut, må mange ulike aktører jobbe sammen. Vi må legge til rette gjennom best mulig regelverk og incentiver, universitetene og høyskolene må jobbe for å gjøre det lettere å dra på utveksling, og studentene må faktisk også motivere hverandre til å reise ut. Det er bare gjennom et slikt felles løft at vi kan klare å nå det nokså ambisiøse målet vi har satt oss. Jeg mener det er et godt og viktig mål.

Marianne Synnes (H) [18:30:03]: Jeg vil gjerne takke statsråden for gode svar. Jeg er veldig glad for alle momentene som ble lagt fram om hva som vil bli behandlet i den nye meldingen. Spesielt tror jeg det er viktig at vi gir institusjonene et push for at de skal jobbe mer strategisk for å legge til rette for at studentene skal få lov til å reise ut og på en enkel måte få se hva tilbudene er. Da er jeg enig med statsråden i at strategisk samarbeid med gode institusjoner gjør det enklere ikke bare for studenten å finne fram, men også for institusjonene å kunne godkjenne emnene som studenten har avlagt ute, etter at han kommer hjem. Så takk for det.

Statsråd Iselin Nybø [18:31:11]: Da vi startet arbeidet med denne stortingsmeldingen om studentmobilitet, var en av de viktigste tingene for oss å gjøre nettopp å snakke med studentene – snakke med de studentene som er ute, og snakke med de studentene som ikke har reist ut.

Jeg har arrangert et studenttoppmøte hvor dette var et av temaene, for det er klart det er viktig for oss å høre hva det er som skal til for at noen velger å ta skrittet og reise ut, og hva det eventuelt er som gjør at folk velger å være hjemme. Også på de internasjonale reisene jeg har hatt, har jeg vært opptatt av å snakke med de studentene som faktisk har valgt å reise til det landet og studere der. Jeg tror jeg kan si at uten unntak er de studentene jeg har truffet ute, veldig fornøyd med det valget de har tatt, og de angreir ikke på at de tok skrittet ut i den store verden.

Men for å gå fra 16 pst. i dag til 50 pst., er det ganske mange studenter der ute som må finne ut hva det er som skal til for at de setter seg på flyet og tilbringer et semester i et annet land. Svarene på det er ganske ulike. Noen peker selvfølgelig på økonomi, de har en jobb som de ikke vil si opp, de har en hybel der de bor, de har kjæresten sin hjemme, de har familien sin her, de har hunden sin her, det er mye arbeid, de er usikre på hvordan de skal gå fram, de føler ikke at ting ligger til rette for det – det er veldig mange grunner til ikke å reise ut.

Det vil alltid være mange grunner til ikke å reise ut, men vi må få til en kulturendring ute på universitetene og høyskolene våre der de faglig ansatte snakker om hvor viktig det er faktisk å reise ut, hva slags kompetanse man får når man reiser ut, hva man bringer med seg inn i den jobben man utdanner seg til, eller tilbake igjen til

det universitetet man går på. Det må være en felles innsats der alle sammen ser verdien av å reise ut.

Selv om det alltid er grunner til ikke å gjøre det, er det noe med å utfordre de unge som i dag er studenter, til å se på de mulighetene som ligger der. De har en av verdens kanskje beste studiefinansieringsordninger, og de er unge. Det er så mange muligheter ute i verden til å få seg en god utdanning, og det å oppmuntre dem til å begi seg ut på det eventyret, tror jeg er en viktig del av jobben. En annen viktig del av jobben handler om å få næringslivet og arbeidslivet vårt til å anerkjenne og verdsette den kompetansen de som kommer hjem igjen, har. Det har noe å si, for man har en annen kompetanse med seg når man begynner i en jobb, hvis man har studert i utlandet.

Nina Sandberg (A) [18:34:25]: Først vil jeg takke representanten Synnes for å reise debatten her i dag.

Arbeiderpartiet har lenge tatt til orde for at Stortinget bør diskutere løsninger for mer internasjonalisering i høyere utdanning. Men representanten Synnes spør ganske uforpliktende statsråden hva hun mener blir de viktigste tiltakene for å få flere studenter til å ta hele eller deler av studiet i utlandet. Ansvar for disse tiltakene ligger hos regjeringen, og det er ganske lenge å vente til 2020 med å rette opp i noe som har vært et allment kjent problem over lengre tid.

Statsråden bør erkjenne at Norge ligger langt bak målene hun selv har satt, og å sette lærestedene og studentene i stand til å nå dem. Jeg hører veldig mye snakk om kulturendring. Det er noe som er veldig vanskelig å oppnå. Over tid kan man klare det, men det lønner seg ofte å starte med strukturer. Statsråden bør sørge for at lærestedene legger til rette for utveksling, og ta grep som sikrer gode økonomiske og praktiske støtteordninger som gjør utveksling til en mulighet for alle studentene.

Andelen som reiser ut for å studere, er lav, og det har den vært i mange, mange år. Dette vet regjeringen, men kommer likevel ikke med noen tiltak for å nå målet. Arbeiderpartiet har lenge vært opptatt av internasjonaliseringsgraden i høyere utdanning. Den er for dårlig, og jeg har konfrontert statsråden med det. Internasjonalisering er avgjørende både for utdanning, for forskning og for verdiskapingen i landet. Det meste av ny kunnskap utvikles utenfor Norges grenser. Studenter og ansatte må få lov til å ta del i og bidra i den internasjonale kunnskapsutviklingen. Det haster med å få opp farten. De eneste gangene regjeringen har kommet med saker om studentutveksling til Stortinget, har det i det siste handlet om forslag om å stramme inn. Det er på tide at regjeringspartiene går over fra å prate om at internasjonalisering er viktig, til å legge fram løsninger for å få det til. Denne diskusjonen er jeg sikker på at Stortinget mer

enn gjerne vil ta del i, men da må regjeringen komme med noen forslag først.

Arbeiderpartiet vil gjøre det enklere å ta utdanning i utlandet. Vi har i partiprogrammet vedtatt at vi vil jobbe for at alle studenter skal ha tilbud om utenlandsopphold som del av en grad. I dag vet vi at den økonomiske byrden ofte blir for stor. Det kan gjøre det vanskelig for mange å reise ut. Studentøkonomi er derfor nødt til å være med i den varslede stortingsmeldingen.

Å få flere internasjonale studenter til Norge er også blitt vanskeligere under denne regjeringen, bl.a. gjennom økning av visumavgiften. Vi spurte regjeringen om de ville redusere avgiften for å fornye visum for internasjonale studenter og dermed senke økonomiske barrierer mot studentutveksling. Det ville de ikke. I tillegg har regjeringen avviklet kvoteprogrammet, med den konsekvensen at stadig færre studenter kommer fra det globale sør. Professor Bente Elisabeth Moen, som er leder ved Senter for internasjonal helse ved Universitetet i Bergen, har slått fast at antallet afrikanske studenter falt drastisk fra studieåret 2016 til 2017, da kvoteordningen forsvant. Vi mener det er et tap for Norge og studiemiljøene at vi får færre studenter fra det globale sør hit. Regjeringens erstatningsordninger ser heller ikke ut til å ha hatt god nok effekt.

Til slutt: Verken Høyre eller Fremskrittspartiet har gitt opp sine ønsker om å ta skolepenger av internasjonale studenter. Høyre har programfestet å innføre moderate skolepenger for studenter fra land utenfor EØS-området. I sum må jeg si at regjeringen framstår som passiv og lite interessert i å legge til rette for at vi skal få flere utenlandsstudenter, og at det trengs langt mer handlekraft om flere studenter skal reise ut. Så langt har veldig lite annet skjedd enn at regjeringen har varslet at det skal komme en stortingsmelding, og at de har bedt om innspill til dette arbeidet. Det blir veldig lettvtint å legge ansvaret på studentene og de holdningene de har, som statsråden har gjort i innlegg i media, og som hun også har framført i debatten i dag.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [18:38:49]: Internasjonalisering av både utdanning, forskning og arbeidsliv har mange positive sider, både for den enkelte student og arbeidstaker og for institusjonene og bedriftene som får tilgang til kompetanse som ikke er tilgjengelig gjennom norske utdanningsinstitusjoner. Dette er en stor og interessant debatt, som kan legge et godt grunnlag for videre arbeid med den mobilitetsmeldingen statsråden driver med. Jeg synes representanten Sandberg er inne på mange viktige problemstillinger, som jeg håper det vil komme svar og kommentarer til.

Det er bred politisk enighet om at internasjonalisering innen høyere utdanning er viktig, og en omforent

holdning til målene definert i Bologna-prosessen, som det er referert til i interpellasjonsteksten. Målsettingen er ambisiøs. Innen 2020 skal 20 pst. av de som studerer, ha vært på utveksling, mot ca. 15 pst. i dag. På sikt er målet 50 pst. Dette er hårete mål, som blir tøffere og tøffere å nå etter som det blir flere og flere som tar høyere utdanning.

Nøkkelen mener jeg er informasjon. Personlig rakk jeg ikke å ta utveksling i løpet av mine fem år som student, og det kan kanskje være en utfordring til statsråden når det kommer til konverteringsordningen, om fem år er nok til rett og slett å rekke å være innom alt det man ønsker å gjøre i høyere utdanning, for det er så mange muligheter.

I møte med virkeligheten viser det seg at denne målsettingen blir utfordret rent praktisk og politisk også. Stadig flere studenter tar høyere utdanning. Selv om det er rekordmange som studerer også i utlandet, har andelen studenter totalt sett som tar hele graden sin ute, gått ned. Nesten 1 000 færre studerte til en grad i utlandet i 2016 enn i 2015. Storbritannia og Danmark har vært de to mest populære studielandene for norske gradsstudenter siden 2006. Det er også her nedgangen er størst, i tillegg til Australia.

For å snu denne trenden er det nødvendig å analysere og spørre hvorfor studenter velger utenlandsstudier. Hva er gulroten? En vesentlig årsak til at de ikke gjør det, er åpenbart usikkerhet knyttet til økonomi. Svakere kronekurs de siste årene er bra for norsk næringsliv, men en utfordring for norske utenlandsstudenter. Lav kronekurs og rentesvingninger har gjort det dyrere å studere i utlandet, noe statsråden også var inne på i sitt innlegg.

En annen og vesentlig forutsetning for å motivere flere studenter til å reise utenlands er å gi dem en trygghet for at man får lov til å utøve yrket man utdanner seg til, når man kommer tilbake. Her må regjeringen rydde og feie for egen dør. Situasjonen som bl.a. studenter som har studert psykologi i Ungarn, har erfart etter at de fikk beskjed om at de ikke fikk autorisasjon til å utøve yrket i Norge, er uholdbar.

Tiltak vi vil løfte inn i debatten, er bl.a. felles- og samarbeidsgrader som bidrar til mobilitet inn og ut av landet, for både studenter og ansatte. For å trekke fram et annet moment, fagskoleutdanning: På samme måte som vi ønsker at flere studenter innen universitets- og høgskolestudier skal studere i utlandet, mener Senterpartiet det er viktig med mer internasjonalisering innen fagskolesektoren og yrkesfag. Flere studenter innen høyere yrkesfaglig utdanning skal også kunne velge utenlandsopphold. Derfor er det viktig at fagskolestudenter får samme rett til studiestøtte og eventuelt skolepengestøtte som øvrige studenter. Her har regjeringen gode muligheter til å øke internasjonaliseringen for

høyere utdanning og særlig høyere yrkesfaglig utdanning.

Marianne Synnes (H) [18:43:02]: Representanten Sandberg mener at løsningen for å få flere studenter til å reise ut bare er å øke bevilgningene, så jeg skjønner at Sandberg selv ikke har hatt mye dialog med studentene om hvorfor de ikke reiser ut. Realiteten er at det aldri har vært så mange midler å søke på for studenter som vil reise ut, og spesielt Erasmus har rekordstore bevilgninger til studenter som vil ut på utveksling.

Sandberg sier også at vi får færre studenter fra land i sør på grunn av endringen av kvoteordningen. Da kan man spørre seg: Er det utveksling og internasjonalisering for enhver pris – eller hva vil vi oppnå med det? Evalueringen av kvoteordningen viste jo at ordningen ikke fungerte godt nok. Selv om den har bidratt til at den enkelte student fikk hevet sin kompetanse, så var det ikke nok systematisk arbeid for å heve kompetansen på samfunnsnivå eller for å styrke samarbeidet mellom fagmiljøet i Norge og de involverte landene. Kvoteordningen ble erstattet av mer treffsikre tiltak.

Samarbeidet med utviklingsland har blitt videreført gjennom NORPART-programmet. Målet med det nye partnerskapsprogrammet er nettopp at norske og utenlandske universiteter skal samarbeide tettere og på den måten bidra til å bygge kapasitet i utviklingsland. Det blir et mer likeverdig samarbeid, der studieprogrammene skal utvikles i fellesskap. En tilleggsverdi er at ikke bare de mobile studentene skal nyte godt av kvalitetshevingen av undervisningen, men at dette også skal komme andre studenter ved institusjonene til gode og gi varige effekter på undervisningskvaliteten. På den måten sikter man gjennom NORPART mot større ringvirkninger enn man oppnådde i kvoteordningen.

Det bør bli minst like mange studenter fra utviklingsland til Norge som før, men de vil komme på kortere opphold. Oppholdet i Norge blir en integrert del av utdanningen de tar i hjemlandet, og vi vil være vesentlig tryggere på at studentene faktisk reiser hjem og bidrar til sitt lands utvikling. For vi så at spesielt innenfor de teknologiske fagene ble svært mange av studentene igjen i Norge, der arbeidsmarkedet hadde behov for deres kompetanse, og fikk seg jobb her. Bistandseffekten ble dermed vesentlig redusert, og innslaget av «brain drain» ble mer påtakelig. Det er likevel grunn til å være oppmerksom på at det fortsatt i 2018 er betydelige midler bundet opp i kvoteordninger, slik at NORPART har ikke fått nådd sine høyder. Per i dag opererer NORPART i realiteten for halv maskin, og det er grunn til å tro at NORPART vil oppnå mye større resultater når bare kvoteordningen er rutet ut.

Til slutt vil jeg bare spørre statsråden om man i den nye meldingen vil se på ansvaret som Lånekassen har, og de anbefalende institusjonene som sier hvor studentene skal reise ut, og legge sterkere føringer for hvor de kan dra?

Statsråd Iselin Nybø [18:46:32]: La meg først igjen få si takk for interpellasjonen. Jeg ble veldig glad da det ble fremmet en interpellasjon, nettopp fordi det gir Stortinget anledning til å komme med innspill, til å komme med tanker, til å komme med ideer, ganske i starten av et arbeid med en stortingsmelding.

Det er en mulighet som representanten fra Senterpartiet griper med begge hender, der hun nevner at det vi må se på, er om studentene får nok informasjon i dag, om de vet hvilke muligheter som ligger der. Hun snakker om valutaendringer og om hva det har å si for studentenes usikkerhet. Hun snakker om tryggheten studentene må ha for å kunne praktisere yrket sitt når de kommer hjem igjen, altså dette med å få det godkjent, gjerne på forhånd. Hun nevner fellesgrader som noe vi må se nærmere på, og i kjent stil klarer hun til og med å få inn noe om fagskoleutdanningene og behovet for å internasjonalisere også den delen av utdanningen. Dette er gode innspill som vi selvfølgelig vil se nærmere på i det arbeidet vi nå holder på med.

Når det gjelder innlegget fra Arbeiderpartiet, derimot, var det ikke mye nytt å hente, der var det ikke mange nye innspill. Der var det stort sett klaging over det de mener ikke er bra nok, og en beskyldning om at regjeringen er passiv og lite interessert. Det tar jeg selvfølgelig sterkt avstand fra, for det er jo nettopp derfor vi har tatt dette inne i Jeløya-erklæringen, det er jo nettopp derfor vi har startet dette arbeidet med en stortingsmelding – fordi det er viktig, fordi vi ikke er der vi ønsker å være. Det er jo nettopp derfor vi har satt oss det hårete målet at vi ønsker at halvparten av studentene våre skal ut.

Det jeg ønsker å bruke stortingsmeldingsarbeidet på, er å se på hva vi må gjøre hvis vi skal få flere studenter ut – i første omgang 20 pst., men på sikt 50 pst. Hvordan må vi legge til rette? Hva er det studentene trenger for at de faktisk skal ta skrittet ut i den store verden? For det er viktig med internasjonalisering. Internasjonalisering gjør våre utdanningsinstitusjoner bedre, det gjør våre studenter bedre, det gir arbeidsmarkedet, næringslivet, en helt unik kompetanse, en kompetanse som trengs i en globalisert verden og i et internasjonalt arbeidsmarked. Det er et viktig arbeid vi har startet på nå. Jeg synes jeg fikk gode innspill, særlig fra representanten fra Senterpartiet. Vi kommer til å jobbe videre med dette, i god dialog både med arbeidslivet, med næringslivet, med studentene og med institusjonene, for dette er noe vi må

gjøre i fellesskap. Det er hårete mål vi har, men det er viktige mål.

Presidenten: Debatten i sak nr. 5 er omme.

Sak nr. 6 [18:49:31]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Endringer i vegtrafikkloven (parkeringsavgift for nullutslippsmotorvogner og sektoravgift for tilsyn med parkeringsvirksomheter) (Innst. 73 L (2018–2019), jf. Prop. 6 L (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske fra transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Siv Mossleth (Sp) [18:50:17] (ordfører for saken): Komiteen har merket seg at i Prop. 6 L for 2018–2019 foreslås det å utvide vegtrafikkloven § 8 g for å innføre en hjemmel for at elektriske og hydrogendrevne motorvogner ikke skal betale mer enn halvparten av prisen for parkering, sammenlignet med bensin- og dieseldrevne kjøretøy på alle eller visse avgiftsbelagte kommunale parkeringsplasser.

Det foreslås også å oppheve gebyrhjemmelen for behandling av egenmeldingsskjema og å innføre en hjemmel for sektoravgift for tilsyn med parkeringsvirksomheter. Det vil si endringer i § 8 a og d.

Fram til 1. januar 2017 var kommunene pålagt å tilby gratis parkering til elektriske og hydrogendrevne motorvogner på kommunale parkeringsplasser skiltet med offentlige trafikkskilt.

Så vil jeg kommentere saken jeg nå som saksordfører har lagt fram. Aller først: Senterpartiet kommer til å stemme for endringer i § 8 a og d, men vi kommer til å stemme imot endringer i § 8 g. Grunnen til det er at Senterpartiets utgangspunkt i denne saken er at vi ikke kan ha en symbolstyrt og sentralstyrt klimapolitikk som ikke tar hensyn til forskjeller i geografi og bosetting, og som skyver kostnadene over på kommunene.

Når jeg sier dette, vet jeg at noen vil mene at Senterpartiet ikke er opptatt av miljø, men det er feil. Senterpartiet er opptatt av miljø, og vi synes utslippsfrie biler er supert. Senterpartiet mener at det skal være gode kjøpsfordeler på utslippsfrie biler. Da får vi fart i utskiftingen av bilparken.

Men et faktum i denne saken er at gjeldende regelverk bare har virket i knapt et år. Og alle kommunene har allerede anledning til å gi redusert pris for nullutslippskjøretøy dersom kommunen ser at det er riktig virkemiddel i eget lokalmiljø. Vi vet at kommunene tar miljøansvar. Som et eksempel jobber Bodø knallhardt for å bli en ny smart miljøby. Bodø vil bl.a. bli Norges første by uten utslipp fra busser. Det kan være en bedre satsing på miljø enn halv parkeringspris for elbil. Og kanskje vil Bodø også prioritere gratis parkering for elbiler? Det vet ikke jeg. Senterpartiet mener at kommunen selv må kunne styre disse prioriteringene.

Det kommunale selvstyret er viktig. Dette lovforslaget om differensiering av kommunal parkering går tvert imot kommunenes frihet til selv å velge beste løsning, ut fra en lokal vurdering. Jeg har lyst til å vise til NOU 2016: 4, Ny kommunelov, der utvalget foreslår å lovfeste det kommunale selvstyret. En lovendring som dette, om disse kommunale parkeringsplassene, er imot denne intensjonen.

Et faktum er også at økt trafikk i byene, også med elbiler, kan komme i stedet for kollektivtransport, sykkel og gange. Det kan føre til mer svevestøv og mer areal avsatt til trafikkformål. Elbiler er bra, men noen ganger kan det være bedre å stimulere til bruk av f.eks. utslippsfrie busser og mer kollektivtrafikk i stedet.

Et faktum er også at dette lovforslaget forskjellsbehandler kommuner og andre aktører som tilbyr parkering. Dersom regjeringens overbevisning er at prisen for parkering av nullutslippsbiler er det som avgjør om vi når klimamålene, ville det være mer realt å innføre dette prinsippet på all parkering, ikke begrense kommunenes myndighet og samtidig la private aktører opprettholde selvråderetten over sine parkeringsplasser. Det setter til side hensynet til like konkurranseforhold.

Nå har ikke jeg lest alle innspillene som er kommet til denne høringen, men veldig mange av dem som har avgitt høringsinnspill, har vært kritiske til forslaget. De mener at det er et ad hoc-forslag som er kommet veldig plutselig på, og de frarår å innføre det.

Dersom det blir innført, mener vi at alle parkeringsplasser burde ha det samme.

Nils Aage Jegstad (H) [18:55:32]: Norge framstår i dag som et av verdens ledende land når det gjelder elektriske kjøretøy. Dette skyldes at vi har lagt til rette for det gjennom både det generelle avgiftssystemet, gratis passering i veibommene og gratis parkering. I tillegg har adgangen til å kjøre i kollektivfeltene vært viktig i denne fasen.

Etter hvert som antallet elektriske biler har økt, spesielt i byområdene, har det blitt nødvendig å endre dette. I lov 4. september 2015 ble plikten kommunen hadde

til å tilby gratis parkeringsplasser til elektriske og hydrogendrevne biler, opphevet. Denne bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2017. Etter det har flere kommuner skrudd opp takstene.

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2017 ble det vedtatt å etablere en nasjonal bindende regel om at nullutslippskjøretøy ikke skal betale mer enn maksimalt 50 pst. av takstene for konvensjonelle kjøretøy når det gjelder bompenger, ferjer og parkeringer. For å gjennomføre dette for parkering er det nødvendig å endre vegtrafikkloven § 8.

Stortinget la i sitt vedtak til grunn at det fortsatt må være lønnsomt både økonomisk og praktisk å velge miljøvennlige løsninger. Det ble derfor satt et øvre tak på hvor mye en kunne kreve i form av bompenger, ferjetakster og parkeringsavgifter. 50 pst.-regelen imøtekommer dette. Det er imidlertid viktig å understreke at behovet for endring varierer sterkt fra region til region. Det må derfor være opp til de lokale myndighetene selv å bestemme hvor på skalaen 0–50 pst. en skal legge seg.

Departementet foreslo også å endre vegtrafikkloven slik at tilsynet Statens vegvesen fører med parkeringsvirksomheten, også kan finansieres med en sektoravgift. Dette vil gi et bedre og mer effektivt tilsyn. Departementet foreslo også å oppheve Statens vegvesens hjemmel for å ta gebyr for behandling av egenmeldingsskjema for parkeringsvirksomheten. Det benyttes et egenmeldingssystem som ikke krever administrative ressurser, og det er dermed ikke behov for å ta gebyr for oppgaven.

Senterpartiet viser i sine merknader til at kommunene allerede i dag har anledning til å gi redusert pris for nullutslippskjøretøyer med utgangspunkt i lokale parkeringsbestemmelser. En endring av vegtrafikkloven som foreslått vil redusere det kommunale handlingsrommet uten at det blir gitt gode begrunnelser for hvilke gevinster som vil realiseres som følge av forslaget.

Jeg tror Senterpartiets merknad taler for seg, men jeg lyst til å understreke at påstanden om at innføring av differensierte parkeringsavgifter kun for kommunal parkering er konkurransevridende, neppe er riktig. Men vi har sett at noen kommuner har begynt å ta full pris. Det mener vi er galt sett i forhold til at det mest effektive tiltaket vi har for å nå klimamålene, også for transportsektoren, er å favorisere de mest miljøvennlige kjøretøyene.

Jeg merker meg med interesse at Senterpartiet ser på nullutslippsbiler som et problem og ikke en del av løsningen. I store deler av landet er ikke antall biler noe problem, men også her må vi få en moderne nullutslippsbilpark. I de fire største byområdene er antallet biler også en utfordring som må løses med andre virkemidler, i tillegg til en utslippsfri bilpark.

Jon Gunnes (V) [18:59:22]: I Norge setter vi verdensrekord nesten hver måned, og det er i antall solgte elbiler. Det er mange gulrøtter som stimulerer til økt salg – eller for privatpersoner, til kjøp av elbil. Representanten Jegstad var innom flere av dem og nevnte at dette er utrolig viktig. Hvis vi skal nå målet om at det i 2025 ikke skal være anledning til å kjøpe seg bil som går på bensin eller diesel, må vi stimulere til at økningen blir enda større, og vi må sette enda nye verdensrekorder.

Det som har vært problemet i det siste, er at man ikke har fått nok biler til landet. Det er egentlig et bevis på at Norges politikk har ført fram, og at det begynner å bli verdensomspennende å ta i bruk elbiler i bilparken. Det er flere land som stimulerer, kanskje ikke på like god måte som i Norge, men i hvert fall med både økonomiske og andre fordeler.

Det ble nevnt at det 1. januar 2017 ble gjort en endring. Jeg var da kommunalråd i Trondheim. Vi innførte igjen full betaling for parkering. Det var én årsak til det: Byen ble full av dem som kjørte for å parkere i forbindelse med arbeid. Det var uheldig, fordi over 30 pst. av alle parkeringsplasser som var i Trondheim, da ble fylt opp av biler som sto der hele dagen, og blokkerte for det som byparkeringen skal være til: kortere parkering for handel og opplevelser. Trondheim tok det grepet og satte etter det ned grensen til tre timer, maksimalt tre timers stopp, og det er det flere kommuner som har. Det var faktisk det viktigste tiltaket for å begrense at man i Trondheim delvis brukte parkeringsplassene bare til elbiler. Det var et mye viktigere tiltak. Det er helt klart at vi må fortsette med den stimuleringen for at folk skal velge å ta elbil og kjøpe seg elbil.

Jeg hilser egentlig denne lovteksten velkommen, fordi det blir likt over hele landet, og man har noe å forholde seg til, i hvert fall med tanke på maksimalsatsene. Da er alle sammen, alle kommuner, med på den store dugnaden vi har for å oppnå målet i 2025: at ingen biler som kjører på fossile drivstoff, da skal selges mer.

Øystein Langholm Hansen (A) [19:03:02]: Vi behandler nå et forslag til endring i vegtrafikkloven for at elektriske og hydrogendrevne kjøretøy ikke skal betale mer enn halvparten av prisen for parkering på avgiftsbelagte kommunale parkeringsplasser sammenlignet med bensin- og dieseldrevne kjøretøy. Forslaget følger opp Stortingets vedtak av 5. desember 2016 nr. 108 punkt 2, der Stortinget vedtok at det skulle etableres

«en nasjonal bindende regel om at nullutslippskjøretøy ikke skal betale mer enn maksimalt 50 pst. av takstene for konvensjonelle kjøretøy når det gjelder bompenger, ferje og parkering».

Arbeiderpartiet mener det er av betydning at det fortsatt er lønnsomt og praktisk å velge miljøvennlige løsninger. Selv om Stortinget sier maks 50 pst. for nullutslippskjøretøy, mener Arbeiderpartiet at det tilligger kommunene stor lokal frihet til utvikling av parkeringsregler for egen kommune. Arbeiderpartiet er altså en del av flertallet som støtter en endring i lovverket, slik at det er i samsvar med det Stortinget egentlig allerede har vedtatt.

Statsråd Jon Georg Dale [19:04:36]: Eg er glad for at Stortinget med stort fleirtal i dag sluttar seg til desse lovendringsforslaga, som bidreg til at vi i endå større grad stimulerer med positive verkemiddel til at bilparken skal verte meir miljøvenleg for framtida. Nullutslippskjøretøy er ein viktig del av den løysinga vi har halde på med i fleire år, som er intensivert, og som er heilt avgjerande viss vi skal løyse det som er hovudmålsetjinga for Noreg, nemleg å innfri klimaforpliktingane våre i tråd med Parisavtalen. Det fordrar at vi faktisk gjer prioriteringar som bidreg til det. Det gjer Stortinget med breitt fleirtal i dag når dei sluttar seg til at det framleis skal vere klare incentiv til at offentleg finansierte parkeringsplassar skal gje forrang til elektriske bilar og med det bidra til at vi kan nå dei langsiktige klimaforpliktingane våre.

Eg merkar meg at Senterpartiet ikkje er for dei positive verkemidla som bidreg til at folk vel miljøvenleg, og heller tyr til dei meir inngripande verkemidla for å oppnå målsetjingane. Det tek eg til etterretning, men eg skal hugse det til seinare debattar at Senterpartiet, når ein kan gje positiv stimulans til bileigarane, er imot og vil bruke restriktive tiltak i staden. Det skal eg hugse kvar einaste gong vi har denne typen debattar i Stortinget. For det er til sjuande og sist det det handlar om skal vi lykkast med å nå klimaforpliktingane våre innan 2030. Og transportsektoren må ta ein stor del av ansvaret for det. Det kjem til å vere krevjande politiske prioriteringar som må til for å få til det. Vi kjem til å trenge mykje ny teknologi, og vi kjem til å trenge mykje positiv stimulans à la den typen som vi bidreg til gjennom dette forslaget i dag. Difor er eg glad for at så mange parti sluttar seg til denne lovendringa.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Siv Mossleth (Sp) [19:07:07]: Regjeringen er etter Senterpartiets mening i altfor mange saker veldig opptatt av hva ESA vil si, og ESA er opptatt av konkurranse på like vilkår. En innføring av forskjellsbehandling av nullutslippsbiler kun på kommunal parkering er ikke konkurranse på like vilkår. Dette gir private aktører fordeler som kommunene ikke får. Fordelen er at private kan ta bedre betalt enn kommunene. Hva er grunnen til at ministeren kan gå inn for en slik forskjellsbehandling?

Kunne han gått inn for en slik forskjellsbehandling om det var omvendt – at kun de private og ikke kommunene ble pålagt differensiert parkering?

Statsråd Jon Georg Dale [19:07:55]: Svaret på det siste er definitivt nei. Det er fordi regjeringa er oppteken av privat eigedomsrett. Det trudde eg Senterpartiet også var. Eller Senterpartiet var det ein gong i tida – la meg rette det til det. Men i stadig fleire tilfelle ser vi no at det ikkje gjeld lenger. For det er eit klart skilje i dette lovforslaget – ved å regulere det på offentlege parkeringsplassar, for der har det offentlege betalt for det. Men kommersielle interesser som er bygde ut på grunn ein sjølv eig, og for pengar ein sjølv har investert, grip ikkje staten inn og detaljregulerer. Dette ville Senterpartiet ha vore einig med oss i før i tida – eg registrerer at dei ikkje er det no.

Siv Mossleth (Sp) [19:08:38]: Senterpartiet er opptatt av privat eiendomsrett, og vi er opptatt av kommunalt selvstyre. Det er helt klinkende klart. Ministeren svarte ikke på hvordan han har vurdert en slik forskjellsbehandling i forhold til ESA-regelverket. Senterpartiet ser også på både KS og Fagforbundet som viktige, seriøse aktører i samfunnet, og begge disse organisasjonene gikk imot endringer som pålegger kommunene parkeringsvilkår som ikke andre aktører har. Kunne det ikke være en bedre løsning f.eks. å tilby kommuner som innfører gratis eller halv pris, en kompensasjon?

Statsråd Jon Georg Dale [19:09:28]: Det er jo eit merkeleg forslag, det har eg ikkje sett at Senterpartiet har fremja i denne innstillinga. Dette er eit gjentakande problem – Senterpartiet kritiserer ting og vil gjerne at vi skal kome med forslag, men dei har ikkje noko forslag sjølv. Det gjer at det er litt vanskeleg å halde styr på kva Senterpartiet eigentleg meiner i desse debattane. No har vi avklart at dei er for privat eigedomsrett, bortsett frå for private parkeringsselskap. Så seier dei at dei er for kommunalt sjølvstyre. Men det betyr at staten, Stortinget, som finansierer kommunane, seier at her er nokre vilkår: «De må bidra til å løyse klimautfordringa for oss, og transportsektoren må løyse mykje av det fram til 2030. Det kjem dei ikkje til å klare på eiga hand. Vi må bruke dei verkemidla vi har. De får overført pengar kvart år frå Stortinget, og det må følgje nokre forpliktingar med.» Eg har aldri høyrte før at når Senterpartiet sender pengar til kommunane, så følgjer det ikkje forpliktingar med. Det gjer det her. Det gjer det i andre saker, og takk og pris for det.

Siv Mossleth (Sp) [19:10:28]: Senterpartiet kritiserer ikke private aktører. Vi foreslår like vilkår for private parkeringsselskap og kommunale parkeringsplasser.

Men for å se på en helt praktisk bivirkning av dette forslaget, f.eks. å redusere parkeringsavgiften for elbil i en by, så har jo kommunene i dag frihet til å benytte seg av avgift som virkemiddel for å redusere eller øke attraktiviteten for motorisert ferdsel i sentrum, og dette blir redusert. Vi kan gå glipp av større regularitet på disse parkeringsplassene. Biler med halv pris vil stå lenger, og man vil få mer letetekjøring. Kan ministeren se at differensiert betaling også kan øke miljøbelastningen?

Statsråd Jon Georg Dale [19:11:28]: Eg skuldar å gje representanten Mossleth honnør for det. Senterpartiet gjev like dårlege vilkår for offentlege og private parkeringsplassar. Og då løyser vi ikkje den grunnleggjande utfordringa: Vi må få fleire til å velje å køyre nullutsleppsbilar, og det er mange måtar å stimulere til det på. Det store fleirtalet her i dag trur altså på positiv stimulans, lågare kostnader ved å ta smarte miljøvenlege val. Senterpartiet trur tydelegvis at det må vere høgare kostnader for ikkje å ta desse vala. Det skal eg hugse til seinare debattar. Når det er snakk om dieselavgift, når det er snakk om bompengar rundt dei store byane, når det er snakk om byvekstavtalar og nullutsleppsmål, skal eg hugse kva Senterpartiet gjorde i denne saka. For det heng ikkje i hop. Det er berre dei bilrestriktive tiltaka ein får, og ikkje det som stimulerer folk til å ta smarte miljøval. Det skal eg ta til etterretning, men Senterpartiet viser i dag sitt sanne ansikt.

Presidenten: Replikskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Siv Mossleth (Sp) [19:12:51]: Jeg har lyst til å presisere en del påstander og komme med noen argument.

Det første er at representanter fra Senterpartiet ser ikke elbiler som et problem. Vi ser ikke nullutslippsbiler som et problem. Vi ser på det som veldig bra og gunstig. Vi ønsker å ha gode kjøpsfordeler for nullutslippsbiler, og vi ønsker at de kommunene som ser at for sitt nærmiljø er gratis parkering for nullutslippsbiler bra, skal kunne innføre det så mye de vil. Hvis de ser at halv pris er bra, skal de få innføre det så mye de vil. Men hvis kommunene heller ønsker å satse på noe annet, f.eks. nullutslippsbusser eller mer kollektivtrafikk, må de få anledning til det – eller legge til rette for mer sykling og gange. Vi har tro på at kommunene tar miljøhensyn. Og det er ikke sant at vi er mot nullutslippsbiler.

Dette forslaget kommer ganske ad hoc som et budsjettforslag. Det er på ingen måte konsekvensutredet. En av høringsuttalelsene jeg har lest, var fra Bane NOR. De mente at dersom deres parkeringsplasser ble definert inn i forskriften, kunne en sideeffekt bli at forskriften rett og slett motvirket målet om økt sykkel, gange og kol-

lektivtrafikk. Sykkel, gange og kollektivtrafikk er også veldig bra for miljøet. Dessuten er det problemer med betalingsløsninger og kostnader ved utskifting av automater. Det blir behov for ombygging eller utskifting av parkeringsautomater, til betydelige kostnader, og det er penger som kunne vært brukt til miljøets beste på mange måter. Departementet skriver at det er mulig med refusjonsordninger i stedet, slik at bilistene får pengene igjen, men det vil bli veldig byråkratisk.

Jeg ønsker at elbileiere skal få billigere betalingsvilkår der det er det beste for miljøet, og at kommunene kan få bestemme det selv. Vi er for selvråderett for kommunene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [19:15:41]

Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helseministeren:

«Mange pasientar med behov for langvarige og koordinerte tenester får ikkje god nok oppfølging i sjukehus og opplever fragmenterte tenester. I spesialisthelsetenestelova er det fleire paragrafar som skal hindre dette. Det gjeld § 2-5 om individuell plan, som skal utarbeidast for alle pasientar med behov for langvarige og koordinerte tilbod. Det gjeld § 2-5 a om koordinator, som skal oppnemnast for pasientar med behov for komplekse eller langvarige og koordinerte tenester. Det gjeld § 2-5 b om koordinerande eining, og det gjeld § 2-5 c om kontaktlege, som skal oppnemnast for pasientar med alvorleg sjukdom, skade eller lidingar og med behov for behandling eller oppfølging av spesialisthelsetenesta av ei viss varighet. Kva gjer statsråden for at dei lovpålagde pasienttilboda blir følgde opp ved alle sjukehus, slik at alle pasientar med behov for koordinerte tenester kjenner seg betre tatt vare på?»

Kjersti Toppe (Sp) [19:16:53]: For pasientar med behov for komplekse og langvarige koordinerte tenester etter spesialisthelsetenestelova skal det tilbydast koordinator, jf. spesialisthelsetenestelova § 2-5 a. Denne plikta til å oppnemna koordinator kom i januar 2012 og erstattar tidlegare reglar om pasientansvarleg lege. Ifølgje Helsedirektoratets rettleiar om koordinator skal koordinatoren sørgja for nødvendig oppfølging av den enkelte pasient. Koordinatoren skal også sikra samordning av tenestetilbodet i samband med opphald på institusjon og overfor andre tenesteytarar og sikra framdrift i arbeidet med individuell plan. Oppgåvene til koordinatoren i helsetenesta inneber å koordinera internt under opphaldet og eksternt med dei som skal følgja opp etter utskriving. Dersom behovet for

kontinuitet og samanheng i forløpet tilseier det, skal koordinatoren samhandla med personell og instansar utanfor institusjonen som har eller vil få eit behandlings- eller oppfølgingsansvar for pasienten. Det vert nemnt eksempel på dette, som fastlege, koordinator i kommunen, heimesjukepleie eller spesialistar i andre helseføretak.

Koordinatoren må samhandla med kontaktlege om pasientar som har fått oppnemnt det, og det er helseføretakets koordinerande eining som har det overordna ansvaret for oppnemning, opplæring og rettleiing av koordinatoren. Det er naturleg at oppnemning av koordinatoren skjer ved den avdelinga som har det daglege ansvaret for pasienten. Dette er jo heilt tydelege krav til helseføretaka om korleis koordinatorfunksjonen skal ivaretakast.

I ein interpellasjonsdebatt fremja av stortingsrepresentant Bent Høie i juni 2017^{*} tok representanten opp at tidlegare helseminister Ansgar Gabrielsen hadde som hobby, når han reiste rundt og besøkte sjukehus og helseføretak, å spørja etter ordninga med koordinator. Det var i perioden 2004–2005, og det var sjeldan at nokon kunne svara han på om denne ordninga var etablert. I interpellasjonsdebatten uttalte stortingsrepresentant Høie at han hadde arva Ansgar Gabrielsens hobby, nemlig å spørja om dette når han reiste rundt med helse- og omsorgskomiteen og besøkte ulike helseføretak. Svaret stortingsrepresentant Høie fekk, var det same som Ansgar Gabrielsen fekk. Stortingsrepresentant Høie sa i interpellasjonen i 2017^{**} at han òg hadde spurt dåverande helseminister Jonas Gahr Støre om kor mange pasientar som eigentleg fekk oppnemnt koordinator, og det fekk ikkje stortingsrepresentant Høie svar på. Det var altså inga nasjonal oppfølging av dette lovpålegget. Stortingsrepresentant Høie sa i stortingssalen at han meinte dette var alvorleg, først og fremst for pasientane, men også at Stortinget hadde lovfesta noko som ikkje vart følgt opp.

Eg har arva hobbyen til Ansgar Gabrielsen og Bent Høie. Eg spør når eg besøkjer helseføretak og sjukehus: Kor mange pasientar har fått oppnemnt koordinator? Det kan dei ikkje svara på, eller dei kan seia at det gjeld dei pasientane som er inne i eit pakkeforløp, men elles veit dei ikkje. Eg har – som stortingsrepresentant Bent Høie gjorde – òg spurt noverande helseminister om han kan svara på kor mange pasientar som får oppnemnt koordinator, og eg har fått det same svaret som han. Helseminister Høie kan ikkje svara på kor mange pasientar som har fått oppnemnt koordinator.

I svar på spørsmål nr. 15:744 i 2015 til Stortinget uttaler helseminister Høie at han ikkje stiller krav om spesifikke rapportering på oppfyllding av lovkrav. Departementet har ikkje oversikt over kva sjukehus som tilbyr pasientar med behov for komplekse eller langvarige og koordinerte tenester, ein koordinator. Departementet legg som utgangspunkt til grunn at føretaka oppfyller dei ulike krava i spesialisthelsetenestelova.

Helseminister Høie har tidlegare uttalt at dersom helseføretak svarar at dei er i prosess for å oppretta koordinator, samanliknar han det med at dersom ein av oss vert stoppa av politiet etter å ha køyrt i 70 km/t i 50 km/t-sona, så svarer vi ikkje politiet at vi er i prosess for å koma ned i 50 km/t. Det vil ikkje verta akseptert, og da held vi oss ikkje til lova, og det er ikkje akseptabelt. Slik er det òg med koordinatorfunksjonen. Når det er lovbestemt at pasientar skal verta tilbydd koordinator, og det ikkje skjer, er det jo uakseptabelt.

Så til kontaktlege i spesialisthelsetenestelova: Denne retten, som òg er heimla i den same lova, skal gjelda for pasientar med alvorleg sjukdom, skade og lidningar som har behov for behandling og oppfølging over tid. Da Stortinget behandla denne ordninga med kontaktlege for pasientar med alvorleg sjukdom, uttalte statsråden at lovendringa òg skulle rydda opp i sider ved koordinatorordninga som ikkje fungerte.

I ein videoreportasje frå Dagens Medisin 8. november i år kom det fram fleire tydelege eksempel på at kontaktlegeordninga heller ikkje fungerer etter hensikta. Reportasjen følgjer ein pasient med alvorleg nakkeskade og eit forløp der han får behandling ved fire ulike sjukehus. Pasienten vart for det første ikkje informert frå nokon av sjukehusa om at han hadde krav på ein kontaktlege, men oppdaga sjølv nærast tilfeldig at rettigheita var innført. Han måtte sjølv senda inn klage før han fekk oppnemnt ein kontaktlege. Pasienten i Dagens Medisin si reportasje fekk heller ikkje oppnemnt ein kontaktlege for heile pasientforløpet. Tilbakemeldinga han fekk frå rehabiliteringssjukehuset sitt, Sunnås sykehus, var at kontaktlegen berre var kontaktlege for behandlinga på dette eine sjukehuset.

I svarbrevet til pasienten skriv Sunnås sykehus: Pasienten kan ha to kontaktlegar samtidig i pasientforløp i spesialisthelsetenesta, ein ved akuttsjukehuset og ein ved rehabiliteringssjukehuset.

Sjukehuset skriv vidare: Du har fått behandling ved fleire sjukehus. Trass i at slike tilfelle absolutt ikkje er uvanleg, er denne problemstillinga ikkje direkte omtalt i Helsedirektoratets rettleiar for kontaktlegeordninga.

Da statsråden føreslo innføring av kontaktlegeordninga, vart det uttalt at alvorleg sjuke menneske og deira pårørande skulle sparast for belastningar med å halda seg til mange ulike legar og fortelja sjukehistoria si igjen

* Representanten Kjersti Toppe sa 2017, men det riktige årstallet er 2013.

** Representanten Kjersti Toppe sa 2017, men det riktige årstallet er 2013.

og igjen. Pasientens behov for éin fast kontaktlege å halda seg til vert ikkje mindre fordi om pasienten får behandling ved fleire sjukehus. Tvert imot er det truleg meir belastande å halda seg orientert om behandlingsforløpet sitt viss ein må halda kontakten med mange ulike institusjonar. Så viss pasienten sjølv må kjenna til lovverket, det gjeld både dei som har behov for kontaktlege og de som har behov for koordinator, meiner eg at det må vera i strid med hensikta bak ordninga. Da ordninga med kontaktlege var til høyring, fastslo departementet at når det er avklart at ein pasient har rett til kontaktlege, bør pasienten straks gjerast kjend med dette.

Denne situasjonen krev svar frå helseministeren på nokre spørsmål:

Har innføring av kontaktlegeordninga rydda opp i problema med koordinatorordninga, slik statsråden førespeglar, og har ho ført til at sjukehusa i større grad oppfyller plikta om å oppnemna koordinator? Har statsråden oversikt over kor mange sjukehus som ikkje oppfyller plikt om å oppnemna kontaktlege for alvorleg sjuke pasientar? Meiner statsråden at det er tilstrekkeleg at alvorleg sjuke pasientar som vert behandla ved fleire sjukehus, får oppnemnt kontaktlege ved kvart sjukehus? Og kva vert gjort for å rydda opp i uklarheitene som finst ute i spesialisthelsetenesta rundt dette spørsmålet? Vil statsråden stilla krav til helseføretaka om å få ein oversikt over kor mange pasientar som faktisk vert tilbydde koordinator, og om føretaka faktisk oppfyller lovkrava, eller legg han til grunn – som andre helseministrar før – at det er opp til helseføretaka sjølve å tilby dette, og at Stortinget ikkje treng å få nokon oversikt?

Presidenten: Presidenten gjør oppmerksom på at representanten ved to anledninger sa at Bent Høie som stortingsrepresentant fremmet interpellasjoner i 2017. Det medfører nok ikke riktighet, så presidenten oppfordrer representanten til å ta kontakt med referentseksjonen for å sikre at referatet blir korrekt.

Statsråd Bent Høie [19:26:48]: Jeg konstaterer med glede at jeg fortsatt deler representantens engasjement for disse ordningene. Det er dessverre ikke med glede at jeg også delvis deler representantens frustrasjon.

Helhetlige og koordinerte behandlingstilbud har vært et krav fra pasient- og brukerorganisasjonene i mange år og er helt sentralt i utviklingen av pasientens helsetjeneste.

Regjeringen har gjennomført flere tiltak for å bedre koordinerte tjenester. Vi har stilt krav om forløpskoordinatorer i pakkeforløpene for kreft, psykisk helse og rus, og vi har innført en lovbestemmelse om kontaktlege for pasienter med alvorlig sykdom, skade eller lidelse som har behov for oppfølging i spesialisthelsetjenesten over tid. Vi har også tydeliggjort bestemmelsene om ko-

ordinator i spesialisthelsetjenesten. Helseregionene arbeider systematisk for å gjennomføre disse kravene, og jeg har nylig fått tilbakemelding om status for dette arbeidet.

Alle helseforetak i alle regioner har opprettet koordinerende enheter. Helse Nord og Helse Vest har også opprettet regionale koordinerende enheter og satt av ressurser til dette. Helseforetakene har utarbeidet retningslinjer for funksjonene til koordinerende enhet, koordinatorer, kontaktlege og arbeidet med individuell plan.

Lovverk og veiledere er godt kjent for de koordinerende enhetene. Noen helseforetak angir imidlertid at ledere i linjen ikke har fått god nok informasjon om veilederne, og at det generelt er liten etterspørsel og kjennskap til dem blant dem som har behandlingsansvar for pasienten.

Helse Nord har nylig ferdigstilt regionale retningslinjer for oppnevning og funksjon av koordinator.

Helse Midt-Norge har laget en regional prosedyre for funksjonen som kontaktlege og har arbeidet for å samkjøre prosedyrer mellom helseforetakene.

Helse Vest har utarbeidet overordnede retningslinjer for individuell plan og koordinator i alle helseforetakene i samarbeid mellom regional koordinerende enhet og koordinerende enheter i helseforetakene.

Det varierer imidlertid i hvor stor grad ordningene er tatt i bruk ved de ulike avdelingene ved sykehusene. Selv om det er utarbeidet løsninger på systemnivå, kan avdelingene lande på forskjellige løsninger, avhengig av kapasitet, kompetanse og type fagområde. Kravene om koordinator og kontaktlege må tilpasses de gode ordningene som allerede finnes, som f.eks. ambulante team, sykepleiere med koordineringsansvar for enkelte diagnosegrupper og utskrivningskoordinator.

Helseforetakene har begrenset kunnskap om hvor mange pasienter som omfattes av ordningene. De oppgir som grunn at EPJ-systemet ikke har gode nok funksjoner for å registrere hvilke pasienter som har fått oppnevnt koordinator og kontaktlege.

Helseforetakene i Helse Midt-Norge har jobbet systematisk for å innhente data knyttet til disse ordningene, og de kan nå ta ut rapporter over antall som får oppnevnt koordinator. Rapportene viser at det hovedsakelig er pasienter innenfor fagområdene psykisk helsevern og rus, habilitering og rehabilitering som får oppnevnt koordinator.

I 2018 stilte jeg krav om at helseregionene skulle etablere en registreringsordning i de pasientadministrative systemene for pasienter som hadde vært vurdert, og eventuelt fått tildelt kontaktlege. Ved rapporteringen i juni opplyste helseregionene at det var laget en felles prosedyre for registrering av andel pasienter med tildelt

kontaktlege i DIPS, og at helseforetakene arbeider med å implementere rutinene for hvordan registreringen skal foregå. Denne registreringsordningen kan også brukast for pasienter som har fått tildelt koordinator.

Helse Bergen har tatt ut en rapport som viser at 741 pasienter fikk tildelt kontaktlege i 2017. Fram til 10. juni 2018 hadde 904 pasienter fått tildelt kontaktlege, og i alt 3 474 pasienter var aktivt omfattet av ordningen.

Helsedirektoratet har kartlagt hvor langt helsetjenesten har kommet med å implementere kontaktlegeordningen ved å spørre 512 ansatte ved helseforetak og private ideelle sykehus. Halvparten av respondentene besvarte spørreundersøkelsen, og 70 pst. svarte at de var godt i gang med å iverksette ordningen ved sin avdeling, institusjon eller fagområde. De oppga mangel på et godt system for å tildele kontaktlege som den største hindringen for ordningen. Derest kom legenes arbeidsplaner og intern uenighet om den type ressursbruk og at ordningen vil medføre for stor arbeidsbelastning for legene.

Flere av helseforetakene angir at ordningen med forløpskoordinator i pakkeforløpene har vært enklare å implementere enn lovkravene om koordinator og kontaktlege. En viktig årsak er at forløpskoordinatorordningen er knyttet til definerte pasientgrupper og pasientforløp. Tilknytning til pasientforløp bør derfor vurderast også for ordningene med koordinator og kontaktlege.

Pakkeforløpene for kreft, psykisk helse og rus omfatter en betydelig andel av målgruppen for kontaktlege, koordinator og individuell plan. Det er viktig å avklare hvilken rolle de lovbestemte ordningene skal ha på ulike områder i det pågående forløps- og koordineringsarbeidet. Det er også avgjørende at koordinatorordningene er forankret i ledelsen, og at det ikkje legges for mye ansvar til den enkelte koordinator, noe som vil gjøre systemet sårbart.

En innvending mot kontaktlegeordningen er at den er for vid, i den forstand at den omfatter pasienter som ikkje har behov for kontaktlege, eller at det er praktisk vanskelig å gjennomføre ordningen. Veilederens anbefalinger om hvilke pasienter som skal inkluderes i ordningen, må vurderast, og det må etablerast et trygt system for kontakt mellom pasient og kontaktlege – uten at dette virker urimelig belastende for den som har rollen. For eksempel åpner Prosjekt Vestlandspasienten for at kontaktleger kan ha elektronisk dialog med pasienten gjennom en funksjonalitet i nettstedet Vestlandspasienten.

Det pågår et betydelig arbeid i helseforetakene for å bedre koordineringen av pasientforløpene så pasientene kan få et trygt og forutsigbart behandlingstilbud. Men vi må øke endringstakten i dette arbeidet, og det er avgjørende å få de lovbestemte ordningene til å fungere ved alle institusjoner og avdelinger. Jeg følger dette ar-

beidet tett i min dialog med helseregionene som ledd i videreutviklingen av pasientens helsetjeneste.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Kjersti Toppe (Sp) [19:33:49]: Først vil eg beklaga at eg sa 2017, når det skal vera 2013. Det var litt pinleg, men i 2017 var nok helseministeren Bent Høie.

Eg er glad for at helseministeren no anerkjenner problemstillinga, og at dette ikkje er bra. Helseministeren har sjølv hatt eit engasjement for denne saka tidlegare, som eg beskreib i mitt hovudinnlegg.

Eg har lytta nøye til det helseministeren svarte. Det vert peikt på ein god del ting som skjer på systemnivå, med koordinerande einingar på sjukehus og regionalt, og at ein prøver å få implementert og gjort kjent lovkravet og rettleiingane. Men eg trur det er veldig sant, det helseministeren var inne på, at dette ikkje er gjort godt nok kjent nedover på avdelingane, at det er ein motstand i systemet fordi det vil krevja ressursar, og at ein på tenestestaden kanskje stiller spørsmål ved om det er rett bruk av ressursar. Eg ser òg at det vert oppretta ei registerordning der vi kan få meir informasjon om korleis dette er, men når vi får veta at det er 700 pasientar som får kontaktlege i Helse Vest, seier det oss eigentleg ikkje så mykje, for det er jo ut frå behovet vi må veta. Det er viktig.

Eg meiner dette burde vera rimeleg enkelt. Det er ikkje alt vi lovfestar i helsevesenet, men dette er lovfesta, og så er det tydelegvis ikkje implementert. Det burde vera så enkelt at kom det ein pasient og vart lagd inn på sjukehus, var dette noko ein skulle gå gjennom ved journaltaking. Det er spørsmål ein alltid skulle stilla. Dersom vi meiner det tar for mykje ressursar, må vi her på Stortinget iallfall gå gjennom ordninga. For det er jo inga mening i at noko skal vera lovfesta, og så skal vi sjå gjennom fingrane med det når det ikkje vert følgt opp.

Eg meiner dette er viktig. Spesielt for eldre pasientar meiner eg ein koordinator er ein veldig god ting.

Statsråd Bent Høie [19:37:00]: Jeg konstaterer at debatten viser at det nok bare er representanten og jeg som fortsatt deler engasjementet for dette spørsmålet.

Jeg vil bare si at jeg har stor forståelse for det som representanten gir uttrykk for, at en burde ha kommet lenger på dette området med tanke på at mange av disse ordningene var lovfestede plikter på et tidlig tidspunkt.

Jeg mener at vi nå gjør en rekke tiltak for nettopp å bidra til at ordningene også blir en realitet for pasientene, gjennom at vi nå skal måle sykehusene både på hvor mange som får kontaktlege, og hvor mange som har lagt til rette for at en også kan registrere koordinator.

Så ser vi at det også er grunn til litt refleksjon fra oss som lovgivere og politikere – å tenke gjennom hvilke virkemidler det er som faktisk virker når vi ønsker endring i helsetjenesten. Det er mange år siden vi innførte et lovkrav om koordinator, uten at vi nødvendigvis lyktes med det, mens arbeidsmetoden, innføring av pakkeforløp, har bidratt til at vi har lyktes med konkrete endringer. Noen ganger viser det seg at det ikke nødvendigvis alltid er gjennom lover vi klarer å få til endringer. Det er også andre metoder vi som politiske ledere kan bruke for å få til endring.

Jeg vil også trekke fram at kontaktlege ikke bare er en plikt for helseforetakene, det er også en rettighet for pasientene. Det betyr at pasientene nå også har en annen mulighet til f.eks. å ta kontakt med Pasient- og brukerombudet eller Fylkesmannen hvis de opplever at de har en rett på kontaktlege som ikke blir innfridd.

Så er det sånn at vi vet at en viktig risiko for skade og feil i helsetjenesten er overganger. Det er etter min oppfatning også et bevis på at dette vil være riktig ressursbruk å prioritere for helsetjenesten, fordi koordinator og kontaktlege vil være et viktig virkemiddel nettopp for å gjøre disse overgangene mindre risikofulle.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet. Ynskjer interpellanten ein sluttkommentar? Så er ikkje sett. Då er debatten i sak nr. 7 avslutta.

Sak nr. 8 [19:39:30]

Interpellasjon fra representanten Elise Bjørnebekk-Waagen til helseministeren:

«I 1978 ble loven om selvbestemt abort vedtatt. Den var en milepel i kvinners rett til å bestemme over egen kropp og eget liv. Å ta beslutning om abort er ingen enkel avgjørelse, men avgjørelsen skal eies og gjøres av kvinnen. De siste ukene har vi fått vite at regjeringen i forhandlinger med KrF spekulerer i å fjerne abortloven § 2 tredje ledd bokstav c og erstatte den med en ny paragraf. Denne paragrafen vil, ifølge et oppslag i Verdens Gang 2. november, i så fall basere seg på at svangerskapet kan avbrytes etter uke 12 «hvis fosteret ikke er levedyktig». Dette er en klar innskrenkning av kvinners rett til abort. Men samtidig har statsråden uttalt at kvinnens rettigheter ligger fast. Hvordan vurderer statsråden kvinners rettigheter ved en endring i abortloven slik det nå har kommet frem at regjeringen vurderer, og står statsråden fortsatt ved uttalelsen om at kvinners rettigheter ligger fast?»

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [19:40:50]: I 1978 ble loven om selvbestemt abort vedtatt. Det var en milepel i kvinners rett til å bestemme over egen kropp og eget liv. Å ta beslutning om abort er ingen enkel avgjørelse,

men avgjørelsen skal eies og gjøres av kvinnen. De siste ukene har vi fått vite at regjeringen i forhandlinger med Kristelig Folkeparti spekulerer i å fjerne abortloven § 2 c og erstatte den med en ny paragraf.

Et argument som har blitt framholdt i debatten, er at det skal legges mer vekt på kvinnens situasjon. Abortloven slik vi kjenner den i dag, er nøytralt utformet og den bygger på objektive kriterier. Hvis loven endres til at det legges mer vekt på kvinnens situasjon, åpner det for en mer skønnsbasert vurdering. Det etterlater kvinner til å stå i nemnder og forklare hvorfor akkurat de er i en vanskelig situasjon. Jeg ønsker ikke at noen skal måtte brette ut sin livssituasjon og argumentere for hvorfor man er uegnet til å ivareta barnet. Det er dessverre konsekvensen hvis de objektive kriteriene fjernes. I tillegg vil det kunne lede til mer geografisk ulikhet. Statsråden har jo selv tatt til orde for å redusere antall abortnemnder, fordi praksisen mellom nemndene er ulik, og det er jo særlig de skønnsbaserte paragrafene som tolkes ulikt.

Det er et ekkelt historisk gufs over dagens debatt. Før vi fikk dagens abortlov, var trygg abort, eller det å reise bort og la magen vokse i skjul, forbeholdt rike og velstående. En ugift fattig kvinne ville havnet i en kritisk situasjon, risikere alvorlig skade, død, utstøtelse og åreis med fordømmelse. Det var helt klart sosiale forskjeller i utfallet det fikk for kvinnen. Høyre og Kristelig Folkepartis hovedargument for å endre loven er å fjerne det de beskriver som «et diskriminerende element». Hvis det legges mer vekt på kvinnens situasjon, vil kvinnen bli tvunget til å stå foran en nemnd og prosedere hvorfor hun skal få abort. Mange vil oppleve det som en ekstra belastning – noen som uoverkommelig. For veltalende kvinner, eller for kvinner med god råd, vil det alltid finnes en løsning. En mulighet vil være å reise til et av våre naboland, men lommeboka vil avgjøre. Jeg lurar på om statsråden ser at det å fjerne det han mener er et diskriminerende element, åpner for en storstilt diskriminering av utsatte kvinner, de som trenger abortloven aller mest slik den er utformet i dag.

Endringer i abortloven og § 2 c henger klart sammen med hvilke muligheter vi har til å forebygge senabort, til i det hele tatt å slippe å måtte ta i bruk paragrafen. Det er ikke vanskelig å forstå at en senabort er en stor påkjenning for både hode og kropp, og kan det unngås ved at beslutningen tas tidligere i svangerskapet, vil det spare kvinner for store belastninger. Forskning viser at kvinners erfaringer med abortnemnd og sene svangerskapsavbrudd kan beskrives som «en krisepreget situasjon», preget av sterke symptomer på angst og depresjon. Det er alvorlig.

Vi i Arbeiderpartiet vil gi tilbud om tidlig ultralyd til alle kvinner i det offentlige helsevesenet og innføre

NIPT-test for gravide som har rett på fosterdiagnostikk. Det finnes livreddende behandlinger som fosterlegene kan gi allerede i mors liv, men det avhenger av kunnskap å kunne yte den nødvendige helsehjelpen. Tidlig ultralyd i svangerskapet er en forutsetning for å finne ut om fosteret trenger hjelp av noe slag. De aller minste pasientene fortjener den beste helsehjelpen som er tilgjengelig. Og i de tilfellene hvor ikke alt er som det skal, er tidlig ultralyd en viktig mulighet for å oppdage i tide, oppdage tidlig.

I dag får kvinner over 38 år og andre risikogrupper et tilbud om fosterdiagnostikk gjennom det offentlige helsevesenet når de blir gravide. Det innebærer tidlig ultralyd og blodprøve, såkalt KUB-testing. Det er gledelig og på høy tid at NIPT-test nå kommer på plass, for det er en mer presis og skånsom test. NIPT forebygger mange morkake- eller fostervannsprøver – som mange i dag må ta. De er risikable og fører til spontanaborter hvert eneste år.

Gravide i Norge fortjener det beste helsetilbudet vi kan gi, det tryggeste helsetilbudet. Gjennom fosterdiagnostikk får kvinner kunnskap og fakta som kan være avgjørende for fosterets mulighet til helsehjelp. Kunnskapen kvinnene og helsevesenet får, vil kunne være med på å forebygge senaborter – og i det hele tatt å slippe å ta i bruk § 2 c.

I dagens lov er lovteksten nøytralt utformet. Det er statsråden selv og statsministeren som har gjort § 2 c til «Downs-paragrafen». Bruken og uttrykket stammer utelukkende fra de siste ukene. Den nøytrale paragrafen favner mange ulike, alvorlige sykdommer og tilstander. Organisasjonen Menneskeverd har beklaget at de omtalte § 2 c som Downs-paragrafen. På spørsmål fra Arbeiderpartiet i spørretimen har statsministeren blitt spurt om hun mener at en slik merkelapp, brukt om en nøytral paragraf som favner en mengde sykdommer, øker eller minsker stigmatiseringen av personer med Downs syndrom. Statsministeren valgte å ikke være like tydelig i sin beklagelse som organisasjonen Menneskeverd. Det er verdt å merke seg at antallet barn som fødes med Downs syndrom, har vært stabilt de siste 15 årene.

Det har gjennom media blitt lansert nye lovformuleringer for å imøtekomme Kristelig Folkeparti. Ett eksempel er å ta i bruk formuleringen «ikke levedyktig». Det reiser en rekke spørsmål: Hva er «levedyktig», og hvem skal avgjøre det? Er et foster levedyktig når det kan leve i noen dager, eller noen uker, med intensiv behandling? Å endre § 2 c til kun å gjelde et foster som ikke er levedyktig, vil være en betydelig innskrenkning av kvinners rett til abort. Skal vi damer tvinges til å måtte føde barn for så å se det dø kort tid etterpå?

Når representanter fra Høyre og regjeringen blir konfrontert med forslagene til endringer som har vært

oppe til debatt, er kommentaren at endringer i abortloven ikke skal føre til en innskrenking av kvinners rettigheter. Det er vanskelig å se at en endring ikke skal få en reell konsekvens. Tidligere statsminister Kjell Magne Bondevik har i debatten minnet om at også han vurderer å endre § 2 c, men at det var vanskelig og nærmest umulig å få til, fordi det fort blir en innskrenkning av kvinners rettigheter. Bakgrunnen for at Kristelig Folkeparti har løftet saken, er jo nettopp det at de ønsker en endring. Kristelig Folkeparti vil gjøre det vanskeligere å få abort med grunnlag i alvorlig sykdom.

La oss være ærlige: Kreative løsninger for å samle Kristelig Folkeparti rundt Kongens bord vil få konsekvenser for kvinner i en sårbar situasjon. Å legge abortloven på forhandlingsbordet er uverdig. La oss håpe at forslagene vi har blitt presentert for så langt i debatten, blir lagt nederst i statsrådets skuff på hans kontor – gjerne sammen med de vurderingene han har bestilt fra embetsverket.

Avslutningsvis vil jeg spørre statsråden: Hvordan vurderer statsråden kvinners rettigheter ved en endring i abortloven, slik det har kommet fram at regjeringen vurderer, og står statsråden fortsatt ved sin uttalelse om at kvinners rettigheter ligger fast?

Statsråd Bent Høie [19:50:32]: Som statsministeren og jeg har svart Stortinget tidligere på en rekke muntlige og skriftlige spørsmål: Denne regjeringen har ikke et arbeid på gang for å endre dagens abortlov. Dette er ikke det eneste premisset i interpellantens spørsmål som er feil. Siden 1978 har det, etter abortloven, vært kvinnens beslutning å ta abort før grensen for selvbestemt abort innen utgangen av tolvte uke. Abortloven bygger på en forståelse av at fosterets rettsstilling økes underveis i svangerskapet. Når grensen for selvbestemt abort er satt til tolvte uke, handler det ikke om at lovgiverne på den tiden mente at fosteret ikke har en egenverdi før tolvte uke, men at det var kvinnen som før dette tidspunktet var best egnet til å foreta den avveiningen. Etter tolvte uke skjer det et skifte i fosterets beskyttelse fra samfunnets side, ved at beslutningen om å innvilge abort gjøres av en abortnemnd etter politisk bestemte kriterier.

Andre deler av interpellantens spørsmål bygger på en artikkel i VG basert på anonyme kilder. Den politiske diskusjonen på dette området handler om eventuelle regjeringsforhandlinger mellom fire partier. Det er ikke riktig som representanten sier, at det er regjeringen som forhandler med Kristelig Folkeparti om dette. Spørsmål knyttet til en eventuell ny regjeringsplattform kan regjeringen først svare på når plattformen er ferdig, og den vil være grunnlaget for regjeringens politikk. Den politiske diskusjonen på dette området må partiene svare på, slik

som også er vanlig f.eks. i forbindelse med partienes programarbeid.

I den politiske debatten som har gått mellom partiene de siste ukene, har statsministeren, som Høyres leder, åpnet for å forhandle om to områder i abortloven i eventuelle regjeringsforhandlinger med Kristelig Folkeparti: fosterreduksjon og det som oppleves som det diskriminerende elementet i § 2 c. § 2 c kan oppleves som en diskriminerende del av abortloven fordi den gir en ubetinget rett til abort dersom fosteret f.eks. har Downs syndrom.

Å endre § 2 c er ikke Høyres politikk, selv om vi har ulike meninger om dette i partiet. Vi er derimot åpne for å forhandle om utformingen av denne bestemmelsen, under noen klare forutsetninger.

Sist vi hadde en offentlig debatt om § 2 c, fremmet Arbeiderpartiet en grov påstand om at Høyre ville tvinge kvinner til å føde barn uten hjerne. Derfor har det vært viktig for meg å være tydelig på at ingen skal tvinges til å bære fram barn som ikke er levedyktige.

Dette vil imidlertid ikke være det eneste kriteriet som gir grunnlag for abort etter tolvte uke. Ikke minst mener Høyre at dersom det skal gjøres endringer, må kvinnens egne vurderinger tillegges mer vekt.

Jeg mener det er mulig å finne løsninger som fjerner det diskriminerende elementet i loven, gjennom forhandlinger. Kvinners rettigheter skal ikke svekkes. Abortnemndene må legge mer vekt på kvinnens vurdering av egen livssituasjon hvis hun får ansvar for et barn med ekstra utfordringer. Og kvinner skal selvsagt fortsatt få ta abort i tilfeller der fosteret har en tilstand som er uforenlig med liv.

Derfor vil nok dette – slik statsministeren også ga uttrykk for i NRK Debatten 1. november og i spørretimen 14. november – bety at kvinner som i framtiden søker abort etter tolvte uke, i like stor grad som i dag vil få innvilget abort.

Å få ned aborttallene er et politisk mål på tvers av partigrænser. Det er ikke eventuelle lovendringer som skal til, men andre tiltak. Regjeringen har f.eks. utvidet ordningen med gratis prevensjon, og antall tenåringsgraviditeter har gått betydelig ned de siste årene. Regjeringen har også styrket helsestasjons- og skolehelsetjenesten betydelig. Denne typen tiltak er de viktigste for å få ned aborttallene.

Høyre har ingen ferdige løsninger, men vi er åpne for å forhandle om fosterreduksjon og det som oppleves som det diskriminerende elementet i § 2 c, under de klare premissene som jeg nå har understreket. Men forhandlingene vil foregå mellom fire partier. Dersom Kristelig Folkeparti får gjennomslag for dette i eventuelle regjeringsforhandlinger og dette blir en del av regjeringens politikk, vil det selvsagt måtte igangsettes et lovar-

beid på helt vanlig måte. Stortinget og samfunnet vil da få rikelig anledning til å diskutere saken.

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [19:55:28]: Jeg regner med at statsråden forstår at når han rokker ved noe så grunnleggende, kan det ikke forbli hemmelig mellom fire partier. Når statsråden benytter seg av sitt embetsverk, hører den debatten og den kunnskapen samfunnet til.

Jeg hører statsråden sier at kvinnes situasjon skal tillegges mer vekt, men jeg nekter å tro at Kristelig Folkeparti lar seg lure inn på en galei hvor det skal være til dels fri abort fram til uke 18 – ergo står vi potensielt overfor en reell innstramming. Det vil jeg ikke være bekjent av.

Arbeiderpartiet vil fortsette å sette fokus på det man kan gjøre før man eventuelt må ta i bruk § 2 c. Vi mener det er en egenverdi å forebygge aborter. Finnes det skånsomme tester der faren for spontanabort reduseres, burde de tas i bruk. En NIPT-test er en slik test. Statsråden har godkjent bruk av testen, og det var en klok beslutning. For ikke mange ukene siden sa han selv at denne testen vil kunne komme til å bli tatt i bruk nå før jul. Det er gledelig. Men NIPT-testen er godkjent innenfor gjeldende vilkår for fosterdiagnostikk som et alternativ før morkake- eller fostervannsprøve – altså etter kombinert ultralyd og blodprøve.

Jeg lurer på hva som er verdien av først å gjennomføre en blodprøve og en tidlig ultralyd, for så å se om det er en fare for risiko eller har forhøyet verdi, for så å ta en ny blodprøve og så eventuelt ta en fostervannsprøve og en morkakeprøve. Hvorfor kan ikke kvinner som kvalifiserer for denne typen fosterdiagnostikk, få en NIPT-test med en gang sammen med KUB-testen? Hvorfor er man nødt til å vente på at ukene skal gå, at magen skal vokse?

28. april 2017 uttalte Olaug Bollestad, som er Kristelig Folkepartis nestleder, seg om NIPT-testen. Hun sa at veldig mange tar ikke fostervannsdagnostikk i dag fordi de vet det er en risiko for en spontanabort.

Når vi gjør det så enkelt som å si at det er en blodprøve, er terskelen senket – altså etter Kristelig Folkepartis mening burde vi skremme kvinner fra fostervannsdagnostikk og ikke tilby et trygt alternativ. Det er en uholdbar argumentasjon for Arbeiderpartiet.

Statsråd Bent Høie [19:58:41]: Jeg konstaterer at det er ganske mange ulike syn mellom Høyre og Arbeiderpartiet i disse spørsmålene, men det handler ikke om kvinners rettsstilling og rett til selvbestemt abort. Det er veldig tydelig også fra Høyres side.

Så er jeg litt forundret over at Arbeiderpartiet hele denne høsten har hatt som ambisjon å starte regjeringsforhandlinger med Kristelig Folkeparti, men trodd at de skulle kunne gå inn i forhandlinger med Kristelig Folke-

parti uten å snakke om abortloven og spørsmål innen fosterdiagnostikk, som er kjernespørsmål for Kristelig Folkeparti.

Når det gjelder det å forebygge aborter, er jeg helt enig, og det var jeg også inne på i mitt innlegg. Derfor er det gledelig å se at de tiltakene som regjeringen sammen med Kristelig Folkeparti har blitt enige om i Stortinget de siste fem årene, gir resultater. Vi er nå på vei mot en fjerdedels reduksjon i antall aborter i løpet av en tiårsperiode, regnet fra 2014. Det er gledelig.

Jeg er helt enig i at NIPT-testen er det klokt å ta i bruk for å unngå unødvendige fostervannsprøver og morkakeprøver, som innebærer en risiko for spontanabort. Men det er ikke det som er Arbeiderpartiets standpunkt i denne saken. Arbeiderpartiets standpunkt, som også representanten var inne på, var å ta i bruk NIPT-testen som den første testen. Det ville ha et helt annet formål. Da snus formålet fra å unngå fostervannsprøver og morkakeprøver til å finne flest mulig av fostrene som har en eller annen form for annerledeshet. Men det er heller ikke slik at vi bare kan la være å ta KUB-testen. KUB-testen avdekker mer enn trisomi, f.eks. større misdannelser som foster uten hjerne, hvor langt svangerskapet har kommet, og tilstander som krever spesiell oppfølging under svangerskapet, f.eks. tvillinger med felles morkake. NIPT-testen kan kun avdekke trisomi. Så vi kan ikke kutte ut KUB-testen og dermed gå glipp av disse viktige spørsmålene.

Høyre er også uenig med Arbeiderpartiet i at det skal innføres tidlig ultralyd for alle, for det offentlige regning, rett og slett fordi en slik ultralyd ikke har en medisinsk begrunnelse, er blitt vurdert av rådet for prioritering, har gjennomgått en vurdering der en også motbeviser det som er Arbeiderpartiets påstand, nemlig helsegevinsten av en slik undersøkelse. Man står igjen med at hensikten med tidlig ultralyd kun vil være å avdekke foster som er annerledes.

Lise Christoffersen (A) [20:01:56]: Først av alt vil jeg takke interpellanten for å reise saken, for den må holdes varm. Vi kan ikke godta at kvinners rettigheter ofres i et politisk spill om å klamre seg til makta for enhver pris.

I 40 år har vi hatt rett til å bestemme over egen kropp – en viktig seier etter mange tiårs kvinnekamp. Håpet ble tent da Grethe Irvoll fra Ammerud fikk flertall for et benkeforslag om selvbestemt abort, på Arbeiderpartiets landsmøte i 1969. Det finnes nå 1,3 millioner kvinner og jenter i Norge, som aldri har opplevd annet enn selvbestemmelse. De må få slippe å oppleve at den retten begrenses.

Da vi feiret lovens første 40 år, var det knapt noen som hadde fantasi nok til å tenke seg at det skulle gå un-

der et halvt år før landets kvinnelige statsminister, Erna Solberg – unnskyld, president – jeg mente selvfølgelig Høyres kvinnelige leder, Erna Solberg, åpnet for å begrense kvinners rettigheter til abort. Å fjerne retten til abort etter tolvte uke ved fare for alvorlig sykdom hos barnet rammer mennesker når de er på sitt aller mest sårbare. Så langt ut i svangerskapet snakker vi om barn som er ønsket. En dag drar man glad og forventningsfull på ultralyd. Så får man en forferdelig beskjed som medfører et nesten umenneskelig valg – men man har et valg. Det valget er Høyres leder beredt til å legge i potten for å beholde regjeringsmakta, og det er ikke til å tro. Det vitner om en mangel på respekt som jeg ærlig talt ikke hadde trodd at Høyre ville gjort seg til talspersoner for.

For saken er rett og slett så enkel som at når folk står i den typen dypt personlige valg, er det ingen som kan ha rett til ta den beslutningen fra dem. Om man skulle gjøre en endring på dette punktet, måtte det være å fjerne nemnda, all den tid det er vår fremste medisinske ekspertise som har gitt sine vurderinger av barnets tilstand.

Erna Solbergs angrep på kvinners rettigheter utløste et skred av protester fra kvinner og menn i omfattende demonstrasjoner landet over. Gjør ikke det inntrykk på Høyres tillitsvalgte? Mange kjente Høyre-kvinner hadde sterke utsagn om et tilsvarende forslag på Høyres landsmøte i 2013: «Noen av oss tør å være uenige med Erna.» «Det handler om umyndiggjøring av kvinner.» «Er norske kvinner ute og sklir? Nei!» «Stem mot forslaget til endring – oppfatt det som en beskjed!» – Nå er de fleste av dem tause.

Det var en underlig forestilling da statsministeren stilte i Stortingets spørretime, mens det var Høyres leder som svarte på spørsmålene. Endring av abortloven var angivelig ikke et spørsmål på regjeringens bord. Da lurte jeg på hvem det er som svarer på denne interpellasjonen, er det helseministeren eller Høyres andre nestleder? I forrige uke slapp katta ut av sekken. Det kom fram at embetsverket allerede hadde blitt satt på saken, før Høyre-lederen svarte i Stortinget.

Men om rollebyttet fra statsminister til Høyre-leder var underlig, var svaret hun ga, enda underligere: § 2 c skal bort, men det skal ikke begrense kvinners rett til å bestemme selv. Og det er ikke den eneste selvmotsigelsen i den nye abortdebatten. Mange har reagert sterkt på at representanter for de mulige regjeringspartnerne kaller § 2 c for Downs-paragrafen, for bevisst å prøve å gi et feilaktig inntrykk av at dagens lov er diskriminerende. Er det noe som virkelig er diskriminerende, må det være å sette Downs som merkelapp på en nøytral lovbestemmelse. Og så spør jeg: Hva med dem som velger abort ut fra andre tilstander, f.eks. ryggmargsbrokk? Diskrimineres da de som er født med en slik lidelse? Det verste er li-

kevel at noen får seg til å legge stein til byrden og beskylde dem som velger abort etter tolvte uke ut fra § 2 c, for å bedrive sortering av mennesker.

Debatten om fosterreduksjon er om mulig like selv-
motsigende. Dersom noen er i en livssituasjon der man ikke ser hvordan man skal makte å ta imot to eller flere barn på en gang, mener altså noen på ramme alvor at kvinnens selvbestemmelse skal reduseres til et valg mellom begge/alle eller ingen? Det henger ikke sammen.

Mandag skal Stortinget behandle sak om pleiepen-
ger. Stortingsflertallet har etter forslag fra Kristelig Folkeparti pålagt regjeringen å sørge for større trygghet og forutsigbarhet i livet til foreldre til barn med varig alvorlig sykdom, herunder tiltakende og/eller potensielt dødelige lidelser. Regjeringa følger ikke opp. Håpet er kanskje at det går over når Kristelig Folkeparti kommer i regjering? Men en bedre pleiepengeordning er et mye bedre sted og en ende å begynne i enn å legge stein til byrden for dem som tar den tunge beslutningen å avslutte et ønsket svangerskap.

Sivert Bjørnstad (FrP) [20:07:15]: Det er heldigvis også menn på huset her som er opptatt av denne problemstillingen, og la meg begynne med å si at jeg ikke støtter en innskrenkning av kvinners rettigheter og innskjerpelse av abortloven.

Det som derfor er litt leit med denne debatten, er at interpellanten forenkler det til å handle om hvem som er for abort, og hvem som er imot. Det er synd, for virkeligheten er mer kompleks. Jeg er sikker på at Bjørnebekk-Waagen vet at dette ikke er et forslag som kommer fra regjeringen. Hadde interpellanten fulgt med i debatten, hadde hun visst at Fremskrittspartiets politikere har sagt at det er uaktuelt å gå med på endringer i abortloven som innskrenker kvinners rettigheter. Det står vi fast ved. Men abort er et veldig ømfintlig og vanskelig tema, for ikke å snakke om hvor kompleks det er. Det gjelder også debatten om § 2 c. Det forstår også jeg, selv om de eneste endringene i abortloven jeg eventuelt kunne ha støttet, er utvidelser og oppmykninger i lovverket.

Jeg synes derfor det er synd at Arbeiderpartiet legger opp til denne politiske leken der de kaster rundt påstander som ikke er riktige. Dette er ikke et forslag som kommer fra regjeringen, men noe som er blitt drøftet av politikere i Høyre. Det er et viktig skille.

For Fremskrittspartiet er det viktig å være tydelig på at vi støtter valgfriheten dagens abortlov gir kvinnen. Enkeltmennesker er bedre i stand til å vurdere hvorvidt de skal beholde et barn eller ikke, uavhengig av alle andre. Vi må stole på at enkeltmennesker fatter de beslutningene som er best for dem. Det er dessuten flere komplikasjoner ved å skulle endre abortlovens § 2 c. For hva skal vi endre den til? Skal den fjernes, skrives om eller

gjøres mer utydelig? Enkelte snakker om å endre paragrafen til kun å handle om levedyktige fostre. Det er jeg imot. Det er fordi det kun vil resultere i at «levedyktig» blir en skjønnsmessig vurdering. Er det snakk om foster og barn som kan leve i én dag, to uker, tre måneder eller ett år? Abort skal ikke være et spørsmål om skjønn, men et spørsmål om vilje, evne og mulighet til å bære fram barnet.

Jeg kan ikke være tydelig nok på at vi ikke støtter å fjerne § 2 c. For fjerner man denne paragrafen, fratar man mange kvinner selvråderetten over egen kropp. Det vil ikke vi være med på. En kvinne med tilstrekkelige ressurser skal ha de samme mulighetene til å bestemme over egen kropp som en som ikke har de økonomiske forutsetningene for å ta vare på et barn. Det er ikke familiens økonomi som skal være avgjørende for om en abort innvilges eller ikke.

I år fylte abortloven 40 år. Det skal vi være glade for. Gjennom abortloven har kvinner og par fått økt valgfrihet og mulighet til å ta kontroll over noe man tidligere ikke bestemte over selv. Vi skal også være glad for at loven har gitt familiene mulighet til å vurdere om de er i stand til og har kapasitet til å ta seg av barn med alvorlige funksjonsnedsettelse og alvorlige sykdommer. Ikke alle klarer en sånn oppgave. Sånn er det dessverre, og sånn vil det alltid være, uavhengig av hva vi vedtar i denne salen.

Det viktigste vi kan gjøre, er å respektere de vanskelige avgjørelsene som blir tatt rundt omkring i de ulike familiene. De som velger ikke å bære fram et barn, skal kunne gjøre det uten at noen andre skal mene noe om det. Valget er vanskelig nok i seg selv.

Det bør ikke være aktuelt å røre abortloven. Kompromisset vi har kommet fram til i dag, balanserer enormt mange ulike hensyn og gir en lov de fleste tross alt er fornøyd med. Så neste gang vi skal diskutere abort, vil jeg anbefale Arbeiderpartiet om også å orientere seg i debatten før man gyver løs. Da hadde man hørt etter når Fremskrittspartiets politikere talte. For oss er det ikke aktuelt med innskrenkninger i abortloven.

Sheida Sangtarash (SV) [20:11:49]: Selvsagt handler dette om en innskrenkning i abortloven, og det er det viktig å nevne. Men like viktig er det å løfte blikket, for vi er en del av en større verden, og vi lever ikke i et politisk vakuum. Jeg kan ikke tro at jeg står her og skal forsvare noe så grunnleggende og selvsagt som kvinners rett til å bestemme over egen kropp. Er dette virkelig Norge 2018?

Selv er jeg født og oppvokst i Iran, et land der abort er ulovlig. Jeg har en mor som har tatt ulovlig abort – min mor, en iransk forfatter, som gjentatte ganger i sine noveller har skrevet om kvinners liv, bl.a. om selvbe-

stemt abort. Hun forteller selv om sin abort. Hennes lege hadde gitt henne en adresse, et bortgjemt rom i enden av en skitten gang, et rom med dårlig hygiene. Hun skulle ikke bruke sitt egentlige navn, hun skulle bruke et falskt navn og ikke oppgi navnet sitt under noen som helst omstendigheter.

Jeg kjenner prisen for ikke å ha selvbestemt abort. Det er en pris som betales av millioner av kvinner verden over. De betaler for noe som burde være selvsagt, men som ikke er det, rettigheter som ikke finnes, fordi noen tror at virkeligheten ikke finnes bare man lukker øynene. For det finnes krefter som tror at de kan frata kvinner deres selvsagte rettigheter bare fordi de kan.

Globalt er kvinners rettigheter det som aller først blir vraket i forhandlinger og i andre sammenhenger. Rettigheter som har krevd århundrer med kamp, er det første som blir forhandlet bort, innskrenket, tatt vekk, lagt i en skuff og slått hardt ned på – enten over natten, eller litt etter litt.

Jeg synes det er flaut at vi har en kvinnelig statsminister som vil forhandle bort kvinners selvfølgelig rettigheter, og som deltar i denne urovekkende trenden som foregår i verden – hun som skulle vært en frontfigur og forkjemper for individuelle rettigheter, hun som skulle vist verdens kvinner at våre rettigheter ikke er noe vi ber om, eller tigger oss til. Både hun og regjeringen burde vært selvsagte kampfeller i kampen for kvinners rettigheter, både nasjonalt og globalt. Men istedenfor velger de å sende et farlig politisk signal verden over om å innskrenke retten til selvbestemt abort.

Slik er det altså i Norge i 2018, når frihetspartiet Høyre, som hevder å være for individets rettigheter, vil forhandle med familiene-skal-få-lov-til-å-bestemme-selv-KrF. Da skal de blande seg opp i hva som er best for min livmor og min familie.

Så jeg står her, som alle de kvinnene som sto på Eidsvolls plass og demonstrerte. Jeg står her, som millioner av kvinner rundt omkring i verden som kjemper for sine rettigheter. Jeg står ikke her med et falskt navn, men med mitt egentlige navn, ikke på en bortgjemt adresse, ikke i et bortgjemt rom eller i enden av en skitten gang, men på Stortingets talerstol, og spør: Er dette virkelig Norge i 2018?

Tove-Lise Torve (A) [20:15:59]: Jeg er oppriktig lei meg for at jeg er nødt til å holde dette innlegget fra Stortingets talerstol i dag. Hvem skulle tro at Høyre vil utfordre kvinners rett til abort i året 2018 – 40 år etter at loven om selvbestemt abort ble vedtatt? Det er, som andre har sagt, faktisk ikke til å tro.

Bakteppet for at vi har fått en abortdebatt nå, er Erna Solbergs frieri til Kristelig Folkeparti og drømmen om en flertallsregjering. Drømmen om flertallsregjering

er altså viktigere enn kvinners rett til abort. Høyre vil forhandle bort en rettighet som et stort flertall av de politiske partiene har stått samlet om siden 1978. Og det er forstemmende stille fra Høyre-kvinnene – helt stille. Venstre og Fremskrittspartiet har så vidt vært frampå og sagt at de ikke er like positive som Høyre, og jeg er veldig glad for at Fremskrittspartiets Sivert Bjørnstad er så tydelig her i dag.

Hva er så kjernen i selve saken? Jo, Høyre er åpen for en reell innstramming av kvinners lovfestede rett til abort. Høyre er åpen for å fjerne eller endre abortloven § 2 c, som i dag gir kvinner rett til abort etter uke tolv dersom fosteret er alvorlig sykt. Høyre vurderer også å fjerne muligheten til fosterreduksjon.

Til det siste først: Arbeiderpartiet mener at dersom fosterreduksjon blir forbudt, blir selve prinsippet om selvbestemt abort før uke tolv utfordret. Helseminister Bent Høie anno 2016 var enig med Arbeiderpartiet og satte gode ord på hva et forbud om fosterreduksjon ville innebære. Da sa Høie at man ved å fjerne muligheten for fosterreduksjon i realiteten tar til orde for en innstramming av norske kvinners rett til selvbestemt abort. Høie påpekte at en slik endring ville gi en kvinne som er gravid med flere fostre, valget mellom enten å bære fram alle fostrene eller ingen av dem – altså alle eller ingen, som Lise Christoffersen sa. Helseminister Bent Høie anno 2018 har vist glemt hva han mente i 2016. Arbeiderpartiet mener at det ikke kan gjøres unntak slik at abortloven i praksis bare skal gjelde for kvinner med ett foster i magen.

Så til § 2 c, som gir kvinner rett til å ta abort etter uke tolv dersom fosteret er alvorlig sykt. Høyre vurderer å erstatte «alvorlig sykdom» med «ikke levedyktig». Det blir en etisk svært krevende vurdering.

Høyre vurderer også å fjerne § 2 c helt. Da tar man bort et nøytralt og objektivt kriterium og erstatter det med en skjønnbasert vurdering av kvinnens situasjon.

Arbeiderpartiet mener det må være opp til kvinnen selv å vurdere om hun forstår seg på å bære fram et alvorlig sykt foster. Avbryter hun svangerskapet, må hun leve med det resten av livet. Fullfører hun svangerskapet, må hun leve med det resten av livet. Denne vurderingen er det kvinnen selv som må ta. Hun må slippe å blottlegge seg for en nemnd. Hun må slippe å argumentere for hvorfor hun ikke forstår seg på å bære fram et alvorlig sykt foster.

Kvinner og menn i hopetall slår nå ring rundt abortloven. Mange tusen kvinner og menn protesterer kraftig på Høyres åpning for å stramme inn på kvinners rett til abort. Jeg håper Høyre lytter. Jeg håper Høyre snarest slutter å så tvil om kvinners rett til abort. Det forventer Arbeiderpartiet, og det forventer et stort flertall av lan-

dets innbyggere. Abortloven er for viktig til å være et forhandlingskort om regjeringsmakt.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [20:20:20]: Det er ikke regjeringen Solberg som har uttalt at de vil drøfte abortloven med Kristelig Folkeparti, så utgangspunktet for denne interpellasjonsdebatten er helt feil. Dagens regjering vil overhodet ikke endre abortloven, og dagens regjering har ikke gitt signaler til Kristelig Folkeparti om at denne loven kan endres.

Vi vet alle at Kristelig Folkeparti er imot kvinners rett til selvbestemt abort. I forbindelse med Kristelig Folkepartis retningsvalg stilte partiets nestleder spørsmål til Arbeiderpartiet og Høyre om de ville imøtekomme et krav om å innskrenke kvinners rettigheter til abort. Partiet Høyre sa seg villig til å drøfte innskrenkninger i dagens abortlov, men både Fremskrittspartiet og Venstre var knalltydelige på at det var uaktuelt – lenge før Kristelig Folkepartis skjebnelandsmøte. Fremskrittspartiets representanter er fristilt i denne typen spørsmål og kan stemme etter egen overbevisning og samvittighet, og for meg er det helt uaktuelt å stemme for innskrenkninger i abortloven.

En eventuell sak til Stortinget om innskrenkninger av dagens lov vil trolig ikke få flertall. Abortloven har stått fast i over 40 år og har en god balanse mellom hensynet til mor og hensynet til det ufødte liv. Et overveldende flertall i befolkningen ønsker å beholde dagens lov eller å utvide rammene for kvinners selvbestemmelse.

Mye av debatten om dagens abortlov har handlet om den såkalte Downs-paragrafen, § 2 c, som sier at svangerskapsavbrudd kan skje etter uke tolv dersom det er stor fare for at barnet kan få alvorlig sykdom. Siden 1970 har andelen barn født med Downs syndrom økt med 30 pst., så det kallenavnet er en avsporing.

Et annet argument Kristelig Folkeparti har brukt, er en påstand om at kvinner får gjennomført abort dersom barnet har påvist hareshår, leppespalte og klumpfot. Det har aldri skjedd, og partiet har måttet beklage den påstanden.

Hovedandelen av svangerskapsavbruddene etter § 2 c handler om alvorlige sykdommer, hjertefeil, ryggmargsbrokk, nevrالرrørdefekt og andre alvorlige misdannelser. I dag har kvinner rett til å få gjennomført senabort når fosteret har fått påvist alvorlige sykdommer som vil føre til smertefulle tilstander, tidlig død eller at fosteret blir helt eller delvis hjelpetrengende gjennom hele sitt liv. Lovendringer som Kristelig Folkeparti og Høyre har løftet inn, pakkes inn i et argument om at kvinner som er i en vanskelig situasjon, fortsatt skal ha mulighet til abort. Konsekvensen av en slik praksis kan bli et økt press for at kvinner i en helt vanlig livssituasjon

presses til å bære fram barn med alvorlige sykdommer. For meg er det uakseptabelt.

Den siste tiden har flere kvinner valgt å dele sine historier om å beholde et alvorlig sykt barn, eller om valget om å avslutte svangerskapet – mødre som har fått den tunge beskjeden om at barnet i magen bar på en alvorlig hjertefeil, og i beste fall ville leve et kort liv med mye smerte. Kvinner forteller om et ansvar for det ufødte barnet og beslutningen om å avslutte svangerskapet som ble tatt med kjærlighet for et barn som ikke ville hatt et godt liv. Det er tungt å lese, og det er viktig. Er det virkelig noen politikere som ønsker å overprøve disse kvinnes beslutninger? Å få barn er en stor og forpliktende beslutning. Det er ingen som kan bagatellisere vurderingene som ligger bak en beslutning om å avbryte svangerskapet. Jeg mener familiene, som selv må ta konsekvensen av de valgene som blir tatt, også er best i stand til å vurdere hvordan de skal håndtere vanskelige situasjoner de blir satt i.

Men abortdebatten har vært viktig å løfte opp. Kvinner og menn over hele landet har blitt mer bevisst på hva de selv mener om en lov som har stått uendret i lang tid. Hva synes vi egentlig om at en nemnd skal avgjøre kvinners muligheter for abort mellom uke 12 og uke 18? Burde vi tillatt moderne teknologi som kan avdekke utviklingsavvik og alvorlige sykdommer hos fosteret tidlig i svangerskapet? Og hvis § 2 c oppfattes diskriminerende, kunne dette vært løst ved å utvide grensene for selvbestemt abort?

Jeg tror at denne debatten kan resultere i en helt annen retning enn det Kristelig Folkeparti hadde sett for seg. En innskrenkning av kvinners rettigheter i abortloven er helt uaktuelt for meg å støtte her i Stortinget, men jeg er tilbøyelig til å drøfte utvidelser av dagens abortlov. Hvis vi utvider grensene for selvbestemt abort til uke 18, ville vi kunne fjerne nemndene i de aller fleste tilfeller, og vi ville også kunne fjerne det Kristelig Folkeparti og Høyre definerer som diskriminerende elementer i loven uten å begrense kvinners og familiers rettigheter til å ta egne beslutninger.

Jeg synes Kristelig Folkeparti skal merke seg dette og stille seg spørsmålet om det er en løsning de ønsker seg, for det kan fort blir resultatet hvis abortloven legges fram for Stortinget. Jeg mener det vil være klokt å sikre formuleringer i abortloven som står seg over tid. Loven er ikke egnet for politisk spill. Til det er saken altfor alvorlig og viktig. Derfor står jeg fast på dagens abortlov, som jeg oppfatter har en bred tilslutning både i Stortinget og blant befolkningen. Mitt standpunkt i denne saken kan ikke forhandles bort.

Ingvild Kjerkol (A) [20:25:31]: Aller først vil jeg si at jeg setter stor pris på representantene fra Fremskrittspartiet.

partiet som deltar i debatten, og som tydelig står på dagens abortlov.

Men statsminister Erna Solberg vil forhandle om innskrenkninger i abortloven for å oppnå sitt mål om en flertallsregjering. Hun har full støtte fra helseministeren. I denne saken har både statsministeren og helseministeren insistert på at de uttaler seg som Høyre-representanter. Det går ikke an. Statsministeren og helseministeren kan ikke ta av og på seg regjeringshattene etter eget for godtbeffinnende. Er du statsminister, så er du statsminister – punktum. Fremskrittspartiet har en litt annen praksis med sine statsråder, det vet vi. Både statsministeren og helseministeren har også slått fast at regjeringen ikke har et pågående arbeid for å endre abortloven, men de er altså like tydelige på at de er åpne for å innskrenke abortloven i regjeringsforhandlinger med Kristelig Folkeparti. Bent Høie gjentok det faktisk i dag.

Helseministeren skrev i et svar til meg forrige torsdag at han som statsråd på grunn av Kristelig Folkepartis landsstyrevedtak fredag 28. september engasjerte den juridiske kompetansen i sitt departement til å vurdere spørsmålet om hvordan endringer i abortloven kan gjennomføres. Han ba om en vurdering knyttet til å fjerne det objektive og nøytrale elementet i abortloven § 2 tredje ledd, som statsministeren og helseministeren har beskrevet som diskriminerende.

Statsråden har selvfølgelig mulighet til å benytte seg av embetsverkets kompetanse i pågående debatter om saker som omfatter hans ansvarsområde. Det som er oppsiktsvekkende her, er at både han og statsministeren har insistert på å delta i debatten som Høyre-representanter, ikke som regjeringssjef, ikke som helseminister. Det er derfor det framstår som underlig overfor Stortinget at helseministeren ikke vil legge fram den vurderingen embetsverket hans har gjort når det gjelder endringene i abortloven. Statsråden bør legge fram dette for Stortinget og for offentligheten, så lenge dette er kunnskap han har skaffet seg for å delta i den offentlige debatten, som han selv sier.

Det som er enda mer oppsiktsvekkende, er at statsråden ikke har brukt sitt embetsverk til å vurdere sine egne påstander om at § 2 c i abortloven er diskriminerende. Paragrafen sier at abort kan skje etter tolvte uke når det er stor fare for at barnet kan få alvorlig sykdom som følge av arvelig anlegg, sykdom eller skadelige påvirkninger under svangerskapet, og er i juridisk forstand både nøytral og ikke-diskriminerende. Det fastslår professor Vibeke Blaker Strand ved Institutt for offentlig rett ved Universitet i Oslo og en rekke andre juridiske eksperter. Helseministeren har juridisk kompetanse i sitt departement. Justisdepartementet har en hel lovavdeling som kunne opplyst Statsministerens kontor om saken, men statsministeren, helseministeren og spinn-

doktorene deres har helt sikkert skjont at denne påstanden kom til å ha en effekt i debatten. Dersom en feilaktig påstand blir gjentatt ofte nok, blir det nok oppfattet som riktig.

Ved valget for et år siden var det ett parti som gikk til valg på å innskrenke abortloven og fjerne § 2 c. De fikk 4,2 pst. av stemmene. Dagbladet presenterte for litt siden en undersøkelse som bekrefter at det ikke eksisterer noe demokratisk grunnlag for å innskrenke abortloven. Tallenes tale er veldig klar. Det norske folk ønsker ikke å stramme inn abortloven. Det har vi også sett på alle reaksjonene, alle demonstrasjonene og alle de sterke historiene fra kvinner som har følt dette på kroppen. Avisen VG publiserer i dag en undersøkelse som bekrefter at også blant Høyres egne velgere er det en stor overvekt som mener at statsministeren har håndtert saken dårlig.

Beskjeden til Bent Høie må være klar: La dette ligge og offentliggjør de vurderingene ditt departement har gjort, sånn at vi ikke kommer i en situasjon der man forplikter seg på et konferanserom, og det ikke er gitt innsyn i de vurderingene som er gjort.

Kjersti Toppe (Sp) [20:30:26]: Senterpartiet har programfesta at vi støtter dagens abortlov, men vi har òg programfesta at vi ikkje tillèt ein praksis med fosterreduksjon av friske foster.

Vi meiner at fosterreduksjon av friske foster er etisk krevjande. Vi stod åleine med Kristeleg Folkeparti i 2016 om eit forslag om ikkje å innføra det som eit tilbod i det offentlege helsevesenet. Det har aldri vore ein del av retten til sjølvbestemd abort, fordi det ikkje var teknisk mogleg å gjera dette inngrepet da abortlova vart innført. Det var Lovavdelinga i Justisdepartementet som tolka det slik at det skulle vera ein del av lova. Å seia at det er å innskrenka kvinner sin rett til sjølvbestemd abort når det aldri har vore ein rett før, synest eg ikkje er heilt forståeleg å bruka som argument.

Så er det òg eit poeng at det medisinsk sett er heilt umogleg å gjennomføra fosterreduksjon av friskt foster før etter utgangen av grensa for sjølvbestemd abort. Ingen av desse inngrepa vert utførte før etter uke tolv. Òg legar som utfører dette, reagerer. Dei føler seg tvinga til å gjennomføra det. Dei beskriv det som eit hol i lova at juristane definerer det inn under retten til sjølvbestemd abort, mens legane og det medisinske miljøet seier at det faktisk ikkje er mogleg.

Det som er etisk krevjande, og som gjer at det er forskjellig frå ein annan abort, er at det utset det fosteret som er igjen, for ein betydeleg risiko. Da er det problematisk. Vi er òg åleine i Europa om å tilby dette.

Når det gjeld tidleg ultralyd, som det òg har vore snakk om i debatten, må det seiast at dette vart grundig greidd ut for nokre år sidan. Det har vore oppe i Kunn-

skapssenteret for helsetjenesten i regi av Folkehelseinstituttet og i Nasjonalt råd for kvalitet og prioritering i helsetjenesten. Det er henta inn mykje kunnskap om dette, og ein konkluderte med at det er ingen dokumentasjon på at det vil gi helsemessig gevinst hos mor eller barn. Da snakkar vi altså om å innføra rutinemessig ultralyd av friske kvinner. I dag har vi tidleg ultralyd, men da skjer det etter indikasjon på eller mistanke om sjukdom – eller at ein vil ha ei forsikring om det, dersom det er symptom som kan tyda på det. Vi har ingen dokumentasjon på at tidleg ultralyd av friske kvinner vil gi ein helsemessig gevinst hos verken mor eller barn.

Det er òg slik at dette tiltaket vil kosta pengar. Det er ei prioriteringssak. Det vil kosta fagfolk, som vi har veldig bruk for i fødsels- og barselomsorga. Det einaste kunnskapsinnhentinga viste at tidleg ultralyd ville vera godt for, er å påvisa – eller kall det å luka ut – barn med trisomi, med Downs syndrom. Eg fryktar mykje meir innføring av tidleg ultralyd når vi snakkar om sorteringssamfunnet, enn det som den andre debatten går på. Det ein kan sjå ved å måla nakkefolden, er på ein måte det einaste han kan vera nyttig for.

Senterpartiet er imot å innføra tidleg ultralyd som rutinetilbod til friske kvinner. Vi meiner det må vera som i dag, eit tilbod som vert nytta ved mistanke om sjukdom hos mor eller barn. Det har òg med grunnleggjande respekt for korleis vi må prioritera i helsevesenet, å gjera.

Tone Wilhelmsen Trøen hadde her gjeninn tatt presidentplassen.

Karin Andersen (SV) [20:34:46]: Det er bare én grunn til at regjeringen og statsråder må svare på denne saken i Stortinget nå, og det er at de sjøl har åpnet for debatten. Jeg hører at det er representanter fra Framskrittspartiet som mener at det er litt utidig, men det er ikke det. Det er statsråder i den sittende regjering som har åpnet for dette.

Jeg er helt enig med representanten Bruun-Gundersen når hun sier at denne saken ikke er egnet for politisk spill. Det er den ikke, men spillet pågår fremdeles. Den er ikke parkert fra de to andre regjeringspartiene. Og representanter for Høyre medgir at de fremdeles holder døra åpen og er åpne for forhandlinger. – Så dessverre må vi holde på.

Jeg har en plakat på veggen min hjemme – jeg er, som dere alle vet, ganske godt voksen – og på den plakaten står det: «I can't believe that I still have to protest this shit». Og jeg gjør ikke det – at vi skal holde på med dette.

Statsråd Høie sier at abort er et kjernesporsmål for Kristelig Folkeparti. Å ikke svekke abortloven er et kjernesporsmål for SV – det kan kanskje være behov for å utvide den. Men var det ikke et kjernesporsmål for Høyre

også? Nei, det var visst ikke det. Det er ikke første gang dette skjer. Det er ikke første gang Høie åpner for å legge abortloven på bordet. For fem år siden gjaldt det reservasjonsretten. Også da hadde Høie en utmerket argumentasjon mot det på bloggen sin – den var så fin at jeg kopierte ord for ord og leverte inn representantforslag i Stortinget mot det forslaget som Høie sjøl fremmet. Nå hører jeg at Høie også kan argumentere veldig godt mot å endre lovgivningen når det gjelder fosterreduksjon, men er åpen for å endre den. Så det er visst ingen kjerne sak for Høyre dette.

Det er grunn til å rope på alle de Høyre-kvinnene som jeg kjenner, og som jeg har stått side om side med i mange år – noen av dem er like godt voksne som meg og eldre enn meg – rundt det prinsipielle i denne saken.

Som jeg har sagt, er jeg gammel. Jeg var voksen og var med og kjempet fram endringer i abortloven. Det er noen nå som snakker om at kriteriene skal bort, og at kvinnens situasjon skal vurderes av en nemnd, der hun sjøl skal argumentere for det. Da kan jeg bare opplyse om at det var slik det var før – for å få abort før tolvte uke. Da måtte kvinnene gå i en nemnd, og de måtte argumentere med sin situasjon for å få abort.

Mye har forandret seg, og det er kanskje noen holdninger som er borte. Det får vi virkelig håpe. Jeg tror det, jeg også. Men det å brette ut sin personlige situasjon, fornedre seg sjøl og forklare at man ikke klarer det – jeg kan ikke forstå at noen mener det er greit, og at det skal være mer verdig eller ikke-diskriminerende enn den situasjonen og det lovverket vi har i dag.

Når kvinner sier at de ønsker abort, kan jeg love at de har vurdert og tenkt. Det er ikke slik at de trenger en nemnd til å tenke for seg. De trenger heller ikke at statsministeren eller helseministeren later som om de er bedre til å tenke enn disse kvinnene.

Det er ingen grunn til å endre abortloven. Paragraf 2 c er nøytral, slik som flere representanter har vært oppe på talerstolen og sagt. Det har vært spredt mye usannhet i denne debatten for å påvirke opinionen og situasjonen. Jeg vil slutte meg til kravet fra representantene fra Arbeiderpartiet om å få innsyn i de vurderingene Helsedepartementet har gjort i denne saken, slik at vi kan bli ferdig med dette, slik at vi kan få en slutt på denne saken.

Ingalill Olsen (A) [20:40:11]: Først takk til interpellanten for å løfte denne viktige saken.

Høstens abortdiskusjon med utgangspunkt i at statsministeren har signalisert at det kan forhandles om å endre abortloven, har sjokkert svært mange. Vi som hører til den generasjon som har vært med og kjempet for at kvinner skal bestemme selv over sin egen kropp og

være den som til slutt avgjør en så vanskelig sak som et valg om abort er, ble svært overrasket over det.

Jeg tror de fleste norske kvinner har tatt abortloven for gitt, at loven var «hugget i stein» og ikke noe som var gjenstand for forhandlinger i lukkede rom, uten offentlig kontroll. Denne høsten har vist oss alle at loven nettopp ikke er trygg, og at hvis det er nødvendig, kan i hvert fall Høyre være med og forhandle bort kvinners rettigheter.

Reaksjonene uteble ikke, og jeg og datteren min var noen av de mange som troppet opp for å demonstrere mot dette i Tromsø. Mens jeg sto der i surt novemberregn og så alle de unge jentene som var til stede, slo det meg at våre døtre har våknet opp og skjönt at de må selv ta ansvar for sine rettigheter. Jeg håper vår statsminister – eller skal jeg si Høyres leder, for man opptrer med flere identiteter i denne saken – har fått med seg at dette kommer ikke norske kvinner noensinne til å godta.

Så til den vanskelige § 2 c. For den er vanskelig, og ingen kvinne som må gå gjennom det, skulle noen gang ønske det. Å komme i en slik situasjon – å måtte vurdere sen abort – tror jeg må være noe av det vanskeligste en kvinne kan komme opp i. Men vi vil heller ikke godta innskrenkninger i den paragrafen, fordi den er nødt til å være der, fordi det kan komme slike situasjoner der man er nødt til å gjøre bruk av også denne krevende paragrafen. Det handler om selvbestemmelse for den som skal ha omsorgen framover, og det er en rettighet som må respekteres.

Abort er ikke ønskelig, men allikevel kommer noen i en slik situasjon der det er eneste utvei. Det er store regionale forskjeller på aborttallene. Jeg kommer fra Finnmark, og i 2017 hadde Finnmark 10,8 aborter per 1 000 kvinner, mens landsgjennomsnittet var 10,6. Sogn og Fjordane hadde en rate på bare 7,9, langt under landsgjennomsnittet.

Jeg spør meg selv: Hvorfor er det så store regionale forskjeller på aborttallene? Det er et vanskelig, og jeg vil si krevende, spørsmål å besvare. Som finnmarking skulle jeg selvfølgelig ønske det var annerledes, men jeg tror dessverre denne statistikken følger andre statistikker. Den følger levekårsindeksene og andre faktorer. Alt dette er områder hvor alle vi politikere selvfølgelig ønsker å bidra til forbedringer. Tall viser, heldigvis, at det faktisk har gått rette veien. Tallene på abort i Finnmark har gått ned og nærmer seg landsgjennomsnittet. Målet er å komme under dette snittet.

Hvordan skal vi nå det? Da må vi ha flere helsesøstre, mer stabile fastleger, god prevensjonsundervisning og tilgjengelig prevensjon. Jeg er overbevist om at hvis vi får gjort noe med forebygging, vil tallene i Finnmark gå ytterligere ned.

Til slutt har jeg lyst til å si i tillegg at abortloven må stå fast og ikke utsettes for politisk spill å la det vi har sett i høst. For det har virkelig vært et politisk spill.

Bjørnar Moxnes (R) [20:45:10]: Hva regjeringen mener om abortloven, er ikke lett å få klarhet i. Men hva det norske folk mener, er heldigvis enklere. Det er veldig liten støtte der ute for å svekke abortloven, og vi har vel sjelden sett et lignende engasjement som de siste ukene og månedene. Så jeg vil gjerne takke alle som har hevet stemmen sin og gjort at dette har blitt en sak det blir veldig vanskelig for Kristelig Folkeparti å få gjennomslag for i regjeringsforhandlinger. Hvis Høyre ikke kommer Kristelig Folkeparti i møte i denne saken, handler det ikke om at Erna Solberg har en evne til å sette ned foten for særkrav, for den evnen er ganske liten, men tvert imot vil det være de som har engasjert seg landet rundt, sin ære og ingen andres.

Rødt støtter abortloven. Vi støtter selvbestemmelse og skulle gjerne også utvidet grensen til uke 18. Det er det mange grunner til. Hovedgrunnen er at vi mener kvinners rett til å bestemme over egen kropp må gå foran andre hensyn. Det er kvinnen som kjenner sin egen situasjon best, og som er best i stand til å vurdere om svangerskapet bør avsluttes eller ikke. Så må hun selvfølgelig få god medisinsk oppfølging, men valget må til syvende og sist være hennes eget.

Vi har respekt for at abort kan være et etisk vanskelig dilemma for noen, men det fins ingen gode alternativer til å la kvinnene selv bestemme. Straks vi går vekk fra selvbestemmelsen, får vi et samfunn som sorterer kvinners begrunnelser for å ta abort i aksepterte og ikke-aksepterte grunner, et samfunn der makt flyttes vekk fra kvinner selv, over til dem som får makt til å sortere begrunnelsene. Og de vil ikke være bedre i stand til å ta det valget enn den som selv er gravid.

Så til spørsmålet om § 2 c. Det er veldig viktig at § 2 c beholdes. Med § 2 c betyr det at kvinnens selvbestemmelse i praksis også gjelder etter uke tolv i de vanskelige tilfellene hvor det er stor fare for at barnet kan få alvorlig sykdom, som det heter i loven. Saken må riktignok innom en nemnd, men kvinnen trenger ikke å møte opp, og svangerskapsavbrudd vil innvilges. Derfor kan ikke § 2 c fjernes eller endres uten å ramme kvinners selvbestemmelse, særlig med dagens regelverk, hvor det trengs tungtveiende grunner for å få abort etter uke 18.

Å fjerne § 2 c vil gjøre at kvinnen må prøve å få abort på andre grunnlag i loven og trolig må stakkarsliggjøre seg eller overdrive i møte med nemnda i håp om å få innvilget abort. Det vil oppleves som en ydmykelse for den det gjelder. Siden mange oppdager misdannelser først etter uke 18, vil det for mange det gjelder, være ekstra krevende å få innvilget abort uten § 2 c. Det trengs

som nevnt tungtveiende grunner. Og hva vil kvalifisere som grunn god nok hvis § 2 c fjernes? Det vet ingen sikkert, men det vi vet, er at en regel om at fosteret må være ikke levedyktig, vil skape stor usikkerhet og i praksis gi en innstramming av loven.

Abortloven § 13 slår fast at den som muntlig eller skriftlig gir uriktige opplysninger i begjæring om svangerskapsavbrudd, kan straffes med bot eller fengsel i inntil to år. Har regjeringen tenkt over hva det kan føre til hvis § 2 c fjernes? Vi risikerer å få et lovverk som legger opp til at kvinner i desperasjon må tøye sannheten i håp om å få innvilget abort, samtidig som man kan straffes med bot eller fengsel om man gir feil opplysninger. Er Høyre og Kristelig Folkeparti villige til å stille gravide kvinner i en sånn situasjon? Det håper jeg virkelig ikke. Derfor ba jeg helseministeren skriftlig svare på hva regjeringen vil foreta seg dersom endring eller fjerning av § 2 c fører til at kvinner straffefølges etter § 13. Dessverre svarte ikke helseministeren tydelig på spørsmålet mitt. Det gjør meg ikke mindre bekymret. Derfor prøver jeg en gang til: Er Høyre virkelig villig til å stille gravide kvinner i en sånn situasjon – ja eller nei?

Nils Aage Jørgstad (H) [20:50:26]: Jeg tok ordet i denne saken fordi dette på en måte blir en veldig rar debatt. Jeg vil komme med et par innrømmelser.

Spørsmålet om hva man skal gjøre med abortloven, er ikke noe som kom deisende på en fjøl i forbindelse med forhandlingene med Kristelig Folkeparti eller Kristelig Folkepartis innspill. For Høyre er etiske spørsmål ganske viktige spørsmål i politikken. Vi brukte faktisk nesten hele vårt landsmøte i vår på å snakke om Bioteknologirådet. Bioteknologi og de utfordringene det skaper knyttet til etiske spørsmål, er noe egentlig alle burde ha lov til å diskutere uten at det blir karikert.

Det som gjorde denne debatten om abortloven aktuell, var egentlig muligheten til fosterreduksjon. Det var en debatt vi hadde i partiet før sommeren, og det skapte og skaper debatt. Et parti som vårt vil ta opp etiske spørsmål og diskutere dem. I utgangspunktet er det klart at prinsippet om at kvinnen skal ha det siste ordet når det gjelder abort, er et godt prinsipp kontra alternativet med nemndavgjørelse. Fram til tolv uker er dette et ufravikelig prinsipp, men det er imidlertid ikke til å komme bort fra at ny teknologi stiller oss overfor noen etiske dilemmaer som vi er nødt til å ta stilling til. Her blir abortdebatten veldig endimensjonal.

For det første er vi nå i stand til å kartlegge egenskaper hos fosteret på et langt tidligere tidspunkt. Det gir oss også mulighet til å velge bort det som ikke er levedyktig, eller som er bærer av en alvorlig genfeil, på et langt tidligere tidspunkt enn tidligere. Det er kriteriene som ligger der, og de kan være fornuftige.

For det andre greier vi å redde for tidlig fødte i et langt større omfang på et langt tidligere tidspunkt enn tidligere.

Det tredje er det som gjør debatten om abort aktuell: muligheten til fosterreduksjon. Da snakker vi ikke om fosterreduksjon hvor ett av fostrene er skadet eller har de egenskapene som kommer inn under § 2 c, men vi snakker om fostre som er friske, hvor det eneste kriteriet er at det faktisk er flere av dem. Da er det en annen måte å se det på. Man kan si at det er kvinnens kropp, men det eneste som forbinder fosteret og kvinnens kropp, er navlestrengen. På et eller annet tidspunkt må man ta stilling til når et menneske blir et menneske – når et barn blir et barn. Det er den typen spørsmål vi må tørre å stille også i en diskusjon som dette. Det er ikke dagens abortlov man ønsker å endre, men man ønsker å ta inn over seg de mulighetene som ny teknologi har gitt oss, og som stiller oss overfor helt andre valg, og som stiller kvinnen og nemnden overfor et helt annet valg og andre valgmuligheter enn de hadde tidligere.

Dette er et spørsmål som vi i Høyre har turt å ta tak i, i likhet med det vi gjorde i fjor vår når det gjelder bioteknologi. Det er jo ikke uvanlig at et storsamfunn setter rammer for å ivareta grunnleggende etiske spørsmål. Jeg mener også vi må ta inn over oss at det kan være et tidspunkt hvor vi er nødt til å se på hvilke rammer dette skal innrammes i, uten at man skal behøve å karikere oss i retning av at vi nå vil fjerne abortloven, og at vi skal endre og ta bort kvinnens mulighet til å velge. Nei, vi skal ikke det, men vi må ta inn over oss at man faktisk har en del muligheter som gjør dette valget atskillig vanskeligere etisk, og vi må som storsamfunn ha lov til å diskutere dette spørsmålet innenfor rimelige rammer.

Det at Kristelig Folkeparti har reist spørsmålet, gjorde denne saken aktuell også i den sammenhengen, men i utgangspunktet er dette et etisk spørsmål som også Høyre tar opp i sine etiske debatter.

Anniken Huitfeldt (A) [20:55:15]: Abortloven § 2 c er gjennomdebattert. Det er faktisk slik at hun som nå er stortingspresident, sa før valget at her er Høyre helt tydelig. Ja, til og med Kjell Magne Bondevik sa at det var såpass store etiske og juridiske betenkeligheter med å endre § 2 c at han ikke kunne gjøre det. Men det er jo nå denne debatten kommer opp, i forhandlinger, og her er Bent Høie veldig ærlig. Det kunne ikke komme overraskende på, sier han, at Kristelig Folkeparti ville bringe dette opp.

Jeg vil si det slik at Høyre-kvinnene har vært klokkeklare alle andre steder enn i denne stortingssalen og i diskusjonen utad, for der tar de ikke ordet. Men her blir vi belært av Høyres menn om at det er avsporing, at det

er rar debatt, at vi er usaklige, og at vi ikke tar den vanskelige diskusjonen om ny teknologi.

Jo, jeg tar gjerne den vanskelige diskusjonen om ny teknologi, men ikke som en del av et maktspill, for det er på den måten denne diskusjonen nå har bragt det fram. Det synes jeg er uverdig. Vi trenger en langt mer reflektert debatt om disse vanskelige spørsmålene.

Det jeg ikke har fått svar på i dag, er spørsmålet om nemnder. I løpet av denne diskusjonen har det vært mange som har tatt ordet. Jeg har snakket med leger som har sittet i nemnder, og med kvinner som har vært i nemnder, som forteller hvor vanskelig det er, og har vært, for dem. Jeg ber helseministeren svare på dette: Ser han ikke at det å gå i en nemnd og spørre om lov innebærer en belastning for hver enkelt kvinne? I dag har du rett, nå må du spørre om lov. Det er en forandring.

Jeg mener også at det har vært uklart om helseministeren egentlig mener loven i dag er diskriminerende. For på den ene siden sier han at loven kan oppleves som diskriminerende – da får jeg assosiasjoner til statsministeren tidligere i dag, at det er selvopplevd, at det er slik vi opplever det – men på den andre siden sier han videre i diskusjonen at han vil endre de diskriminerende elementene i selve loven. Da konkluderer han jo med at § 2 c, slik som Høyres kvinner, Høyres landsmøte har slått ettertrykkelig fast, skal vi beholde, ergo er den ikke diskriminerende, men så bringer han selv inn et element om at § 2 c er det. Det er jeg dypt uenig i.

Jeg mener at det er viktig å diskutere alle de etiske sidene som ny teknologi gir oss, men ikke som en del av et maktspill. Jeg synes at Fremskrittspartiets kvinner er forbilledlig tydelige. Jeg har ikke hørt et ord fra Høyres kvinner, og jeg håper de tør å ta ordet i denne diskusjonen, for de har vunnet gjennomslag på Høyres landsmøte. Vi fikk høre før valget at Høyre var tydelig i dette spørsmålet. Nå er det gjennomført utyelighet og en uverdlig diskusjon om maktspill, og ikke om etiske dilemmaer knyttet til ny teknologi.

Guro Angell Gimse (H) [20:58:45]: Her kommer det en Høyre-kvinne som har vært på banen hele tiden, men jeg gikk ikke i tog for 14 dager siden. Det er ikke fordi jeg ikke mener at abortloven § 2 c skal endres. Jeg mener at abortloven § 2 c skal være akkurat som den er, men jeg gikk ikke i tog, og det er fordi jeg også mener abortloven burde kunne debatteres. Det har skjedd en enorm teknologisk utvikling siden abortloven ble vedtatt i 1978. Det er mange muligheter vi har i dag, som ikke ble tenkt på da man skrev loven i 1978. Så i lys av det burde vi absolutt kunne debattere den.

Etter at Kristelig Folkeparti utfordret Erna Solberg og Jonas Gahr Støre, har jeg tatt et ordentlig dypdykk i problemstillingene rundt abort. Det som fortonte seg

som enkelt og rett fram for meg før – ikke rør abortloven – viste seg å ha mange implikasjoner og nyanser som absolutt burde kunne debatteres.

Norge er eksempelvis det eneste landet i Europa som tillater tvillingreduksjon. Den medisinske praksisen for selvbestemt tvillingabort overrasker meg. Det er faktisk sånn at det er medisinsk tryggest å gjennomføre dette i uke 13–14. Nå har også legene som utfører dette, kommet på banen. Det er St. Olavs hospital i Trondheim som foretar alle fosterreduksjoner, og en lege der som heter Salvesen, sier at vi bør sørge for å få tvillingabortene inn i abortnemndene. Jeg synes det er veldig bra at disse legene har kommet på banen når det gjelder hva som egentlig er praksisen. Jeg var ikke klar over at det var sånn det fungerte.

Det bør være rom for å debattere både tvillingabort og abortloven § 2 c, uten at man blir sammenlignet med en mørkemann. Dette dreier seg ikke om fortidens debatt om selvbestemt abort. Selvbestemt abort fram til uke tolv står veldig klart. De delene av abortloven som Kristelig Folkeparti ønsker å debattere, som de ønsker å forhandle om, dreier seg slett ikke om strikkepinner. Det er en sterk overdrivelse.

La det være helt klart: For Kvinneforum i Høyre og for Høyre generelt er det ikke vårt ønske å endre abortloven § 2 c. Bent Høie var veldig klar på det tidligere i dag. Vi hadde en grundig debatt om det i 2013. Så har Erna Solberg sagt at man er villig til å forhandle om det under forutsetning av at kvinners rettigheter styrkes. Da forventer jeg at vår ledelse i forhandlingene med Kristelig Folkeparti faktisk sørger for det, at kvinners rettigheter styrkes hvis man skal gå med på en endring.

Så må jeg si noe om debattklimaet i denne saken, for det synes jeg har vært veldig tøft, veldig hardt. Det har ikke vært rom for en eneste nyanse. Jeg skulle ønske det var mindre nådeløst. Jeg skulle ønske man kunne legge fra seg slagordene og gi plass til nyansene, for etiske, krevende debatter er avhengig av det.

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [21:03:15]: Man kan i denne debatten få inntrykk av at etisk krevende debatter er forbeholdt partiet Høyre, at det kun er Høyre som har takhøyde for å ta de ordentlig vanskelige debattene. Det synes jeg er meget spesielt å si fra denne talerstolen, og det tar jeg sterkt avstand fra. Jeg tror alle partiene i denne sal er fullstendig egnet til å ta de vanskelige og krevende debattene, men jeg tror ikke de debattene er best egnet for å lokke partier over i regjeringsforhandlinger.

Jeg registrerer at Fremskrittspartiet er klokkeklare i sin mening. Det synes jeg er flott. Men jeg registrerer også at Fremskrittspartiet synes det er litt klamt at deres regjeringsleder har gått ut og åpnet dette ballet. Vi har

nå sett at regjeringslederen har åpnet for å ta diskusjonen med Kristelig Folkeparti, og at statsråden har brukt sitt embetsverk til å gjøre vurderinger.

Så synes jeg det er krevende å vite når en statsminister er statsminister, og når en statsråd er statsråd, for man kan åpenbart hoppe mellom rollene. Er statsråden statsråd på dagen og kanskje nestleder om natten, eller hvordan skal man forholde seg til dette? Det kunne ha vært fint å få en timetabell, for jeg har gått rundt og trodd at man var seg sitt ansvar bevisst hele tiden.

Det er blitt sagt fra statsråden at Arbeiderpartiet vil kutte ut KUB. La meg oppklare: Arbeiderpartiet holder gjerne på KUB, men jeg kan ikke forstå at vi skal beholde en blodprøve som leter etter forhøyet risiko for trisomi, for så å ha en ny blodprøve noen uker etterpå, etter at magen har vokst. Hvorfor dra ut den pinefulle perioden for kvinnen og for paret? Hvorfor skal ikke damene få det svaret man trenger, med en gang?

De siste ukene har vi hørt mange sterke historier, tøffe damer som har reist seg og fortalt om den sterkeste opplevelsen i sitt liv. Jeg synes det er flott at damer rundt om i hele Norge har reist seg og fortalt, men det burde ha vært unødvendig.

I Arbeiderpartiet ønsker vi å innføre tidlig ultralyd til alle i det offentlige helsevesenet. Jeg registrerer at det er partier som mener at man fortsatt skal vente til den ordinære ultralyden, men man vil ikke nødvendigvis kunne få et annerledes svar da. Skal vi vente, la magen vokse, for så å gjøre aborten enda litt verre?

For Arbeiderpartiet er det ikke noe alternativ å rokke ved dagens abortlov. Vi har et tydelig standpunkt: Arbeiderpartiet skal verne om kvinner i dypt krevende situasjoner.

Statsråd Bent Høie [21:06:31]: Jeg føler bare behov for å understreke det jeg også sa i mitt innlegg, nemlig at når Høyre har åpnet for å kunne forhandle med tre andre partier om å gjøre endringer i § 2 c, er det under forutsetning av at en ikke svekker kvinners rettigheter, selv om det har vært en rekke påstander om det motsette fra andre partier i debatten.

Representanten Huitfeldt spurte om jeg tror det oppleves som vanskelig å møte i en abortnemnd. Svaret på det er selvfølgelig ja. Men det er slik dagens abortlov er, og det er begrunnet nettopp i at fosterets rettsstilling øker underveis i svangerskapet, og samfunnet har sagt at etter uke tolv har fosteret en slik rettsstilling at det ikke lenger er kvinnens egen avgjørelse, men nemndas avgjørelse.

Representanten Christoffersen hevder at § 2 c er nøytral, og spør retorisk om den oppleves som diskriminerende for mennesker med ryggmargsbrokk. Det kan representanten få svar på ved å lese tidligere statsråd

Guro Fjellanger fra Venstres innlegg i Dagbladet den 15. november i år, under overskriften «Jeg har ikke vært konstant alvorlig sjuk i 54 år sjøl om jeg har levd med ryggmargsbrokk hele livet». I innlegget skriver hun:

«Det største problemet er etter min mening bruken av begrepet «alvorlig syk». Det er stigmatiserende og diskriminerende.»

Både mennesker med Downs syndrom og mennesker med ryggmargsbrokk opplever § 2 c i abortloven som diskriminerende. Det er en opplevelse som ingen kan ta fra dem, verken venner eller familie – eller stortingsrepresentanter. All diskriminering i historien har rot i at en plukker ut én egenskap ved mennesker og lar den få lov til å definere menneskets verdi, enten det er etter kjønn, seksuell legning, hudfarge eller andre egenskaper. Det er det som er diskrimineringens natur.

Presidenten: Med det er debatten i sak nr. 8 omme.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Sak nr. 1 er ferdigvotert. Vi er klare til å gå til votering over de øvrige sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt tre forslag, fra Anniken Huitfeldt på vegne av Arbeiderpartiet

Det votes over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en samlet framstilling av hvordan virkemidlene i norsk utviklings- og bistandspolitikk skal brukes for å styrke partnerlandenes egen kapasitet og evne til å tilrettelegge for varig, inkluderende, bærekraftig vekst og rettferdig fordeling.»

Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble med 53 mot 50 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.18.49)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forslagene til de kommende bistandsbudsjettene sikre både at budsjettandelen til de minst utviklede landene ikke synker og at innsatsen økes for å bistå landene med

de største utviklingsutfordringene i Afrika sør for Sahara.»

Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble med 56 mot 47 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.19.11)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen stille krav overfor alle partnerlandene om framgang i arbeidet for åpenhet, presse-, ytrings-, tros- og organisasjonsfrihet.»

Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble bifalt med 55 mot 48 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 21.19.35)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Meld. St. 17 (2017–2018) – Partnerland i utviklingspolitikken – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i kulturminnelova

I

I lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner blir følgende endring gjort:

§ 28 første ledd skal lyde:

§ 28. *Rette myndighet etter loven*

Kongen fastsetter hvem det er som er rette myndighet i medhold av §§ 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 15a, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 23c og 25.

II

Lova tek til å gjelde straks.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til annen gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt fire forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Nina Sandberg på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 3 og 4, fra Nina Sandberg på vegne av Arbeiderpartiet

Det voteres over forslagene nr. 3 og 4, fra Arbeiderpartiet.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen bidra til at toppidrettsutøvere kan ta utdanning, gjennom å utvikle flere tilpassede studietilbud.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at utdanningsinstitusjonene (universiteter, høyskoler og fagskoler) utvikler flere og tilpassede studietilbud.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet ble med 74 mot 29 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.20.48)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:234 S (2017–2018) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Henriksen, Rigmor Aasrud, Kristian Torve, Nina Sandberg og Arild Grande om bedre tilrettelegging for toppidrettsutøvere og utdanning – vedtas ikke.

Presidenten: Det voterer alternativt mellom komiteens innstilling og forslagene nr. 1 og 2, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen bidra til at toppidrettsutøvere og andre grupper med særskilte behov for tilpassede studieløp får mulighet til tilrettelagte studieplaner, og at det legges bedre til rette for deltidsstudenter. Regjeringen oppfordres i denne sammenheng til å utrede en endring av kravet om 50 pst. studiebelastning for å få utdanningsstøtte i Statens lånekasse for utdanning.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å åpne for at toppidrettsutøvere og andre med særlig grunn får mulighet til å søke om utdanningsstøtte ut over åtte år. Dette skal begrunnes særskilt og søkes om til Statens lånekasse for utdanning.»

Rødt har varslet støtte til innstillingen.

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslagene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble innstillingen bifalt med 54 mot 49 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 21.21.41)

Presidenten: Sak nr. 5 var interpellasjon, og det foreligger derfor ikke noe voteringstema.

V o t e r i n g i s a k n r. 6

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i vegtrafikkloven (parkeringsavgift for nullutslippsmotorvogner og sektoravgift for tilsyn med parkeringsvirksomheter)

I

I lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk gjøres følgende endringer:

§ 8 første ledd bokstav a skal lyde:

- a) krav til virksomheter som vil tilby vilkårsparkering, herunder krav til meldeplikt før denne kan tilby *vilkårsparkering*, krav til registrering og forretningssted, krav til dekkende ansvarsforsikring, samt til alder og tilknytning til riket eller annen EØS-stat for innehaver og andre ansvarlige i virksomheten,

§ 8 første ledd bokstav d skal lyde:

- d) tilsyn, herunder opplysnings- og rapporteringsplikt og adgang til å gi pålegg om retting, tvangsmulkt, avskilting av parkeringsområde, *samt gebyr og avgift for tilsyn med parkeringsvirksomheter. Gebyrene og avgiften skal dekke kostnadene med tilsyn med parkeringsvirksomhetene,*

§ 8 første ledd bokstav g skal lyde:

- g) rett til å tilby betalingsfritak for elektrisk og hydrogendrevet motorvogn på *avgiftsbelagte* kommunale parkeringsplasser og plikt til å tilby lademulighet for strøm. *Det kan også gis regler om at avgift for elektrisk og hydrogendrevet motorvogn på alle eller visse avgiftsbelagte kommunale parkeringsplasser ikke skal overstige halvparten av den laveste taksten på det aktuelle parkeringsområdet for bensin- eller diesel-drevet motorvogn,*

II

Loven trer i kraft straks.

Presidenten: Det voterer over I, § 8 første ledd bokstav g.

Senterpartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 87 mot 11 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 21.22.21)

Presidenten: Det voterer over resten av I samt II.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voterer over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til annen gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Sakene nr. 7 og 8 var interpellasjoner, og det foreligger derfor ikke noe voteringstema.

Sak nr. 9 [21:22:53]

Referat

1. (125) Representantforslag frå stortingsrepresentantane Per Olaf Lundteigen, Kjersti Toppe, Sigbjørn

Gjelsvik og Nils T. Bjørke om endring av arbeidsmiljølova slik at Arbeidstilsynet får heimel til å handheva lovføresegner om innleige frå bemanningsføretak (Dokument 8:57 L (2018–2019))

Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen.

2. (126) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Solfrid Lerbrekk og Arne

Nævra om å utrede alternativer til EØS-avtalen (Dokument 8:58 S (2018–2019))

Enst.: Sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 21.13.

